

Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г.Короленка

*До 20-ліття
кафедри дошкільної освіти*

КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

*Полтавського національного педагогічного університету
імені В.Г. Короленка: історія та сучасність*

Монографія

2019

УДК 378.093.5:37 (477. 53) ПНПУ(091)

К 30

Рекомендовано до друку вченою радою Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка (протокол №12 від 27.05.2019 року).

Авторський колектив:

О.А.Гнізділова, О.О.Вашак, О.Г.Вільхова, О.І.Гришко, Л.В.Зімакова, І.В.Карапузова, Л.П.Клевака, Н.В.Ковалевська, Н.М.Манжелій, А.В.Пасічніченко, С.С. Бурсова.

Рецензенти:

Б.В. Год – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії та методики викладання історії ПНПУ імені В.Г.Короленка.

Н.В. Сулаєва – доктор педагогічних наук, професор кафедри музики, декан психолого-педагогічного факультету ПНПУ імені В.Г.Короленка.

К 30 Кафедра дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка: історія та сучасність: [монографія] – Полтава: ФОП Цьома С.П., 2019. – 294с.

ISBN 978-617-7487-52-3

Колективна монографія видана з нагоди 105-річчя Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка та 20-річчя кафедри дошкільної освіти. У ній висвітлено історію становлення кафедри, схарактеризовано найважливіші напрями її діяльності – навчально-методичну, науково-дослідну, виховну; представлено нарративний екскурс у науково-творчі біографії викладачів, узагальнено наукові здобутки професорсько-викладацького складу кафедри, вміщено спогади її співробітників та вихованців.

© Колектив авторів, 2019

© ФОП Цьома С.П., 2019

© ПНПУ імені В.Г.Короленка, 2019

ISBN 978-617-7487-52-3

ЗМІСТ

Сторінки історії кафедри дошкільної освіти	5
Наративний екскурс у науково-творчі біографії викладачів кафедри дошкільної освіти	19
Навчально-методичний потенціал кафедри дошкільної освіти	55
Науково-дослідна робота кафедри дошкільної освіти	71
Наукові здобутки професорсько-викладацького складу кафедри дошкільної освіти.....	97
Виховна робота зі студентами.....	139
Наукові й навчально-методичні публікації викладачів кафедри....	151
Кафедра дошкільної освіти в спогадах її випускників	271
Список використаних джерел	291

*Кафедра дошкільної освіти
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка
відзначає своє 20-ліття від дня заснування!
Упродовж цього часу кафедра є базовим
структурним підрозділом нашого закладу
вищої освіти. Вона організовує, координує
та спрямовує навчально-виховний процес,
методичну й науково-дослідну роботу за
напрямом фахової підготовки майбутніх
вихователів дітей дошкільного віку,
викладачів педагогіки і психології (дошкільної).*

Кафедра дошкільної освіти має статус випускової для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» освітніх ступенів «бакалавр» і «магістр». Це потужний центр дошкільної освіти регіону й важливий науковий осередок нашого психолого-педагогічного факультету.

20 років в історичному аспекті – дуже короткий період. Проте цей період був насичений бурхливим, змістовним і плідним життям. Кафедра проводить освітню, методичну, науково-інноваційну, організаційну, міжнародну та виховну роботу, забезпечує фахову підготовку аспірантів і студентів зі спеціальності 012 Дошкільна освіта з глибокими теоретичними знаннями й необхідними практичними навичками.

Кафедра дошкільної освіти формує покоління педагогів нової генерації, яке зможе допомогти людині зрозуміти навколишній світ, знайти своє місце в ньому. Запорукою успішної багаторічної діяльності кафедри є високий кваліфікаційний рівень професорсько-викладацького складу, методичне підручтя навчального процесу, результативність наукових досліджень, потреба суспільства в педагогічних кадрах, система й методи управління кафедрою, висока якість підготовки фахівців, працевлаштування випускників. Випускники кафедри – це гордість і найкраща оцінка її діяльності, вони примножують славу рідної alma mater та підвищують її імідж у науковому світі своїми професійними успіхами й досягненнями.

**Ректор
Полтавського національного педагогічного університету
імені В.Г. Короленка
М.І. Степаненко**

Сторінки історії кафедри дошкільної освіти

Вимоги часу, потреба навчально-виховних закладів регіону в конкурентоспроможних, компетентних спеціалістах, необхідність і важливість виховання дітей дошкільного віку кваліфікованими фахівцями сприяли відкриттю в 1990 році на педагогічному факультеті спеціальності «Дошкільне виховання». Саме цього року (1990) було здійснено перший набір студентів на спеціальність «Дошкільна педагогіка і психологія». Термін навчання становив чотири роки. Випускники отримали кваліфікацію «Викладач дошкільної педагогіки і психології. Вихователь». У 1992 році термін навчання для студентів спеціальності «Дошкільне виховання» було подовжено на рік на стаціонарному і заочному відділеннях у зв'язку з додаванням спеціалізації «Іноземна мова і література». Удосконалювався й зміст професійної підготовки фахівців дошкільного профілю. Завершивши навчання в педагогічному інституті, студенти здобули кваліфікацію «Викладач дошкільної педагогіки і психології. Вихователь з правом проведення занять іноземною мовою».

Цикл загальної підготовки фахівців забезпечували такі дисципліни: «Правознавство», «Основи етики і естетики», «Логіка», «Практичний курс української мови», «Практичний курс російської мови», «Сучасна українська мова», «Сучасна російська мова», «Музичний інструмент», «Хорові співи», «Охорона праці», «Філософія», «Історія філософії», «Політична історія», «Політекономія», «Історія України», «Історія культури», «Іноземна мова» та ін., а цикл професійної підготовки – «Психологія», «Історія психології», «Педагогіка», «Дитяча література», «Основи природознавства з методикою ознайомлення дітей з природою», «Теорія і методика фізичного виховання», «Методика розвитку рідної мови», «Методика навчання дітей російської мови», «Теорія і методика музичного виховання дітей», «Методика формування елементарних математичних уявлень», «Основи образотворчого мистецтва і методика образотворчого мистецтва», «Дитяча психологія», «Педагогічна психологія», «Методика викладання психології» та ін. Навчальний план містив всього 44 навчальні дисципліни, з них 18 психолого-педагогічних, усі інші – суспільно-політичні та загальноосвітні. Практична підготовка передбачала проходження студентами таких видів практики: трьох безвідривних педагогічних, літньої педагогічної, педагогічної, активної педагогічної та педагогічної практики в педагогічному училищі.

Підготовку перших спеціалістів у галузі дошкільного виховання здійснювали досвідчені викладачі, які працювали на кафедрі педагогіки і психології початкового навчання (доц. Войналович О. О., доц. Дем'яненко Н. М., доц. Лещенко М. П., доц. Савельєва Н. М., доц. Чернова О. С., асист. Гаркавенко Н. А., асист. Степаненко В. М.). Вони приділяли значну увагу якісному формуванню висококваліфікованих фахівців дошкільного виховання.

З огляду на нагальні потреби на факультеті відбулася реорганізація, і

30 серпня 1999 року створена кафедра дошкільної педагогіки (наказ № 144-к від 30.08.1999 р.), що відокремилася від кафедри педагогіки і психології початкового навчання та стала існувати як самостійний підрозділ. Новосформовану кафедру очолила доктор педагогічних наук, доцент М. П. Лещенко, перед якою постало важливе завдання – створити дієздатний, творчий, дружний, готовий до життєвих випробувань колектив. Її високий професіоналізм і глибинність знань, інноваційність думки й прогностичність мислення забезпечили створення потужного наукового осередку на кафедрі, що спрямовував свої зусилля на пошук шляхів підвищення ефективності освітнього процесу в дошкільних навчальних закладах.

Першими викладачами кафедри дошкільної педагогіки були доценти О. І. Гришко, М. П. Волочай, О. С. Чернова, асистенти Н. А. Горкавенко, В. І. Березан, Н. В. Сулаєва, які на високому науково-методичному рівні викладали професійно-орієнтовані дисципліни «Теорія та історія педагогіки», «Психологія загальна і дошкільна», «Основи естетичного виховання», «Методика розвитку мовлення рідної мови з практикумом виразного читання», «Основи музичного виховання з методикою», «Організація і керівництво дошкільним вихованням», «Методика формування елементарних математичних уявлень», «Основи наукових досліджень».

З 1996 року розпочався набір на спеціальності «Дошкільне виховання та фізичне виховання дошкільників» (кваліфікація: Вихователь дітей дошкільного віку. Організатор фізичного виховання дошкільників), «Дошкільне виховання. Дефектологія. Логопедія» (кваліфікація: Вихователь дітей дошкільного віку. Логопед), «Дошкільне виховання. Хореографія» (кваліфікація: Вихователь дітей дошкільного віку. Керівник хореографічного дитячого колективу.), «Дошкільне виховання. Практична психологія» (кваліфікація: Вихователь дітей дошкільного віку. Практичний психолог у закладах освіти).

У 1998 році Полтавський педінститут перейшов на ступеневу систему підготовки фахівців за рівнями «бакалавр», «спеціаліст», а наступного року відбулося ліцензування магістратури за спеціальністю «Дошкільне виховання».

З метою збільшення кількісного і якісного складу студентів факультету рішенням ученої ради інституту в 1998 році було відкрито консультаційний пункт заочного відділення Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка на базі Кременчуцького педагогічного училища імені А. С. Макаренка зі спеціальності «Дошкільне виховання». Викладачі кафедри брали активну участь у підготовці студентів заочного відділення, читали лекції, проводили практичні заняття, керували написанням курсових робіт, тісно співпрацювали з колегами педучилища.

Значним досягненням кафедри дошкільної педагогіки на чолі з М. П. Лещенко було відкриття у 1999 році однієї з перших в Україні магістратур зі спеціальності «Дошкільне виховання» (ліцензійний обсяг – 5 осіб; термін навчання – 1 рік).

*Завідувач кафедри дошкільної педагогіки М.П. Лещенко
проводить консультацію з магістрантами
психолого-педагогічного факультету (1999 р.)*

З магістрантами працювали досвідчені викладачі (М. П. Лещенко, О. І. Гришко, М. П. Волочай, О. С. Чернова), які керували виконанням магістерських досліджень, присвячених актуальним проблемам виховання дітей дошкільного віку. Студенти опанували такі навчальні дисципліни: «Педагогіка вищої школи», «Філософія», «Іноземна мова», «Методика викладання педагогічних дисциплін», «Психологія вищої школи», «Основи наукових досліджень», «Комп'ютерні інноваційні технології в освіті, науці», «Менеджмент в освіті», «Правові основи діяльності вищої школи», «Актуальні проблеми педагогіки», «Інноваційні технології початкового навчання», «Теорія і методика викладання у вищих та спеціальних навчальних закладах одного із курсів», «Спецкурс із психодидактики і сугестопедії», «Спецкурс із риторики» та науково-педагогічна практика.

До навчальних планів підготовки магістрантів спеціальності «Дошкільне виховання» у 2001 році були внесені зміни: додалися навчальні курси «Методика викладання дошкільної педагогіки», «Актуальні проблеми дошкільної педагогіки», «Інноваційні технології дошкільного виховання». Упродовж кількох років у навчальні плани вносилися зміни, зумовлені низкою чинників: терміном навчання (1 рік, 2 роки), вимогами до професійної підготовки фахівців.

У 2001 році кафедру дошкільної педагогіки очолила кандидат педагогічних наук, доцент Н. М. Манжелій, яка доклала багато зусиль для зміцнення колективу. Наталія Михайлівна очолювала його десять років поспіль, віддаючи цій роботі всі знання, душевні сили, створюючи необхідні умови для підвищення наукової кваліфікації членів кафедри. За період її керівництва колектив зріс науково й методично.

Викладацький склад кафедри дошкільної педагогіки. Зліва направо: І.В. Карапузова, Н.В. Сулаєва, О.С. Чернова, Н.М. Манжелій, О.І. Гришко, А.В. Пасічніченко, Л.В. Зімакова, О.А. Гнізділова (вересень 2001 р.)

Кадровий склад кафедри формувався з урахуванням структури навчального процесу та вимог до підготовки фахівців. На межі століть до колективу приєдналися асистенти О. А. Гнізділова і Л. В. Зімакова, які активно долучилися до навчально-виховної роботи зі студентами спеціальності «Дошкільне виховання». У 2002–2004 рр. кафедра поповнилася молодими викладачами О. О. Вашак, І. В. Карапузовою, Н. В. Ковалевською, А. В. Пасічніченко, А. В. Харитоновою, більшість з яких мали відповідну базову освіту. Молоді викладачі Н. В. Ковалевська, А. В. Харитонova, І. В. Карапузова набували досвіду викладацької діяльності й працювали за методичної підтримки досвідчених наставників Н. М. Манжелій, О. І. Гришко, О. С. Чернової.

Нагальною в означені роки була потреба підвищення наукової кваліфікації членів кафедри. У зв'язку з цим у 2001 р. на навчання до аспірантури вступили О. А. Гнізділова (Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди), Л. В. Зімакова (Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України). В аспірантурі навчалися також О. О. Вашак (2003–2007), І. В. Карапузова (2002–2005), Н. В. Ковалевська (2003–2006), А. В. Пасічніченко (1998–2001), А. В. Харитонova (2003–2006). Усі здобувачі успішно захистили кандидатські дисертації.

Одним із важливих завдань у роботі кафедри була єдність теорії та практики, зміцнення зв'язків з дошкільними закладами, що здійснювалося за основними напрямками: навчально-методичним, організаційно-виховним, науково-дослідницьким. Доценти кафедри Н. М. Манжелій, О. І. Гришко,

О. С. Чернова, Н. В. Сулаєва надавали науково-методичну допомогу дитячим садкам із питань організації виховного процесу, брали активну участь у роботі курсів, семінарів при обласному інституті післядипломної освіти педагогічних працівників. Разом з методичним кабінетом м. Полтави були проведені спільні засідання «Духовно-моральне виховання дошкільників засобами історико-культурних традицій рідного краю» (на базі дошкільного навчального закладу № 37, 2001 р.) та «Пізнавальний розвиток дітей дошкільного віку» (на базі дошкільного навчального закладу № 78, 2002 р.).

Тісні зв'язки з дошкільними навчальними закладами підтримувалися й під час написання дипломних і магістерських робіт. Викладачі кафедри спільно зі студентами намагалися розглядати такі теми, які б задовольняли проблеми сучасного дошкільного закладу, зокрема: «Формування особистості дошкільника в умовах центру розвитку дитини» (Н. В. Сулаєва), «Особливості статево-рольової соціалізації дошкільника» (А. В. Пасічніченко), «Естетичне виховання дошкільників засобами лялькового театру і мультиплікації» (О. С. Чернова). Особливу увагу звертали на дипломні дослідження, що стосувалися практичного досвіду кращих дошкільних закладів. До рецензування дипломних робіт залучалися досвідчені завідувачі, методисти, вихователі дошкільних закладів регіону. Така форма співробітництва науковців і практиків – засіб дієвого взаємопроникнення наукових пошуків, їх експериментальної перевірки, методичного опрацювання.

Одним із потужних аспектів діяльності кафедри є науково-дослідницький. Цей напрям охоплював такі види робіт: проведення науково-практичних конференцій і семінарів, рецензування наукових видань, програм, опонування дисертацій, керівництво науково-дослідною роботою студентів, написання відгуків про автореферати дисертацій.

Зокрема, колектив кафедри ініціював проведення першої обласної науково-практичної конференції «Впровадження інноваційних технологій в дошкільних закладах Полтавщини» (11–13 березня 2002 р.), за результатами якої підготовлений до друку збірник наукових статей. До проведення конференції були залучені педагогічні працівники обласного управління освіти, міського методичного кабінету, практичні працівники дошкільних навчальних закладів м. Полтави і Полтавської області.

Кафедра постійно долучалася до проведення конференцій, що проходили на базі психолого-педагогічного факультету. Значна організаційна робота була проведена викладачами під час підготовки міжнародної науково-практичної конференції «Макаренко і сучасність» (Полтава, квітень 2002 р.).

Викладачі керували дослідницькою роботою дошкільних навчальних закладів з актуальних проблем дошкільного виховання: Н. М. Манжелій «Наступність в роботі дитячого садка і початкової школи» (ДНЗ № 37), О. С. Чернова «Особливості роботи за програмою «Крок за кроком»

(ДНЗ № 26), Н. В. Сулаєва «Художньо-естетичний розвиток дітей дошкільного віку» (ДНЗ № 9), О. А. Гнізділова «Розвиток творчих здібностей дошкільників» (ДНЗ № 3). О. С. Чернова рецензувала авторську програму «Статеве виховання дошкільників» (ДНЗ № 12), Н. М. Манжелій – авторську програму «Душа, серце і розум дитини» (ДНЗ № 37).

У 2003–2004 н. р. згідно з тогочасними освітніми вимогами щодо поєднання спеціальностей на кафедрі започаткована підготовка фахівців за подвійною спеціальністю «Дошкільне виховання. Початкове навчання». Викладачі розробили нові навчальні програми дисциплін, вдосконалили програми педагогічних практик для студентів III–V курсів стаціонарного та заочного відділень.

Традиційним на кафедрі було проведення науково-методичних семінарів, у яких активну участь брали всі викладачі: «Розвиток мовлення дошкільників засобами драматичного мистецтва» (расист. Зімакова Л. В., Гнізділова О. А.), «Актуальні проблеми формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку» (доц. Гришко О. І.) «Дистанційне навчання студентів» (доц. Сулаєва Н. В.), «Єдність теорії і практики у підготовці майбутніх вихователів» (доц. Манжелій Н. М.).

У цей період тісною залишається співпраця кафедри з дошкільними навчальними закладами. До реалізації завдань, що стояли перед колективом, викладачі підходили творчо, відповідально, намагалися щороку врізноманітнювати види та форми спільної роботи з вихователями. Кафедрали були постійними учасниками міських наукових, методичних семінарів, виступали з доповідями, повідомленнями. Доценти О. І. Гришко, О. С. Чернова, Н. М. Манжелій, Н. В. Ковалевська, О. О. Вашак, І. В. Карапузова брали активну участь у проведенні міського семінару-практикуму «Роль фізичної культури у вихованні здорового покоління українців» (2003).

Разом з міським методичним кабінетом проведені спільні засідання на базі дошкільних навчальних закладів: «Економічне виховання дошкільників» (ДНЗ № 44), «Засоби розвитку пізнавальних інтересів дошкільників» (ДНЗ № 37). Доц. Гнізділова О. А. виступала на обласному науково-практичному семінарі на базі ДНЗ № 10 з доповіддю «Реалізація особистісно-орієнтованої освіти в дошкільних навчальних закладах» (2004).

Наголосимо, що 2006 року у зв'язку з реорганізаційними змінами кафедра дошкільної педагогіки перейменована на кафедру початкової і дошкільної освіти (наказ № 11 від 4 травня 2006 року). До складу кафедри ввійшли кандидат педагогічних наук, доцент О. А. Остряньська, асистент В. М. Богута, О. Г. Вільхова, О. І. Зубова, Л. П. Клевака, В. О. Просяник, котрі забезпечували викладання професійно-орієнтованих навчальних дисциплін для студентів спеціальності «Початкове навчання». У 2007 році кафедра поповнилася випускницею, магістром дошкільної освіти С. С. Бурсовою.

Кафедра початкової і дошкільної освіти ефективно працювала згідно з планом роботи, її діяльність була спрямовувалася на підвищення якості

навчально-виховного процесу, підготовку висококваліфікованих педагогічних кадрів з інноваційним типом мислення, розвиненою світоглядною культурою, творчим потенціалом, здатних здійснювати освітній процес відповідно до міжнародних стандартів. Науковий потенціал кафедри значно зріс. У її складі працювали 11 штатних викладачів і 7 сумісників, з них 1 доктор педагогічних наук, професор (Л. О. Хомич), 8 кандидатів педагогічних наук, доцентів (Н. М. Манжелій, О. А. Остряньська, О. А. Гнізділова, О. І. Гришко, О. С. Чернова, Н. В. Ковалевська, Л. В. Зімакова, А. В. Пасічніченко), 3 старших викладачі (О. О. Вашак, І. В. Карапузова, А. В. Харитонова) і 6 асистентів (О. І. Зубова, В. М. Просяник, В. М. Богута, О. Г. Вільхова, Л. П. Клевака, С. С. Бурсова).

У 2006–2007 н.р. колектив кафедри підготував акредитаційні справи спеціальностей «Дошкільне виховання», «Початкове навчання», що дало можливість успішно пройти акредитацію, підтвердити відповідність кадрового складу, навчально-методичного та інформаційного забезпечення ліцензійним вимогам. Були акредитовані напрями підготовки 6.010101 Дошкільне виховання, 6.010102 Початкове навчання (освітньо-кваліфікаційний рівень – «бакалавр») і 7.010101 Дошкільне виховання, 7.010102 Початкове навчання (освітньо-кваліфікаційний рівень – «спеціаліст»).

Колективом кафедри укладені пакети документів зі спеціальностей, до яких входили освітньо-професійні програми, освітньо-кваліфікаційні характеристики, структурно-логічна схема, навчальні плани освітньо-кваліфікаційних рівнів (бакалавр, спеціаліст) згідно з новими стандартами 2003–2004 рр. за вимогами кредитно-модульної системи.

Викладачі розпочали плідну роботу над оновленням та вдосконаленням методичного забезпечення курсів, які вивчалися за кредитно-модульною системою навчання. Робочою групою кафедри у складі доц. Н. М. Манжелій, доц. О. А. Гнізділової, доц. О. С. Чернової, доц. А. В. Пасічніченко, ст. викл. Н. В. Ковалевської, асист. Л. П. Клеваки згідно з державними стандартами освіти було розроблено 12 нових навчальних планів спеціальностей «Дошкільне виховання», «Початкове навчання» кваліфікаційних рівнів бакалавра, спеціаліста, магістра.

Підготовка навчальних планів зумовила необхідність удосконалення навчально-методичного забезпечення курсів, що викладалися раніше, а також розробку нових. Відповідно до назрілих вимог часу викладачі оновили та вдосконалили зміст дисциплін (лекції, практичні, лабораторні заняття), розробили й упровадили в навчальний процес програми з низки курсів за новими навчальними планами, програми та методичні рекомендації з проведення навчальних і виробничих практик.

Крім базових навчальних дисциплін, були розроблені й нові спецкурси: «Особливості взаємодії у системі «Людина. Земля. Космос.» (І. В. Карапузова), «Особливості розвитку і виховання дітей першого року життя» (С. С. Бурсова), «Виховання екологічно безпечної поведінки дошкільників у природі» (О. О. Вашак).

Викладачі кафедри постійно працювали над удосконаленням змісту лекцій, практичних занять, оновленням тематики рефератів, курсових, дипломних та магістерських робіт, підготовкою текстів контрольних робіт з навчальних дисциплін. У навчальний процес упроваджувалися нові педагогічні технології контролю й корекції навчальних досягнень студентів.

Згідно з галузевими стандартами спеціальності «Початкове навчання» були передбачені нові навчальні практики. В. М. Богута розробила програму навчальної практики «Навчальна позакласна та позашкільна освітньо-виховна практика» для студентів II курсу спеціальності «Початкове навчання» та дві програми виробничих практик «Виробнича педагогічна у оздоровчих таборах» (для студентів II та III курсу). Доцентами О. С. Черновою, О. І. Гришко, О. А. Гнізділовою підготовлена програма виробничої педагогічної практики та інструктивно-методичні матеріали для студентів V курсу заочного відділення спеціальності «Початкове навчання. Дошкільне виховання».

Під час викладання психолого-педагогічних дисциплін кафедра застосовували нові технології навчання: організація особистісно-орієнтованого навчання, ігрові технології, проблемне та диференційоване навчання, нові інформаційні технології. Їх поширювали через читання курсів для магістрантів та студентів стаціонарного й заочного відділення «Інноваційні технології дошкільного виховання» (доц. Чернова О. С.), «Навчальні ігри в системі формування елементарних математичних уявлень» (доц. Гришко О. І.), «Особливості роботи за програмою «Крок за кроком» (доц. Чернова О. С.). Викладачі зібрали відеотеку занять у дошкільних навчальних закладах, що працюють за системою М. Монтесорі, М. Єфіменка, програмою «Крок за кроком», компакт-диски з математичними іграми для дошкільників.

Відповідно до календарного плану кафедри регулярно проводилися відкриті заняття викладачів, обговорювалися тексти лекцій. Аналіз стану викладання навчальних дисциплін засвідчує вміле й доречне використання різноманітних методів і прийомів інтенсифікації навчально-виховного процесу. З метою підвищення якості викладання навчальних дисциплін для бакалаврів, спеціалістів і магістрів, забезпечення фундаментальності та міцності засвоєння студентами знань, оволодіння комплексними педагогічними вміннями, формування педагогічної спрямованості, чіткої професійної позиції майбутніх спеціалістів викладачі кафедри активно розробили електронні варіанти лекцій, тестових завдань, методичних матеріалів до семінарських, практичних занять.

У 2009–2010 н.р. кафедра забезпечувала навчальний процес із 58 навчальних дисциплін і здійснювала методичне керівництво 9 видами практик. У штаті кафедри було 15 викладачів, з них 1 доктор наук (Л. О. Хомич), 8 кандидатів наук (Н. М. Манжелій, О. А. Гнізділова, О. І. Гришко, Л. В. Зімакова, Н. В. Ковалевська, О. А. Острианська, А. В. Пасічніченко, О. С. Чернова), 2 старші викладачі (О. О. Вашак,

І. В. Карапузова), 4 асистенти (В. М. Богута, С. С. Бурсова, Л. П. Клевака, О. І. Зубова). Тривалий час кадровий склад кафедри був незмінним.

Педагогічний колектив приділяв значну увагу навчально-методичному забезпеченню навчального процесу: викладачі працювали над підвищенням теоретичного й методичного рівнів своїх лекційних і практичних занять, готували методичні рекомендації для студентів, розробляли робочі програми.

Викладацький склад кафедри початкової і дошкільної освіти. Зліва направо сидять – О.І. Гришко, О.С. Чернова, Н.М. Манжелій, В.М. Богута, О.О. Вашак; стоять – О.Ю. Гром'як, С.С. Бурсова, І.В. Карапузова, А.В. Харитонова, А.В. Пасічніченко, О.Г. Вільхова, Л.В. Зімакова, О.А. Гнізділова, Л.П. Клевака, Н.В. Ковалевська (березень 2008 р.)

За період існування кафедри відбулися значні зміни як у кількісному, так і в якісному її складі, суттєво підвищився науковий рівень викладачів, було захищено 8 дисертацій: О. А. Гнізділова (2002, 2012), А. В. Пасічніченко (2003), Л. В. Зімакова (2004), Н. В. Ковалевська (2006), О. О. Вашак (2010), І. В. Карапузова (2010), О. А. Федій (2010). Усі штатні працівники мали науковий ступінь та вчене звання.

Підвищення наукового рівня кафедри вможливило проходження на її базі стажування педагогічних працівників Кременчуцького педагогічного училища імені А. С. Макаренка, Інституту післядипломної освіти педагогічних працівників імені М. В. Остроградського.

У 2011–2012 навчальному році кафедра успішно пройшла ліцензування та акредитацію на право провадження освітньої діяльності з надання освітніх послуг із підготовки фахівців галузі знань 0101 Педагогічна освіта за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавр, спеціаліст, магістр напрямів

підготовки 6.010101 Дошкільна освіта, 6.010102 Початкова освіта, спеціальностей 7.01010101 Дошкільна освіта, 7.01010201 Початкова освіта, 8.01010101 Дошкільна освіта, 8.01010201 Початкова освіта (термін дії Ліцензії та Сертифіката до 01.07.2022 р.).

Модернізація національної системи освіти зумовила потребу в удосконаленні підготовки кадрів у галузі дошкільної освіти. Державні законодавчі акти (Закон України «Про освіту», Закон України «Про дошкільну освіту»), положення про обов'язкову дошкільну освіту для дітей старшого дошкільного віку, Базовий компонент дошкільної освіти, Тимчасове положення про атестацію педагогічних працівників України надають особливого значення навчанню фахівців дошкільного профілю. У зв'язку з цим у 2011 р. викладачі кафедри ініціювали запровадження перепідготовки спеціалістів за спеціальностями «Дошкільна освіта» і «Початкова освіта». Означену пропозицію підтримали керівництво навчального закладу та Міністерство освіти і науки України. Було набрано 45 осіб на спеціальність «Дошкільна освіта» та 18 – на спеціальність «Початкова освіта». У 2013 році відбувся перший випуск студентів перепідготовки спеціалістів за цими напрямками.

Здобуття студентами Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка фахової перепідготовки спеціаліста за спеціальністю 7.01010101 Дошкільна освіта дало їм змогу опанувати широке коло педагогічних знань, сформувані світоглядні позиції, оволодіти базовими фаховими вміннями, основами педагогічної майстерності та творчості, розвинути професійні аналітико-синтетичні вміння, удосконалити фахові компетенції.

Разовий набір студентів 2011–2012 н.р. (Лист МОН України від 12.03.2011 р. № 1/11-1974) не задовольнив усіх абітурієнтів – на 45 ліцензованих місць претендувало близько 100 осіб. У період вступної компанії 2012, 2013 років до приймальної комісії університету з питаннями перепідготовки за спеціальністю «Дошкільна освіта» зверталось понад 150 осіб щорічно.

У 2011–2016 рр. кафедру початкової і дошкільної освіти очолювала доктор педагогічних наук, професор Ольга Андріївна Федій. Її наукові інтереси пов'язані з дослідженням методолого-теоретичних засад естетотерапії, проблем гуманізації та естетизації процесу формування сучасної особистості на засадах особистісно орієнтованої парадигми. О. А. Федій поглиблювала й науково спрямовувала дослідницьку діяльність викладачів кафедри, мала своїх учнів і послідовників – магістрантів та аспірантів. За цей період під її керівництвом захищено чотири кандидатські дисертації.

Викладацький склад кафедри початкової і дошкільної освіти. Зліва направо сидять – О.О. Вашак, О.С. Чернова, О.А. Остряньська, О.А. Федій, О.І. Гришко, Н.М. Манжелій, Л.В. Зімакова; стоять – В.М. Богута, І.В. Карапузова, О.А. Гнізділова, Н.В. Ковалевська, А.В. Пасічніченко, Т.М. Бовсунівська, Ю.Г. Степура, Л.П. Клевака, С.С. Бурсова (грудень 2012 р.)

2013 року склад кафедри поповнили Т. В. Мірошніченко, яка закінчила навчання в аспірантурі та магістр початкової освіти В. В. Павлюченко.

У 2014 році кафедра отримала ліцензію на проведення діяльності з надання освітньої послуги з перепідготовки спеціаліста за спеціальністю 7.01010101 Дошкільна освіта. Термін навчання – два роки за освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст». Форма навчання – заочна, ліцензійний обсяг – 50 осіб.

У зв'язку з акредитаційними вимогами до випускових кафедр вищих навчальних закладів відбулася реорганізація кафедри початкової і дошкільної освіти, з якої виокремилася кафедра дошкільної освіти (наказ № 36-р від 25 травня 2016 р.). У її складі було 8 викладачів: 1 доктор наук, професор (О. А. Гнізділова), 6 кандидатів наук, доцентів (О. І. Гришко, Л. В. Зімакова, Н. В. Ковалевська, І. В. Карапузова, Н. М. Манжелій, А. В. Пасічніченко) 1 старший викладач (С. С. Бурсова). Кафедру очолила доктор педагогічних наук, професор Олена Анатоліївна Гнізділова. Її захопленість наукою, активний пошук, професіоналізм, широка ерудиція та вагомий педагогічний досвід сприяли піднесенню наукового авторитету кафедри, формуванню її особливого науково-педагогічного іміджу.

О. А. Гнізділова уособлює нове покоління керівників, здатних творчо розв'язувати завдання, уміло демонструвати сучасний стиль керівництва, витримувати розумні пропорції між власними вольовими рішеннями й вільною творчою позицією колег. Вона успішно запроваджує особливу етику управління – партнерсько-рівноправний стиль взаємин, відмову від декларативного спілкування та дріб'язкової опіки. Як завідувач кафедри, О. А. Гнізділова досягає успіху в роботі колективу, оскільки завжди

зосереджується не лише на процесі, а й на ставленні людей до своєї праці, один до одного, отриманні відчуття задоволення від власного внеску в спільну справу та її кінцевий результат.

Кафедра є випусковою і забезпечує підготовку фахівців різних освітніх ступенів за спеціальністю 012 Дошкільна освіта та викладання понад 50 навчальних дисциплін. У 2016 році було отримано ліцензію на підготовку докторів філософії цієї спеціальності (ліцензійний обсяг – 5 осіб), у 2017 році – магістрів (ліцензійний обсяг – 150 осіб).

У 2018 році кафедра успішно пройшла акредитацію на право надання освітніх послуг студентам освітнього ступеня «магістр» (термін навчання 1 рік 4 місяці).

Постійне підвищення наукового рівня кафедри вможливило проходження на її базі стажування викладачів Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, педагогічних працівників Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка, Красноградського коледжу комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, методистів Інституту післядипломної освіти педагогічних працівників імені М. В. Остроградського. За 2016–2018 рр. на кафедрі пройшли стажування більше 20 викладачів з різних закладів вищої освіти.

Студенти спеціальності мають можливість отримувати подвійні дипломи європейського зразка. У 2018 році Катерина Волошук (студентка групи ДО-36) вступила на навчання до бакалаврату Вищої лінгвістичної школи м. Ченстохово (Польща).

Упродовж багатьох років кафедра проводить потужну виховну роботу серед студентів, основним завданням якої є формування особистості майбутнього фахівця, людини з високими морально-духовними якостями громадянина, професіонала-майстра. Викладачі спрямовують свою діяльність на формування потреби студентів у високих культурних і духовних цінностях, розвиток їхнього творчого потенціалу. Значна роль в особистісному розвитку майбутніх вихователів належить інституту кураторів. На кафедрі дошкільної освіти ця важлива місія покладена на викладачів, авторитет яких визначається професійними та особистісними якостями, знаннями, життєвим досвідом. Вони плідно працюють з академічними групами протягом усього терміну навчання, допомагають у проведенні різноманітних виховних позааудиторних заходів, підготовці до участі в традиційних факультетських заходах. Особлива увага зосереджена на національно-патріотичному вихованні студентської молоді, залученні її до різноманітних флешмобів, благодійних акцій на підтримку військовослужбовців, дітей-сиріт.

Незамінними помічниками в організації навчально-виховного процесу були і є лаборанти кафедри. У різні роки на цій посаді працювали О. В. Наливка, О. А. Гнізділова, О. Є. Бугаєць, О. В. Сауса, Н. В. Хоралець, Н. І. Вовк, О. Ю. Гром'як, С. І. Гайдабура, Т. М. Скрипай, Ю. Г. Степура. Деякі

з них розпочали та успішно завершили науково-педагогічні дослідження, здобули наукові ступені та вчені звання – доктор педагогічних наук, професор О. А. Гнізділова, кандидати педагогічних наук О. В. Наливка, Т. М. Скрипай, Ю. Г. Степура.

З метою обміну досвідом колектив кафедри дошкільної освіти підтримує партнерські зв'язки з багатьма українськими закладами вищої освіти. Актуальні наукові, теоретико-практичні проблеми дошкільної освіти є об'єктом тісної співпраці з кафедрою дошкільної педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, кафедрою дошкільної і початкової освіти Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка, кафедрою дошкільної та початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка, кафедрою дошкільної педагогіки, психології та фахових методик Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Інститутом педагогіки, психології і мистецтва Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Тернопільським національним педагогічним університетом імені Володимира Гнатюка. Проектується проведення спільних науково-практичних конференцій, семінарів, круглих столів, проходить стажування викладачів.

Міцні, дружні, творчі взаємини єднають кафедру дошкільної освіти з дошкільними навчальними закладами м. Полтави (№№ 2, 6, 17, 36, 40, 80), які створюють належні умови для проведення педагогічних практик, надають можливості для запровадження в освітньо-виховний процес новітніх науково-методичних досягнень, сприяють студентам в опануванні практичних навичок і досвіду професійної діяльності.

Плідна діяльність професорсько-викладацького складу впродовж двадцяти років існування дає можливість стверджувати, що сьогодні кафедра – це потужний колектив однодумців, які мають значний науковий потенціал. Тут працюють 11 висококваліфікованих викладачів: 1 доктор педагогічних наук, професор (О. А. Гнізділова), 7 кандидатів наук, доцентів (О. О. Вашак, О. І. Гришко, Л. В. Зімакова, І. В. Карапузова, Н. В. Ковалевська, Н. М. Манжелій, А. В. Пасічніченко), 2 кандидати педагогічних наук, старші викладачі (О. Г. Вільхова, Л. П. Клевака), 1 старший викладач (С. С. Бурсова), 1 старший лаборант (В. М. Коваль).

Усі викладачі кафедри постійно працюють над професійно-особистісним самовдосконаленням, вагомим складником якого є систематичне ознайомлення з актуальними досягненнями психолого-педагогічної науки та втілення її інновацій у практику освітнього процесу вищої школи. Проблема активізації навчального процесу, формування ґрунтовних знань, умінь із фахових дисциплін є одним із актуальних завдань викладачів. Вони спрямовують свою діяльність на розробку й застосування таких форм, методів і засобів навчання, які б сприяли підвищенню пізнавального інтересу студентів, їхньої активності, творчості.

Викладацький склад кафедри дошкільної освіти. Зліва направо сидять – О.І. Гришко, Л.П. Клевака, С.С. Бурсова, Л.В. Зімакова, В.М. Коваль; стоять – О.О. Вашак, А.В. Пасічніченко, І.В. Карапузова, О.А. Гнізділова, Н.В. Ковалевська, Н.М. Манжелій, О.Г. Вільхова (грудень 2018 р.)

Завдяки унікальній атмосфері творчої взаємодії, довіри, толерантності й особливому позитивному психолого-емоційному «клімату», умінню колективу працювати в команді, відповідально ставитися до своєї частки загальної справи й досягається висока ефективність роботи всього складного механізму кафедри, яку об'єднує різнопланове та багатогранне життя.

За 20-річний термін свого існування кафедра дошкільної освіти накопичила значний досвід організації навчально-пізнавальної, науково-дослідницької діяльності майбутніх вихователів, здійснення начальнометодичної, виховної роботи зі студентами. Члени кафедри сприяють продукуванню нових знань, збереженню та примноженню традицій якісного взаємозв'язку науки і практики. Професорсько-викладацький колектив багато років проводить цілеспрямовану, систематичну роботу щодо покращення якості навчально-виховного процесу, створення сприятливого освітнього середовища для студентів. Про це свідчить щорічне збільшення кількості абітурієнтів, які прагнуть навчатися за спеціальністю «Дошкільна освіта» і здобувати професію вихователя. За останнє десятиліття на кафедрі відбувся потужний кадровий науково-педагогічний розвиток, вона зміцнила авторитет у сфері дошкільної освіти, має багатогранні можливості для професійного зростання та втілення наукових і творчих планів.

Наративний екскурс у науково-творчі біографії викладачів кафедри дошкільної освіти

Березан Валентина Ігорівна (уродж. Ковригіна; народилася 17.12.1971 у м. Києві) – кандидат педагогічних наук (2000), доцент (2002). Працювала на кафедрі дошкільної педагогіки з 1999 до 2001.

У 1994 закінчила педагогічний факультет Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка зі спеціальності «Педагогіка і методика початкового навчання з додатковою спеціальністю музика» й отримала кваліфікацію учителя початкових класів, учителя музики. З вересня 1994 працювала на посаді старшого лаборанта й асистента кафедри хореографії Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка. У 1999 закінчила аспірантуру Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. У 2000 захистила дисертацію «Підготовка майбутнього педагога до естетичного виховання школярів засобами сучасної музики масових жанрів». Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Лещенко Марія Петрівна. У цей період з 1999 по 2001 працювала на посаді асистента новоствореної кафедри дошкільної педагогіки. У 2000–2001 навчальному році виконувала обов'язки заступника декана психолого-педагогічного факультету з виховної роботи, а також працювала асистентом кафедри соціальної педагогіки і педагогіки початкового навчання за сумісництвом. Сьогодні обіймає посаду доцента кафедри спеціальної освіти і соціальної роботи ПНПУ імені В. Г. Короленка.

Наукові інтереси – використання інформаційно-комунікаційних технологій у роботі соціального педагога і соціального працівника та викладача вищої школи, проблема підготовки магістрантів до викладання соціально-педагогічних дисциплін і дисциплін спеціальності «Соціальна робота», консультативна робота з різними соціальними групами.

Упродовж 2001–2002 В. І. Березан отримувала стипендію Кабінету Міністрів України для молодих науковців. Має подяку від міського голови за вагомий особистий внесок у справу підготовки фахівців, багаторічну плідну працю, активну громадську діяльність та з нагоди Дня Соборності України (2018).

Література про життя та діяльність викладача:

1. Березан В. *Психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: історична, організаційно-педагогічна і науково-методична*

ретроспектива : монографія / авт. кол. : В. І. Березан, Т. О. Благова, Н. В. Гібалова та ін. ; за ред. Н. Д. Карапузової. Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2014. С. 107–109.

2. Березан Валентина Ігорівна. *Кафедра музики. Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: ретроспективний аналіз* : монографія / редкол. : Г. С. Левченко (гол. ред.) та ін. ; Н. Ю. Демянко, С. В. Вовченко, В. М. Гайдамака та ін. : [уклад. О. О. Лобач]. Полтава : ТОВ «Асмі», 2014. С. 293–295.
3. Березан Валентина Ігорівна. *Психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка* : монографія / редкол. : Н. В. Сулаєва та ін. – Полтава : ТОВ «АСМІ», 2018. С. 172–175.

Богута Валентина Миколаївна (уродж. Трегуб; народилася 01.02.1975 у м. Полтаві) – кандидат педагогічних наук (2014). На кафедрі початкової і дошкільної освіти працювала з 2007 до 2016.

У 1997 закінчила Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Початкове навчання і хореографія», здобула кваліфікацію вчителя початкових класів і хореографії. Отримала диплом з відзнакою.

З 2005 працює в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка (2005–2007 на посаді старшого лаборанта кафедри музики, 2007–2013 – на посаді асистента кафедри початкової і дошкільної освіти, з 2013 – старший викладач кафедри початкової і дошкільної освіти, з 2016 – старший викладач кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання).

У 2014 успішно захистила кандидатську дисертацію «Формування хореографічних творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку у позашкільних навчальних закладах» за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання. захист відбувся в Інституті проблем виховання НАПН України (м. Київ), науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Хомич Лідія Олексіївна.

Нині виконує обов'язки проректора з виховної роботи ПНПУ імені В. Г. Короленка.

Коло наукових інтересів: формування творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку.

Має нагороди: грамота Полтавської обласної ради (2009), почесна грамота Полтавської обласної державної адміністрації (2018).

Література про життя та діяльність викладача:

1. Гайдамака В.М. «Сюїта про «Калину» та її творця»: до 35-ліття українського народного хору «Калина». Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2014. С. 94.
2. Богута Валентина Миколаївна. *Психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка*: монографія / редкол. : Н. В. Сулаєва та ін. – Полтава : ТОВ «АСМІ», 2018. С. 61–62.

Борисова Ольга Ігорівна (уродж. Зубова; народилася 7.08.1979 у м. Полтаві). На кафедрі початкової і дошкільної освіти працювала упродовж 2006–2012.

Навчалася у Полтавській середній школі № 6, яку закінчила у 1996. У цьому році вступила до Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка (спеціальність «Початкове навчання, музика»), який закінчила з відзнакою у 2001 та здобула кваліфікацію вчителя початкових класів і музики. З 2001 працювала методистом навчального відділу. А з 2008 до 2012 була диспетчером психолого-педагогічного факультету.

На кафедрі початкової і дошкільної освіти працювала сумісником на посаді асистента (2006–2011) та старшого викладача (2011–2012).

Викладала дисципліни «Загальна педагогіка», «Вступ до спеціальності», «Основи педагогічної майстерності», «Методика виховної роботи», «Дидактика».

Бурсова Світлана Сергіївна (уродж. Булочнікова; народилася 01.01.1984 р. у с. м. т. Ситківці Вінницької обл.) – старший викладач кафедри дошкільної освіти.

Закінчила ЗОШ № 17 м. Полтава (2001) (нині – Полтавська гімназія № 17), психолого-педагогічний факультет Полтавського державного (нині – національного) педагогічного університету імені В.Г. Короленка (2006) за спеціальністю «Дошкільна освіта. Дефектологія. Логопедія». Здобула кваліфікацію «Вихователь дітей дошкільного віку. Дефектолог. Логопед»; за спеціальністю «Дошкільна освіта» (2007) здобула

кваліфікацію «Магістр педагогічної освіти. Викладач дошкільної педагогіки та методик дошкільного виховання». Отримала дипломи з відзнакою.

Упродовж 2010–2013 навчалася в аспірантурі ПНПУ імені В. Г. Короленка. Тема дослідження «Педагогічна підтримка дітей у період адаптації до дошкільного навчального закладу» заординована у Міжвідомчий раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 3 від 29 березня 2011) за спеціальністю 13.00.08. – дошкільна педагогіка, науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор Н. Д. Карапузова.

Після закінчення університету працювала асистентом (2007–2013), старшим викладачем кафедри початкової і дошкільної освіти (2013–2016), старшим викладачем кафедри соціальної та корекційної педагогіки за сумісництвом (2014–2016), старшим викладачем кафедри дошкільної освіти (з 2016).

Нині С. С. Бурсова є головою профбюро психолого-педагогічного факультету, членом Всеукраїнської громадської організації «Асоціація працівників дошкільної освіти України».

У колі наукових інтересів – дослідження процесу адаптації дітей до закладів дошкільної освіти, збереження та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку. Має понад 50 наукових і навчально-методичних праць.

Викладач підготувала навчально-методичне забезпечення спецкурсів «Особливості розвитку і виховання дітей першого року життя», «Організація педагогічної підтримки дітей у період адаптації до ДНЗ» та таких дисциплін, як «Теорія та методика фізичного виховання і валеологічної освіти дошкільників», «Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям», «Організація фізкультурно-оздоровчої діяльності дітей у ДНЗ» для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» кваліфікаційного рівня «бакалавр».

З метою професійного вдосконалення успішно пройшла стажування на кафедрі дошкільної і початкової освіти Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (2016); навчання за програмою семінару «Технологія створення дистанційного навчального курсу» (2016), результат завершення якого – дистанційний курс «Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям»; навчання за сертифікатною програмою «Хмарні сервіси в дистанційному освітньому процесі закладу вищої освіти» (2019).

Література про життя та діяльність викладача:

1. Бурсова Світлана Сергіївна. *Психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: історична, організаційно-педагогічна і науково-методична ретроспектива*: монографія / авт. кол.: В. І. Березан, Т. О. Благова, Н. В. Гібалова та ін.; за ред. Н. Д. Карапузової. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2014. С.129.
2. Бурсова Світлана Сергіївна. *Психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка*: монографія / редкол.: Н. В. Сулаєва та ін. – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2018. С.42–43.
3. Бурсова Світлана Сергіївна. *Рада молодих учених*: довідник / за заг. ред. М. І. Степаненка; ред., уклад. Р. Г. Шрамко. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018. С.42–44.

Вашак Оксана Олексіївна (уродж. Медяник; народилася 18.07.1971 у м. Полтаві) – кандидат педагогічних наук (2010), доцент (2012), доцент кафедри дошкільної освіти.

У 1988 закінчила загальноосвітню школу № 31 м. Полтави. Упродовж 1996–2001 навчалась у Полтавському державному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Дошкільне виховання», здобула кваліфікацію організатора дошкільного виховання, вихователя дітей дошкільного віку. З 2001 до 2002 навчалась у магістратурі Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Дошкільне виховання», здобула кваліфікацію магістра педагогічної освіти, викладача дошкільної педагогіки та методик дошкільного виховання. Упродовж 2004–2008 навчалась в аспірантурі Інституту проблем виховання Академії педагогічних наук України (м. Київ). У 2010 О. О. Вашак захистила дисертацію «Підготовка майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки» на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор М. П. Лещенко). З 2011 завідує музеєм психолого-педагогічного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Наразі викладає такі навчальні дисципліни: «Професійний імідж у педагогічній освіті», «Теорія та методика викладання курсу «Дошкільна етнопедагогіка з методикою проведення занять з народознавства», «Педагогічна іміджологія», «Психологія управління та управління в системі дошкільної освіти», «Дошкільна етнопедагогіка з методикою проведення занять з народознавства», «Технології формування національно-патріотичної компетенції дошкільників», «Дошкільна педагогіка з методикою проведення занять з народознавства», «Виховання дітей раннього віку».

У 2013 пройшла стажування в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (м. Київ) у відділі виховних систем у педагогічній освіті; у жовтні 2018 брала участь у програмі закордонного наукового підвищення кваліфікації «Академічна доброчесність» (м. Варшава, Польща), організованого Університетом Кардинала Стефана Вишинського (UKSW) спільно із Інститутом Міжнародної Академічної і Наукової Співпраці (IIASC) та Фондацією ADD; з 3.12.2018 до 3.01.2019 підвищувала кваліфікацію в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка на кафедрі теорії та методик дошкільної освіти; з 26 січня до 3 лютого 2019 проходила наукове стажування в закладах освіти Фінляндії за сприянням Польсько-Української Фондації «Інститут Міжнародної Академічної і Наукової Співпраці» (IMANC) за темою «Система освіти – інклюзивне навчання у Фінляндії».

Коло наукових інтересів: професійна підготовка майбутніх вихователів до використання української етнопедагогіки в процесі національного виховання дітей дошкільного віку; використання інноваційних освітніх технологій в управлінні закладами дошкільної освіти.

Автор понад 70 наукових і навчально-методичних праць.

Має нагороди: грамота від ректора Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини за творчу презентацію вагомих освітянських здобутків у студентській науковій роботі (2007); подяка від декана психолого-педагогічного факультету за сумлінне виконання своїх обов'язків (2010), за високий професіоналізм та активну участь в оновленні експозиції музею психолого-педагогічного факультету (2012); подяка від особового складу та керівника сектору «Б» генерал-майора І. А. Довганя за великий внесок та підтримку військовослужбовців в зоні антитерористичної операції на території Донецької–Луганської областей (2014).

Література про життя та діяльність викладача:

1. Вашак Оксана Олексіївна. *Психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: історична, організаційно-педагогічна і науково-методична ретроспектива*: монографія / авт. кол.: В. І. Березан, Т. О. Благова, Н. В. Гібалова та ін.; за ред. Н. Д. Карапузової. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2014. С. 128.
2. Вашак Оксана Олексіївна. *Психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка*: монографія / редкол.: Н. В. Сулаєва та ін. – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2018. С. С.31–33.

Вільхова Оксана Григорівна (уродж. Дінець; народилася 2.06.1979 у с. Зубівка Миргородського р-ну Полтавської обл.) – кандидат педагогічних наук (2018), працює на посаді асистента кафедри дошкільної освіти з 2018 року.

У 2002 закінчила психолого-педагогічний факультет Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Початкове навчання», здобула ступінь магістра, кваліфікацію викладача педагогіки та методик початкового навчання.

У 2018 успішно захистила кандидатську дисертацію «Форми і методи виховання дітей молодшого шкільного віку засобами народної хореографії в освітньому просторі України (1945-1991)» зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Захист відбувся у ПНПУ імені В. Г. Короленка, науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Хомич Лідія Олексіївна. Відповідальна за виховну роботу кафедри дошкільної освіти. У 2018 вступила до магістратури ПНПУ

імені В. Г. Короленка за спеціальністю 012 Дошкільна освіта.

Автор понад 40 публікацій. Коло наукових інтересів: виховний потенціал хореографічного мистецтва; виховання дітей дошкільного віку засобами народної хореографії; концерти, огляди конкурси, фестивалі як ефективні форми виховної роботи з дошкільниками.

Викладає такі навчальні дисципліни: педагогіка, основи педагогічної майстерності і педагогічної творчості; педагогічна ортобіотика; теорія та методика формування елементарних математичних уявлень дошкільників.

Література про життя та діяльність викладача:

1. Вільхова Оксана Григорівна. *Полтавіка. Полтавська енциклопедія* / за ред. О. А. Білоусько; центр дослід. іст. Полтавщ. Полт. обл. ради. Т. 6. Полтава : ПЦ «Мозаїка», 2017. С. 395–396.
2. Вільхова Оксана Григорівна. *Психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка: монографія* / редкол.: Н. В. Сулаєва та ін. – Полтава : ТОВ «АСМІ», 2018. С. 77–78.

Волочай Марія Петрівна (народилася 14.08.1954 у с. Вільна Терешківка Кременчуцького р-ну Полтавської обл..) – кандидат філологічних наук (1993), доцент (1996). Працювала на кафедрі дошкільної педагогіки на посаді доцента з 1999 до 2001.

Закінчила Кременчуцьке педагогічне училище (1973), Київський державний університет імені Т. Г. Шевченка (1978). Працювала вчителем російської мови та літератури в Острівській середній школі Рокитнянського району Київської області (1978–1979), методистом бібліотечних фондів при Кременчуцькому методкабінеті (1979–1983); методистом відділу Кременчуцького бюро подорожей та екскурсій (1983–1987). У Полтавському державному педагогічному інституті імені В. Г. Короленка (нині національний) працювала з 1987: асистент (1987–1988), старший викладач (1988–1995), доцент кафедри російської мови (1995–1996), доцент кафедри філологічних дисциплін (1996–1999, 2001–2015), доцент кафедри дошкільної педагогіки (1999–2001).

У 1992 захистила дисертацію «Нерегулярні семантичні зв'язки фразеологічних одиниць в художньому тексті» у м. Волгоград (Волгоградський державний педагогічний університет). Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор М. Ф. Алефіренко.

Працюючи на кафедрі дошкільної педагогіки, виконувала обов'язки відповідального за виховну роботу студентів. Марія Петрівна викладала майбутнім вихователям дітей дошкільного віку такі навчальні дисципліни: «Дитяча література», «Методика розвитку мовлення», «Актуальні

проблеми методики розвитку мовлення». Активно брала участь у художньо-естетичному вихованні студентів спеціальності «Дошкільна освіта», організовуючи літературно-музичні композиції, театральні вистави, з-поміж яких заходи, присвячені життю і творчості відомих постатей української літератури – Марусі Чурай («Народ мій є, народ мій завжди буде, ніхто не перекреслить мій народ!»), Тарасу Шевченку («Доля жінки-матері у творчості Т. Г. Шевченка»), Лесі Українці («Я житиму сльозою серед співів»). Марія Петрівна натхненно розробляла сценарії, режисувала їх, добирала музичні композиції до літературних творів. Разом зі студентами створювала образи героїв, декорації, костюми.

За значні успіхи в професійній діяльності, національно-патріотичне виховання майбутніх педагогів нагороджена грамотами ПНПУ імені В. Г. Короленка (2004, 2008, 2014).

Література про життя та діяльність викладача:

1. Волочай Марія Петрівна. *Мовознавча Полтавщина: довідник* / М. І. Степаненко. Полтава: ПП Шевченко Р. В., 2014. С. 47–48.
2. Волочай Марія Петрівна. *Психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: історична, організаційно-педагогічна і науково-методична ретроспектива*: монографія / авт. кол.: В. І. Березан, Т. О. Благова, Н. В. Гібалова та ін.; за ред. Н. Д. Карапузової. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2014. С. 222–223.
3. Волочай Марія Петрівна. *На сторожі слова: до 25-ліття кафедри філологічних дисциплін Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка*: монографія. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2016. С. 32–33, 208–213.
4. Волочай Марія Петрівна. *Полтавіка. Полтавська енциклопедія* / за ред. О. А. Білоусько; центр дослід. іст. Полтавщ. Полт. обл. ради. Т. 6. Полтава: ПЦ «Мозаїка», 2017. С. 422–423.

Гнізділова Олена Анатоліївна (уродж. Зрібняк; народилася 05.09.1974 у м. Полтаві) – доктор педагогічних наук (2012), професор (2014), завідувач кафедри дошкільної освіти (2016).

Навчалася в Полтавській середній школі № 20 імені Бориса Серги. У 1997 закінчила психолого-педагогічний факультет Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Дошкільне виховання та іноземна мова і література», здобула кваліфікацію викладача дошкільної педагогіки і психології, вихователя з правом проведення занять іноземною мовою. У 2000 завершила навчання в інституті післядипломної освіти Харківського

державного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди за спеціальністю «Психологія», отримала кваліфікацію практичного психолога.

Після закінчення педагогічного інституту працювала вчителем у середній школі № 5 м. Полтави (1997–2000). У Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка з 2000: старший лаборант, асистент (2000–2004), старший викладач (2004–2005) кафедри дошкільної педагогіки, доцент (2005–2013), професор (з 2013) кафедри початкової і дошкільної освіти, завідувач кафедри дошкільної освіти (з 2016). У 2005–2007 виконувала обов'язки заступника декана психолого-педагогічного факультету з навчальної роботи.

Упродовж 2001–2004 навчалася в аспірантурі Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Була стипендіаткою Кабінету Міністрів України (2003–2004 навчальний рік).

У 2004 захистила дисертацію «Педагогічні ідеї та громадсько-просвітницька діяльність В. Г. Короленка» у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди і здобула науковий ступінь кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор Попова Людмила Данилівна. У 2006 О. А. Гнізділової присвоєно вчене звання доцента кафедри початкової і дошкільної освіти.

Постійна потреба в професійному і науковому зростанні зумовили навчання О. А. Гнізділової в докторантурі ХНПУ (2007–2010). Потужний вплив на її становлення як зрілого науковця справила тісна співпраця з великим ученим і педагогом, професором і науковим консультантом Світланою Трохимівною Золотухіною. Результат наполегливих науково-педагогічних пошуків написання докторської дисертації «Становлення і розвиток наукових шкіл у вищих педагогічних навчальних закладах Східної України в ХХ столітті» зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки та її захист у 2012 в спеціалізованій ученій раді Д 64.053.04 Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Учене звання професора присвоєно у 2014.

З 2016 О. А. Гнізділова очолює кафедру дошкільної освіти ПНПУ імені В. Г. Короленка.

Нині О. А. Гнізділова є заступником головного редактора фахового наукового журналу «Педагогічні науки» Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Бере участь в атестації науково-педагогічних кадрів. О. А. Гнізділова є членом спеціалізованих учених рад: К 44.053.01 Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка зі спеціальностей 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки, 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти (2013–2015), К 64.053.06 Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди зі спеціальностей 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки,

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, 13.00.07 – теорія і методика виховання (2014–2016), та Д 44.053.03 Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка зі спеціальностей 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки, 13.00.09 – теорія навчання (2016–2020).

З 2016 професор О. А. Гнізділову входить до складу науково-методичної комісії сектору вищої освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України (підкомісія 012 Дошкільна освіта).

Вона є членом Всеукраїнської громадської організації «Асоціація працівників дошкільної освіти», членом ученої ради психолого-педагогічного факультету та ученої ради університету ПНПУ імені В. Г. Короленка. Входить до складу комісії вченої ради з наукової та науково-технічної діяльності ПНПУ.

Наукові інтереси О. А. Гнізділової пов'язані з дослідженням генези та здобутків науково-педагогічних шкіл України, актуальних проблем вітчизняної і зарубіжної дошкільної освіти, специфіки формування професійної компетентності майбутнього вихователя ЗДО в процесі фахової підготовки. Автор понад 180 наукових і навчально-методичних праць.

Відкритість до нових ідей, здатність відчувати актуальне та прогресивне в науці дають змогу Олені Анатоліївні на високому науково-методичному рівні викладати курси «Дошкільна педагогіка», «Актуальні проблеми дошкільної педагогіки», «Порівняльна дошкільна педагогіка», «Наукові школи у галузі дошкільної освіти», «Методика викладання дошкільної педагогіки», «Науково-педагогічні школи України», «Сучасні концепції дитинознавства».

З метою удосконалення професійної підготовки успішно пройшла навчання за сертифікатною програмою «Хмарні сервіси в дистанційному освітньому процесі закладу вищої освіти» (2019), наукове стажування в закладах освіти Фінляндії за темою «Система освіти – інклюзивне навчання у Фінляндії» (2019).

Багаторічну сумлінну працю О. А. Гнізділової як науковця і викладача вищої школи відзначено грамотами Полтавського національного педагогічного національного університету імені В. Г. Короленка (2000, 2006, 2007, 2012, 2013, 2015) і Полтавської обласної ради (2013, 2016.), подяками Національної академії педагогічних наук України (2017.) і Міністерства освіти і науки України (2018). Вона є лауреатом Полтавської обласної премії імені Леоніда Бразова в номінації «Критика і літературознавство» (2015).

Література про життя та діяльність професора О. А. Гнізділової:

1. Біля вівтаря духовності народу. *Зоря Полтавщини*. – 13 листопада 2015. – С.17.
2. Відкриваючи свого В. Г. Короленка (Олена Анатоліївна Гнізділова). *Слов'янські портрети-2 : Збірник нарисів / В. О. Демиденко, Т. П. Демиденко*. – Полтава : ТОВ «АСМІ», 2014. С.80–83.

3. Гнізділова Олена Анатоліївна. *Психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: історична, організаційно-педагогічна і науково-методична ретроспектива*: монографія / авт. кол.: В. І. Березан, Т. О. Благова, Н. В. Гібалова та ін.; за ред. Н. Д. Карапузової. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2014. С. 125–126.
4. Гнізділова Олена Анатоліївна. *Психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка*: монографія / редкол.: Н. В. Сулаєва та ін. – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2018. С.29–31.
5. Гнізділова Олена Анатоліївна. *Полтавіка. Полтавська енциклопедія* / за ред. О. А. Білоусько; центр дослід. іст. Полтавщ. Полт. обл. ради. Т. 6. Полтава: ПЦ «Мозаїка», 2017. С. 529–530.
6. Лицар моралі та справедливості. *Університетський час*. 2016. №53. С.1.

Горкавенко Наталія Андріївна (народ. 24.12.1956 у м. Прилуки, Чернігівської обл.) – асистент кафедри дошкільної педагогіки (1999–2002).

Навчалася в школі-інтернаті м. Прилуки Чернігівської області, яку закінчила в 1974. У 1981 закінчила філософський факультет відділення психології Київського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка за спеціальністю «Психолог» та здобула кваліфікацію психолога, викладача психологічних дисциплін.

З 1985 обрана за конкурсом на посаду асистента кафедри педагогіки і методики початкового навчання Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка. У 1989 вступила до аспірантури на заочну форму навчання в Науково-дослідний інститут загальної патології та патофізіології м. Москви.

У 1990 за конкурсом обрана старшим викладачем кафедри педагогіки та психології початкового навчання.

З 1998 – асистент кафедри педагогіки та психології початкового навчання.

У 1999 – асистент кафедри дошкільної педагогіки.

Коло наукових зацікавлень: загальна, вікова та педагогічна психологія.

Керувала написанням курсових та дипломних робіт, безвідривними педагогічними практиками студентів, очолювала проблемну групу, виконувала обов'язки куратора студентської групи, активний член методичних семінарів кафедри. Н. А. Горкавенко була головою філософського клубу, читала лекційні курси для батьків, педагогів на методичних об'єднаннях, курсах підвищення кваліфікації вчителів.

Гришко Ольга Іванівна (уродж. Бондарева; народилася 23.11.1958 у м. Батумі, Грузія) – кандидат педагогічних наук (1994), доцент (1997), доцент кафедри дошкільної освіти.

Навчалася у Франкфуртській середній школі № 5 (Німеччина). У 1980 закінчила фізико-математичний факультет Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Фізика і математика», здобула кваліфікацію вчителя фізики і математики середньої школи.

Працювала в загальноосвітній школі № 31 м. Полтава вчителем математики. У Полтавському державному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка (нині національний) з 1987: старший викладач (1987–1996), доцент кафедри природничих та математичних дисциплін (1996–1999), доцент кафедри дошкільної педагогіки (1999–2005), доцент кафедри початкової і дошкільної освіти (2005–2016), доцент кафедри дошкільної освіти (з 2016).

Упродовж 1991–1994 навчалася в аспірантурі Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР (Інститут педагогіки АПН України) м. Київ за спеціальністю 13.00.02 – методика викладання математики.

У 1994 захистила кандидатську дисертацію «Формування у молодших школярів умінь доказово міркувати в процесі навчання математики» в Українському державному педагогічному університеті імені М. Г. Драгоманова і здобула науковий ступінь кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – методика викладання математики, науковий керівник – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник Дубинчук Олена Степанівна.

О. І. Гришко є членом Всеукраїнської громадської організації «Асоціація працівників дошкільної освіти».

Коло наукових зацікавлень: методика формування математичних уявлень, професійна підготовка майбутніх вихователів дітей дошкільного віку. Автор понад 180 наукових і навчально-методичних праць. Керівник студентської проблемної групи «Формування логіко-математичної компетентності у ЗДО в сучасних умовах розвитку дошкільної освіти».

О. І. Гришко викладає такі дисципліни: «Теорія і методика формування елементарних математичних уявлень», «Основи викладання курсу «Теорія і методика формування елементарних математичних уявлень», «Інноваційні технології формування елементарних математичних уявлень дітей дошкільного віку», «Методика керівництва логіко-математичним розвитком дітей дошкільного віку».

У 2014 пройшла стажування у Федеральному державному автономному освітньому закладі вищої професійної освіти «Белгородському державному національному дослідницькому університеті»

за програмою «Технологія розвитку математичних уявлень у дітей дошкільного віку», у 2018 – у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка за темою «Підвищення професійного рівня при викладанні навчальних дисциплін фахової підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку».

За сумлінну багаторічну добросовісну працю, активну громадську діяльність, вагомий особистий внесок у розвиток національної освіти, успішну професійну діяльність, підготовку висококваліфікованих кадрів, якісне керівництво студентською науковою роботою О. І. Гришко відзначена почесними грамотами міського голови (2018), департаменту освіти і науки Полтавської обласної державної адміністрації (2017), університету (2000, 2001, 2003) та психолого-педагогічного факультету (2002, 2007, 2014).

Література про життя та діяльність доцента О. І. Гришко:

1. Гришко Ольга Іванівна. *Психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: історична організаційно-педагогічна і науково-методична ретроспектива*: монографія / авт. кол.: В. І. Березан, Т. О. Благова, Н. В. Гібалова та ін.; за ред. Н. Д. Карапузової. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2014. С. 126–127.
2. Гришко Ольга Іванівна. *Психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка*: монографія / редкол.: Н. В. Сулаєва та ін. – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2018. С. 33–34.
3. Гришко Ольга Іванівна. *Полтавіка. Полтавська енциклопедія* / за ред. О. А. Білоусько; центр дослід. іст. Полтавщ. Полт. обл. ради. Т. 6. Полтава: ПЦ «Мозаїка», 2017. С. 636–637.
4. Богданович М. В. Методика математики на межі тисячоліття. *Початкова школа*. 1999. № 7. С. 9.

Зімакова Лілія Василівна (народилася 29.06.1976 у м. Кременчук Полтавської обл.) – кандидат педагогічних наук (2005), доцент (2008), нині працює на посаді доцента кафедри дошкільної освіти. З 2000 почала працювати в Полтавському державному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка на посаді асистента кафедри дошкільної педагогіки.

У 1991 закінчила Кременчуцьку середню школу № 30, у 1995 – з відзнакою Кременчуцьке педагогічне училище імені А. С. Макаренка, отримала кваліфікацію вчителя початкових класів. У цьому ж році вступила до Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка на спеціальність «Початкове навчання». У 1998 отримала диплом спеціаліста з відзнакою та кваліфікацію вчителя початкових класів. Упродовж 1995–2000 працювала в

Кременчуцькій загальноосвітній школі № 20 на посадах педагога-організатора (1995–1997), учителя початкових класів (1997–2000). Отримала неоціненний досвід встановлення педагогічної взаємодії та організації навчально-виховної роботи в школі. Упродовж 2001–2004 навчалася в аспірантурі Інституту педагогіки і психології професійної освіти Академії педагогічних наук України м. Київ при лабораторії педагогічної майстерності.

У тому ж науково-дослідному інституті захистила кандидатську дисертацію «Підготовка майбутніх учителів початкових класів до соціалізації учнів засобами театрального мистецтва» зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор М. П. Лещенко.

У 2008 присвоєно вчене звання доцента кафедри початкової і дошкільної освіти.

Під час роботи на кафедрі виконувала різні обов'язки: секретаря кафедри (2005–2006), заступника завідувача кафедри (2009–2016). З 2010 до 2016 брала активну участь у підготовці акредитаційних та ліцензійних справ із надання освітніх послуг за спеціальністю «Дошкільна освіта» освітніх ступенів «бакалавр», «спеціаліст» та «магістр», розробляла навчальні плани для студентів заочної форми навчання. З 2016 – відповідальна за наукову роботу на кафедрі дошкільної освіти.

У колі наукових інтересів доцента Л. В. Зімакової – професійно-мовленнєва підготовка майбутніх вихователів до навчання мови дітей дошкільного віку. Викладач здійснює самостійний пошук ефективних засобів розвитку рідної мови дітей дошкільного віку та професійної підготовки майбутніх педагогів до їх використання, є автором 120 наукових праць.

Л. В. Зімакова викладає такі навчальні дисципліни: «Дошкільна лінгводидактика», «Теорія та методика організації комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку», «Теоретичні і методичні основи викладання дошкільної лінгводидактики», «Основи компаративної педагогіки», «Партнерська педагогіка», «Інноваційні технології дошкільної освіти» та ін.

У березні 2016 пройшла стажування у Вищому навчальному закладі Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» на кафедрі педагогіки та суспільних наук за темою «Інноваційні технології навчання і виховання у ВНЗ».

За багаторічну сумлінну працю, високий професіоналізм, вагомий внесок у наукову роботу університету, розвиток психолого-педагогічного факультету, активну участь у вихованні студентської молоді, упровадження новачій у навчально-виховний процес нагороджена грамотами та подяками ПНПУ імені В. Г. Короленка (2004, 2009, 2006, 2011, 2013), Полтавської обласної державної адміністрації (2017, 2018).

Література про життя та діяльність доцента Л. В. Зімакової:

1. Зімакова Лілія Василівна. *Психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: історична, організаційно-педагогічна і науково-методична ретроспектива*: монографія / авт. кол.: В. І. Березан, Т. О. Благова, Н. В. Гібалова та ін.; за ред. Н. Д. Карапузової. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2014. С. 127–128.
2. Зімакова Лілія Василівна. *Полтавіка. Полтавська енциклопедія* / за ред. О. А. Білоусько; центр дослід. іст. Полтавщ. Полт. обл. ради. Т. 6. Полтава: ПЦ «Мозаїка», 2017. С. 887.
3. Зімакова Лілія Василівна. *Психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка*: монографія / редкол.: Н. В. Сулаєва та ін. – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2018. С. 34–36.

Карапузова Ірина Валеріївна (уродж. Маклясова; народилася 28.04.1975 у м. Таллінн, Естонія) – кандидат педагогічних наук (2010), доцент (2012), доцент кафедри дошкільної освіти.

У 1992 закінчила Полтавську СШ № 29, у 1999 – психолого-педагогічний факультет Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Дошкільне виховання та англійська мова і література» та здобула кваліфікацію викладача дошкільної педагогіки і психології, вихователя з правом проведення занять англійською мовою, у 2000 – ПДПУ імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Психологія, практична психологія» та здобула кваліфікацію практичного психолога в закладах освіти.

З 1999 до 2001 І. В. Карапузова працювала вихователем у закладі дошкільної освіти № 17 «Школа здоров'я». У Полтавському державному педагогічному інституті імені В. Г. Короленка (нині національний педагогічний університет) працює з 2001: асистент (2001–2005), старший викладач (2005–2010), доцент (з 2010) кафедри дошкільної освіти.

У 2005 закінчила аспірантуру ПНПУ імені В. Г. Короленка за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

У 2010 захистила дисертацію «Організація педагогічної підтримки майбутніх учителів у процесі навчання» у ПНПУ імені В. Г. Короленка і здобула науковий ступінь кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. Науковий керівник – член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор Лозова Валентина Іванівна.

І. В. Карапузова є членом ученої ради психолого-педагогічного факультету ПНПУ імені В. Г. Короленка та членом Всеукраїнської

громадської організації «Асоціація працівників дошкільної освіти». На кафедрі виконує обов'язки відповідального за створення освітніх програм.

Наукові інтереси: проблеми професійної підготовки майбутніх вихователів до ознайомлення дошкільників з природою та організації педагогічної підтримки студентів у процесі навчання. Автор понад 80 наукових публікацій, з-поміж яких статті у фахових та наукометричних виданнях, навчальні програми, посібники.

І. В. Карапузова викладає такі курси: «Основи природознавства з методикою ознайомлення дітей з природою»; «Теоретичні та методичні засади викладання у вищих навчальних закладах курсу «Основи природознавства з методикою»; «Організація дослідницько-експериментальної діяльності дітей в природі»; «Технології ознайомлення дітей з природою»; «Технології організації сенсорно-пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку».

З метою удосконалення професійної підготовки успішно пройшла стажування на кафедрі дошкільної і початкової освіти Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (2016), навчання за сертифікатною програмою «Хмарні сервіси в дистанційному освітньому процесі закладу вищої освіти» (2019), наукове стажування в закладах освіти Фінляндії за темою «Система освіти – інклюзивне навчання у Фінляндії» (2019).

За вагомий особистий внесок у справу підготовки висококваліфікованих фахівців, багаторічну плідну працю, активну громадську діяльність нагороджена подякою від міського голови (2018) та за якісне керівництво студентською науковою роботою – від Бердянського державного педагогічного університету (2018).

Література про життя та діяльність І. В. Карапузової:

1. Карапузова Ірина Валеріївна. *Психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: історична, організаційно-педагогічна і науково-методична ретроспектива*: монографія / авт. кол.: В. І. Березан, Т. О. Благова, Н. В. Гібалова та ін.; за ред. Н. Д. Карапузової. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2014. С.128.
2. Карапузова Ірина Валеріївна. *Полтавіка. Полтавська енциклопедія* / за ред. О. А. Білоусько; центр дослід. іст. Полтавщ. Полт. обл. ради. Т. 6. Полтава: ПЦ «Мозаїка», 2017. С. 1002.
3. Карапузова Ірина Валеріївна. *Психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка*: монографія / редкол.: Н. В. Сулаєва та ін. – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2018. С. 37–38.

Клевака Леся Петрівна (народилася 18.11.1982 у м. Полтаві) – кандидат педагогічних наук (2014), старший викладач кафедри дошкільної освіти (2018).

Навчалася у Полтавській загальноосвітній школі I–III ступенів № 25. У 2005 закінчила психолого-педагогічний факультет Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Психологія. Соціальна педагогіка», здобула кваліфікацію практичного психолога, соціального педагога, соціально-педагогічного працівника з дітьми із девіантною поведінкою. У 2006 закінчила

Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Психологія», присвоєно кваліфікацію магістра практичної психології, викладача психології. З 2018 – здобувач вищої освіти Полтавського інституту економіки і права вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» спеціальності «Філологія. Переклад».

Працює Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка: асистент (2006–2011), старший викладач кафедри початкової і дошкільної освіти (2011–2013), старший викладач кафедри дошкільної освіти (з 2018).

У 2010–2013 навчалася в аспірантурі Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

У 2014 захистила кандидатську дисертацію «Навчально-виховна діяльність жіночих навчальних закладів Полтавської губернії (друга половина XIX – початок XX століття)» у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди і здобула науковий ступінь кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор Якушко Наталія Михайлівна.

Л. П. Клевака є членом Всеукраїнської громадської організації «Асоціація працівників дошкільної освіти».

Наукові інтереси пов'язані з дослідженням генези та здобутків дошкільної освіти в Полтавській губернії, вивченням надбань жіночої, спеціальної та інклюзивної освіти на теренах Полтавщини, психологічних аспектів розвитку пізнавальних процесів та здібностей дітей дошкільного віку. Автор понад 110 наукових і навчально-методичних праць.

Л. П. Клевака викладає такі навчальні дисципліни: «Загальна психологія», «Вікова психологія», «Педагогічна психологія» (2006–2013), «Дитяча психологія та психологія дитячої творчості», «Соціальна психологія» (2018–2019).

У 2017 пройшла курси підвищення кваліфікації у ПНПУ імені В. Г. Короленка з педагогіки та психології вищої школи, педагогічної майстерності викладача вищої школи.

За науковий та творчий пошук, плідну працю на викладацькій ниві, керівництво науковою роботою здобувачів вищої освіти Л. П. Клевака нагороджена грамотою за кращий результат у турі з індивідуального психологічного консультування і психотерапії (2006, II етап Всеукраїнської студентської олімпіади зі спеціальності «Психологія», м. Івано-Франківськ), подякою Полтавської обласної державної адміністрації (2017), грамотами Університету «Україна» (2015, 2016, 2017), Полтавського інституту економіки і права (2015).

Ковалевська Наталія Володимирівна

(уродж. Клітна; народилася 27.04.1978 у м. Полтаві) – кандидат педагогічних наук (2007), доцент (2011), доцент кафедри дошкільної освіти.

У 1995 закінчила Полтавську середню школу № 11, за успіхи була нагороджена медаллю. Навчалася в Полтавському державному педагогічному університеті на психолого-педагогічному факультеті. У 2000 отримала диплом про вищу освіту з відзнакою за спеціальністю «Дошкільне виховання, іноземна мова та література», здобула кваліфікацію викладача дошкільної педагогіки і психології, вихователя дітей дошкільного віку з правом проведення занять німецькою мовою У 2001 закінчила магістратуру Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Дошкільне виховання» присвоєно кваліфікацію магістра педагогічної освіти, викладача дошкільної педагогіки та методик дошкільного виховання, отримала диплом з відзнакою.

З 1999 до 2001 поєднувала навчальну діяльність з роботою вихователя дітей дошкільного віку у СНВК № 86 м. Полтави. У Полтавському державному педагогічному університеті працює з 2001: асистент (2001–2003), старший викладач кафедри дошкільної педагогіки (2007–2010), доцент кафедри початкової і дошкільної освіти (2011–2016), доцент кафедри дошкільної освіти (з 2016).

Упродовж 2003–2006 – аспірантка Інституту педагогіки та психології професійної освіти АПН України у місті Києві, де у 2007 захистила дисертацію «Професійна підготовка студентів факультетів дошкільної педагогіки до роботи у сім'ях» і здобула науковий ступінь кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Марія Петрівна Лещенко. У 2011 Н. В. Ковалевській присвоєне вчене звання доцента кафедри початкової та дошкільної освіти.

Виконувала обов'язки секретаря кафедри (2007), відповідала за працевлаштування студентів психолого-педагогічного факультету (2008–2009), за виховну роботу кафедри (2007–2018). З 2014 є відповідальним редактором кафедрального збірника наукових праць «Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти» (2014–2015), «Дошкільна освіта в соціокультурному просторі» (з 2016). Брала активну участь у підготовці акредитаційних і ліцензійних справ, розробляла навчальні плани спеціальності «Дошкільна освіта», є укладачем програм атестаційних екзаменів та вступних випробувань. Наталія Володимирівна тривалий час була членом Всеукраїнської громадської організації «Асоціація працівників дошкільної освіти», є членом ученої ради психолого-педагогічного факультету ПНПУ імені В. Г. Короленка.

Тісна співпраця з теоретиками та практиками дошкільної галузі окреслює коло інтересів Н. В. Ковалевської: професійне становлення майбутнього вихователя дітей дошкільного віку; особливості сімейного виховання в сучасних умовах; проблема взаємодії вихователів ЗДО з батьками дітей дошкільного віку; технології ігрової діяльності сучасних дошкільників. Автор понад 70 наукових праць, присвячених висвітленню проблем сучасного дошкілля.

Викладає такі дисципліни: «Історія дошкільної педагогіки», «Педагогічна психологія», «Психологія сім'ї», «Теорія та методика співпраці ЗДО з родинами», «Сучасні технології організації дошкільної освіти в ЗДО та сім'ї», «Основи наукових досліджень», «Технології ігрової діяльності» та ін.

У листопаді 2013 проходила стажування в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України у відділі виховних систем у педагогічній освіті, а у вересні 2018 підвищувала кваліфікацію на кафедрі дошкільної і початкової освіти Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

За багаторічну сумлінну працю, високий професіоналізм, вагомий внесок у наукову роботу університету, розвиток психолого-педагогічного факультету, активну участь у вихованні студентської молоді, підготовку призера II туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт нагороджена грамотами та подяками ПНПУ імені В. Г. Короленка (2007, 2009, 2010, 2012, 2014, 2015), управління культури Полтавської обласної державної адміністрації (2012), міського голови (2018).

Література про життя та діяльність Н. В. Ковалевської:

1. Ковалевська Наталія Володимирівна. *Психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: історична, організаційно-педагогічна і науково-методична ретроспектива*: монографія / авт. кол.: В. І. Березан, Т. О. Благова, Н. В. Гібалова та ін.; за ред. Н. Д. Карапузової. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2014. С. 128.
2. Ковалевська Наталія Володимирівна. *Полтавіка. Полтавська енциклопедія* / за ред. О. А. Білоусько; центр дослід. іст. Полтавщ. Полт. обл. ради. Т. 6. Полтава: ПЦ «Мозаїка», 2017. С. 1091.

3. Ковалевська Наталія Володимирівна. *Психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка*: монографія / редкол.: Н. В. Сулаєва та ін. – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2018. С. 37–39.

Коваль Віта Миколаївна (народилася 30.05.1995 у с. Пришиб Шишацького р-ну, Полтавської обл.). З 2017 працює на посаді старшого лаборанта кафедри дошкільної освіти.

Навчалася в Пришибській загальноосвітній школі I–III ступенів. У 2017 закінчила психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Дошкільна освіта» та здобула кваліфікацію вихователя дітей дошкільного віку. У тому ж році вступила до магістратури Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка за спеціальністю

«Дошкільна освіта», присвоєно кваліфікацію магістра дошкільної освіти, викладача дошкільної педагогіки і психології та методик дошкільної освіти.

Нагороджена грамотою психолого-педагогічного факультету (2018) за вагомий внесок у підготовку висококваліфікованих фахівців.

Кулімова Юлія Григорівна (уродж. Степура; 21.03.1989, народилася у м. Зіньків Полтавської обл.) – кандидат педагогічних наук (2017). Працювала старшим лаборантом та асистентом кафедри початкової і дошкільної освіти з 2011 до 2016.

У 2006 закінчила Зіньківську спеціалізовану школу I–III ступенів № 1, у 2012 – психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Соціальна педагогіка» та здобула кваліфікацію викладача соціальної педагогіки, у 2018 – ПНПУ

імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Початкова освіта» та здобула кваліфікацію магістра початкової освіти, учителя початкової школи., викладача педагогіки і методик початкової освіти.

З 2011 розпочала трудову діяльність у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка (працювала на посадах старшого лаборанта та асистента кафедри початкової і дошкільної освіти (за сумісництвом), нині – асистент кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання).

Сфера наукових інтересів: проблеми фахової підготовки майбутніх педагогів школи I ступеня, естетизація освітнього простору, соціально-виховна зорієнтованість змісту сучасної початкової освіти, естетотерапевтичне особистісне зростання усіх суб'єктів початкової ланки освіти. Автор понад 50 наукових публікацій, з-поміж яких колективна монографія, статті у фахових та наукометричних виданнях, навчальні програми, посібники, словники тощо.

Література про життя та діяльність Ю. Г. Кулімової:

1. Степура Юлія Григорівна – довідкова інформація про молодого вченого. *Рада молодих вчених*: довідник / за заг. ред. М. І. Степаненка; ред., уклад. Р. Г. Шрамко. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2018. С. 224–229.
2. Кулімова Юлія Григорівна. *Психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка*: монографія / редкол.: Н. В. Сулаєва та ін. – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2018. С. 76–77.

Лещенко Марія Петрівна (уродж. Загайко; народилася 18.01.1959 у м. Полтаві) – доктор педагогічних наук (1997), професор (2002), провідний науковий співробітник. Очолювала кафедру дошкільної педагогіки з 1999 до 2001 роки.

М. П. Лещенко закінчила Полтавську загальноосвітню школу № 3, 1981 – Полтавський педагогічний інститут з відзнакою та здобула спеціальність вчителя фізики та математики. Упродовж 1978–1981 навчалася на заочних курсах іноземних мов «ИН-ЯЗ» в м. Москві за спеціальністю «Перекладач з англійської мови».

Професійне становлення її як педагога розпочалося в Полтавській середній школі № 3, де М. П. Лещенко працювала з 1981 до 1985 учителем фізики. У 1983 році її було призначено виконувачем обов'язків організатора з позакласної та позашкільної роботи. У Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка з 1985: спочатку – старший викладач кафедри природничих і математичних дисциплін початкового навчання, потім (1986–1987) – старший викладач кафедри педагогіки і методики початкового навчання.

Упродовж 1987–1990 Марія Петрівна навчалася в аспірантурі Інституту педагогіки України (м. Київ). У 1990 захистила дисертацію «Естетичне виховання учнів початкових класів Канади» на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – теорія та історія педагогіки.

З 1991 року Марія Петрівна працювала на посаді старшого викладача кафедри педагогіки і психології початкового навчання Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка.

Упродовж 1994–1997 навчалася в докторантурі Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України (м. Київ). У 1996 захистила дисертацію «Зарубіжні технології підготовки вчителів до естетичного виховання учнів (на прикладі Великобританії, США, Канади)» на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

З вересня 1997 Марія Петрівна працювала виконувачем обов'язків завідувача, а з січня 1998 – завідувачем кафедри методики естетичного виховання і хореографії, після реорганізації – кафедри хореографії та образотворчого мистецтва. У 1999 очолила новостворену кафедру дошкільної педагогіки, з 1994 – засновник і директор авторської школи «Чарівний світ». Протягом 2001–2004 працювала головним науковим співробітником Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України, 2004–2011 – завідувачем кафедри педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка. З 2012 – провідний науковий співробітник відділу компаративістики інформаційно-освітніх інновацій Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПНУ (м. Київ), водночас з 2003 – професор філії Університету імені Я. Коханевського в м. Пьотркув-Трибунальські (Польща).

Є керівником наукової школи «Майстерність вчителя і науковця у відкритих науково-освітніх системах». Напрями роботи наукової школи пов'язані зі стандартизацією сформованості ІК-компетентності вчителів; медіакомпетентністю вчителів; ІКТ у неперервній педагогічній освіті та формуванням ІК-компетентності в контексті євроінтеграційних процесів.

Коло наукових інтересів Марії Петрівни: порівняльна педагогіка, основи естетичного виховання, історія педагогіки, альтернативні педагогічні системи, особливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освіті.

Результати науково-педагогічних досліджень та їх практичної реалізації висвітлено у 200 публікаціях автора. За час наукової діяльності під керівництвом ученої підготовлено 41 кандидат та 6 докторів педагогічних наук.

М. П. Лещенко неодноразово була офіційним опонентом на захисті докторських та кандидатських дисертацій у галузі педагогічних наук. З 2008 є членом спеціалізованої вченої ради із захисту докторських та кандидатських дисертацій зі спеціальності 13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті в Інституті інформаційних технологій та засобів навчання НАПН України.

М. П. Лещенко працює в редколегіях наукових фахових видань: «Імідж сучасного педагога» (Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського), «Szkice Familiologiczne»

(Університет Яна Кохановського в м. Кельце філія в м. Пьотрков Трибунальський, Польща), «Витоки педагогічної майстерності» (Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка), «Порівняльна професійна педагогіка: міжнародний науковий фаховий журнал» (НАПН України, Хмельницький національний педагогічний університет), «Українська полоністика» (Житомирський державний університет імені Івана Франка (Україна) та Вища школа економіки в Бидгощі (Польща)).

Внесок ученого в розвиток вітчизняної науки відзначено дипломом Національної академії педагогічних наук України (2004), грамотами Верховної Ради України (2004), Міністерства освіти і науки України (2005).

Література про життя та діяльність викладача М. П. Лещенко:

1. Лещенко М. П. *Психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: історична, організаційно-педагогічна і науково-методична ретроспектива* : монографія / авт. кол. : В. І. Березан, Т. О. Благова, Н. В. Гібалова та ін. ; за ред. Н. Д. Карапузової. Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2014. С. 113.
2. Лещенко М. П. *Енциклопедія Сучасної України*. К., 2016. С.131.
3. Лещенко М. П. *Психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка* : монографія / редкол. : Н. В. Сулаєва та ін. – Полтава : ТОВ «АСМІ», 2018. С. 18.

Манжелія Наталія Михайлівна (уродж. Мацак; народилася 27.02.1961, у с. Орлівка Царичанського р-ну Дніпропетровської обл.) – кандидат педагогічних наук (1995), доцент (1998), доцент кафедри дошкільної освіти.

Закінчила Царичанську середню школу Дніпропетровської області (1978), Нікопольське педагогічне училище (1980). У 1984 закінчила Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Педагогіка і методика початкового навчання» й отримала кваліфікацію вчителя початкових класів середньої школи.

У Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка з 1984: асистент кафедри педагогіки і методики початкового навчання (1984–1992); аспірант кафедри педагогіки (1992–1995); доцент кафедри педагогіки і психології початкового навчання (1995–2001); завідувач кафедри дошкільної педагогіки (2001–2010); доцент кафедри початкової і дошкільної освіти (2010–2016); доцент кафедри дошкільної освіти (з 2016).

Упродовж 1992–1995 навчалася у аспірантурі Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка за спеціальністю 13.00.01 – теорія та історія педагогіки. У 1995 захистила кандидатську дисертацію «Педагогічні умови функціонування сільських навчально-виховних комплексів «школа – дитячий садок» у Харківському державному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди і здобула науковий ступінь кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – теорія та історія педагогіки. Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України А. М. Бойко. У 1998 присвоєно вчене звання доцента кафедри педагогіки і психології початкового навчання.

Н. М. Манжелій була членом спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій К 44.053.01 Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки (2008–2012). Вона є членом Всеукраїнської громадської організації «Асоціація працівників дошкільної освіти».

Змістом наукових пошуків Н. М. Манжелій є дослідження в галузі теорії та історії педагогіки, сімейної педагогіки, професійної підготовки майбутніх фахівців, організації навчально-виховного процесу в навчально-виховних комплексах. Автор 115 наукових і навчально-методичних праць.

Протягом багатьох років на високому науково-методичному рівні Наталія Михайлівна викладає навчальні курси «Загальна педагогіка», «Історія педагогіки», «Актуальні проблеми педагогіки», «Педагогіка сімейного виховання», «Освітній процес у НВК», «Вступ до спеціальності «Дошкільна освіта»».

У 2016 Н. М. Манжелій пройшла підвищення кваліфікації у Вищому навчальному закладі Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» і захистила випускную роботу «Самостійна робота студентів у процесі професійної підготовки».

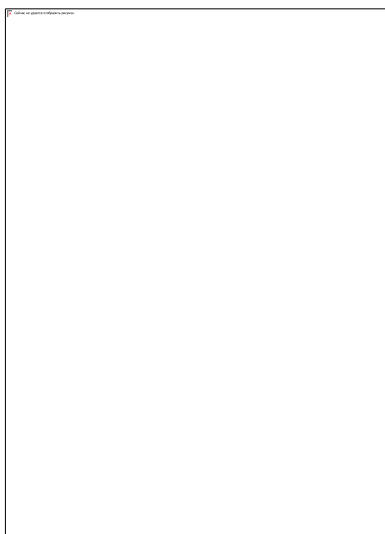
За багаторічну сумлінну працю, високий професіоналізм, вагомий особистий внесок у підготовку висококваліфікованих кадрів нагороджена грамотами ПНПУ імені В. Г. Короленка (2000, 2002, 2003, 2006, 2007, 2008, 2010, 2011, 2012), Національної академії педагогічних наук України (2017), Полтавської обласної державної адміністрації (2008, 2015), Полтавської обласної ради (2017), подякою міського голови (2014). Н. М. Манжелій – лауреат Полтавської обласної премії імені А. С. Макаренка в номінації «Вищі навчальні заклади» (2009).

Література про життя та діяльність доцента Н. М. Манжелій:

1. Манжелій Наталія Михайлівна. *Алла Бойко: наукові, навчальні й моральні уроки: Науково-педагогічна школа* / [упоряд. : Л. А. Семеновська, А. В. Хоменко, В. М. Мокляк]; ПДПУ ім. В. Г. Короленка. Полтава : ТОВ «АСМІ», 2009. С.118–121.
2. Манжелій Наталія Михайлівна. *Психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Ко-*

роленка: історична, організаційно-педагогічна і науково-методична ретроспектива : монографія / авт. кол. : В. І. Березан, Т. О. Благова, Н. В. Гібалова та ін. ; за ред. Н. Д. Карапузової. Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2014. С. 126.

3. Манжелій Наталія Михайлівна. *Алла Бойко: наукові, навчальні й моральні уроки: Науково-педагогічна школа* / [упоряд.: О. Ю. Ільченко, В. М. Мокляк, Л. А. Семеновська, А. В. Хоменко]; ПДПУ ім. В. Г. Короленка. Вид.2-е, доповн. Полтава : ТОВ «АСМІ», 2015. С.187–190.
4. Манжелій Наталія Михайлівна. *Психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка* : монографія / редкол. : Н. В. Сулаєва та ін. – Полтава : ТОВ «АСМІ», 2018. С.39-40.

Мірошніченко Тетяна Віталіївна (уродж.

Лісконог; народилася 15.03.1982 у м. Полтаві) – кандидат педагогічних наук (2014). Працювала на кафедрі початкової і дошкільної освіти з 2013 до 2016.

Закінчила Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка (2005), здобула ступінь магістра, кваліфікацію викладача педагогіки та методик початкового навчання. З 2013–2016 працювала викладачем кафедри початкової і дошкільної освіти.

У 2014 захистила кандидатську дисертацію «Підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання засобів естетотерапії у навчально-виховному процесі» зі спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Захист відбувся у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка, науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Федій Ольга Андріївна. З 2016 працює доцентом кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання.

Коло наукових інтересів: підготовка майбутній учителів початкових класів до естетизації освітнього процесу, естетотерапевтичні технології у професійній діяльності вчителя початкової школи.

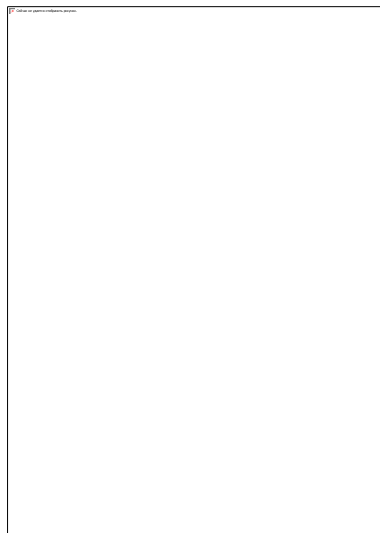
У 2019 пройшла підвищення кваліфікації і стажування у Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка на кафедрі дошкільної та початкової освіти.

За сумлінну роботу і відповідальне ставлення до виконання функційних обов'язків Т. М. Мірошніченко нагороджена почесними грамотами ПНПУ імені В. Г. Короленка (2017, 2018) та психолого-педагогічного факультету (2014, 2015). За якісне керівництво студентською науковою роботою нагороджена подякою від Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського (2018).

Література про життя та діяльність викладача доцента

Т. В. Мірошніченко:

1. Мірошніченко Тетяна Віталіївна. *Рада молодих учених: довідник* / за заг. ред. М. І. Степаненка; ред. уклад. Р. Г. Шрамко. Полтава, ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018. С. 167–171.
2. Мірошніченко Тетяна Віталіївна. *Психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка* : монографія / редкол. : Н. В. Сулаєва та ін. – Полтава : ТОВ «АСМІ», 2018. С. 72–73.

Остряньська Олена Анатоліївна (народилася 01.03.1973 у м. Полтаві) – кандидат педагогічних наук (2002), доцент (2003). Працювала на кафедрі початкової і дошкільної освіти з 2008 до 2012.

У 1995 закінчила Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка (нині національний педагогічний університет), у 2001 – аспірантуру Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, у 2008 – докторантуру Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Науково-педагогічній діяльності в Полтавському державному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка присвятила 17 років (1995–2012). Протягом 1995–1999 працювала асистентом кафедри природничих і математичних дисциплін, у 2003 – старшим викладачем цієї ж кафедри, у 2003–2005 – доцентом. У 2008–2012 працювала доцентом кафедри початкової і дошкільної освіти. З 2012 – старший науковий співробітник лабораторії дошкільної освіти і виховання Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України (м. Київ).

Коло наукових інтересів: формування у майбутніх педагогів комплексних педагогічних умінь і готовності до діяльності; професійний розвиток фахівців у системі освітнього комплексу регіону; забезпечення наступності й перспективності між дошкільним навчальним закладом та початковою школою в навчанні, вихованні й розвитку дошкільників і молодших школярів. Викладала дисципліни «Загальна педагогіка», «Вступ до спеціальності», «Основи педагогічної майстерності», «Методика виховної роботи», «Дидактика».

Павленко Юлія Григорівна (народилася 16.10.1977 у м. Полтаві) – кандидат педагогічних наук (2008), доцент кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання. На кафедрі початкової і дошкільної освіти працювала з 2012 до 2013 роки.

Закінчила Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка (2002) за спеціальністю «Початкова освіта», здобула ступінь магістра, кваліфікацію викладача педагогіки та методик початкового навчання.

У 2008 захистила кандидатську дисертацію «Музеї педагогічного профілю як фактор професійної підготовки майбутніх учителів» за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти (м. Харків), науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор Карапузова Наталія Дмитрівна.

Коло наукових інтересів: професійна підготовка майбутніх учителів, теоретичні та прикладні аспекти музейної педагогіки, професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до реалізації музейно-педагогічного потенціалу у школі I ступеня.

У 2016 пройшла підвищення кваліфікації на кафедрі дошкільної та початкової освіти Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка, у 2018 – наукове стажування для освітян «Академічна доброчесність» (м. Варшава, Польща).

Нагороджена почесною грамотою виконавчого комітету Полтавської міської ради за багаторічну плідну працю, високу професійну майстерність, активну громадянську позицію, вагомий внесок у розвиток національної освіти, реалізацію державної політики в галузі освіти і науки та з нагоди Дня науки (2017)

Література про життя та діяльність викладача доцента Ю. Г. Павленко:

1. Ю.Г. Павленко. *Психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: історична, організаційно-педагогічна і науково-методична ретроспектива* : монографія / авт. кол. : В. І. Березан, Т. О. Благова, Н. В. Гібалова та ін. ; за ред. Н. Д. Карапузової. Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2014. С. 150–151.
2. Павленко Юлія Григорівна. *Психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка* : монографія / редкол. : Н. В. Сулаєва та ін. Полтава : ТОВ «АСМІ», 2018. С. 69–71.

Павлюченко Віта Валеріївна (народилася 21.05.1989 у м. Решитилівці Полтавської обл.). Працювала асистентом кафедри початкової і дошкільної освіти впродовж 2012–2015.

Навчалася в Решетилівській гімназії імені ті. Л. Олійника. У 2012 закінчила психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Початкова освіта», здобула кваліфікацію організатора початкової освіти, вчителя початкової школи. У цьому ж році закінчила Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка за спеціальністю

«Початкова освіта», присвоєно кваліфікацію викладача педагогіки і методики початкової освіти.

Після закінчення університету працювала у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка на посаді асистента кафедри початкової і дошкільної освіти (2012–2015).

Пасічніченко Анжела Василівна (народилася 05.09.1973, м. Гадяч Полтавської обл.) – кандидат психологічних наук (2003), доцент (2005), доцент кафедри дошкільної освіти.

У 1994 закінчила Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Дошкільна педагогіка і психологія» та отримала кваліфікацію викладача дошкільної педагогіки і психології, вихователя.

Упродовж 1998–2001 навчалася в аспірантурі Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України, лабораторії науково-психологічної інформації та працювала над написанням дисертації «Становлення статусу дітей у групі на етапі переходу від старшого дошкільного до молодшого шкільного віку» під керівництвом кандидата психологічних наук, старшого наукового співробітника Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України, завідувачки лабораторії науково-психологічної інформації Андріївської Валерії Вікторівни. Дисертація була успішно захищена у 2003 в Інституті психології імені Г. С. Костюка АПН України, у 2005 присвоєно вчене звання доцента кафедри дошкільної педагогіки.

Обіймала посади асистента кафедри педагогіки та психології початкового навчання (1995–1998), старшого викладача кафедри дошкільної педагогіки (2001–2003), завідувала Кременчуцьким консульт-

пунктом (2002–2003), заступника декана психолого-педагогічного факультету з навчальної роботи (2003–2008), доцента кафедри початкової і дошкільної освіти (2005–2016). З 2016 – доцент кафедри дошкільної освіти, виконує обов'язки секретаря кафедри.

Коло наукових інтересів: соціально-психологічний розвиток дитини, проблеми соціалізації дітей дошкільного віку, становлення їх міжособистісної взаємодії; специфіка професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Автор понад 130 публікацій.

Викладає такі навчальні дисципліни: «Загальна психологія та етнопсихологія», «Дитяча психологія та психологія дитячої творчості», «Соціальна психологія», «Методика викладання психологічних дисциплін».

У 2013 проходила стажування в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України за темою «Професійна підготовка до формування міжособистісної взаємодії у системі «дитина – дитина», у 2018 – підвищення кваліфікації на базі кафедри дошкільної та початкової освіти Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Нагороджена почесною грамотою Полтавської обласної державної адміністрації (2018).

Література про життя та діяльність доцента А. В. Пасічніченко:

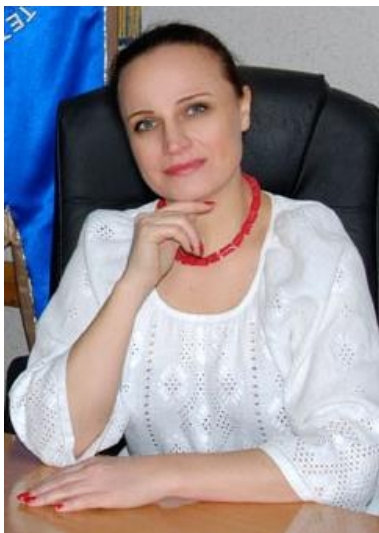
1. Пасічніченко Анжела Василівна. *Психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: історична, організаційно-педагогічна і науково-методична ретроспектива*: монографія / авт. кол.: В. І. Березан, Т. О. Благова, Н. В. Гібалова та ін.; за ред. Н. Д. Карапузової. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2014. С. 127.
2. Пасічніченко Анжела Василівна. *Психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка*: монографія / редкол.: Н. В. Сулаєва та ін. – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2018. С. 41–42.

Просьяник Валентина Олексіївна (уродж. Коновал; народилася 17.12.1964, у с. М. Тростянець Полтавського р-ну Полтавської обл.) – асистент кафедри початкової і дошкільної освіти (2006–2007)

Закінчила Щербанівську середню школу в 1982. У 1997 вступила до Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка на психолого-педагогічний за спеціальністю «Початкове навчання», який закінчила у 2002 та здобула кваліфікацію вчителя початкових класів. З 2003 працювала методистом навчального відділу. На кафедрі початкової і дошкільної освіти працювала сумісником на посаді асистента (2006–2007).

Викладала дисципліни «Загальна педагогіка», «Вступ до спеціальності», «Основи педагогічної майстерності», «Методика виховної роботи», «Дидактика».

Суласва Наталія Вікторівна (уродж. Тітенко; народилася 16.11.1969, у м. Кобеляках Полтавської обл.) – кандидат педагогічних наук (2000), доцент (2002), доктор педагогічних наук (2014), професор кафедри музики, декан психолого-педагогічного факультету з 2015. Працювала на кафедрі дошкільної педагогіки з 2000 до 2004.

Навчалася у Кобеляцькій загальноосвітній школі №2. У 1992 закінчила Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Педагогіка і методика початкового навчання і музика» та здобула кваліфікацію вчителя початкових класів, учителя музики. Після завершення навчання працювала вчителем музики Полтавської ЗОШ №5 (1992–1993).

У Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка з 1993: викладач кафедри початкового навчання (1993–1998); асистент кафедри дошкільної педагогіки (2000–2002); доцент кафедри дошкільної педагогіки (2002–2004); завідувач кафедри музики (2004–2008); проректор з виховної роботи ПНПУ імені В. Г. Короленка (2005–2008); докторант кафедри музики (2008–2011); доцент кафедри музики (2011–2015); декан психолого-педагогічного факультету ПНПУ імені В. Г. Короленка з 2015.

Упродовж 1998–2000 навчалася в аспірантурі Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка, у 2000 захистила кандидатську дисертацію «Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до використання дидактичної мистецької гри у навчально-виховному процесі» зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти в Інституті педагогіки і психології професійної освіти НАПН України. Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор М. П. Лещенко. У 2002 присвоєно вчене звання доцента кафедри дошкільної педагогіки. Результати кандидатського дослідження Н. В. Суласвої відображено в популярному серед педагогів-практиків методичному посібнику «Мистецька гра від А до Я».

Протягом 2008–2011 Н. В. Суласва навчалася в докторантурі Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. У 2014 захистила дисертацію «Неформальна мистецька освіта майбутніх учителів у художньо-творчих колективах» в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України й здобула науковий ступінь доктора

педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Науковий консультант – доктор педагогічних наук, професор М. П. Лещенко. Результати докторського дослідження оприлюднено в монографії «Підготовка вчителя в педагогічному просторі неформальної мистецької освіти», навчальному посібнику «Неформальна мистецька освіта: теоретико-методологічний та історичний аспекти».

Наталія Вікторівна Сулаєва – голова вченої ради психолого-педагогічного факультету (з 2015), член ученої ради університету (з 2004), член спеціалізованої вченої ради Д 44.053.01 зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти в Полтавському національному університеті імені В. Г. Короленка (2016–2019), заслужена артистка України (2009), голова та член журі міжнародних, усеукраїнських і регіональних конкурсів та фестивалів (Всеукраїнського конкурсу імені М. К. Кондратюка, конкурсів «Пісенні крила Чураївни», «Зоряний Олімп», «Студентська весна», «Різдвяний фестиваль імені Миколи Гоголя», «Україна – моя любов», «Творчий дует», «Веселка», «Зірковий час», «Дзвінки голоси» та ін.), член обласної комісії із затвердження звань мистецьких колективів; солістка (з 1987) і головний хормейстер Українського народного хору «Калина» ПНПУ імені В. Г. Короленка, солістка й учасниця танцювальної групи українського народного хору «Калина» (з 1987), хормейстер чоловічої групи (з 1989).

Наукові інтереси Н. В. Сулаєвої пов'язані з формальною, неформальною, інформальною мистецькою освітою майбутніх учителів. Вона є автором понад 200 публікацій, з-поміж яких 1 одноосібна монографія та 2 у співавторстві, 20 підручників і навчально-методичних посібників, 7 публікацій у міжнародних виданнях, 40 публікацій у фахових журналах і збірниках наукових праць.

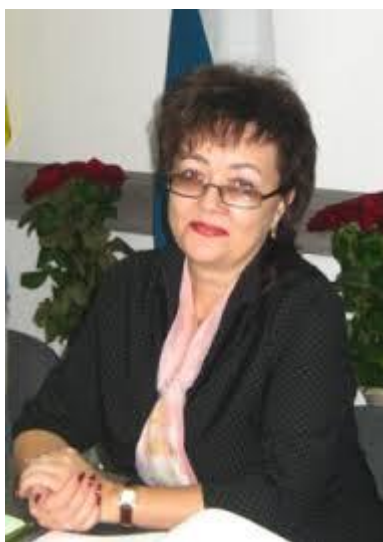
Грунтовна фахова підготовка й високий професійний рівень дають змогу Наталії Вікторівні ефективно викладати навчальні дисципліни «Теорія і методика музичного виховання», «Методика музичного виховання учнів початкових класів», «Постановка голосу», «Практикум зі шкільного репертуару», «Сценічна культура».

За багаторічну працю, високий професіоналізм, значні творчі здобутки, вагомий внесок у духовне збагачення молодого покоління Н. В. Сулаєва нагороджена грамотами ПНПУ імені В. Г. Короленка (2000, 2002, 2003, 2005, 2007, 2008, 2010, 2011, 2013), подякою Міністерства освіти і науки України (2017); почесними грамотами Міністерства культури України (2014), Полтавської обласної ради (2014), Полтавської міської ради (2010).

Література про життя та діяльність професора Н. В. Сулаєвої:

1. Сулаєва Наталія Вікторівна. *Кафедра музики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: ретроспективний аналіз: монографія* / ПНПУ імені В. Г. Короленка; редкол.: Г. С. Левченко (гол. Ред.) та ін. ; Н. Ю. Демянко, С. В. Вовченко, В. М. Гайдамака та ін. : [уклад. О. О. Лобач]. Полтава : ТОВ «Асмі», 2014. С. 84–87.

1. Сулаєва Наталія Вікторівна. *Психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: історична, організаційно-педагогічна і науково-методична ретроспектива*: монографія / авт. кол.: В. І. Березан, Т. О. Благова, Н. В. Гібалова та ін.; за ред. Н. Д. Карапузової. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2014. С. 178–182.
2. Гайдамака В. М. «Сюїта про «Калину» та її творця»: до 35-ліття українського народного хору «Калина». Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2014. С. 28, 35, 48, 93, 132.
3. Сулаєва Наталія Вікторівна. *Психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка*: монографія / редкол.: Н. В. Сулаєва та ін. – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2018. С. 221–223.

Федій Ольга Андріївна (уродж.

Суздалева; народилася 24.06.1964, у м. Полтаві) – доктор педагогічних наук (2010), професор (2014). З 2010 до 2016. очолювала кафедру початкової і дошкільної освіти.

У 1986 закінчила педагогічний факультет Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка, здобула кваліфікацію вчителя початкових класів і музики середньої школи. Упродовж 1989–1990 обіймала посаду музичного керівника дитячого садка при в\ч 60366. Протягом 1990–1995 працювала вчителем початкових класів та музики середньої

школи № 30 м. Полтави та приватної школи «Чарівний світ» (за сумісництвом).

З 1990 до 1992 – асистент кафедри музики і співів Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка.

У 1992 вступила до аспірантури науково-дослідного Інституту педагогіки АН України. У 1995 захистила кандидатську дисертацію «Підготовка студентів педагогічних інститутів до естетичного виховання дітей 6–7 років» зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Захист відбувся в Інституті педагогіки і психології професійної освіти АПН України (м. Київ). Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Марія Петрівна Лещенко.

З 1996 О. А. Федій – старший викладач кафедри музики і співів Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка, а з 1998 – старший викладач кафедри педагогіки і психології початкового навчання. З 1998 до 2006 Ольга Андріївна працювала доцентом кафедри педагогіки і психології початкового навчання ПДПУ імені В. Г. Короленка.

У 2006 О. А. Федій вступила до докторантури Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. У 2010 захистила докторську дисертацію «Теорія і практика підготовки педагогів до використання засобів естетотерапії у професійній діяльності» зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Захист відбувся в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (м. Київ). Науковий консультант – доктор педагогічних наук, професор Лідія Олексіївна Хомич.

Упродовж 2009–2010 О. А. Федій обіймала посаду доцента кафедри соціальної і корекційної педагогіки Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, а з грудня 2010 до вересня 2016 очолювала кафедру початкової і дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. З грудня 2016 – завідувач кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання ПНПУ імені В. Г. Короленка.

Коло наукових інтересів: професійна підготовка педагогів до естетизації освітнього процесу.

Література про життя та діяльність професора О. А. Федій:

1. Ольга Андріївна Федій. *Психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: історична, організаційно-педагогічна і науково-методична ретроспектива*: монографія / авт. кол.: В. І. Березан, Т. О. Благова, Н. В. Гібалова та ін.; за ред. Н. Д. Карапузової. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2014. С. 125.
2. Ольга Андріївна Федій. *Кафедра музики. Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: ретроспективний аналіз: монографія* / редкол.: Г. С. Левченко (гол. ред.) та ін.; Н. Ю. Дем'янюк, С. В. Вовченко, В. М. Гайдамака та ін.: [уклад. О. О. Лобач]. Полтава: ТОВ «Асмі», 2014. С. 291–293.
3. Федій Ольга Андріївна. *Психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка*: монографія / редкол.: Н. В. Сулаєва та ін. – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2018. С. 56–58.

Харитоновна Антоніна Василівна

(уродж. Шкурпела; народилася 15.06.1969, у с. Гожули Полтавського р-ну, Полтавської обл.). Працювала на кафедрі дошкільної педагогіки з 2002 до 2008.

У 1986 році закінчила Полтавську середню школу № 32. Упродовж 1986–1994 навчалася на філологічному факультеті Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Українська мова і література», отримала кваліфікацію вчителя української мови і літератури. У 1989–1992 працювала вихователем у закладі дошкільної освіти № 10 м. Полтави, протягом 1992–2002 – вихователем у ЗДО № 17 «Школа здоров'я». 2002 обрана на посаду асистента кафедри дошкільної педагогіки Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. У 2003 вступила до аспірантури ПДПУ імені В. Г. Короленка, яку закінчила у 2006. Упродовж 2006–2008 працювала старшим викладачем кафедри початкової і дошкільної освіти ПДПУ імені В. Г. Короленка.

Викладала такі навчальні дисципліни: «Дитяча література», «Методика розвитку мовлення дошкільників».

Коло наукових інтересів – підготовка майбутніх вихователів дошкільних закладів до роботи з родиною в сільському соціумі.

Хомич Лідія Олексіївна (народилася 15.04.1954, у с. Попівка Звенигородського р-ну Черкаської обл.) – доктор педагогічних наук (1999), професор (2002). Працювала сумісником на кафедрі початкової і дошкільної освіти з 2011 до 2016.

У 1971 вступила на природничо-географічний факультет Київського педагогічного інституту імені О. М. Горького, у 1976 здобула спеціальність вчителя географії-біології. У 1976–1978 працювала вчителем географії середньої загальноосвітньої школи № 95 м. Києва. Упродовж 1979–1981 обіймала посаду викладача підготовчих курсів Полтавського кооперативного інституту. Протягом 1981–1983 Л. О. Хомич була асистентом кафедри природничих і математичних дисциплін ПДПУ імені В. Г. Короленка. Працювала асистентом (1986–1987), старшим викладачем (1987–1988) кафедри педагогіки і методики початкового навчання ПДПУ імені В. Г. Короленка. З 1988 до 1995 очолювала кафедру педагогіки і методики початкового

навчання ПДПУ імені В. Г. Короленка. Упродовж 2001–2004 працювала професором кафедри соціальної педагогіки і педагогіки початкового навчання ПДПУ імені В. Г. Короленка. Протягом 2004–2008 – головний науковий співробітник відділу теорії і практики педагогічної майстерності, завідувач відділом виховних систем у педагогічній освіті Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України. З 2008 до тепер працює заступником директора з науково-експериментальної роботи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. З 2011 до 2016 працювала сумісником на кафедрі початкової і дошкільної освіти ПНПУ імені В. Г. Короленка.

У 1983 році вступила до аспірантури НДІ педагогіки УРСР за спеціальністю 13.00.01 – теорія і історія педагогіки, після закінчення якої захистила дисертацію «Система міжпредметних завдань як засіб формування наукового світогляду школярів» на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. У 1995 вступила до докторантури Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. У 1999 захистила дисертацію «Система психолого-педагогічної підготовки вчителя початкових класів» на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук.

Л. О. Хомич досліджує питання змісту психолого-педагогічної підготовки вчителя; аксіологічних основ змісту навчання і виховання майбутніх вчителів; культурологічного підходу як методологічної основи професійного розвитку майбутнього вчителя; цивілізаційних цінностей у змісті формування особистості майбутнього педагога; загальнокультурного розвитку особистості майбутнього вчителя.

За багаторічну сумлінну працю, високий професіоналізм, вагомий особистий внесок у підготовку висококваліфікованих кадрів Л. О. Хомич нагороджена нагрудним знаком Міністерства освіти і науки України «Відмінник освіти України» (1999), почесною грамотою Полтавської обласної ради (2002), нагрудним знаком Міністерства освіти і науки України «Василь Сухомлинський» (2007), почесною грамотою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України (2008).

Література про життя та діяльність професора Л. О. Хомич:

1. *Хомич Лідія Олексіївна: доброта, щирість, відкритість* / [упоряд. канд. пед. наук Андрощук І. В.]; Хмельницький національний університет. Хмельницький, 2013. 29 с. (Галерея творчих особистостей).

Чернова Ольга Сергіївна (уродж.

Леонова; 13.06.1946 – 23.07.2013, у м. Полтаві) – кандидат педагогічних наук (1990), доцент (1994).

Закінчила Полтавську середню школу № 25 (1965), Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка (1966–1970), отримала кваліфікацію вчителя російської мови та літератури.

У 1981 вступила до аспірантури Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка, упродовж 1985–1986 навчалася в аспірантурі науково-дослідного інституту АПН України. У 1990 захистила кандидатську дисертацію «Формування естетичного сприйняття мистецтва у молодших школярів» зі спеціальності 13.00.01 – теорія та історія педагогіки. Науковий керівник – доктор філософських наук, професор, дійсний член АПН України Зязюн Іван Андрійович.

Працювала секретарем комітету комсомолу Полтавського профтехучилища № 21 м. Полтави (1970–1971), завідувачем відділу студентської, шкільної молоді і піонерів обкому ВЛКСМ (1971–1979), заступником директора з навчально-виховної роботи СШ № 32 м. Полтави (1979–1987).

З 1987 до 2013 працювала в Полтавському державному педагогічному інституті імені В. Г. Короленка: старший викладач кафедри педагогіки і методики початкового навчання (1990–1993); доцент кафедри філологічних дисциплін початкового навчання (02.04.1993–01.09.1993), доцент кафедри педагогіки і психології початкового навчання (1993–1995), завідувач кафедри педагогіки і психології початкового навчання (1995–1998), доцент кафедри соціальної педагогіки і педагогіки початкового навчання (1998–1999), доцент кафедри дошкільної педагогіки (1999–2013).

Наукові інтереси: естетичне виховання, організація і керівництво дошкільним вихованням, театральне мистецтво, інноваційні технології дошкільного виховання.

Викладала такі дисципліни: «Педагогіка дошкільна», «Організація і керівництво дошкільним вихованням», «Актуальні проблеми дошкільної педагогіки».

За вагомий внесок у науково-методичну роботу кафедри нагороджена значком відмінника народної освіти УРСР (1985) та нагороджена грамотами ПНПУ імені В. Г. Короленка (2002, 2004, 2005, 2007).

Література про життя і діяльність доцента О. С. Чернової:

1. Чернова Ольга Сергіївна. *На сторожі слова: до 25-ліття кафедри філологічних дисциплін Полтавського державного педагогічного інституту імені В.Г. Короленка*: монографія / Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2016. С. 60–61.

Навчально-методичний потенціал кафедри дошкільної освіти

Ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців, що готуються за різними освітніми напрямами, значною мірою залежить від рівня навчально-методичної роботи. Навчально-методичний складник професійної підготовки фахівців спеціальності «Дошкільна освіта» завжди був у центрі уваги викладачів кафедри й відповідав нормативним документам профільного міністерства та положенням Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Він є важливим сегментом навчально-виховного процесу й спрямований на вирішення завдань з підвищення якості підготовки фахівців на основі комплексного підходу до вдосконалення змісту, організації й методів навчання.

Навчально-методична робота – цілісна система дій та заходів, спрямованих на забезпечення якості професійної підготовки й активізації творчого потенціалу студентів. На кафедрі дошкільної освіти вона ґрунтується на досягненнях педагогічної науки, передового педагогічного досвіду, кількісно-якісному аналізі навчально-виховного процесу й охоплює аналітичну, діагностичну, пошуково-дослідницьку, науково-практичну та інформаційну діяльність.

Трансформація українського суспільства, його інформаційний прогрес, інтеграція в європейський та світовий освітній простір, зміна освітньої парадигми вищої освіти, переосмислення ціннісних орієнтирів у психолого-педагогічній науці, пошук та впровадження інноваційних освітніх технологій визначають основні напрями навчально-методичної роботи кафедри дошкільної освіти:

- розробка та вдосконалення навчальних планів і програм підготовки фахівців;
- створення навчально-методичних комплексів з дисциплін і спеціальностей згідно з сучасними вимогами до рівня підготовки фахівців;
- укладання текстів екзаменаційних білетів, завдань для проведення поточного, модульного та підсумкового контролю;
- розробка і впровадження наочних навчальних посібників;
- визначення обсягу й змісту самостійної роботи студентів, вироблення методичних рекомендацій із планування, організації й контролю самостійної роботи студентів;
- розробка навчально-методичних та методичних посібників;
- вивчення, узагальнення й поширення досвіду навчально-методичної роботи, передових прийомів і методів проведення навчальних занять і організаційних форм навчання, розробка й впровадження нових форм, методів і технологій навчання;
- проведення методичних семінарів з метою обговорення актуальних проблем дошкільної освіти та професійної підготовки майбутніх фахівців.

З перших років існування кафедри викладачі зосереджували особливу увагу на підвищенні якості освітньої діяльності та реалізації зазначених вище напрямів навчально-методичної роботи.

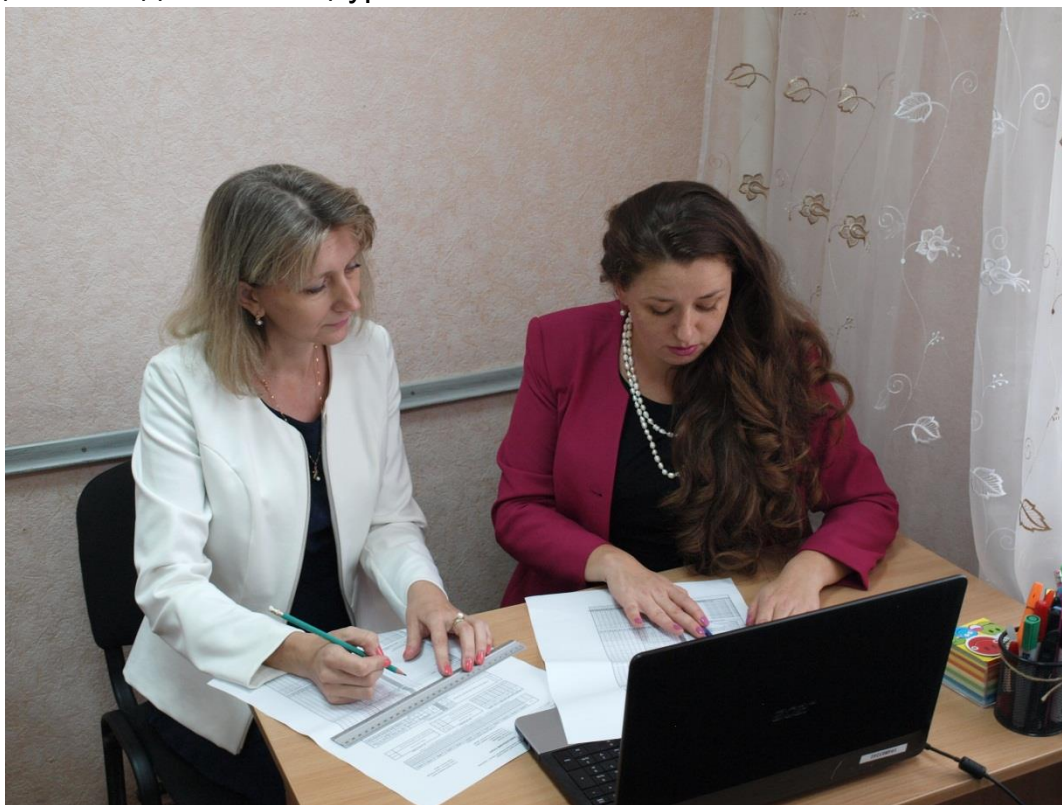
Представимо деякі її результати:

- 2000–2001 н. р. – розроблено програми з курсу «Методика розвитку мовлення з практикумом виразного читання» (асист. Зімакова Л. В.), спецкурсу «Актуальні проблеми дитячої психології» (асист. Горкавенко Н. А.), спецкурсу «Особливості роботи за програмою «Крок за кроком» у дошкільних закладах» (доц. Чернова О. С.), спецкурсу «Актуальні питання формування елементарних математичних уявлень» (доц. Гришко О. І.).
- 2001–2002 н. р. – розроблено нові робочі програми курсу «Основи музичного виховання дошкільників» (доц. Сулаєва Н. В.), спецкурсів «Соціально-психологічні проблеми спілкування та взаємин дошкільників» (ст. викл. Пасічніченко А. В.), «Специфіка навчання української мови дітей дошкільного віку в російськомовному дошкільному закладі» (асист. Зімакова Л. В.), «Розвиток мовлення дошкільників засобами драматичного мистецтва» (асист. Зімакова Л. В.). Відповідно до затвердженого плану викладачі продовжували роботу з удосконалення навчально-методичних комплексів магістерських дисциплін.
- 2002–2003 н. р. – розроблено «Методичні рекомендації до написання курсових та дипломних робіт», програми державних екзаменів для студентів спеціальності «Дошкільне виховання»;
- 2003–2004 н. р. – підготовлено й видано посібник «Комплексні контрольні роботи для студентів спеціальності «Дошкільне виховання», який включав тексти контрольних робіт із 11 дисциплін у 10 варіантах, критерії оцінювання знань, умінь і навичок. Викладачі кафедри брали активну участь у семінарах, організованих Всеукраїнським фондом «Крок за кроком».

У 2004–2005 н. р. розроблені нові навчальні програми до основних курсів «Теорія і методика формування елементарних математичних уявлень у дошкільників» (доц. Гришко О. І.) та програми спецкурсів «Підготовка студентів до формування логіко-математичного розвитку дошкільників» (доц. Гришко О. І.), «В. Г. Короленко: педагогічні ідеї та досвід громадсько-просвітницької діяльності» (доц. Гнізділова О. А.), «Соціалізація дошкільників засобами драматичного мистецтва» (ст. викл. Зімакова Л. В.).

2005–2006 н. р. у ПДПУ відбулося експериментальне впровадження модульно-рейтингової системи навчання, у якому активну участь взяла доц. Чернова О. С. Вона розробила навчально-методичний пакет за модульно-рейтинговою системою дисципліни «Дошкільна педагогіка» для студентів другого курсу. До його змісту ввійшли: умови та критерії модульно-рейтингової оцінки, плани практичних занять, методичні рекомендації до самостійної роботи, тестові завдання, перелік питань для індивідуальної роботи, пакети педагогічних ситуацій, екзаменаційні білети.

У зв'язку з переходом вищих навчальних закладів освіти України на кредитно-модульну систему навчання викладачі кафедри у 2006 році уклали 16 навчальних планів зі спеціальностей «Дошкільне виховання», «Початкове навчання», «Дошкільна освіта», «Початкова освіта» (за освітніми рівнями «бакалавр», «спеціаліст», «магістр» заочної та денної форми навчання). Кафедра забезпечувала викладання близько 46 фахових дисциплін та десяти спецкурсів.

*Розробка навчальних планів спеціальності «Дошкільна освіта».
Зліва направо: А.В. Пасічніченко, Н.В. Ковалевська.*

Перехід на кредитно-модульну систему організації навчального процесу зумовив зростання ролі самостійної роботи студентів на основі зменшення обсягів загальної аудиторної роботи, тому навчальний процес вимагав модернізації, адекватної вимогам. Модульне навчання, з якої б дисципліни воно не здійснювалося, передбачало створення та використання навчально-методичних посібників комплексного типу.

До кожної дисципліни викладачі кафедри уклали навчально-методичний комплекс: оновлені та розроблені нові навчальні та робочі програми, тексти лекцій, плани практичних, семінарських і лабораторних занять, самостійної та індивідуальної роботи студентів, усі представлені як у друкованому, так і в електронному варіантах. Кафедра підготувала 22 програми різних видів практик.

У 2006–2007 н.р., підтвердивши відповідність кадрового складу, навчально-методичного та інформаційного забезпечення ліцензійних вимог, кафедра успішно пройшла акредитацію спеціальностей «Дошкільне виховання» та «Початкове навчання». Робоча група кафедри у складі доц.

Манжелій Н. М., доц. Гнізділової О. А., доц.Чернової О. С. , доц. Пасічніченко А. В., ст. викл. Ковалевської Н. В., асист. Клеваки Л. П. відповідно до державних стандартів освіти розробила 12 нових навчальних планів спеціальностей «Початкове навчання», «Дошкільне виховання» кваліфікаційних рівнів «бакалавр», «спеціаліст», «магістр».

Укладання нових планів викликало необхідність удосконалення навчально-методичного забезпечення старих курсів, а також розробку нових. Відповідно до освітніх вимог викладачі оновили та вдосконалили навчальні курси (лекції, практичні, лабораторні заняття), розробили й упровадили в навчальний процес програми з низки дисциплін за новими навчальними планами, програми та методичні рекомендації з проведення навчальних і виробничих практик. Зокрема, на першому курсі денної форми навчання члени кафедри розпочали плідну роботу над оновленням та вдосконаленням методичного забезпечення курсів, які вивчалися за кредитно-модульною системою навчання. Також було розроблено навчально-методичне забезпечення з нових дисциплін: «Етнопсихологія», «Методика проведення занять з народознавства», «Ознайомлення дітей із суспільним довкіллям», «Теорія та методика співпраці ДНЗ із родинами», «Теорія та технологія валеологічної освіти дошкільників», «Порівняльна педагогіка», «Організація дослідницько-експериментальної діяльності дітей у природі», «Виховання дітей раннього віку», «Порівняльна дошкільна педагогіка», «Дошкільна етнопедагогіка», «Методика керівництва логіко-математичним розвитком дітей дошкільного віку» та ін.

Крім базових навчальних дисциплін, викладачі розробили нові спецкурси: «Особливості взаємодії у системі «Людина. Земля. Космос.» (І. В. Карапузова), «Особливості розвитку і виховання дітей першого року життя» (С. С. Бурсова), «Виховання екологічно безпечної поведінки дошкільників у природі» (О. О. Вашак).

У 2007–2008 н. р. колектив кафедри продовжив активно працювати над упровадженням кредитно-модульної системи навчання, розробляти нові робочі програми, пакети модульного навчально-методичного забезпечення.

Згідно з галузевими стандартами спеціальності «Початкове навчання» були передбачені нові навчальні практики. В. М. Богута розробила програму навчальної практики «Навчальна позакласна та позашкільна освітньо-виховна практика» для студентів II курсу спеціальності «Початкове навчання» та дві програми виробничих практик «Виробнича педагогічна в оздоровчих таборах» (для студентів II та III курсу). Доценти О. С. Чернова, О. І. Гришко, О. А. Гнізділова підготували програму виробничої педагогічної практики та інструктивно-методичні матеріали для студентів V курсу заочного відділення спеціальності «Початкове навчання».

Високі вимоги до фахової компетентності вихователя дітей дошкільного віку та організатора дошкільної освіти спровокували об'єктивну потребу в зміні навчальних планів, уведенні в систему професійно-практичної підготовки нових навчальних дисциплін: «Педагогічна ортобіотика»,

«Партнерська педагогіка», «Теорія та методика організації комунікативно-мовленнєвої діяльності дошкільників», «Інноваційні технології формування логіко-математичної компетентності дошкільників», «Соціальна психологія», «Технології формування національно-патріотичної компетентності дошкільників», «Психологія управління та управління в системі дошкільної освіти».

У 2016 році розпочався набір на спеціальність 012 «Дошкільна освіта» з додатковою спеціалізацією «Сімейне виховання», що зумовило розробку навчально-методичних комплексів навчальних дисциплін для студентів освітнього ступеня «бакалавр»: «Теорія та методика організації індивідуальної педагогічно-підприємницької діяльності», «Сімейне і суспільне виховання дошкільників у зарубіжних державах», «Організація і проведення сімейного дозвілля», «Інновації сімейного виховання», «Соціалізація дошкільника в умовах сім'ї»; для студентів освітнього ступеня «магістр»: «Психологія сім'ї», «Сучасні технології організації дошкільного виховання в ЗДО та сім'ї», «Актуальні проблеми сімейного виховання дошкільників», «Технології формування здорового способу життя в сім'ї».

Наслідком поглиблення процесів упровадження інформаційних технологій в освітню практику стала поява в університеті дистанційного навчання як найбільш перспективної, гуманістичної, інтегральної й орієнтованої на індивідуалізацію форми освітнього процесу. Дистанційне навчання являє собою новий спосіб організації освіти, що ґрунтується на використанні як кращих традиційних методів отримання знань, так і нових інформаційних та телекомунікаційних технологій, а також на принципах самоосвіти.

У 2017 році вперше вчена рада Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка надла дозвіл викладати дистанційно навчальну дисципліну «Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям» старшому викладачу кафедри дошкільної освіти С. С. Бурсовій для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» заочної форми навчання із загальною кількістю 90 годин (3 кредити) та формою підсумкового контролю – залік.

Викладання курсу мало відповідне електронне навчально-методичне наповнення: навчальна та робоча програми, тексти лекцій, плани практичних, питання для самостійної та індивідуальної роботи, питання для підсумкового модульного контролю, список рекомендованої літератури. Теми, які виносилися на самостійне опрацювання, студенти опрацьовували в електронному вигляді. Поточний контроль знань здійснювався за допомогою Інтернету, електронної пошти. Студент мали доступ до оцифрованих літературних та наукових джерел, що вможливило краще засвоєння матеріалу.

Для оптимізації навчального процесу викладач використовував традиційні форми занять у поєднанні з дистанційною технологією.

Типовими навчальними засобами як у традиційному, так і в дистанційному навчанні є підручники, методичні посібники, конспекти лекцій,

які забезпечують безпосередній (для дистанційного навчання – опосередкований) контакт з викладачем. Зручними, доступними і швидкими засобами взаємодії у дистанційному навчанні є електронна пошта (через яку можна надсилати листи як окремим адресатам, так і групі людей) та CD-ROM (для доставки і створення аудіо- та відеофайлів).

Дистанційна форма отримання знань дає змогу впроваджувати інтерактивні технології викладання матеріалу, здобувати повноцінну вищу освіту або підвищувати кваліфікацію і має такі переваги, як гнучкість, актуальність, зручність, модульність, економічна ефективність, інтерактивність, відсутність географічних кордонів для здобуття спеціальності «Дошкільна освіта».

У контексті модернізації вищої школи, визнання пріоритетності здобуття якісної освіти, підготовки висококваліфікованих педагогічних кадрів важливого значення набуває проблема теоретико-технологічного забезпечення навчально-методичної роботи, яка в єдності з іншими напрямками – навчанням, науково-дослідною роботою і вихованням – утворює систему освітньої діяльності Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

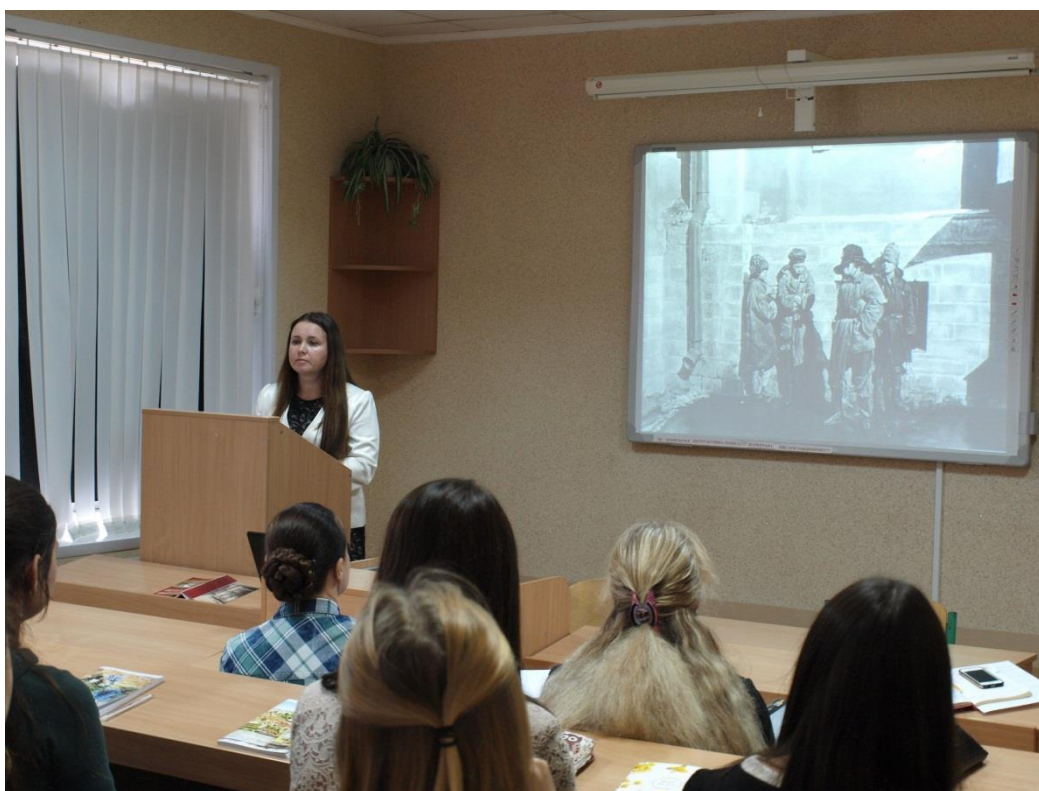
Головними принципами науково-методичної роботи кафедри дошкільної освіти є її оперативність, мобільність, випереджувальний характер, оптимальне поєднання індивідуальних і колективних форм, практична спрямованість культурних знань і моральних цінностей. Робота педагогічного колективу кафедри спрямована на розв'язання основної навчально-методичної проблеми – забезпечення оптимального рівня професійної підготовки та майбутньої виробничої діяльності випускників. Викладачі перебувають у творчому пошуку продуктивних, нестандартних підходів до організації навчально-методичної роботи.

Одним із найголовніших завдань едукції сучасного студента є переведення його зі статусу об'єкта в статус суб'єкта навчання й діяльності. Навчання у ЗВО – це створення надійного фундаменту для подальшої самостійної пізнавальної діяльності протягом усього життя. Унаслідок кропіткої пізнавальної роботи майбутній фахівець з дошкільної освіти повинен отримати надійний компас, що допоможе йому впевнено рухатися в морі знань, вибирати з них найголовніше, найсуттєвіше відповідно до потреб професійної діяльності.

Процес навчання на спеціальності «Дошкільна освіта» є формою пізнання об'єктивної дійсності, оволодіння досвідом людства, взаємодією викладача й студента. Сутність навчання у вищій школі вирізняється своєю специфікою як процесу викладання, так і учіння, що зумовлено метою і завданнями вищої професійної освіти. Викладачі кафедри забезпечують кілька видів навчальної роботи студентів: слухання лекцій, виконання практичних робіт, індивідуальних науково-дослідних завдань, проходження педагогічної практики, підготовка курсових робіт та ін. Кожний із зазначених аспектів діяльності потребує від студентів наполегливої праці.

Усі викладачі кафедри постійно працюють над професійно-особистісним самовдосконаленням, вагомим складником якого є систематичне ознайомлення з актуальними досягненнями психолого-педагогічної науки та втілення її інновацій у практику освітнього процесу вищої школи. Проблема активізації навчального процесу, формування ґрунтовних знань, умінь із фахових дисциплін є одним із актуальних завдань викладачів. Вони спрямовують свою діяльність на розробку й застосування таких форм, методів і засобів навчання, які б сприяли підвищенню пізнавального інтересу студентів, їхньої активності, творчості. Зростанню майстерності педагогів сприяє також систематичне проведення та обговорення відкритих лекцій та інших видів навчальних занять.

Відкрита лекція О.А. Гнізділової з нагоди 70-річчя присвоєння імені В.Г. Короленка Полтавському національному педагогічному університету (листопад 2016 р.).

Під час проведення лекційних, практичних занять викладачі кафедри впроваджують нові інформаційні технології, сучасні засоби навчання, використовують інтерактивні методи навчання – ділові та рольові ігри, моделювання, кейс-метод та засоби інформаційно-комунікаційних технологій – мультимедійні презентації, e-mail-розсилки опорних конспектів лекцій, завдань до практичних занять, самостійної роботи, до індивідуальних і групових завдань включають навчальні проекти, проводять майстер-класи тощо. Такий підхід допомагає студентам краще оволодіти цілями, змістом, засобами, формами, методами і прийомами педагогічного процесу.

На лекційних і практичних заняттях студенти знайомляться з інноваційними засобами навчання дітей у ЗДО (палички Кюізенера, блоки

Д'єнеша, кубики Нікітіна та ін.), демонструють слайд-презентації з кожної запропонованої методики та технології. Для стимулювання студентської пізнавальної активності, розвитку логічного мислення викладачі пропонують розробляти структурно-логічні схеми до окремих тем і питань курсів, проводити навчальні ігри, виконувати практичні й творчі завдання, моделювати педагогічний процес у ЗДО та навчальні ситуації. Під час викладання навчальних дисциплін використовують інноваційні форми роботи: проблемні лекції, лекції-дискусії, лекції із застосуванням ТЗН, практичні заняття практико-орієнтованого характеру, інтерактивні практичні заняття з елементами ділових та рольових ігор, дидактичних дискусій, різноманітних тренінгів тощо.

Викладачі працюють над удосконаленням модульно-рейтингової системи оцінювання знань, дистанційних складників навчання, розробкою електронних варіантів лекцій, практичних занять, використовують можливості комп'ютерної техніки, прагнуть постійно вводити до лекційних та практичних занять новий зміст та ідеї сучасної педагогічної науки. До скрупульозного укладених навчально-методичних комплексів увіходять такі компоненти: навчальні програми, робочі програми, тематику курсових робіт, тести, екзаменаційні білети, комплексні кваліфікаційні роботи, варіанти контрольних робіт, плани практичних занять, завдання та методичні рекомендації й матеріали до самостійної та індивідуальної роботи. На кафедрі зібрана і постійно поповнюється відеотека, де представлені відеоматеріали, що використовуються викладачами під час читання курсів. Вимоги сьогодення зумовлюють особливу значущість самостійної та індивідуальної роботи студентів, тому викладачі зосереджують значну увагу на методичному забезпеченні цих видів роботи. Самостійна робота студентів неодноразово була предметом обговорення на засіданнях кафедри та методичних семінарах.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту», акредитаційних нормативів і вимог до надання освітніх послуг, науково-методичне забезпечення навчальної діяльності має відповідати стандартам вищої освіти, що передбачає використання навчальної та наукової літератури. У зв'язку з цим викладачі кафедри розробили такі навчальні та навчально-методичні посібники: «Вчись міркувати, рахувати швидко і правильно: методичні рекомендації» (доц. Гришко О. І., 1993), «Наступність у навчально-виховній роботі дитячого садка і початкової школи» (доц. Манжелій Н. М., 1998), «Педагогічні технології виховання дітей дошкільного віку в умовах сім'ї» (проф. Лещенко М. П., доц. Березан В. І., доц. Ковалевська Н. В., 2001), «Соціально-психологічні аспекти міжособистісної взаємодії дітей дошкільного віку» (доц. Пасічніченко А. В., 2004), «Особливості розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку» (доц. Пасічніченко А. В., 2005), «Домашній вихователь у соціально-педагогічному дискурсі» (доц. Ковалевська Н. В., 2008), «Валеологічна освіта дошкільників» (доц. Карапузова І. В., 2008), «Особливості

використання масажу у роботі з дітьми першого року життя» (ст. викл. Бурсова С. С., 2008), «Підготовка майбутніх вихователів до формування основ логіко-математичного мислення дітей дошкільного віку» (доц. Гришко О. І., 2009), «Екологічне виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки» (доц. Вашак О. О., 2009), «Використання логіко-математичних ігор як засобу формування математичної компетентності дітей дошкільного віку», «Формування обчислювальних навичок у дітей 5 року життя в умовах реалізації Базової програми «Я у Світі» (доц. Гришко О. І., 2012), «Формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку засобами нетрадиційних технологій» (доц. Гришко О. І., 2014), «Підготовка майбутніх вихователів до логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку» (доц. Гришко О. І., 2014), «Допитливій малечі про цікаві речі: вчимося дослідницькій діяльності (мнемотаблиці та технологічні карти дослідів) (за заг. ред. проф. Гнізділової О. А., 2018).

Навчально-методичне забезпечення вищої освіти здійснюється також шляхом створення навчальних посібників, методичних рекомендацій (вказівок) з кожного виду навчальної діяльності студента (навчальні заняття, індивідуальні завдання, практична підготовка, контрольні заходи, включаючи державну атестацію). Високий науково-методичний рівень мають навчально-методичні та методичні посібники викладачів кафедри, які містять матеріал, що пояснює специфіку дисципліни, особливості опрацювання теоретичного курсу і літературних джерел, виконання індивідуальних і самостійних завдань, підготовки до практичних занять: «Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів з курсу «Теорія та історія педагогіки» (доц. Манжелій Н. М., 2005), «Методичні рекомендації до самостійної роботи з курсу «Дитяча література з основами літературознавства» (доц. Зімакова Л. В., доц. Волочай М.П., 2008), «Ознайомлення дошкільників з природою: матеріали до занять» (доц. Карапузова І. В., ст. викл. Бурсова С. С., 2009), «Методичні рекомендації до практичних занять з курсу «Педагогіка» (доц. Манжелій Н. М., асист. Вільхова О. Г., 2018), «Педагогічна ортобіотика: методичні рекомендації до практичних занять» (асист. Вільхова О. Г., 2018), «Основи педагогічної майстерності та педагогічної творчості: методичні рекомендації до практичних занять» (доц. Вашак О. О., асист. Вільхова О. Г., 2019).

Структурованість змісту, підпорядкованість програмі, добір адекватного навчального матеріалу та його подання в такому вигляді, що забезпечує засвоєння з максимальною швидкістю; сприяння проблемному підходу до засвоєння знань, орієнтації студента на самостійний пошук інформації та навчально-творчу діяльність – це особливості, що вирізняють серед інших навчально-методичні посібники: «Теорія і методика розвитку мовлення у схемах, таблицях, тезах» (доц. Зімакова Л. В., 2007), «Загальна психологія: тези, основні поняття, схеми, таблиці» (доц. Пасічніченко А. В., 2009), «Виховання дітей раннього віку» (доц. Вашак О. О., 2012, 2017), «Психологія

управління та управління в системі дошкільної освіти» (доц. Вашак О. О., 2015), «Методика проведення занять з народознавства у ДНЗ» (доц. Вашак О. О., 2016), «Методологія організації наукових досліджень», «Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень дошкільників» (доц. Гришко О. І., 2017, 2018).

У 2017–2019 рр. відбулися суттєві зміни в змісті навчальних планів магістрантів (термін навчання 1 рік 4 місяці), зокрема на навчальні курси загальної підготовки відведено лише 9 кредитів, що становить 10% , значна частина дисциплін – професійна підготовка – 81 кредит. Навчальні плани останніх років містять такі навчальні дисципліни професійного спрямування: «Інноваційні технології в дошкільній освіті», «Актуальні проблеми дошкільної педагогіки», «Методика викладання дошкільної педагогіки», «Методика викладання психологічних дисциплін», «Основи викладання курсу «Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень дошкільників», «Теоретичні та методичні засади викладання дошкільної лінгводидактики», «Теоретичні та методичні засади викладання курсу «Основи природознавства з методикою ознайомлення дітей з природою», «Професійний імідж у педагогічній освіті», «Наукові школи у галузі дошкільної освіти», «Теорія і методика викладання курсу «Дошкільна етнопедагогіка з методикою проведення занять з народознавства» та інші.

Варто зазначити, що від початку існування магістратури й до 2017 року в ході фахової підготовки особлива увага була присвячена науковому складникові, а саме: проведенню магістерських досліджень, результати яких репрезентувалися в навчально-методичних посібниках, укладених здобувачами вищої освіти у співавторстві з викладачами кафедри.

Так, одними із перших були розроблені навчально-методичні посібники: «До використання засобів усної народної творчості при формуванні елементарних математичних уявлень у дошкільників» (доц. Гришко О. І., Наливка О. В., 2001), «Педагогічні технології виховання дітей дошкільного віку в умовах сім'ї» (проф. Лещенко М. П., доц. Березан В. І., доц. Ковалевська Н. В, 2001), «Формування основ логіко-математичного мислення дітей дошкільного віку: методичні матеріали та рекомендації» (доц. Гришко О. І., О.В. Резнік, 2002), «Ознайомлення дітей дошкільного віку з часом: методичні рекомендації» (доц. Гришко О. І., Р. В. Лисенко, 2003).

Різноманітні аспекти виховання та розвитку дітей дошкільного віку представлені у спільних наукових доробках викладачів і студентів: «Особливості економічного виховання дітей старшого дошкільного віку» (доц. Манжелій Н. М., Н. І. Воловська, 2006), «Особливості розвитку і виховання дітей першого року життя: (проф. Гнізділової О. А., С. С. Бурсова, 2007), «Особливості дошкільного виховання в Японії» (проф. Гнізділової О. А., К. В. Гутовська, 2010), «Прояви та причини агресивної поведінки дітей» (доц. Пасічніченко А. В, Г. В. Таран, 2010), «Особливості взаємодії ДНЗ та родини в період адаптації дитини до умов дитячого навчального

закладу» (доц. Карапузова І. В., ст. викл. Бурсова С. С., Н. Є. Бадріашвілі, 2012), «Вплив батька на формування особистості дитини дошкільного віку» (доц. Ковалевська Н. В, доц. Манжелій Н. М., С.Ю. Вертелецька, 2017).

Високий науково-методичний рівень, систематизований виклад структурованого матеріалу вирізняють роботи: «Інтелектуальний розвиток старших дошкільників в процесі формування математичних уявлень: методичні рекомендації» (доц. Гришко О. І., Є. І. Березовська, 2006), «Особливості розвитку поетичної творчості дітей старшого дошкільного віку» (доц. Манжелій Н. М., І. В. Пона, 2007), «Засоби корекції дисгармонійного розвитку особистості дітей дошкільного віку» (доц. Пасічніченко А. В, Н. В. Мазур, 2008), «Соціально-психологічна компетентність як чинник формування міжособистісних взаємин у групах дітей дошкільного віку» (доц. Пасічніченко А. В, І. А. Крат, 2012), «Сучасна дитяча література як засіб естетичного виховання дошкільників» (доц. Ковалевська Н. В, В. І. Харченко, 2012), «Формування здоров'язберезувальної компетенції у дітей дошкільного віку» (проф. Гнізділової О. А., Н. В. Гаврилюк, 2013), «Співпраця вихователів ДНЗ з родиною в умовах сучасного соціокультурного простору» (доц. Ковалевська Н. В, В. О. Павленко, 2014).

Під час підготовки до занять з фахових методик студенти користуються посібниками, що відображають новітні досягнення педагогічної науки: «Використання казки на заняттях з іноземної мови у дошкільному навчальному закладі» (доц. Зімакова Л. В., Р. О. Павлюк, 2006), «Методичні рекомендації до використання дидактичних ігор математичного спрямування у роботі з дітьми дошкільного віку» (доц. Гришко О. І., В. Д. Гаврилюк, 2006), «Дидактична гра як засіб формування елементарних математичних уявлень» (доц. Гришко О. І., Ж. М. Петрова, 2007), «Особливості використання дидактичних ігор і вправ при формуванні геометричних уявлень у дітей дошкільного віку» (доц. Гришко О. І., А. О. Дехтеленко, 2009), «Дидактичні ігри як засіб логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку» (доц. Гришко О. І., М. В. Панченко, 2011), «Педагогічні умови формування діалогової компетенції старших дошкільників» (доц. Зімакова Л. В., О. В. Гінжелюк, 2012), «Формування фонетичної компетенції дошкільників сучасними засобами навчання мови» (ст. викл. Бурсова С. С., Ж. В. Матюх, 2013).

Високий теоретичний рівень, практична спрямованість, можливість використання під час самостійної підготовки до навчальних занять студентів вирізняють наукові дослідження, представлені в таких працях: «Засоби формування креативності у дітей дошкільного віку» (доц. Пасічніченко А. В, О. М. Бабич, 2007), «Формування творчих здібностей дошкільників засобами оригамі» (доц. Пасічніченко А. В, З. П. Гасан, 2009), «Дослідно-експериментальна діяльність дітей з природними об'єктами в умовах ДНЗ» (проф. Гнізділової О. А., Т. В. Федій, 2011), «Прояви, причини та засоби корекції тривожності дітей дошкільного віку» (доц. Пасічніченко А. В, Н. П. Коткіна, 2011), «Дидактична гра як засіб мовленнєвого розвитку

старших дошкільників» (доц. Зімакова Л. В., В. О. Федій, 2011), «Використання сучасного іграшкового матеріалу у роботі з дітьми раннього віку» (доц. Ковалевська Н. В, Н. І. Новоселецька, 2015).

Усвідомлення статусу та ролі дошкільного дитинства посилює вимоги до вихователя – фахівця, від якого повною мірою залежить захист інтересів дитини, забезпечення її потреб, що постійно зростають, реалізація потенційних резервів, формування світогляду, інтелектуальної, духовної сфер, системи ціннісних пріоритетів. У зв'язку з цим особливої значущості набуло питання якісної професійної підготовки компетентного вихователя дітей дошкільного віку в системі вищої педагогічної освіти, пошуку шляхів підвищення її ефективності в контексті формування саме професійних якостей. Тому викладачі та студенти провели ґрунтовні дослідження розробки і впровадження в освітній процес закладу вищої освіти нових технологій професійної підготовки майбутніх вихователів, результати яких відображенні в таких студіях: «Формування креативної компетенції у майбутніх вихователів дітей дошкільного віку» (доц. Ковалевська Н. В, Н. О. Павлюк, 2008), «Професійна підготовка майбутніх вихователів до організації індивідуальної трудової діяльності в умовах сім'ї» (доц. Ковалевська Н. В, А. С. Семеній, 2009), «Підготовка майбутнього вихователя до використання розвивального математичного матеріалу при формуванні математичних уявлень: методичні рекомендації» (доц. Гришко О. І., О. В. Чмир, 2010), «Педагогічні умови організації самостійної роботи студентів з вивчення курсу «ТМРРМ» (доц. Зімакова Л. В., В. М. Ткаченко, 2010), «Підготовка майбутніх вихователів до формування самостійності у дітей дошкільного віку» (доц. Ковалевська Н. В, Ю. М. Бондаренко, 2013), «Підготовка майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до фізкультурно-оздоровчої діяльності» (проф. Гнізділової О. А., Н. В. Жамардій, 2014), «Підготовка майбутніх вихователів до формування творчої особистості дошкільників на заняттях з народознавства» (доц. Вашак О. О., В. О. Богдан, 2014), «Підготовка майбутніх вихователів до логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку» (доц. Гришко О. І., О. Г. Журба, 2014), «Підготовка майбутніх вихователів до формування міжособистісних взаємин у системі «дитина-дитина» (доц. Пасічніченко А. В, Ю. В. Перехрест, 2014), «Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів» (проф. Гнізділової О. А., О. О. Харченко, 2015), «Формування креативної компетентності майбутніх вихователів дошкільного навчального закладу у процесі професійної підготовки (на матеріалі ТМФЕМУ)» (доц. Гришко О. І., О. В. Бондаренко, 2015), «Інноваційні технології навчання у лінгводидактичній підготовці майбутніх вихователів дітей дошкільного віку» (доц. Зімакова Л. В., К. М. Крохмальна, 2015), «Формування емпатійної здібності у процесі професійної підготовки майбутніх вихователів ДНЗ» (доц. Пасічніченко А. В, А. В. Гулаткан, 2015).

Дошкільна освіта – це перша ланка в неперервній системі освіти. Від того, який старт буде дано малюкові, значною мірою залежатимуть якість та динаміка особистісного розвитку, життєвої установки та світорозуміння дорослої людини. Важливою проблемою сьогодення, що пов'язана із загальними орієнтирами процесу вдосконалення системи освіти на усіх рівнях, є забезпечення якості її дошкільної ланки, розвиток якої залишається одним із пріоритетних напрямів державної освітньої політики в Україні. Саме тому у 2017 –2018 році викладачі у співавторстві з магістрантами уклали навчально-методичні посібники, що містять глибокий, змістовний аналіз різноманітних актуальних проблем сучасної дошкільної освіти та професійної підготовки майбутнього вихователя: «Активізація рухової діяльності дітей дошкільного віку засобами нестандартного фізкультурного обладнання» (проф. Гнізділової О. А., А. В.Цисик, 2017), «Підготовка майбутніх вихователів до використання ейдетики у роботі з дітьми дошкільного віку» (доц. Зімакова Л. В., І. С. Крупицька, 2017), «Особливості використання українського фольклору у процесі національного виховання дітей молодшого дошкільного віку» (доц. Вашак О. О., О. О. Бабич, 2017), «Соціально-комунікативна компетентність як чинник формування міжособистісних взаємин дошкільників» (доц. Пасічніченко А. В, Т. П. Павленко, 2017), «Правове виховання дітей дошкільного віку: теорія і практика» (проф. Гнізділової О. А., Ю. О.Лукашова, 2018), «Особливості ознайомлення дошкільників з регіональними відмінностями української народної іграшки у ДНЗ» (доц. Вашак О. О., В. В. Васерук, 2018), «Особливості комунікативно-мовленнєвого розвитку старших дошкільників засобами мультиплікації» (доц. Зімакова Л. В., доц. Ковалевська Н. В, Ю. А. Сонник, 2018), «Розвиток емоційного інтелекту в умовах партнерської взаємодії дитини і вихователя ДНЗ» (доц. Пасічніченко А. В, О. С. Смолік, 2018).

Невід'ємним складником державних стандартів освіти та сполучною ланкою між теоретичним навчанням і майбутньою самостійною педагогічною діяльністю студентів є педагогічна практика. Оволодіння педагогічною діяльністю та формування готовності до неї можливі лише за умови взаємопроникнення теоретичної та практичної підготовки, адже жоден з компонентів готовності не можна сформувати лише в умовах навчально-виховного процесу в аудиторіях вищого навчального закладу. Саме практична підготовка посідає особливе місце у становленні майбутнього фахівця і є важливим зв'язковим елементом накопиченням знань під час теоретичного навчання та їхньою трансформацією в професійні уміння й навички. У системі професійної підготовки майбутніх фахівців практика є невід'ємною частиною освітнього процесу в університеті, забезпечує студентів початковим досвідом професійної діяльності.

*Навчально-педагогічна практика студентів групи ДВ-36.
Інсценізація української народної казки «Гуси-лебеді».
Факультетський керівник – О.А. Гнізділова (жовтень 2010 р.)*

Викладачі кафедри постійно організовували різноманітні види практик за спеціальністю «Дошкільне виховання» та на високому професійному рівні здійснювали керівництво ними:

Навчальні практики:

- польова практика з природознавства (I курс);
- навчальна психологічна практика (II курс);
- навчальна практика з педагогіки та педмайстерності (III курс);
- навчальна практика зі спеціальних методик (III курс);
- навчальна педагогічна (III курс, V семестр);
- навчальна педагогічна (III курс, VI семестр).

Виробничі практики:

- виробнича літня педагогічна (III курс);
- виробнича педагогічна у ДНЗ (IV курс);
- виробнича літня в дитячих дошкільних закладах (III курс);
- виробнича педагогічна у дошкільних закладах (V курс) – для студентів спеціальності «Дошкільне виховання. Дефектологія. Логопедія»;
- виробнича педагогічна в дошкільних закладах (V курс) – для студентів спеціальності «Дошкільне виховання» зі спеціалізацією «Хореографія»;
- виробнича інспекторсько-методична практика (V курс)
- виробнича педагогічна практика в педучилищах (V курс)
- науково-педагогічна у ВНЗ (магістратура).

У 2018–2019 навчальному році викладачі кафедри керували такими видами практик:

освітній ступінь «бакалавр»

- навчальна практики зі спеціальності (II курс);
- навчально-виробнича педагогічна практика (II курс);
- виробнича педагогічна практика (літня) (II курс);
- виробнича педагогічна практика (IV курс)

освітній ступінь «магістр»

- виробнича педагогічна у ЗДО (I курс);
- виробнича педагогічна практика у вищій школі (II курс).

Кожен із видів практик має відповідне навчально-методичне забезпечення: наскрізну програму, робочу програму, методичні рекомендації, укладені й затверджені в установленому порядку.

Методична робота викладачів кафедри дошкільної освіти займає чільне місце в їхній професійній діяльності. Особлива роль належить самостійній роботі над підвищенням рівня знань, удосконаленням методичної майстерності. Значною мірою вона зумовлена вимогами до педагогічних кадрів керівництва вищого навчального закладу, а також професійною відповідальністю, професійними амбіціями викладача тощо. Тому ця форма методичної роботи викладачів є складником їхньої самоосвіти. Її зміст охоплює систематичне вивчення наукової, психолого-педагогічної та методичної літератури, участь у методичній роботі кафедри і факультету, розв'язання окремих проблем, пов'язаних з удосконаленням навчально-виховної роботи, проведення експериментальних досліджень, огляд і реферування педагогічних та методичних журналів, збірників та ін. Така робота спонукає викладачів до вивчення нових досягнень науки й передового педагогічного досвіду з метою вдосконалення власного.

Кафедра приділяє велику увагу організації і проведенню методичних семінарів, присвячених висвітленню актуальних проблем дошкільної освіти та професійної підготовки майбутніх фахівців закладів дошкільної освіти. Зокрема, темами для обговорення стали такі навчально-методичні проблеми: використання методики «Лялька як персона» у вихованні дошкільників (проф. Гнізділова О. А.), здоров'язбережувальних технологій у період адаптації дітей до дитячого садка (ст. викл. Бурсова С. С.), мнемотаблиць у дослідницькій діяльності дошкільників (доц. Карапузова І. В.), технологій гуманізації освітнього процесу з формування елементарних математичних уявлень дошкільників (доц. Гришко О. І.), виховання комунікативних мотивів у дошкільників (доц. Зімакова Л. В.), використання леп-буків у процесі ознайомлення дітей з природою (доц. Карапузова І. В.), ігрової діяльності як засобу формування соціально-комунікативної компетенції дошкільників (доц. Пасічніченко А. В.), педагогічна співпраця домашнього вихователя з родинами (доц. Ковалевська Н. В.), реалізація завдань комунікативно-мовленнєвого розвитку дошкільника крізь призму Концепції нової української школи (доц. Зімакова Л. В.), організація педагогічної підтримки майбутніх вихователів у процесі навчання (ст. викл. Бурсова С. С.), особливості

викладання курсу «Педагогічна ортобіотика» у професійній підготовці фахівців дошкільної галузі (проф. Гнізділова О. А.), підготовка майбутніх вихователів до формування творчих здібностей дошкільників (доц. Пасічніченко А. В.), проблема «емоційного вигорання» в контексті професійної придатності педагога (доц. Ковалевська Н. В.), підготовка майбутніх вихователів до взаємодії з сім'єю (доц. Манжелій Н. М.), формування у майбутніх вихователів умінь планувати та організовувати логіко-математичну діяльність дошкільників (доц. Гришко О. І.), використання ІКТ в управлінській діяльності ЗДО (доц. Вашак О. О.).

Участь О.О. Вашак та магістрантів у засіданні обласного методичного об'єднання організаторів роботи з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку в позашкільних навчальних закладах на базі Полтавського ОЦЕВУМ. Третя зліва направо О.О. Вашак (листопад 2017 р.).

Професорсько-викладацький склад кафедри вбачає перспективи подальшого розвитку в підвищенні науково-методичної підготовки викладачів, їхнього науково-дослідного потенціалу, упровадженні в навчальний процес інноваційних технологій, зосередженні уваги на оновленні змісту теоретичної та практичної підготовки майбутніх вихователів, розробці електронних підручників, формуванні самодостатніх, конкурентоспроможних фахівців, активізації самостійної роботи студентів, стимулюванні їх до самоосвіти, співпраці з практичними працівниками галузі, проведенні профорієнтаційної роботи в освітніх закладах міста й області.

Науково-дослідна робота кафедри дошкільної освіти

Наукова діяльність викладачів. У системі роботи кафедри дошкільної освіти особливе місце посідає науково-дослідна діяльність викладачів. Основною її метою є створення, накопичення й використання наукових доробок для забезпечення якісної підготовки фахівців у галузі дошкільної освіти, науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, які повинні володіти сучасними педагогічними технологіями та прагнути до постійного професійного самовдосконалення.

До ключових сегментів наукових пошуків кафедри належать такі: підготовка наукових кадрів вищої кваліфікації (здобувачів, аспірантів); затвердження тем дисертацій; попередня атестація здобувачів і аспірантів; попередня рекомендація затверджених дисертацій до захисту; обговорення та висунення кандидатів на отримання вчених звань; створення умов для проведення науково-дослідних робіт за профілем кафедри; керівництво здобувачами, які беруть участь у наукових гуртках, проблемних групах, наукових конференціях, семінарах; підготовка здобувачів до участі у всеукраїнських олімпіадах та конкурсах наукових студентських робіт зі спеціальності «Дошкільна освіта»; упровадження результатів пошукових наукових розробок в освітній процес; підготовка охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності; організаційне забезпечення підготовки та видання публікацій (монографій, довідників, навчальних та навчально-методичних посібників, освітніх стандартів, наукових журналів, статей, доповідей тощо); проведення наукових конференцій, семінарів усіх рівнів та участь у них; експертиза (рецензування наукової продукції, опонування дисертацій тощо).

Науково-дослідна діяльність викладачів кафедри дошкільної освіти завжди мала певні пріоритетні напрями, які зумовили зміст усієї пошукової роботи. З ними узгоджувалася загальна тематика досліджень, що ставала актуальною для всіх викладачів.

У 1999 році завідувач кафедри дошкільної педагогіки, доктор педагогічних наук, доцент М. П. Лещенко започаткувала кафедральну тему наукового дослідження «Підготовка студентів до виховання творчої особистості дошкільника в умовах сучасного соціуму». Тривалий час викладачі та студенти спеціальності «Дошкільне виховання» здійснювали свої пошуки в цьому напрямі, що відбивалось у змісті курсових, дипломних, магістерських робіт, навчально-методичних посібників, кандидатських дисертацій. Для багатьох молодих викладачів кафедри та її випускників означені студії стали підґрунтям для написання майбутніх кандидатських досліджень, якими керувала М. П. Лещенко.

Із 2007 року кафедра під керівництвом кандидата педагогічних наук, доцента Н. М. Манжелій почала працювати над науковою темою «Шляхи вдосконалення навчально-виховного процесу в дошкільних закладах та початкових класах загальноосвітніх шкіл». Дослідження викладачів були

присвячені пошуку способів реалізації завдань початкової освіти, напрямів роботи дошкільних навчальних закладів за базовою програмою «Я у Світі» (з 2008), інноваційних технологій дошкільної освіти тощо. У межах кафедральної теми професорсько-викладацький склад здійснював підготовку майбутнього педагога до роботи за альтернативними методиками, до естетичного та соціального виховання дошкільників засобами драматичного мистецтва, до виховання їх безпечної поведінки засобами народної педагогіки, до роботи в навчально-виховних комплексах «школа – дитячий садок», до роботи домашнім вихователем у сучасних соціально-економічних умовах. Кафедрали опікувалися також проблемами історико-педагогічного змісту, зокрема використання ідей С. Русової, М. Монтесорі, В. Сухомлинського, В. Верховинця, В. Короленка в практиці роботи навчальних закладів.

У 2013 році була змінена загальна тема науково-дослідної роботи кафедри. Її назву «Виховання творчої особистості дітей дошкільного та молодшого шкільного віку в умовах сучасного соціуму» започаткувала доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри О. А. Федій. Складниками теми були такі напрями дослідження: сучасні технології естетотерапії в роботі вчителя початкових класів та вихователя дошкільного навчального закладу; інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку; особливості роботи в навчально-виховному комплексі «школа – дитячий садок»; проблеми формування логіко-математичного мислення дітей у сучасних дослідженнях та в практиці роботи дошкільних навчальних закладів; дошкільна етнопедагогіка як засіб природоцільного виховання дітей; соціально-особистісний розвиток дітей дошкільного віку; особливості індивідуальної роботи з дітьми дошкільного віку в умовах сім'ї; сучасні тенденції розвитку мовлення дітей дошкільного віку.

З вересня 2016 року кафедра дошкільної освіти стала працювати над темою «Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі дошкільної освіти». Науковий керівник теми – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти О. А. Гнізділова. З 2017 року науково-дослідна робота за темою виконується в межах робочого часу викладачів та має номер державної реєстрації УкрІНТЕІ – № 0117U003222. Мета роботи полягає в розробці, експериментальній перевірці та впровадженні низки змістових і методичних інновацій у професійно-педагогічну підготовку майбутніх вихователів дітей дошкільного віку. У 2016 році викладачі кафедри здійснили системний аналіз сучасних інноваційних технологій у професійному становленні майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів; було оновлено зміст навчальних курсів «Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень у дошкільників», «Методика керівництва логіко-математичним розвитком дітей дошкільного віку», «Основи природознавства з методикою», «Дошкільна лінгводидактика» і науково-методичне забезпечення викладання навчальних дисциплін з методик дошкільного виховання для студентів

бакалаврату спеціальності 012 Дошкільна освіта аналітичними матеріалами щодо впровадження у ЗДО України інноваційних педагогічних технологій; поглиблено й розширено зміст навчальних дисциплін «Сучасні технології дошкільного виховання», «Сучасні технології організації дошкільної освіти в ДНЗ і сім'ї», «Технології формування соціально-комунікативної компетентності дошкільника», «Технології формування ігрової компетентності дошкільника», «Технології організації сенсорно-пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку» для студентів магістратури спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Систематична, цілеспрямована діяльність професорсько-викладацького складу кафедри у 2017–2019р.р. сприяла отриманню значних результатів:

- до змісту професійної підготовки майбутніх фахівців уведено нові дисципліни: «Партнерська педагогіка», «Теорія та методика організації індивідуальної педагогічно-підприємницької діяльності» (2017–2018 н.р.); «Психологія сім'ї», «Педагогічна іміджологія», «Педагогічна ортобіотика» (2018–2019) та ін.;
- викладачі кафедри підготували 24 публікації в наукометричних (Index Copernicus) та фахових виданнях з теми НДР (О. А. Гнізділова, А. В. Пасічніченко, Н. В. Ковалевська, І. В. Карапузова, С. С. Бурсова (2016), Л. В. Зімакова, Н. М. Манжелій, О. О. Вашак (2017), О. А. Гнізділова, О. І. Гришко, Л. П. Клевака, О. Г. Вільхова 2018)), дві публікації в закордонних виданнях (О. А. Гнізділова, 2016, Польща; О. О. Вашак, Н. М. Манжелій, 2018, Польща);
- видруковані два кафедральних збірники наукових праць «Дошкільна освіта в сучасному соціокультурному просторі» (2017, 2018);
- студенти Інна Дубницька (Глухів, 2017), Аліна Полякова (Бердянськ, 2018, 2019) стали призерами Всеукраїнських конкурсів студентських наукових робіт зі спеціальності «Дошкільна освіта»;
- успішно відбулися захисти магістерських робіт, що відповідали кафедральній темі науково-дослідної роботи, а саме: «Формування рухової активності дітей старшого дошкільного віку засобами нестандартного фізкультурного обладнання» (науковий керівник – О. А. Гнізділова); «Педагогічні умови правового виховання дітей старшого дошкільного віку» (науковий керівник – О. А. Гнізділова); «Підготовка майбутніх вихователів до використання ейдетики у роботі з дошкільниками» (науковий керівник –Л. В. Зімакова); «Розвиток емоційного інтелекту в умовах партнерської взаємодії дитини і вихователя ДНЗ» (науковий керівник – А. В. Пасічніченко) та ін. У 2017 та 2018 роках було захищено 10 магістерських робіт;
- проведено регіональний науково-практичний семінар «Інноваційний простір у сучасних ДНЗ: знахідки і досвід педагогів України та зарубіжжя» (10 березня 2017 р.), III Міжнародну науково-практичну конференцію «Актуальні проблеми наступності дошкільної і

початкової освіти» (6–7 квітня 2017 р.); науково-практичний інтернет-семинар «Дошкільна освіта в сучасному соціокультурному просторі» (21 листопада 2017 р.); всеукраїнську науково-практичну конференцію (з міжнародною участю) «Дошкільна освіта в Україні в умовах світових змін» (30–31 травня 2019 р.); участь у Міжнародній науково-практичній конференції «Формальна і неформальна освіта у вимірах педагогіки Івана Зязюна» (5–6 березня 2018 р.);

- викладачі кафедри видали 20 навчальних посібників, що сприяють сучасній професійній підготовці майбутніх фахівців у галузі дошкільної освіти;
- опублікований навчальний посібник «Науково-предметна підготовка магістрів спеціальності» для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта освітнього ступеня «магістр»;
- підготовлено до друку інноваційну розробку «Допитливій малечі про цікаві речі: вчимося дослідницькій діяльності (мнемотаблиці та технологічні карти дослідів) : навчально-методичний посібник / за заг. ред. проф. Гнізділової О. А. – Полтава : ПНПУ, 2018. – 50 с. (2 д. а.);
- викладачі кафедри взяли участь у написанні трьох колективних монографій. Теоретико-практичні результати дослідження з використання здоров'язбережувальних технологій у ЗДО представлено в колективній монографії «Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження» (Харків, 2017; автори – О. А. Гнізділова, С. С. Бурсова). Історію кафедри дошкільної освіти висвітлено у колективній монографії «Психолого-педагогічний факультет Полтавського національного університету імені В. Г. Короленка» (Полтава, 2018; О. А. Гнізділова, Н. М. Манжелій).

У колективній монографії «Навчання й виховання дітей дошкільного та молодшого віку у викликах сьогодення» (Суми, 2018) викладачі кафедри дошкільної освіти розкрили сучасні підходи до організації освітнього процесу в ЗДО, зокрема теоретико-практичні результати дослідження з використання мнемотаблиць в організації дослідницької діяльності дітей дошкільного віку в природі (О. А. Гнізділова), розвивального математичного матеріалу з метою формування елементарних математичних уявлень старших дошкільників (С. С. Бурсова, О. І. Гришко, І. В. Карапузова, Л. П. Клевака), української народної іграшки в освітньому просторі закладів дошкільної освіти (О. О. Вашак, Н. М. Манжелій), реалізації нетрадиційних форм співробітництва закладів дошкільної освіти з сім'єю в сучасних умовах (Н. В. Ковалевська, А. В. Пасічніченко, Л. В. Зімакова).

Викладачі кафедри отримано 4 свідоцтва про реєстрацію авторського права на твори: монографія «Наукові школи вищих педагогічних навчальних закладів Східної України ХХ століття: теорія, досвід, перспективи» (О. А. Гнізділова) (№ 71307 від 04.04.2017 р.); монографія «Психолого-педагогічний факультет Полтавського національного університету імені В. Г. Короленка» (співавтори: Л. В. Зімакова, А. В. Пасічніченко) (№ 73356

від 15.08.2017 р.); монографія «Психолого-педагогічний факультет Полтавського національного університету імені В. Г. Короленка» (співавтори: О. А. Гнізділова, Н. М. Манжелій) (№ 81830 від 27.09.2018 р.); підручник «Основи природознавства» (співавтор І. В. Карапузова) (№ 78428 від 19.04.2018 р.).

Одним із пріоритетних напрямів наукової діяльності є підвищення кваліфікації кадрів. За період існування кафедри постійно зростає науковий рівень викладачів. Цьому сприяла плідна робота керівників кафедри (М. П. Лещенко, Н. М. Манжелій, О. А. Федій, О. А. Гнізділової). Якщо на початку 2001 року на кафедрі працювали три кандидати наук, доценти (О. І. Гришко, О. С. Чернова, Н. М. Манжелій), то у 2011–2012 н. р. усі штатні працівники кафедри мали науковий ступінь та вчене звання.

Важливим надбанням протягом багатьох років була потужна наукова діяльність викладачів, захист кандидатських і докторських дисертацій. Розкриємо хронологію їхнього наукового зростання щодо захистів дисертаційних праць: А. В. Пасічніченко «Становлення статусу дітей у групі на етапі переходу від старшого дошкільного до молодшого шкільного віку» (Київ, 2003); О. А. Гнізділова «Педагогічні ідеї та громадсько-просвітницька діяльність В. Г. Короленка» (Харків, 2004); Л. В. Зімакова «Підготовка майбутніх учителів початкових класів до соціалізації учнів засобами театрального мистецтва» (Київ, 2004); Н. В. Ковалевська «Професійна підготовка студентів дошкільних відділень до роботи в сім'ях» (Київ, 2007).

Плідним на наукові досягнення був і 2010 рік, що позначений захистом двох кандидатських дисертацій: О. О. Вашак «Підготовка майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки» (Київ, 2010) та І. В. Карапузової «Організація педагогічної підтримки майбутніх учителів у процесі навчання» (Полтава, 2010).

У 2014 році кандидатські дисертації захистили Т. В. Мірошніченко – «Підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання засобів естетотерапії у навчально-вихованому процесі» (Полтава, 2014) та В. М. Богута – «Формування хореографічних творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку у позашкільних навчальних закладах» (Київ, 2014), у 2016 році – Ю. Г. Кулімова (Степура) – «Підготовка майбутніх педагогів до соціального виховання учнів початкової школи засобами естетотерапії» (Полтава, 2016). Результати названих досліджень були оприлюднені в численних публікаціях, як в Україні, так і за її межами.

Науковий потенціал кафедри зміцнився із приходом О. А. Федій, яка у 2010 році захистила докторську дисертацію «Теорія і практика підготовки педагогів до використання засобів естетотерапії у професійній діяльності» (науковий консультант – доктор педагогічних наук, професор Л. О. Хомич). Розробляючи естетотерапевтичну концепцію педагогічного середовища, О. А. Федій поглиблювала й науково спрямовувала дослідницьку діяльність викладачів кафедри, мала своїх учнів і послідовників – магістрантів та аспірантів. З 2010 року на кафедрі діяла аспірантура за спеціальностями

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки, 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

У 2012 році О. А. Гнізділова захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук з теми «Становлення і розвиток наукових шкіл у вищих педагогічних навчальних закладах Східної України ХХ століття» (науковий консультант – доктор педагогічних наук, професор С. Т. Золотухіна). Упродовж останніх років особливе місце в її науковій діяльності посідає вивчення процесу організації науково-дослідної роботи викладачів ЗВО України ХХ століття та дослідження питань професійної підготовки науково-педагогічних кадрів у наукових школах України в галузі дошкільної освіти.

За результатами докторського дослідження О. А. Гнізділова опублікувала монографію «Наукові школи вищих педагогічних навчальних закладів Східної України ХХ століття: теорія, досвід, перспективи» (Полтава, 2011), у якій обгрунтовано теоретичні засади й узагальнено досвід провідних наукових шкіл у педагогічних навчальних закладах Східної України ХХ століття. У роботі окрема увага приділяється розкриттю ролі наукових лідерів у створенні освітнього і розвивального простору досліджуваного регіону, у якому культивувалися особистісне і професійне зростання фахівців, здатних зберігати й примножувати наукові традиції та мистецтво дослідження, визначенню внеску відомих науковців у розробку теорії та практики виховання й навчання студентської і учнівської молоді та розвитку конкретної наукової школи, висвітленню теоретичних здобутків та діяльності учнів і послідовників педагогів-дослідників наукових шкіл.

Професорсько-викладацький склад кафедри постійно дбає не тільки про підвищення власного наукового рівня, але й забезпечення надійної зміни. За активного сприяння О. А. Гнізділової у 2017 році була ліцензована освітня діяльність з підготовки докторів філософії зі спеціальності 012–Дошкільна освіта (ліцензійний обсяг – 5 осіб). На той час кафедра дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка була другою в Україні, яка підтримала ініціативу МОН України щодо цього напрямку. Набір слухачів до аспірантури відповідної спеціальності розпочався 2018 року. Станом на 2019 рік кафедра здійснює підготовку п'ятох майбутніх докторів філософії зі спеціальності 012–Дошкільна освіта. На навчання до аспірантури вступили викладачі Красноградського коледжу КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради та Кременчуцького педагогічного коледжу імені А. С. Макаренка Полтавської області.

Під науковим керівництвом проф. Гнізділової О. А. кандидатські дослідження виконують М. Г. Пашигар, С. М. Зюзіна. О. В. Крамаренко працює над написанням кандидатської дисертації під керівництвом доц. Зімакової Л. В. Наукові пошуки аспірантів відображені в статтях і виступах на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

У 2017 році під керівництвом О. А. Гнізділової М. В. Стрельніков захистив кандидатську дисертацію «Розвиток підприємницької компетентності магістрантів з підприємництва та адміністрування» (13.00.04 – теорія і методика професійної освіти).

Наукові доробки викладачів кафедри поступово набувають визнання, про що свідчать опонування ними кандидатських і докторських досліджень, участь у комісіях МОН України, рецензування авторефератів дисертацій, монографій. Неодноразово офіційними опонентами дисертаційних досліджень були *Гнізділова Олена Анатоліївна* (Лупаренко Світлана Євгеніївна «Проблема дитинства у вітчизняній педагогічній думці ХХ століття» (Харків, 2016); Саяпіна Світлана Анатоліївна «Розвиток вітчизняної дошкільної педагогіки як науки (1960 р. – початок ХХІ століття)» (Полтава, 2017); Дичківська Ілона Миколаївна «Теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів до інноваційної педагогічної діяльності» (Харків, 2018); Ходаковська Лідія Вікторівна «Розвиток дошкільної освіти на Півдні України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)» (Полтава, 2019); *Манжелій Наталія Михайлівна* (Назаренко Ганна Іванівна «Організаційно-педагогічні умови забезпечення наступності в навчанні дітей дошкільного і молодшого шкільного віку» (Кривий Ріг, 2002); Гаврилук Світлана Миколаївна «Художній розвиток дітей 5–7 років засобами театралізованої діяльності в умовах навчально-виховного комплексу «Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад» (Миколаїв, 2010); Майборода Наталія Олексіївна «Патріотичне виховання засобами мистецтва вихованців сільських навчально-виховних комплексів «Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад» (Умань, 2016); *Ковалевська Наталія Володимирівна* (Марєєва Тетяна Вікторівна «Підготовка майбутніх вихователів дошкільних закладів до створення позитивного професійного іміджу» (Глухів, 2017).

У різні часи очільники кафедри були членами спеціалізованих рад, зокрема Н. М. Манжелій брала активну участь у засіданнях спеціалізованої вченої ради К 44.053.01 Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки (2008–2012); О. А. Гнізділова була членом спеціалізованих учених рад: К 44.053.01 Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка зі спеціальностей 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки, 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти (2013– 2015 рр.), К 64.053.06 Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди зі спеціальностей 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки, 13.00.04 теорія і методика професійної освіти, 13.00.07 – теорія і методика виховання (2014–2016), а нині працює в спеціалізованій ученій раді Д 44.053.03 Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка зі спеціальностей 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки, 13.00.09 – теорія навчання (2016–2020).

Члени галузевої конкурсної комісії II етапу Всеукраїнської студентської олімпіади зі спеціальності "Дошкільна освіта": професори Гнізділова О.А., Крутій К.Л., Беленька Г.В., Семенов О.С., Давидова М.О., Курінна С.М. (травень 2019 р., м. Харків)

Участь О.А. Гнізділової у роботі спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій у ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Зліва направо: В.М. Гриньова, В.Г. Бутенко, Т.П. Танько, О.А. Гнізділова, О.М. Друганова, В.Е. Лунячек, Ю.М. Короткова, Л.А. Штефан.

О. А. Гнізділова довгий період була членом редакційних колегій журналу «Імідж сучасного педагога» та фахового видання «Педагогічні науки» Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (2013–2017). Нині Олена Анатоліївна обіймає посаду заступника головного редактора періодичного наукового журналу «Педагогічні науки», який за її активного сприяння у 2018 році ввійшов до наукометричної бази Index Copernicus.

Професорсько-викладацький склад кафедри бере активну участь у науковому житті університету, представляючи його на міжнародних і всеукраїнських конференціях та семінарах, перебуває в постійних наукових, методичних пошуках. Цьому сприяє стимулювання викладачів кафедри до розробки й реалізації сертифікатних програм і проєктів; розміщення статей у журналах, що входять до міжнародних наукометричних баз Scopus, Web of Science та Index Copernicus; реєстрація та створення власних авторських профілів викладачів кафедри в міжнародних наукометричних базах і пошуковій системі Google Академія, у соціальних мережах; написання монографій; упровадження результатів наукового пошуку в практику тощо.

Необхідність прогресивних змін у сфері освіти України, важливість пошуків інноваційних механізмів і фінансово-економічних важелів її модернізації в умовах перманентних суспільних перетворень зумовлюють розробку викладачами кафедри дошкільної освіти сертифікаційних програм. Зокрема, в 2019 році кафедра дошкільної освіти розробила сертифікаційну програму «Усвідомлене батьківство».

Важливе місце в науковій роботі кафедри посідають проведенні науково-практичних конференцій, присвячених проблемам дошкільної освіти, професійної підготовки майбутніх фахівців, та участь викладачів кафедри в міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах.

Наукові зустрічі з колегами: професори Курінна С.М., Зайцева Л.І., Гавриш Н.В., Гнізділова О.А. (травень 2018 р., м. Слов'янськ)

У 2002 році кафедра провела обласну науково-практичну конференцію «Впровадження інноваційних технологій у дошкільних закладах Полтавщини». Її учасники активно обговорювали актуальні проблеми дошкільної освіти, ділилися досвідом упровадження інноваційних технологій у дошкільних навчальних закладах, презентували здобутки своєї багаторічної роботи. За результатами цієї конференції був опублікований збірник матеріалів.

Спільно з Українською медичною стоматологічною академією, кафедрою природничо-математичних дисциплін психолого-педагогічного факультету у 2004 році була проведена Всеукраїнська науково-практична конференція «Пренатальні психосоматичні реакції та післянатальний розвиток і формування особистості дитини: педагогічний, психологічний, медичний аспекти», яка зібрала науковців із закладів вищої освіти різних міст: Києва, Черкас, Дрогобича, Кривого Рогу, Кіровограда. Матеріали досліджень, представлені на конференції, були видрукувані в збірнику «Пренатальні психоматичні реакції та післянатальний розвиток і формування особистості: педагогічні, психолого-медичні аспекти» (Полтава, 2004).

15–16 квітня 2006 року була проведена Всеукраїнська науково-практична конференція «Психолого-педагогічні проблеми формування професіоналізму викладача вищої школи в умовах європейського виміру». Секційні засідання відбулися за такими напрямками: «Соціальні аспекти кадрового забезпечення вищих навчальних закладів», «Теоретичні та методичні основи формування педагогічної майстерності викладачів вищих навчальних закладів», «Креативність як важлива характеристика інноваційної діяльності», «Духовно-моральні цінності викладача вищої школи».

Результати дослідження загальнокафедральної теми «Шляхи вдосконалення навчально-виховного процесу в дошкільних закладах та початкових класах загальноосвітніх шкіл» були предметом обговорення двох науково-практичних конференцій: «Соціально-педагогічний комплекс регіону: теорія і практика» (2008), «Сучасні тенденції розвитку теорії і практики дошкільної освіти» (2010).

Матеріали проведених конференцій уміщені на сторінках збірників наукових праць, фахових та кафедральних видань. Наукові статті конференції «Сучасні тенденції розвитку теорії і практики дошкільної освіти» надруковані в однойменному збірнику наукових праць (Полтава, 2010) та науково-практичному освітньо-популярному журналі «Імідж сучасного педагога» (2010. – № 6–7 (105–106). – 126 с.).

У 2012 році кафедра брала активну участь у підготовці й проведенні Всеукраїнських педагогічних читань «Упровадження нового змісту початкової освіти: теорія і практика», присвячених пам'яті Т. М. Байбари.

11 квітня 2013 році о 14.00 год. було проведено Міжнародний круглий стіл on-line «Здоров'єсберегаючі технології в освітньому

пространстве» кафедрами початкової і дошкільної освіти, природничих і математичних дисциплін ПНПУ імені В. Г. Короленка спільно з Федеральною державною автономною установою вищої професійної освіти «Белгородський національний дослідницький університет» і Харківською інженерно-педагогічною академією.

30–31 травня 2019 р. кафедра дошкільної освіти ПНПУ імені В. Г. Короленка організувала й провела Всеукраїнську науково-практичну конференцію (з міжнародною участю) «Дошкільна освіта в Україні в умовах світових змін», до роботи в якій долучилися науковці вищих закладів освіти України, Польщі, вихователі та завідувачі закладів дошкільної освіти Полтавської області та м. Полтави. Загалом конференція об'єднала 271 учасника, з-поміж них – представники Польщі (10), різних міст України (261 особа).

Конференція працювала за такими напрямками:

1. Сучасні тенденції розвитку дошкільної освіти: вітчизняний та зарубіжний досвід.
2. Психофізіологічний та особистісний розвиток дошкільника в сучасних умовах.
3. Новітні підходи до організації діяльності дошкільників у різних соціальних інституціях.
4. Психолого-педагогічний супровід формування особистості дошкільника в умовах сім'ї.
5. Формування професіоналізму фахівця в системі дошкільної освіти.

До безперечного позитиву можна віднести практичну спрямованість ворк-шопу «Використання арт-технології в розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку», який провела кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, автор альтернативної програми «Розвиток творчих здібностей старших дошкільників на заняттях з малювання» Л. М. Шульга.

Щороку викладачі кафедри беруть активну участь у роботі науково-практичних конференцій і семінарів різного рівня, презентують свої доповіді не тільки в Полтаві, але й за її межами. Це дає можливість інтегруватися до європейської освітньої спільноти, виробити спільні позиції у фаховій підготовці спеціалістів дошкільного профілю. Так, О. А. Гнізділова мала змогу відвідати Університет Марії Кюрі Склодовської у м. Люблін Республіки Польща (26–27 листопада 2015 року), де на Міжнародній науково-практичній конференції «Психолого-педагогічні проблеми освіти і функціонування людини – теорія і практика» (Psychopedagogiczne problemy edukacji i funkcjonowania człowieka – teoria i praktyka) доповідала на тему «Scientific schools of Poltava national pedagogical university named after V. G. Korolenko».

Учасники Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) «Дошкільна освіта в Україні в умовах світових змін» у м. Полтаві (травень 2019 р.)

Доповідь проф. Гнізділової О.А. на Міжнародній науково-практичній конференції «Психолого-педагогічні проблеми освіти і функціонування людини – теорія і практика» в університеті Марії Кюрі Склодовської у м. Любліні, Польща (листопад 2015 р.)

Кафедра має широку географію наукових зв'язків. Традиційною стала участь викладачів у роботі науково-практичних конференцій, які проводять Глухівський національний педагогічний університет імені О. Довженка, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка та ін. З цими навчальними закладами у різний час формувалось партнерське співробітництво.

Наукові зустрічі з колегами: професори Бєленька Г.В., Гнізділова О.А., Пономаренко Т.О., Зданевич Л.В., Ляпунова В.А., Гавриш Н.В., Луценко І.О., Хомич Л.О., Дубасенюк О.А. (січень 2019 р., м. Київ)

У 2017 році був підписаний Меморандум про співпрацю між ПНПУ імені В. Г. Короленка та Університетом ім. Шота Руставелі (Грузія), у підготовці якого активну участь завідувач кафедри дошкільної освіти, професор О.А. Гнізділова. Практичні результати від співробітництва: творча та ділова співпраця щодо міжнародного обміну, співпраця в сфері науки, культури і викладацької діяльності.

Кафедра підтримала ініціативу ректорату університету та з 2018 року почала співпрацювати з Вищою лінгвістичною школою в м. Ченстохові (Республіка Польща, м. Ченстохова). Змістом такого співробітництва стало забезпечення здобувачам вищої освіти ПНПУ імені В. Г. Короленка можливості паралельного навчання у Вищій лінгвістичній школі у Ченстохові за спеціальністю «Дошкільна освіта» та отримання разом паралельно із дипломом ПНПУ імені В. Г. Короленка диплома Вищої лінгвістичної школи Республіки Польща. Першим здобувачем від кафедри стала студентка III курсу Катерина Волощук.

Протягом багатьох років вагомими результатами наукових пошуків викладачів та магістрантів були розміщені на сторінках кафедральних наукових збірників «Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку» (виходив за

загальною редакцією О. С. Чернової, 2006–2011), «Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти» (за ред. О. А. Федій, 2012–2015).

З 2017 року кафедра започаткувала видання збірника «Дошкільна освіта в сучасному соціокультурному просторі» (за ред. О. А. Гнізділової), у якому представлені статті з актуальних проблем дошкільної освіти, професійної підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку.

Обсяг монографії не дає змоги повною мірою проаналізувати всі публікації викладачів за 20-річний період, вони детально представлені в розділі «Наукові й навчально-методичні публікації викладачів кафедри».

Важливим складником підвищення наукового рівня викладачів кафедри на сучасному етапі розвитку вищої освіти є закордонні культурно-освітні поїздки, наукові відрядження та стажування. У грудні 2012 року Л. В. Зімакова в рамках Міжнародного культурно-освітнього проекту «Культурно-освітній візит до Європи» відвідала Польщу (м. Краків та м. Ополе), Німеччину (м. Дрезден), Францію (м. Париж), Чехію (м. Прага). У Польщі вона мала змогу детально ознайомитися з роботою польського недержавного вузу Вища Школа Управління й Адміністрації в Ополі.

О. О. Вашак у жовтні 2018 року брала участь у програмі закордонного наукового стажування «Академічна доброчесність» (м. Варшава, Польща). Стажування було організовано Університетом Кардинала Стефана Вишинського (UKSW) спільно із Інститутом Міжнародної Академічної і Наукової Співпраці (IIASC) та Фондацією ADD. Після повного виконання програми стажування О. О. Вашак отримала Сертифікат європейського зразка, який засвідчив успішне проходження 120-годинного курсу з підвищення професійної кваліфікації.

У контексті міжнародного співробітництва викладачі кафедри дошкільної освіти О. А. Гнізділова, О. О. Вашак, І. В. Карапузова, вивчали зарубіжний досвід підготовки освітян, фахівців дошкільного виховання, початкового шкільного навчання у Фінляндії (січень–лютий 2019 р.). За результатами плідної роботи вони отримали відповідні Сертифікати європейського зразка. О. А. Гнізділова, О. О. Вашак, Н. В. Ковалевська, А. В. Пасічніченко, Л. П. Клевака 22 квітня – 23 червня 2019 року взяли участь у міжнародному стажуванні «Інтернаціоналізація освітнього процесу», організованому освітньою фундацією «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці» спільно з Європейською соціально-технічною вищою школою в Радомі (Польща).

Стажування складалося з трьох модулів. Модуль I (22 квітня – 12 травня 2019 року) передбачав дистанційне навчання (60 академічних годин): розгляд інтернаціоналізації освіти, її основних складників; висвітлення особливостей досягнення ефективного спілкування в мультикультурному середовищі й культурної компетентності як інструментів інтернаціоналізації освіти. Зміст модуля II (13 травня – 14 червня 2019 року) – самостійна робота викладачів (60 академічних

годин) з написання власного проекту щодо інтернаціоналізації освітніх процесів. Модуль III (з 15.06 по 23.06 2019 року) – виїзний модуль до освітніх закладів Італії (60 академічних годин), який передбачав вивчення організації міжнародної співпраці в рамках Європейського законодавства; розгляд освітніх програм, грантів та стипендій Європейського Союзу, особливостей вибору, організації освітньої діяльності в дитячих школах початкового та середнього рівнів у закладах вищої освіти Італії (Неаполь, Папський Григоріанський університет (Рим).

Викладачі кафедри дошкільної освіти О.А. Гнізділова, І.В. Карапузова, О.О. Вашак на міжнародному науковому стажуванні у закладах освіти Фінляндії (лютий 2019 р., м. Гуйттінен, Фінляндія)

Цікавий досвід здійснення дошкільної освіти викладачі отримали від дитячої школи «Planeta bambino», підпорядкованої Istituto Comprensivo «Serao-Fermi» di Cellole-CE. Адміністрація та вихователі закладу ознайомили викладачів із системою італійської дошкільної освіти, її метою, основними завданнями, нормативно-правовою документацією, котра регламентує освітню діяльність, режимом, освітніми програмами, методами та формами навчання і виховання шляхами взаємодії сім'ї і дошкільного закладу у вихованні дітей.

Усі учасники означеного стажування отримали сертифікати міжнародного зразка загальною кількістю 180 академічних годин.

Постійне прагнення професорсько-викладацького складу до підвищення свого науково-методичного рівня сприяло проходженню на базі психолого-педагогічного факультету навчання за сертифікатною освітньою програмою «Хмарні сервіси у дистанційному освітньому процесі закладу

вищої освіти». Після успішного виконання атестаційних вимог, передбачених програмою, викладачі О. А. Гнізділова, І. В. Карапузова, С. С. Бурсова отримали відповідні сертифікати (травень 2019).

Традиційним стало щорічне підбиття підсумків наукової роботи викладачів. За результатами рейтингу у 2018 році кафедра дошкільної освіти увійшла до п'ятірки кращих кафедр нашого університету.

Важливим напрямом роботи кафедри дошкільної освіти є **науково-дослідна робота студентів** спеціальності 012 Дошкільна освіта. Вона сприяє підвищенню фахової компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку та майбутніх викладачів ЗВО, вихованню вдумливих, ініціативних і поміркованих фахівців, здатних творчо застосовувати в освітній діяльності найновіші досягнення педагогічної науки.

Науковий вектор розвитку вищої та дошкільної освіти змінює зміст і значення навчальних дисциплін, впливає на вибір нових форм і методів проведення навчальної пошуково-дослідницької та науково-дослідної діяльності студентів. Під час навчання студенти кафедри дошкільної освіти ПНПУ імені В. Г. Короленка отримують найновішу наукову інформацію від викладачів як на лекційних та практичних заняттях, так і під час виробничих практик, підготовки курсового та магістерського досліджень.

Науково-дослідна діяльність студентів відбувається за такими основними напрямками:

- науково-дослідна діяльність, що є складником навчального процесу й обов'язкова для всіх студентів (написання рефератів, підготовка проектів, моніторинг під час вивчення навчальних дисциплін тощо; написання курсової та магістерської робіт; виконання завдань дослідницького характеру під час практики тощо);
- науково-дослідна робота у позанавчальний час (участь у проблемних групах; написання статей, тез, доповідей, підготовка до участі в конференціях, педагогічних читаннях, конкурсах).

Усвідомлюючи важливість формування науково-дослідної компетенції майбутніх фахівців, викладачі постійно залучають студентів до активної наукової роботи. Традиційними формами її розвитку є такі: підготовка слайд-презентацій, виконання індивідуальних завдань, наукові гуртки, проблемні групи. Результати дослідницької діяльності студентів презентуються на Сухомлинських читаннях, Днях науки, конкурсах наукових робіт, олімпіадах, щорічних студентських науково-практичних конференціях.

Професорсько-викладацький колектив активно поєднує викладацьку роботу із науковою діяльністю, що сприяє підвищенню рівня ефективності навчального процесу, удосконаленню змісту навчання з урахуванням сучасних вимог.

Викладачі кафедри передбачають наукові дослідження студентів у процесі викладання навчальних дисциплін, курсів за вибором. Наведемо приклади такої діяльності студентів. З дошкільної педагогіки студенти першого освітнього рівня проводять дослідження на тему «Сучасна

лялька», спрямоване на глибоке вивчення історії виникнення ляльки, характеристики її зовнішнього вигляду (матеріалу, оформлення тощо) та наділення її особистісними характеристиками, життєвими історіями, рейтингу популярності серед дітей дошкільного віку, шляхів її використання в умовах ЗДО. Самостійна робота з порівняльної дошкільної педагогіки, основ компаративної педагогіки передбачає створення проектів освітнього середовища сучасних ЗДО та ЗЗСО в контексті вивчення зарубіжного досвіду.

Під час вивчення історії дошкільної педагогіки студенти залучаються до аналізу стану запровадження ідей класиків педагогічної науки в умовах сучасних ЗДО. Студенти з цікавістю вивчають нестандартне фізкультурне обладнання у ЗДО м.Полтави, виготовляють та моделюють його використання в педагогічних ситуаціях до завдань самостійної роботи з дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання та валеологічної освіти дошкільників». Потужний виховний потенціал мають пошукові завдання з дисциплін «Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям», «Дошкільна етнопедагогіка з методикою проведення занять з народознавства», які передбачають вивчення державної символіки свого регіону, її виготовлення, адаптування цієї інформації для дітей дошкільного віку; регіональні етнокраєзнавчі дослідження студентів – вивчення історичних витоків походження географічних назв регіону, опис пам'яток архітектури, ознайомлення з видатними людьми свого регіону; вивчення регіональних особливостей національного виховання дошкільників. Викладачі курсів «Сучасні технології дошкільної освіти у ЗДО та сім'ї» та «Інноваційних технологій в дошкільній освіті» ставлять перед магістрантами завдання вивчити рівень та умови впровадження сучасних та інноваційних освітніх технологій у ЗДО м.Полтави та Полтавської області. Самостійна робота навчальної дисципліни «Психологія управління та управління в системі управління дошкільними закладами» передбачає створення проектів з управлінської діяльності освітніх закладів. У процесі опанування курсом «Основи природознавства з методикою ознайомлення дітей з природою» студентів стимулюють до створення екологічних проектів, проведення експериментально-дослідницької діяльності в природі.

Під час виробничих практик бакалаврського та магістерського рівнів 50–60 % завдань носять дослідницький характер. Переважна більшість із них стосується вивчення нормативних документів, якими керується ЗДО в організації освітнього процесу; аналізу проведених вихователем занять та самоаналізу проведених занять студентом-практикантом; комплексної діагностики розвитку дитини; моніторингу стану запровадження інноваційних технологій, нестандартних прийомів та авторських програм в освітній простір ЗДО; діагностики рівня співпраці вихователів з батьками; узагальнення передового педагогічного досвіду з дошкільної освіти; проведення педагогічного експерименту, що є важливим компонентом курсового дослідження тощо.

Інтеграція науково-дослідної та навчальної діяльності викладачами кафедри дошкільної освіти підвищує якість професійної підготовки майбутніх фахівців та сприяє формуванню їх науково-педагогічного світогляду.

Ефективною формою науково-дослідної роботи студентів є участь у роботі кафедральних проблемних груп. Ретроспективно представимо їх діяльність. З 1999 року їх науковими керівниками були М. П. Лещенко, О. І. Гришко, О. С. Чернова, Н. А. Горкавенко, М. П. Волочай, Н. В. Сулаєва. У 2001–2002 н. р. працювали такі проблемні групи: «Наступність у роботі дитячого садка і початкової школи» (Н. М. Манжелій), «Інноваційні технології дошкільного виховання» (О. С. Чернова), «Сучасні тенденції розвитку елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку» (О. І. Гришко), «Естетичне виховання особистості засобами хорового співу» (Н. В. Сулаєва), «Особливості психічного розвитку людини» (Н. А. Горкавенко). Усього науковою роботою займалося 35 студентів.

Щорічно науково-дослідна діяльність студентів ставала більш активною, кількість тих, хто прагнув поринути у світ науки. З 2000 року на факультеті було започатковано проведення щорічної науково-практичної конференції «Наукові здобутки студентів і магістрантів – освіті ХХІ століття», де майбутні вихователі виступали з доповідями за результатами досліджень, присвячених актуальним проблемам дошкільної освіти. Підготовлені статті друкувалися в збірнику наукових праць за результатами проведеної конференції. Зокрема, у 2010–2011 н. р. вийшло 19 одноосібних статей студентів, 9 робіт, опублікованих спільно з викладачами кафедри як навчально-методичні посібники для студентів та педагогічних працівників.

У 2014–2015 н. р. на кафедрі уже працювало 8 проблемних груп: «Актуальні проблеми естетотерапії» (О. А. Федій), «Самобутність дошкільного дитинства як періоду інтенсивного розвитку особистості» (О. А. Гнізділова), «Формування логіко-математичної компетентності у ДНЗ в сучасних умовах розвитку дошкільної освіти» (О. І. Гришко), «Наступність у роботі дитячого садка і початкової школи» (Н. М. Манжелій), «Соціально-емоційний розвиток дошкільника» (А. В. Пасічніченко), «Основні засади народної педагогіки в національних і загальнолюдських цінностях» (О. О. Вашак), «Актуальні проблеми дошкільної лінгводидактики» (Л. В. Зімакова), «Музейно-педагогічна діяльність у початковій школі» (Ю. Г. Павленко). 42 студенти виявили бажання займатися науково-дослідною роботою.

У 2017–2018 н. р. працювало 8 проблемних груп із 47 учасниками, а саме: «Актуальні проблеми дошкільної освіти» (О. А. Гнізділова), «Наступність у роботі дитячого садка і початкової школи» (Н. М. Манжелій), «Формування соціально-комунікативної компетентності дошкільника» (А. В. Пасічніченко), «Формування логіко-математичної компетентності у ДНЗ в сучасних умовах розвитку дошкільної освіти» (О. І. Гришко), «Основні засади народної педагогіки в національних і загальнолюдських цінностях»

(О. О. Вашак), «Актуальні проблеми дошкільної лінгводидактики» (Л. В. Зімакова), «Сучасні технології організації дошкільної освіти в ДНЗ та сім'ї» (Н. В. Ковалевська), «Формування екологічної компетентності дітей дошкільного віку» (І. В. Карапузова).

У 2018–2019 н. р. 40 учасників працювало у 9 проблемних групах, а саме: «Актуальні проблеми дошкільної освіти» (О. А. Гнізділова), «Основні засади народної педагогіки в національних і загальнолюдських цінностях» (О. О. Вашак), «Сучасний стан та перспективи проблеми керування логіко-математичним розвитком дітей у дошкільному навчальному закладі» (О. І. Гришко), «Актуальні проблеми дошкільної лінгводидактики» (Л. В. Зімакова), «Формування екологічної компетентності дітей дошкільного віку» (І. В. Карапузова), «Сучасні технології організації дошкільної освіти в дошкільному навчальному закладі та сім'ї» (Н. В. Ковалевська), «Наступність у роботі дитячого садка і початкової школи» (Н. М. Манжелій), «Соціально-емоційний розвиток дошкільника» (А. В. Пасічніченко), «Збереження здоров'я вихователя – важлива проблема сьогодення» (О. Г. Вільхова).

Протягом багатьох років традиційною є участь студентів у щорічній Міжнародній студентській конференції «Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика» (психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка) та Сухомлинівських читаннях.

Із змістовними і цікавими науковими доповідями про реалізацію ідей В. О. Сухомлинського в практиці роботи дошкільних навчальних закладів виступали: Волкова Ю. «Правове виховання дошкільників з використанням творів В. О. Сухомлинського» (науковий керівник – проф. Гнізділова О. А.), Крупицька І. «Погляди В. О. Сухомлинського на пробудження розуму дитини дошкільного віку» (науковий керівник – доц. Гришко О. І.), Бурда М. «Педагогічні погляди В. О. Сухомлинського на проблему сімейного виховання» (науковий керівник – доц. Манжелій Н. М.), Козак К. «Казка як засіб формування психічного здоров'я дитини у спадщині В. Сухомлинського» (науковий керівник – доц. Пасічніченко А. В.), Сонник Ю. «Особливості створення позитивного емоційного клімату у мовленнєвому спілкуванні дошкільників (за педагогічним досвідом В. О. Сухомлинського» (науковий керівник – доц. Зімакова Л. В.), Дубницька І. «Використання спадщини В. Сухомлинського у вихованні дітей дошкільного віку» (науковий керівник – ст. викл. Бурсова С. С.) та ін.

Останнім часом студенти спеціальності 012 Дошкільна освіта активізували свою участь у науково-практичних конференціях, семінарах різного рівня. У 2017–2018 н. р. 102 студенти взяли участь у семи конференціях та семінарах, із них за межами ПНПУ імені В. Г. Короленка – у трьох конференціях; у м. Полтаві – у чотирьох конференціях і семінарах, зокрема:

- XII Міжнародна студентська науково-практична конференція «Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика» (м. Полтава, 9–10 березня 2017 року) – 37 учасників;

- III Всеукраїнська студентська науково-практична конференція для студентів та молодих учених «Актуальні проблеми дошкільної освіти: перспективи, інновації, розвиток» (6–17 лютого 2017 року, м. Глухів) – 31 учасник;
- Регіональний науково-практичний семінар «Інноваційний освітній простір у сучасному ДНЗ: знахідки і досвід педагогів України та зарубіжжя» (10 березня 2017 року, м. Полтава) – 19 учасників.

У 2017–2018 н. р. 95 учасників виступали на 8-ми конференціях, із них за межами ПНПУ імені В. Г. Короленка студенти взяли участь у 6-ти конференціях; у м. Полтаві – у 2-ох конференціях:

- XV Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи» (30 січня 2018 р., м. Переяслав-Хмельницький) – 2 учасники;
- XIII Міжнародна студентська науково-практична конференція «Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика» (12–13 березня 2018 р., м. Полтава, ПНПУ) – 21 учасник;
- III Всеукраїнська науково-практична конференція для студентів, магістрантів та молодих науковців «Дошкільна освіта: від традицій до інновацій» (м. Суми, 11–12 жовтня 2017 р.) – 16 учасників;
- IV Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Актуальні проблеми дошкільної освіти: перспективи, інновації, розвиток» (15–16 лютого 2018 року, м. Глухів) – 38 учасників;
- II Всеукраїнська науково-практична конференція «Дошкільна і початкова освіта: реалії та перспективи» (квітень 2018 р., м. Суми) – 15 учасників.

Студенти і магістранти, які готуються стати фахівцями у галузі дошкільної освіти, є активними учасниками круглих столів, регіональних семінарів, науково-практичних конференцій. Їхні виступи порушили досить широке коло педагогічних проблем, що знайшло свій відбиток у студентських публікаціях. Лише за останній рік (2018 р.) під керівництвом викладачів студенти підготували до друку 88 статей.

Кафедра постійно готує студентів до участі у всеукраїнських олімпіадах. Про значні здобутки впродовж багатьох років свідчать такі результати:

- Юлія Вовк – V місце у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності «Дошкільне виховання», нагороджена дипломом (м. Київ, 2004 р.);
- Юлія Федорченко – IV місце, нагороджена грамотою за оригінальність і художній стиль викладу матеріалу, використання прийомів активізації аудиторії на Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності «Дошкільне виховання» (м. Умань, 2005 р.);
- Олена Парамоненко – V місце, нагороджена грамотою за авторське бачення проблеми дослідження у Всеукраїнській студентській олімпіаді з дошкільного виховання (м. Умань, 2006 р.);

- Юлія Яремченко – V місце, нагороджена грамотою за авторське бачення проблеми дослідження, Наталія Мазур – VI місце у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності «Дошкільне виховання» (м. Умань, 2007 р.);
- Наталія Мазур – V місце, Ольга Шульга – VI місце у Всеукраїнській студентській олімпіаді з дошкільного виховання (м. Кривий Ріг, 2008 р.);
- Тетяна Різніченко – V місце у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності «Дошкільне виховання» (м. Кривий Ріг, 2009 р.);
- Тетяна Резніченко – V місце, нагороджена грамотою за високий рівень креативності під час виконання завдань олімпіади у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності «Дошкільне виховання» (м. Луганськ, 2009 р.);
- Тетяна Федій – IV місце, нагороджена грамотою за яскравість особистісних проявів, креативне ставлення до наукової спадщини при написанні твору-есе. Грамотою нагороджена кафедра початкової і дошкільної освіти за якісну підготовку студентів до участі в II етапі Всеукраїнської студентської олімпіади (м. Слов'янськ, 2011 р.)

II етап Всеукраїнської студентської олімпіади зі спеціальності 012 Дошкільна освіта у ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Зліва направо: переможниця серед здобувачів освітнього ступеня «магістр» Ю.О. Лукашова, проф. Гнізділова О.А., учасниця олімпіади А.О. Полякова (травень 2018 р.)

Високу якість та ґрунтовну фахову підготовку майбутніх вихователів дітей дошкільного віку засвідчують призові місця, які посідають студенти на Всеукраїнських конкурсах наукових робіт та олімпіадах з дошкільної освіти. Відзначимо найбільш вагомі результати бакалаврів і магістрантів у Всеукраїнських студентських олімпіадах зі спеціальності «Дошкільна освіта». Так, у 2004 р. Ольга Глупак посіла III місце у Всеукраїнській олімпіаді з дошкільного виховання (науковий керівник – О. С. Чернова); у 2017 р. Тетяна Левченко виборола II місце (науковий керівник – А. В. Пасічніченко); у 2018 р. магістрантка Юлія Лукашова – II місце (науковий керівник – О. А. Гнізділова), у 2019 р. магістрантка Кобзій Альона – II місце (науковий керівник – Л. В. Зімакова).

Наукові здобутки студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта ПНПУ імені В.Г. Короленка у Всеукраїнській студентській олімпіаді

У 2011 році викладачі кафедри були нагороджені грамотою за якісну підготовку студентів до участі в II етапі Всеукраїнської студентської олімпіади зі спеціальності «Дошкільна освіта» (20–22 квітня 2011 р., Слов'янський державний педагогічний університет).

З 2004 року студенти беруть участь в університетському конкурсі наукових робіт, є постійними учасниками Всеукраїнських конкурсів наукових робіт. Упродовж 2016–2019 рр. завдяки високопрофесійному керівництву викладачів-наставників бакалаври і магістри успішно представляють наукові роботи на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт зі спеціальності «Дошкільна освіта».

Плідними є результати підготовки студентами конкурсних робіт. У 2015 році студентка Сніжана Бука виборола III місце на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт з природничих, технічних та гуманітарних наук зі спеціальності «Дошкільна освіта» (м. Глухів), захищаючи тему науково-педагогічного дослідження «Нетрадиційні форми співпраці ДНЗ з родиною», яке було виконано під керівництвом Н. В. Ковалевської.

У 2016 році Олена Кириченко посіла III місце на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт зі спеціальності «Дошкільна освіта» (м. Глухів). Тема наукової роботи: «Особливості використання розвивального математичного матеріалу у процесі формування елементарних математичних уявлень» (науковий керівник – О. І. Гришко).

У 2017 році наукову роботу «Особливості ознайомлення старших дошкільників з українською народною іграшкою» (науковий керівник – Н. М. Манжелій) успішно презентувала студентка Інна Дубницька, отримавши диплом II ступеня на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт з природничих, технічних та гуманітарних наук зі спеціальності «Дошкільна освіта» (м. Глухів).

У 2018 році студентка Аліна Полякова, представляючи роботу «Використання мнемотаблиць в організації дослідницької діяльності дітей дошкільного віку в природі» (науковий керівник – І. В. Карапузова), виборола II місце у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт зі спеціальності «Дошкільна освіта» (м. Бердянськ).

Наукові здобутки студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта ПНПУ імені В.Г. Короленка у Міжнародних і Всеукраїнських конкурсах наукових робіт

У 2019 році за наукову роботу «Комунікативно-мовленнєвий розвиток старших дошкільників засобами мультиплікації» (науковий керівник – Л. В. Зімакова) Аліна Полякова отримала диплом II ступеня (м. Бердянськ). Результати досліджень студентів і магістрантів проходять апробацію на науково-практичних конференціях різного рівня, друкуються в збірниках наукових статей.

Наукові зустрічі з колегами: професори Курінна С.М., Зайцева Л.І., Гавриш Н.В., Гнізділова О.А. (травень 2018 р., м. Слов'янськ)

З метою підвищення якості виконання студентських наукових робіт в 2003 році кафедра підготувала «Методичні рекомендації до написання курсових та дипломних робіт для студентів спеціальності «Дошкільна освіта», які було доповнено та перевидано у 2005 і 2009 роках. До колективу авторів тоді ввійшли Н. М. Манжелій, О. С. Чернова, О. І. Гришко, Н. В. Сулаєва, А. В. Пасічніченко, Л. В. Зімакова, Н. В. Ковалевська, І. В. Карапузова.

У зв'язку з оновленням та підвищенням рівня вимог до підготовки й написання обов'язкових кваліфікаційних наукових робіт колектив авторів у 2017 році підготував навчально-методичний посібник «Курсові та магістерські роботи: методичні рекомендації та вимоги до написання й оформлення для студентів спеціальності 6.010101, 8.01010101, 012 «Дошкільна освіта» (укладачі О. А. Гнізділова, О. І. Гришко, О. О. Вашак, Л. В. Зімакова, Н. В. Ковалевська, І. В. Карапузова, Н. М. Манжелій, А. В. Пасічніченко, С. С. Бурсова, Ю. Г. Степура). Розробка методичних рекомендацій значно підвищила рівень організації та якості проведення наукових досліджень, виконання й оформлення курсових, дипломних та магістерських робіт.

Викладачі кафедри протягом багатьох років цілеспрямовано готували наукову зміну – магістрів спеціальності «Дошкільна освіта». Досвідчені наставники керували виконанням наукових досліджень з актуальних

проблем навчання і виховання дошкільників, професійної підготовки майбутніх фахівців.

Першими магістрантами спеціальності «Дошкільне виховання» були Я. Г. Рева, Ж. О. Шиян, Т. С. Щербина. Магістерськими дослідженнями керували доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної педагогіки М. П. Лещенко та кандидат педагогічних наук, доцент О. С. Чернова. Я. Г. Рева виконувала магістерське дослідження «Методика психотерапевтичного впливу на дітей із проблемами у розвитку». Нині Я. Г. Рева працює старшим викладачем кафедри хореографії та завершила навчання в аспірантурі ПНПУ імені В. Г. Короленка. Ж. О. Шиян виконала магістерську роботу з теми «Система дошкільного виховання в зарубіжних країнах». Деякий час вона працювала на кафедрі філологічних дисциплін викладачем англійської мови та методики проведення занять з іноземної мови в ДНЗ. Т. С. Щербина під керівництвом О. С. Чернової здійснила педагогічний пошук з теми «Педагогічні технології навчання дошкільників іноземної мови».

У 2000–2001 н. р. магістрантами були Н. В. Ковалевська, яка підготувала наукове дослідження «Зміст, форми і методи підготовки домашніх вихователів» (наукові керівники – М. П. Лещенко, В. І. Березан), О. В. Сулима (Наливка) – «Теоретичні основи підготовки майбутніх вихователів до викладання німецької мови дошкільникам» (наукові керівники – М. П. Лещенко, В. І. Березан), Н. А. Лещенко – «Виховний вплив на дитину в допологовий період» (науковий керівник – О. С. Чернова). Нині Н. В. Ковалевська працює доцентом кафедри дошкільної освіти ПНПУ імені В. Г. Короленка, має науковий ступінь кандидата педагогічних наук, а О. В. Сулима (Наливка) – кандидат педагогічних наук, головний спеціаліст відділу реформ та міжнародної співпраці Виконавчого комітету Ірпінської міської ради, радник з питань міжнародного співробітництва.

У 2002 році дипломи магістрів дошкільного виховання отримали В. В. Биковець, О. О. Вашак, О. В. Жовнір, Я. М. Олійник, О. В. Резник, О. В. Сачковська. Нині О. О. Вашак має ступінь кандидата педагогічних наук та працює доцентом кафедри дошкільної освіти ПНПУ імені В. Г. Короленка.

Протягом 2003 – 2017 рр. кількість магістрантів спеціальності «Дошкільна освіта» відповідно до ліцензованого обсягу становила 5 осіб, а з 2017 року ліцензійний обсяг значно збільшився й складає 150 осіб. Станом на 2019 р. у магістратурі спеціальності 012 Дошкільна освіта навчається 24 особи на денній формі навчання та 104 на заочній.

Одним із завдань професійної підготовки майбутніх вихователів було написання випускної кваліфікаційної роботи. Разом із науковими керівниками магістранти проводили дослідження на межі педагогіки, психології, фізіології, сміливо поринали в глибини нових на той час галузей педагогічної науки – порівняльної та пренатальної педагогіки, здійснювали дослідження актуальних та важливих тем із теорії та методики навчання і виховання дошкільників, професійної педагогіки.

Під керівництвом досвідчених викладачів магістранти студіювали різні наукові проблеми: Федій Тетяна «Специфіка організації дослідно-експериментальної роботи з дошкільниками» (науковий керівник – проф. Гнізділова О. А.), Жамардій Наталія «Професійна підготовка майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до фізкультурно-оздоровчої діяльності» (науковий керівник – проф. Гнізділова О. А.), Островерха Алла «Українські народні традиції – як засіб розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку» (науковий керівник – доц. Вашак О. О.), Журба Олена «Підготовка майбутніх вихователів до логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку» (науковий керівник – доц. Гришко О. І.), Бука Сніжана «Вплив батька на формування особистості дитини дошкільного віку» (науковий керівник – доц. Ковалевська Н. В.), Крупицька Ірина «Особливості використання засобів ейдетики у мовленнєвому розвитку дошкільників» (науковий керівник – доц. Зімаков Л. В.), Павленко Тетяна «Соціально-комунікативна компетентність як чинник формування міжособистісних взаємин дошкільників» (науковий керівник – доц. Пасічніченко А. В.), Логойда Ірина «Адаптація дошкільників до умов ДНЗ засобами ігрової діяльності» (науковий керівник – доц. Карапузова І. В.), Смолік Ольга «Розвиток емоційного інтелекту в умовах партнерської взаємодії дитини і вихователя ДНЗ» (науковий керівник – доц. Пасічніченко А. В.), Васерук Вікторія «Ознайомлення дітей дошкільного віку з регіональними відмінностями української народної іграшки на заняттях з народознавства» (науковий керівник – доц. Вашак О. О.). Методичний фонд кафедри щороку поповнюється спільними публікаціями викладачів і магістрантів.

У 2013 році випускники магістратури спеціальності «Дошкільна освіта» (Н. В. Гаврилюк, Ж. В. Матюх) стали переможцями Міжнародного студентського конкурсу науково-дослідних робіт «Педагогічний пошук», присвяченого 125-річчю з дня народження А. С. Макаренка (Росія, м. Белгород) і посіли відповідно I та III місця.

Протягом навчання магістранти демонстрували високий рівень науково-теоретичної підготовки, про що свідчать результати атестаційних екзаменів та успішного захисту магістерських робіт. Значна частина магістрів після завершення навчання отримала дипломи з відзнакою.

Для багатьох випускників магістратура стала першою сходинкою до вагомих педагогічних досліджень, зокрема, до написання кандидатських дисертацій. Окрім того, магістратура спеціальності «Дошкільна освіта» психолого-педагогічного факультету є своєрідною базою підготовки фахівців як для самого Полтавського педагогічного університету, так і для інших навчальних та науково-дослідних інститутів.

Цілеспрямоване виконання різноманітних наукових досліджень бакалаврами, магістрантами та аспірантами кафедри дошкільної освіти ПНПУ імені В. Г. Короленка сприяє формуванню всебічно розвиненої особистості майбутнього фахівця, молодого науковця; оволодінню методологією та методами наукового дослідження; розвиває творче

мислення та індивідуальні здібності студентів у вирішенні виробничих завдань; прищеплює навички самостійної науково-дослідної діяльності; розширює теоретичний світогляд і наукову ерудицію майбутнього фахівця; стимулює до роботи в проблемних групах, готує резерв молодих учених та викладачів педагогічних навчальних закладів України.

Отже, науково-дослідна робота викладачів кафедри в усі роки здійснювалась на належному рівні й була важливою передумовою підготовки студентів до виконання своїх професійних обов'язків, високих результатів участі студентів у Всеукраїнських студентських олімпіадах, конкурсах, засобом профорієнтаційної роботи, основою стабільного набору студентів на спеціальність «Дошкільна освіта» до ПНПУ імені В. Г. Короленка, напрямом науково-педагогічної самореалізації викладачів та підвищення рівня їхньої професійної компетентності.

Наукові здобутки професорсько-викладацького складу кафедри дошкільної освіти

Гнізділова Олена Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Становлення і розвиток наукових шкіл у вищих педагогічних навчальних закладах Східної України в ХХ столітті : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / Олена Анатоліївна Гнізділова. Харків, 2012. 499 с.

Гнізділова О. А. Становлення і розвиток наукових шкіл у вищих педагогічних навчальних закладах Східної України в ХХ столітті : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / О. А. Гнізділова. Харків, 2012. 40 с.

Мета дослідження – на основі цілісного наукового аналізу теорії та практики становлення й розвитку науково-дослідної роботи у вищих педагогічних навчальних закладах виявити ґенезу, сутність, провідні тенденції, етапи розвитку науково-педагогічних шкіл Східної України ХХ ст., виявити перспективи використання наукових досягнень учених-педагогів регіону в сучасних закладах вищої педагогічної освіти України.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан розробки досліджуваної проблеми.
2. З'ясувати передумови становлення й розвитку наукових шкіл у вищих навчальних закладах Східної України.
3. Визначити сутність, характерні ознаки, типи, функції науково-педагогічних шкіл та умови їх створення й розвитку.
4. Обґрунтувати етапи й схарактеризувати в динаміці особливості розвитку та діяльності науково-педагогічних шкіл у вищих педагогічних навчальних закладах Східної України в досліджуваній період.

5. Окреслити прогностичні тенденції розвитку науково-педагогічних шкіл у вищих педагогічних навчальних закладах України в сучасних умовах.

Об'єкт дослідження – діяльність наукових шкіл у вищих педагогічних навчальних закладах України.

Предмет дослідження – розвиток науково-педагогічних шкіл у вищих педагогічних навчальних закладах Східної України ХХ століття.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що в ньому вперше цілісно досліджено діяльність науково-педагогічних шкіл вищих педагогічних навчальних закладів Східної України ХХ століття з урахуванням суспільно-політичних, соціально-економічних та культурно-освітніх детермінант:

- висвітлено теоретичні засади розвитку наукових шкіл: з'ясовано сутність наукової школи як ефективної та перспективної форми науково-дослідної діяльності ВНЗ України й підготовки науково-педагогічних кадрів, визначено основні ознаки науково-педагогічної школи: наявність наукового лідера з високим рівнем педагогічної майстерності; оригінальність наукових пошуків та визначений характерний стиль роботи наукового колективу; ініціювання прогресивної або інноваційної наукової ідеї та продуктивної дослідницької програми; єдність тематики наукового пошуку керівника та учнів; традиція наступності й передачі світосприймання, норм, цінностей наукової спільноти, технологій науково-дослідної роботи; наукова значущість розробок наукової школи; наявність системи підготовки науково-педагогічних кадрів, органічних форм спілкування й взаємного впливу членів співтовариства;
- схарактеризовано функції науково-педагогічних шкіл (освітня, дослідницька, виховна, комунікативна, аксіологічна, функція відтворення), узагальнено класифікації наукових шкіл за різними критеріями (за динамікою розвитку закладів підготовки науково-педагогічних кадрів; типом зв'язків між членами наукової школи; ступенем інституалізації; рівнем локалізації; статусом наукової ідеї; широтою досліджуваної предметної галузі; характером зв'язків між поколіннями; формою організації науково-дослідної діяльності представників наукової школи; парадигмальною цілісністю; функціональним призначенням продуктованих знань; рівнем наукової ієрархії, історико-еволюційним критерієм);
- систематизовано умови становлення й розвитку науково-педагогічних шкіл: наявність інтелектуальної харизми й авторитету керівника в науковому просторі; перспективність дослідницької програми наукової школи; існування субординаційних зв'язків, педагогічної взаємодії на основі співробітництва та співтворчості в межах визначеної наукової спільноти; активність учасників наукової школи; забезпечення наступності в наукових дослідженнях та стилі наукової роботи; динамізм школи; мобільність суб'єктів наукової школи; багаторічна наукова продуктивність, що характеризується кількісними і якісними показниками; розвиток атмосфери творчості, новаторства, відкритості для наукових дискусій як у

- професійній пресі, так і в спілкуванні; постійні комунікаційні зв'язки між учителем, учнями та членами школи;
- науково обґрунтовано етапи розвитку науково-педагогічних шкіл вищих педагогічних навчальних закладів Східної України ХХ століття (I етап – 20–40 рр. ХХ ст. – етап зародження дидактичної та історико-педагогічної наукових шкіл на Слобожанщині; II етап – 50–70 рр. ХХ ст. – етап подальшого розвитку та офіційного визнання здобутків дидактичної та історико-педагогічної наукових шкіл, який позначився урізноманітненням тематики дослідницьких проблем; III етап – 80–90 рр. ХХ ст. – етап перетворення однорівневих наукових шкіл на багаторівневі, розширення напрямів науково-педагогічних шкіл (дидактична, історико-педагогічна, соціально-педагогічна, професійно-педагогічна, управлінська школи, школа духовного розвитку й виховання особистості), змістовного збагачення поля наукових досліджень;
  - схарактеризовано тенденції розвитку науково-педагогічних шкіл вищих педагогічних навчальних закладів Східної України ХХ століття: поглиблення предмету педагогічних досліджень; пожвавлення наукових пошуків; зростання потужного наукового потенціалу; підтримка наявних та формування нових наукових шкіл; інтеграція наукових результатів у навчальний процес та гармонізація наукової, навчальної й методичної роботи; оновлення змісту навчання найновішими фундаментальними знаннями та прикладними результатами; залучення молодих учених та обдарованих студентів до наукових шкіл;
  - узагальнено досвід діяльності провідних науково-педагогічних шкіл вищих педагогічних навчальних закладів Східної України ХХ століття: окреслено зміст діяльності регіональних науково-педагогічних шкіл із дидактики, історії педагогіки, соціальної педагогіки, школознавства та управління, професійної педагогіки, а також духовного розвитку й виховання особистості;
  - виявлено прогностичні тенденції розвитку науково-педагогічних шкіл у діяльності вищих педагогічних навчальних закладів України в сучасних умовах: удосконалення нормативно-правової бази діяльності наукових шкіл вишів України; ліквідація розриву між академічною наукою та університетською; відкриття науково-дослідних лабораторій при університетських кафедрах й укомплектування цих лабораторій штатом наукових співробітників, звільнених від викладання; унормування надмірного перевантаження навчальною роботою активних у науковому відношенні викладачів; залучення кваліфікованих науковців до читання в університетах фундаментальних курсів, а також актуальних спецкурсів; перенесення частини наукових досліджень з академічних установ у вищі навчальні заклади, у яких діють наукові школи; організація актуальної за змістом, різноманітної за формами, сучасної за засобами, якісної за виконанням, доступної професійному навчанню студентської науково-дослідної діяльності; забезпечення тісної інтеграції освіти та наукових досліджень.

У процесі наукового пошуку уточнено зміст дефініцій «керівництво», «науковий керівник», «науковий лідер», конкретизовано вимоги до керівника наукової школи. Подальшого розвитку набули визначення науково-кваліфікаційних, науково-дослідницьких, науково-організаційних ознак, притаманних науковим лідерам.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що сформульовані в дослідженні положення та висновки щодо генези наукових шкіл вищих педагогічних навчальних закладів України ХХ століття дають підстави усвідомити й проаналізувати перебіг складних процесів, що відбуваються в освітньому просторі в сучасних умовах. Одержані в процесі дослідження дані та висновки реалізовані автором під час роботи з магістрантами Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, викладання авторського спецкурсу «Наукові школи Східноукраїнського регіону».

Результати дослідження слугують підставою для обґрунтування пріоритетів у науковій політиці, можуть бути використані науковцями, у коло інтересів яких уходять питання становлення й розвитку вищої педагогічної освіти в Україні, професійної підготовки науково-педагогічних кадрів, для укладання підручників та навчальних посібників, енциклопедичних і довідково-бібліографічних видань, розробки спецкурсів і спецсемінарів для студентів вищих педагогічних закладів, під час читання таких навчальних курсів, як «Педагогіка вищої школи», «Історія педагогіки», «Основи наукових досліджень», «Управління навчальним закладом», «Адміністративний менеджмент у галузі освіти». Вони можуть також слугувати імперативами для модернізації освітньої діяльності ВПЗО України відповідно до європейських вимог.

Основні результати наукового пошуку.

Узагальнення результатів історико-педагогічного дослідження, аналіз джерельної бази дали підстави розглядати розвиток наукових шкіл вищих педагогічних навчальних закладів Східної України ХХ ст. як органічну частину змісту національної освітньої культури, дієвий чинник становлення й розвитку вищої школи, невід'ємний складник сучасного історико-педагогічного пошуку.

1. На основі ретроспективного логіко-системного аналізу еволюції вищої педагогічної освіти встановлено, що структурно-динамічною одиницею науки у вищих педагогічних навчальних закладах України, провідною формою організації науково-дослідної діяльності та підготовки науково-педагогічних кадрів є науково-педагогічна школа.

З'ясовано суспільно-політичні, соціально-економічні та культурно-освітні передумови зародження наукових шкіл вищих педагогічних навчальних закладів Східної України: розвиток капіталістичних відносин, об'єктивна потреба в інтенсивному розвитку наук, попит на спеціалістів із загальною університетською освітою, на кадри високої наукової підготовки, перехід від індивідуальної форми наукової роботи до колективної, досвід

науково-дослідної діяльності, система підготовки науково-педагогічних кадрів і підвищення їхньої наукової кваліфікації в університетах та педагогічних інститутах України XIX ст.

2. Схарактеризовано теоретичні засади розвитку науково-педагогічних шкіл: представлено сутність науково-педагогічної школи як інтелектуальної, емоційно-ціннісної, неформальної, відкритої спільності вчених різних статусів, що розробляють під керівництвом лідера запропоновану ним дослідницьку програму, здійснюють її презентацію, захист мети й результатів, а також готують науково-педагогічні кадри.

2.1. Визначено, що наявність наукового лідера з високим рівнем педагогічної майстерності, ініціювання інноваційної наукової ідеї та продуктивної дослідницької програми, єдність тематики наукового пошуку лідера та учнів, традиція наступності й передачі світосприймання, цінностей наукової спільноти, технологій науково-дослідної роботи, наукова значущість розробок наукової школи, існування системи підготовки науково-педагогічних кадрів, органічних форм спілкування й взаємного впливу членів співтовариства один на одного визначають науково-педагогічну школу як науковий феномен, середовище професійного зростання педагогічних кадрів.

2.2. Окреслено зміст діяльності науково-педагогічної школи: навчання дослідницькій майстерності, підвищення професійної кваліфікації, генерування нових ідей, їхня популяризація; підготовку висококваліфікованих науково-педагогічних кадрів і виховання наукової молоді; збереження традицій наукової школи на всіх етапах її розвитку.

2.3. Виявлено, що найважливішими критеріями класифікації наукових шкіл є такі: динаміка розвитку закладів підготовки науково-педагогічних кадрів, тип зв'язків між членами наукової школи, ступінь інституалізації, рівень локалізації, статус наукової ідеї, широта досліджуваної предметної галузі, характер зв'язків між поколіннями, форма організації науково-дослідної діяльності представників наукової школи, парадигмальна цілісність, функціональне призначення продукованих знань, історико-еволюційний критерій.

2.4. Доведено, що ефективність діяльності науково-педагогічної школи залежить від наявності інтелектуальної харизми та авторитету лідера-засновника в науковому світі, перспективності дослідницької програми, організації педагогічної взаємодії на основі співробітництва та співтворчості в межах визначеної наукової спільноти, активності учасників наукової школи, забезпечення наступності в наукових дослідженнях та стилі наукової роботи, динамізму школи, мобільності її суб'єктів, багаторічної наукової продуктивності, розвитку атмосфери творчості, новаторства, відкритості для наукових дискусій, постійних комунікаційних зв'язків між учителем, учнями та членами школи.

3. Науково обґрунтовано етапи й визначено провідні тенденції розвитку науково-педагогічних шкіл у вищих педагогічних навчальних закладах

Східної України ХХ століття. Критеріями для характеристики науково-педагогічних шкіл стали: особистість керівника, науковий доробок школи, результати наукових пошуків.

I етап – (20–40 рр. ХХ ст.) – етап зародження дидактичної та історико-педагогічної наукових шкіл на Слобожанщині. Особливістю цього етапу стали розробка нормативно-правової бази, що регламентувала основні засади організації науково-дослідної діяльності та встановила єдиний порядок підготовки науково-педагогічних працівників. Протягом визначеного етапу було започатковано діяльність вищих педагогічних навчальних закладів, відкрито Український науково-дослідний інститут педагогіки, закладено основи державної системи підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів через аспірантуру. Засновниками перших науково-педагогічних шкіл стали професори А. Зільберштейн і М. Григор'єв, які створили методологічну платформу для формування наступних шкіл і започаткували колективні дослідження в галузі дидактики та історії педагогіки.

II етап – (50–70 рр. ХХ ст.) – етап подальшого розвитку та офіційного визнання здобутків дидактичної та історико-педагогічної наукових шкіл, який позначений урізноманітненням тематики дослідницьких проблем. Він характеризувався активною розробкою авторських концепцій дослідження, інтенсивною підготовкою науково-педагогічних кадрів, поглибленням тематики наукових пошуків, уточненням і деталізацією основних положень науково-дослідних програм професорів М. Григор'єва, А. Зільберштейна, І. Федоренка, – засновників дидактичної та історико-педагогічної наукових шкіл.

III етап – (80–90 рр. ХХ ст.) – етап перетворення однорівневих наукових шкіл на багаторівневі, створення дочірніх наукових шкіл, розширення напрямів науково-педагогічних шкіл, змістовного збагачення поля наукових досліджень. На цьому етапі спостережено збільшення географічних меж функціонування науково-педагогічних шкіл вищих педагогічних навчальних закладів Східноукраїнського регіону, збагачення напрямів їхнього розвитку (дидактична, історико-педагогічна, соціально-педагогічна, професійно-педагогічна, управлінська наукові школи та науково-педагогічні школи духовного розвитку і виховання).

4. Зафіксовано, що поглиблення предмету педагогічних досліджень, пошуків наукових пошуків, зростання потужного наукового потенціалу, підтримка наявних та формування нових науково-педагогічних шкіл, інтеграція наукових результатів у навчальний процес та гармонізація наукової, навчальної та методичної роботи, оновлення змісту навчання найсучаснішими фундаментальними знаннями й прикладними результатами, залучення молодих учених та обдарованих студентів до наукових шкіл характеризували розвиток науково-педагогічних шкіл вищих педагогічних навчальних закладів Східної України ХХ ст.

Констатовано, що сучасні педагогічні школи Слобожанщини під керівництвом відомих в Україні вчених продовжують наукові традиції минулого: здійснюють фундаментальні дослідження, розробляють оригінальні дослідницькі програми, готують учених, здатних генерувати нові думки, ідеї, критично аналізувати й синтезувати результати досліджень.

5. Виявлено прогностичні тенденції розвитку науково-педагогічних шкіл вищих педагогічних навчальних закладів України у ХХІ ст., серед яких: удосконалення нормативно-правової бази діяльності наукових шкіл вишів України; ліквідація розриву між академічною наукою й університетською; відкриття науково-дослідних лабораторій при університетських кафедрах й укомплектування цих лабораторій штатом наукових співробітників, звільнених від викладання; унормування надмірного перевантаження навчальною роботою невисокого відсотка активних у науковому відношенні викладачів; залучення кваліфікованих науковців до читання в університетах найвідповідальніших курсів та актуальних спецкурсів; перенесення значної частини наукових досліджень з академічних установ у вищі навчальні заклади; організація актуальної за змістом, різноманітної за формами, сучасної за засобами, якісної за виконанням, доступної професійному навчанню студентської науково-дослідної діяльності; забезпечення тісної інтеграції освіти та наукових досліджень, зокрема, використання досліджень у навчанні студентів, а також поступове зменшення педагогічного навантаження для викладачів, які безпосередньо ефективно виконують наукові дослідження й результативно готують наукові кадри; активізація науково-дослідної роботи студентів та магістрантів вишів шляхом посилення ролі наукових гуртків, шкіл; практична спрямованість бакалаврських, дипломних та магістерських робіт; розробка наскрізної науково-практичної програми підготовки майбутнього фахівця; підтримання наукового лідерства кращих студентів, молодих учених, їхньої участі в роботі наукових шкіл.

До перспективної тематики подальшого науково-педагогічного дослідження проблеми належать: обґрунтування критеріїв якості діяльності науково-педагогічної школи; висвітлення генези науково-педагогічних шкіл вищих педагогічних навчальних закладів інших регіонів України; історико-педагогічний аналіз діяльності наукових шкіл Київського та Новоросійського імператорських університетів.

Педагогічні ідеї та громадсько-просвітницька діяльність В. Г. Короленка : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / Олена Анатоліївна Гнізділова. Харків, 2004. 360 с.

Гнізділова О. А. Педагогічні ідеї та громадсько-просвітницька діяльність В. Г. Короленка : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / О. А. Гнізділова. Харків, 2004. 20 с.

Мета дослідження – виявити і систематизувати теоретико-педагогічні ідеї та узагальнити досвід громадсько-просвітницької діяльності В.Г. Короленка.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретико-педагогічну спадщину В. Г. Короленка і виявити основні етапи формування педагогічних ідей просвітянина.
2. Розглянути підходи до виховання педагогічно занедбаних дітей у спадщині В. Г. Короленка.
3. Визначити та схарактеризувати головні напрями і форми громадсько-просвітницької діяльності В. Г. Короленка серед дітей і дорослих.
4. Виявити тенденції розвитку громадсько-просвітницької спадщини В. Г. Короленка й розкрити перспективи використання набутого просвітянином досвіду соціально-педагогічної діяльності з педагогічно занедбанними дітьми в сучасних умовах.

Об'єкт дослідження – громадсько-просвітницька спадщина В. Г. Короленка.

Предмет дослідження – теоретико-педагогічні ідеї та досвід громадсько-просвітницької діяльності В. Г. Короленка.

Наукова новизна і теоретичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що:

- поглиблено та систематизовано теоретико-педагогічні ідеї просвітянина, розкрито підходи до виховання педагогічно занедбаних дітей; подальшого розвитку набула характеристика основних етапів формування педагогічних поглядів, висвітлення ідей фізичного, трудового й морального виховання дітей у спадщині В. Г. Короленка;
- уперше визначено провідні напрями і форми та проаналізовано зміст громадсько-просвітницької діяльності В. Г. Короленка серед дітей і дорослих;
- виявлено тенденції розвитку громадсько-педагогічної спадщини просвітянина, переосмислено його педагогічний доробок з урахуванням вимог сьогодення, окреслено перспективи використання набутого досвіду в сучасних умовах.

У науковий обіг уведено невідомі раніше архівні матеріали, які збагачують сучасні знання про громадсько-просвітницьку спадщину В. Г. Короленка. До тексту дисертації увійшли документи 35 архівних фондів, 218 одиниць зберігання, 114 з яких уведено в науковий обіг уперше.

Практична значущість роботи полягає в застосуванні результатів дослідження педагогічної спадщини В. Г. Короленка в курсах загальної і соціальної педагогіки, історії педагогіки на лекційних і практичних заняттях, у розробці навчально-методичних посібників і написанні монографій для студентів закладів вищої педагогічної освіти.

Основні результати наукового пошуку.

1. Доведено, що педагогічна спадщина В. Г. Короленка відзначалася високим рівнем духовності, демократизмом і гуманізмом, спрямовувалася на освіту, культурне зростання людей, виховання в них толерантного ставлення до різних соціальних верств населення, боротьбу за життя, щастя, справедливість й утвердження пріоритетів людяності в суспільстві,

виховання гуманної, патріотичної, усебічно розвиненої особистості.

Установлено, що теоретико-педагогічні ідеї та громадсько-просвітницька діяльність В. Г. Короленка ґрунтувалися на кращих здобутках вітчизняної педагогіки кінця XIX ст., формувалися у процесі розвитку педагогічної думки і школи кінця XIX – початку XX ст. у ході поширення педагогічного просвітництва, наукових і педагогічних товариств, недільних шкіл, бібліотек, створення модерної педагогічної думки. Заслуга В. Г. Короленка полягає в тому, що, глибоко сприйнявши прогресивні для свого часу ідеї видатних вітчизняних педагогів, він творчо розвинув їх у своїх теоретичних працях і практичній діяльності.

Поглиблено й систематизовано педагогічні ідеї просвітянина та визначено динаміку їх розвитку. Установлено, що педагогічні погляди В. Г. Короленка формувалися в умовах складних соціально-політичних, економічних процесів у країні, під впливом вивчення та критичного осмислення вітчизняного освітянського досвіду, з урахуванням власної громадсько-просвітницької діяльності. Вони знайшли відображення в комплексній розробці чітко сформульованих ідей, положень, рекомендацій щодо організації виховання і навчання особистості.

2. Виявлено, що в центрі уваги громадсько-просвітницької спадщини В. Г. Короленка було виховання та навчання педагогічно занедбаних дітей. Показано, що головну мету виховання педагогічно занедбаних дітей просвітянин убачав у формуванні гуманної, гармонійно розвиненої особистості, яка буде щасливо жити й працювати в колективі та суспільстві. Завданнями виховання було надання допомоги дітям в оволодінні загальноосвітніми знаннями; створення сприятливих педагогічних умов для соціальної адаптації й розвитку в них позитивних індивідуальних задатків і здібностей; сприяння різнобічному вихованню дитячої особистості; забезпечення правового і соціального захисту вихованців.

Серед основних складників виховання педагогічно занедбаних дітей В. Г. Короленко відводив особливу роль взаємозв'язку фізичного та трудового виховання, розумовому й естетичному розвитку особистості, фундуванню морального виховання на основі формування в особистості гуманних якостей, загальнолюдських та національних цінностей, віротерпимості. Великого значення він надавав громадянському вихованню особистості, спрямованому на виховання патріотизму, національної свідомості, культури міжнаціональних і міжетнічних відносин.

Спираючись на ідею залежності виховання від соціально-економічних і політичних умов життя суспільства, В. Г. Короленко визначав такі провідні підходи до виховання педагогічно занедбаних дітей: особистісно соціальний, який раціонально поєднує інтереси кожної дитини й суспільства та його інституцій; особистісно зорієнтований, спрямований на розвиток інтересів, природних задатків, здібностей, обдарувань кожної дитини; діяльнісний, згідно з яким у вихованців формуються навички соціальної активності, апробуються на практиці певні загальнолюдські цінності.

3. Уперше узагальнено досвід громадсько-просвітницької діяльності В. Г. Короленка. Доведено, що усвідомлення В. Г. Короленком необхідності надання знань широким верствам населення, розвитку народної освіти як засобу реалізації інтелектуального потенціалу особистості визначили основні напрями його громадсько-просвітницької діяльності: просвітницька робота з поширення загальноосвітніх знань серед дітей та дорослих, правозахисна діяльність, соціально-педагогічна робота з педагогічно занедбанними дітьми у «Лізі порятунку дітей».

Виявлено, що педагогічно корисними формами просвітницької діяльності серед дітей та дорослих були, зокрема, такі: розповсюдження книг серед народу, проведення народних читань, сприяння комплектації громадських бібліотек книгами різних жанрів, участь у роботі низки благодійних та просвітницьких товариств, проведення культурно-освітніх заходів, сприяння розвитку провінційної преси, відкриття загальнодоступної мережі культурно-освітніх закладів для народу. Формами правозахисної діяльності слід вважати – виступи в періодичній пресі з актуальних соціальних питань, практичну роботу в ролі захисника. До форм соціально-педагогічної роботи необхідно віднести – відкриття дитячих колоній та притулків для педагогічно занедбаних дітей та організацію навчально-виховного процесу в цих закладах, створення пунктів санітарно-медичної допомоги, іграшкової та кравецької майстерень, надання матеріальної допомоги дітям-сиротам і безпритульним.

4. У дослідженні виявлено тенденції розвитку теоретико-педагогічних ідей та практичної просвітницької діяльності В. Г. Короленка:

8. підвищення культурного рівня та громадянської правосвідомості населення шляхом збільшення мережі шкіл, залучення дітей і дорослих до обов'язкового отримання початкової та середньої освіти, упровадження вищої жіночої освіти, пропаганда ідей людяності, волелюбності, справедливості, працьовитості, толерантності;
9. докорінна перебудова професійно-педагогічної підготовки вчительських кадрів, покращення матеріального і правового становища народних учителів, заміна догматичних методів виховання і навчання на активні;
10. гуманізація навчально-виховного процесу за допомогою відмови від примусового навчання, згубної для здоров'я дітей методики проведення перевідних екзаменів, застосування тілесних покарань, соціальної та національної дискримінації учнівської молоді, упровадження у вітчизняних освітніх закладах особистісно зорієнтованого підходу до кожного вихованця;
11. створення необхідних соціально-педагогічних умов для виховання педагогічно занедбаних дітей, розвиток у них індивідуальних задатків, здібностей і обдарувань, формування гуманних, загальнолюдських якостей, культури міжнаціональних відносин.

Продемонстровано, що теоретико-педагогічні ідеї та досвід громадсько-просвітницької діяльності В. Г. Короленка не втратили своєї

актуальності в умовах соціально-педагогічних перетворень у галузі освіти в сучасній Україні. Розвитку моральної культури, духовності, громадянськості, загальнолюдських якостей учнів та студентів навчальних закладів України сприятиме:

- залучення вчителів, викладачів вищих і середніх навчальних закладів, соціальних педагогів, представників громадських і благодійних товариств до вивчення та творчого використання в навчально-виховній роботі з різними соціальними категоріями молоді громадсько-просвітницької спадщини В. Г. Короленка;
- упровадження багатогранного досвіду соціально-педагогічної діяльності В. Г. Короленка в спеціальних навчально-виховних закладах для дітей-сиріт і безпритульних.

Вашак Оксана Олексіївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Підготовка майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Оксана Олексіївна Вашак. Київ, 2010. 298 с.

Вашак О. О. Підготовка майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. – теорія і методика професійної освіти / О. О. Вашак. Київ, 2010. 20 с.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити науково-методичну систему формування готовності майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати понятійно-категорійний апарат дослідження.
2. Схарактеризувати особливості застосування етнопедагогіки в професійній підготовці майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників.
3. Визначити критерії та рівні готовності майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки.
4. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити модель формування готовності студентів спеціальності «Дошкільна освіта» до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Предмет дослідження – науково-методичне забезпечення процесу формування готовності майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає в тому, що:

- уперше визначено етнопедагогічні засади екологічного виховання дошкільників: екологічний дитиноцентризм, екологівідповідна інформованість, екологодієва активність; з'ясовано змістові, процесуальні основи та сутнісні характеристики (системність, інтегративність, екологопедагогізація, етнопедагогізація) науково-методичної системи підготовки майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників; теоретично обґрунтовано та перевірено ефективність моделі формування готовності студентів спеціальності «Дошкільна освіта» до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки; розроблено критерії (екологопедагогічний, етнопедагогічний, методичний), показники та рівні (високий, середній, низький) готовності майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки; доповнено змістовий компонент професійної підготовки майбутніх вихователів етнопедагогічним змістом;
- уточнено поняття «екологічне виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки», «підготовка майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки»;
- подальшого розвитку набули зміст, форми і методи, а також теоретичні положення підготовки майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки.

Практичне значення дослідження полягає у розробці авторського спецкурсу «Підготовка майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників»; доповненні базових курсів («Загальна педагогіка», «Дошкільна педагогіка», «Дитяча література», «Теорія і методика розвитку мови дітей дошкільного віку», «Основи природознавства та методика ознайомлення дітей з природою», «Методика проведення занять з природознавства у дошкільному навчальному закладі») підготовки майбутніх вихователів етнопедагогічним змістом. Результати та висновки дослідження можуть бути використані викладачами вищих навчальних закладів з метою вдосконалення підготовки майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників, а також викладачами закладів післядипломної освіти. Розроблено методичні рекомендації щодо підготовки майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки, у яких схарактеризовано умови впровадження авторського спецкурсу «Підготовка майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки», що інтегрує теоретичний (історико-педагогічна, методична) і практичний (діалогізація освітньої діяльності) складники.

Основні результати наукового пошуку.

1. Проаналізовано понятійно-категорійний апарат проблеми підготовки майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки. Визначено основні поняття дослідження «екологія»,

«етноекологія», «екологічна освіта», «екологічне виховання», «народна педагогіка», «етнопедагогіка», «компетенція». Опрацювання джерельної бази з проблеми дослідження дало можливість уточнити поняття «екологічне виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки», яке визначено як процес, що базується на системі принципів, методів, засобів народної педагогіки з урахуванням етнокультурних, етнопсихологічних та етноекологічних досліджень. Поняття «підготовка майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки» розглядається як процес формування у студентів здатності здійснювати виховний вплив, що функціонально поєднує науково-педагогічний підхід із досвідом народної педагогіки.

2. На основі комплексного аналізу наукових і народознавчих підходів до екологічної освіти схарактеризовано особливості застосування етнопедагогіки в професійній підготовці майбутніх вихователів дошкільників. Стрижнем етнопедагогіки є ідеї українського народного дитинознавства, які спираються на принципи природовідповідності, гуманістичності та дитиноцентризму. Обґрунтовано етнопедагогічні засади екологічного виховання дошкільників: екологічний дитиноцентризм; екологічно відповідна інформованість (знання про природовідповідну поведінку людини як невід'ємного складника природи передаються через мистецько-образні твори) та екологічно активність (досвід природовідповідної діяльності прищеплюється дитині через споглядання, ігрову активність і посильну участь у різноманітних трудових процесах).

3. Вивчено стан професійної підготовки майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки. З метою оцінки рівнів їхньої готовності до фахової діяльності розроблено й обґрунтовано критерії та показники, а саме: екологопедагогічний критерій, показниками якого є знання з екології, безпеки життєдіяльності, уявлення про здоровий спосіб життя; з теорії педагогіки, загальної та дитячої психології; новітніх підходів у теорії та практиці екологічного навчання й виховання; уміння організувати екологічне виховання у навчально-виховному процесі дошкільного навчального закладу; готовність до визначення змісту, відповідних форм та методів екологічного виховання у дитячому закладі згідно з об'єктивними умовами; уміння оцінювати результати педагогічного процесу, уміння здійснювати самоаналіз та аналіз результатів індивідуальної педагогічної діяльності. Показниками етнопедагогічного критерію є знання з народознавства, історії України, української етнології, усної народної творчості, знання про теоретико-практичні підходи народної педагогіки до навчання та виховання дітей дошкільного віку; готовність до визначення змісту, відповідних форм та методів народної педагогіки в дошкільному навчальному закладі; сформованість умінь застосовувати знання з народознавства в навчально-виховному процесі дошкільного навчального закладу, виявлення ініціативи щодо реалізації етнопедагогічного підходу в навчально-виховному процесі.

Показниками методичного критерію є практичні вміння щодо інтеграції екологічного та етнопедагогічного підходів у навчально-виховному процесі дошкільного закладу; уміння проводити комплексні заняття, свята, театралізовані заходи, народні ігри; уміння здійснювати індивідуальний підхід до дитини в ході розвитку світобачення на засадах етнопедагогічного підходу; уміння здійснювати співпрацю з родинами в аспекті екологічного виховання на засадах етнопедагогіки. Визначено рівні готовності майбутніх педагогів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки (високий, середній, низький).

4. Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено модель формування готовності студентів спеціальності «Дошкільна освіта» до екологічного виховання дітей на засадах етнопедагогіки. Структурними компонентами моделі визначено цільовий, стимуляційно-мотиваційний, змістовий, процесуальний, контрольо-регулятивний та оцінювальнорезультативний компоненти.

Ефективність упровадження розробленої моделі в систему професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів була доведена під час формувального експерименту. Дієвість моделі забезпечується взаємодією та взаємозв'язком усіх компонентів, кожен з яких має відповідне змістове наповнення. Проведення формувального етапу експериментального дослідження виявило такі найбільш ефективні форми і методи діяльності студентів: робота з науковими поняттями; моделювання фольклорних форм; аналіз дитячої календарної поезії; самостійне опрацювання студентами творів педагогів-класиків (В. Верховинець, С. Русова, К. Ушинський); аналіз періодичних видань; лекції-конференції; дискусії; драматизації фольклорних жанрів; творчі проекти; автобіографічні дослідження.

Вільхова Оксана Григорівна – кандидат педагогічних наук, асистент кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Форми і методи виховання дітей молодшого шкільного віку засобами народної хореографії в освітньому просторі України (1945–1991 рр.) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / Оксана Григорівна Вільхова. Полтава, 2018. 300 с.

Вільхова О. Г. **Форми і методи виховання дітей молодшого шкільного віку засобами народної хореографії в освітньому просторі України (1945–1991 рр.)** : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / О. Г. Вільхова. Полтава, 2018. 20 с.

Мета дослідження – здійснити комплексний історико-педагогічний аналіз форм і методів виховання молодших школярів засобами народної хореографії у процесі позакласної і позашкільної роботи в радянській Україні

(1945–1991 рр.) та виявити можливості їх творчого застосування в умовах модернізації вітчизняної системи освіти.

Завдання дослідження:

1. Вивчити джерельну базу та історіографію означеної проблеми.
2. Обґрунтувати поетапний процес розвитку форм і методів виховання дітей молодшого шкільного віку засобами народної хореографії в загальноосвітніх школах УРСР (1945–1991 рр.).
3. Розкрити особливості використання педагогічного потенціалу народної хореографії у вихованні молодших школярів у позашкільних закладах України (1945–1991 рр.) у контексті розробленої періодизації.
4. Визначити здобутки і перспективи творчого використання вітчизняного історико-педагогічного досвіду виховання молодших школярів засобами народної хореографії.

Об'єкт дослідження – генеза дитячої народної хореографії в освітньому просторі України.

Предмет дослідження – процес розвитку форм і методів виховання дітей молодшого шкільного віку засобами народної хореографії у загальноосвітніх і позашкільних закладах УРСР у 1945–1991 рр.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

- здійснено комплексний історико-педагогічний аналіз генези форм і методів виховання молодших школярів засобами народної хореографії в освітньому просторі (загальноосвітніх і позашкільних закладах) України (1945–1991 рр.);
- обґрунтовано процес розвитку форм і методів виховання дітей молодшого шкільного віку засобами народної хореографії, на основі авторських критеріїв (суспільно-хронологічний, художньо-цільовий, діяльнісно-виховний) виокремлено основні його етапи: I – відновлювально-пошуковий (1945–1950 рр.) – становлення повоєнної дитячої хореографії та відродження колективів художньої самодіяльності, зміщення суспільних акцентів на розвиток народного танцювального мистецтва, проведення обласних мистецьких оглядів серед шкільної молоді; II – організаційно-педагогічний (1951–1960 рр.) – присутнє посилення впливу мережі позашкільних закладів на шкільний навчально-виховний процес, активізація хореографічної самодіяльності та зміцнення дитячого аматорського мистецтва, інтеграція засобів народної хореографії в культурно-мистецьке середовище виховання дітей молодшого шкільного віку в школах, палацах піонерів і школярів, хореографічних студіях, клубах, будинках культури, розширення кола наукових розробок, кількості методичних репертуарних збірок і посібників, де досліджувалися форми і методи організації хореографічної діяльності дітей; III – структурно-модернізаційний (1961–1991 рр.) – структурне розгалуження організаційних форм хореографічної підготовки молодших школярів (ансамблі народного танцю і хореографічні

студії, творчі об'єднання позашкільних закладів), інтеграція засобів народної хореографії в багатогалузеву систему художньо-естетичного виховання молодого покоління;

- розкрито особливості застосування різних форм виховання молодших школярів засобами народної хореографії (масові – звітні концерти, огляди, конкурси, фестивалі дитячої художньої самодіяльності та ін.; групові – пришкільні танцювальні гуртки, ансамблі, хореографічні студії, гурткові творчі об'єднання позашкільних закладів та ін.; індивідуальні – робота з обдарованими і талановитими молодшими школярами), а також взаємозв'язок загальнопедагогічних методів (бесіда, пояснення, дискусія, переконання, власний приклад, педагогічна вимога, громадська думка, довір'я, привчання, створення виховних ситуацій, прогнозування, гра, змагання, заохочення, покарання, самопізнання, самооцінювання, саморегуляція тощо) і методів хореографічного виховання (гра, показ, імпровізація, власний приклад, вивчення танцювальних композицій, метод використання музичного супроводу тощо) у тогочасній Україні;
- виділено спільне (тяглість багатьох структурних елементів хореографії і постановки народного танцю, форми виховання молодших школярів, методика проведення оглядів, конкурсів, фестивалів дитячої художньої творчості тощо) і відмінне (українські національні й державотворчі мотиви у вихованні молодших школярів, домінування сучасного танцю в Україні і втрата переважної монополії народної хореографії, наявність приватних освітніх закладів, танцювальних колективів, творчих об'єднань і конкурсів, розвиток інноваційних методів хореографічного виховання тощо) у формах і методах виховання молодших школярів засобами народної хореографії в радянській та сучасній Україні; виявлено здобутки (спрямованість на виховання в колективі, удосконалення мистецьких знань і хореографічних умінь, підвищення інтересу до народного танцю, розвиток творчого потенціалу учнів початкових шкіл, інтеграція ігрових методів у виховний процес тощо) та суперечності (заідеологізованість змісту, що присутньо відбивалося на ефективності форм і методів, боротьба з українськими національними мотивами в лексиці народного танцю, відносна ізолюваність форм і методів хореографічного виховання від прогресивних світових технологій та інновацій тощо) виховання дітей молодшого шкільного віку засобами народної хореографії в УРСР досліджуваного періоду.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані для підготовки програм, підручників, довідників з історії педагогіки, навчальних, навчально-методичних і мистецтвознавчих посібників; для розробки вибіркового дисциплін у вищій школі та післядипломній освіті; у процесі викладання навчальних предметів «Історія педагогіки», «Методика виховної роботи», «Педагогіка творчості»,

«Теорія і методика роботи з дитячим хореографічним колективом» та в практичній діяльності педагогів-хореографів.

Основні результати наукового пошуку.

1. Вивчено джерельну базу та історіографію означеної проблеми на основі сучасних науково-методологічних підходів (герменевтичного, біографічного, особистісного, культурологічного, аксіологічного). Виділено п'ять груп джерел: 1) сучасні нормативні документи та законодавчі акти; 2) документи Центрального державного архіву вищих органів влади та управління, Державного архіву Полтавської області, Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України; 3) офіційні документи, вміщені в наукових збірках досліджуваного періоду; 4) праці, присвячені питанням розвитку педагогічної науки, персоналіям українських хореографів, різним аспектам художньо-творчого розвитку особистості дитини; 5) періодичні видання досліджуваного періоду, на сторінках яких опубліковані теоретичні, практичні, методичні надбання з питань виховання молодших школярів засобами народної хореографії.

Доведено, що виховання молодших школярів засобами народної хореографії в Україні як теоретична система та практична діяльність зазнало певної еволюції, доки набула сучасної форми. З'ясовано сутність базових дефініцій дослідження: «хореографія», «народна хореографія», «виховання», «форми виховання», «методи виховання», «позашкільна освіта», «позакласна робота», «гурток», «дитяче танцювальне аматорство», «хореографічна студія», «танцювальний ансамбль», «позашкільні заклади», «дитяча художня самодіяльність» тощо.

Студіювання історіографії проблеми дослідження вможливило опрацювання наукових доробків учених за такими напрямками: науково-педагогічні основи виховання та розвитку школярів у процесі позакласної й позашкільної діяльності (В. Балахтар, В. Берека, О. Биковська, А. Гуцол, О. Гудовсек, В. Гнатюк, Г. Пустовіт, С. Уварова та ін.); історико-мистецтвознавчі й педагогічні проблеми танцювальної культури, виховний потенціал хореографічного мистецтва (Л. Андрощук, Т. Благова, В. Богута, О. Бурля, В. Володько, О. Жиров, В. Кирилук, П. Коваль, С. Легка, Т. Луговенко, І. Мурована, Г. Ніколаї, Л. Савчин, Т. Сердюк, Б. Стасько, О. Таранцева, В. Тітов, Т. Черніговець, Д. Шариков, В. Шевченко, А. Шевчук, В. Шкоріненко та ін.); організаційно-педагогічні напрацювання й методико-технологічні розробки провідних викладачів хореографії (Б. Колногузенко, О. Мартиненко, А. Тараканова, Л. Цветкова та ін.); праці радянських педагогів-хореографів, методистів, мистецтвознавців (В. Авраменка, І. Антипової, Г. Березової, О. Бердовського, Л. Бондаренко, К. Васильєвої, В. Верховинця, К. Василенка, П. Вірського, А. Гуменюка, Ю. Громова, П. Григор'єва, Р. Захарова, Є. Зайцева, З. Лур'є, А. Цукерман та ін.).

Комплексний аналіз документів і наукових джерел досліджуваного періоду надав підстави для висновку, що народне хореографічне мистецтво має потужний виховний потенціал. Воно сприяє цілісному й гармонійному

розвитку дітей молодшого шкільного віку в позаурочній діяльності. Народна хореографія допомагала формувати в молодого покоління естетичні смаки, виховувала почуття прекрасного, силу, витривалість, привчала до дисципліни та правил етикету, уміння впевнено досягати своєї цілі.

2. Обґрунтовано поетапний процес розвитку форм і методів виховання дітей молодшого шкільного віку засобами народної хореографії в загальноосвітніх школах УРСР (1945–1991 рр.), який характеризувався цілісністю, динамічністю і суперечливістю. На основі авторських критеріїв виокремлено його основні етапи: перший (1945–1950 рр.) – відновлювально-пошуковий, що характеризувався становленням повоєнної дитячої хореографії та відродженням колективів художньої самодіяльності, в умовах загальноосвітніх шкіл у процесі виховання учнів початкових класів засобами народної хореографії переважали загальнопедагогічні методи, поступово збільшувалася кількість пришкільних танцювальних гуртків, які були в цей час провідною організаційною формою, проводилися обласні мистецькі огляди серед шкільної молоді; другий (1951–1960 рр.) – організаційно-педагогічний, пов'язаний із посутнім посиленням впливу мережі позашкільних закладів на шкільне навчання і виховання, активізацією хореографічної самодіяльності та зміцненням дитячого аматорського мистецтва. Керівники танцювальних гуртків використовували загальнопедагогічні (пояснення, переконання, вправ і привчання тощо), а також методи хореографічного виховання (показ, гра, власний приклад тощо). Розширилося коло наукових розробок, збільшилася кількість методичних репертуарних збірок і посібників, де розкривалися форми й методи організації хореографічної діяльності дітей; третій (1961–1991 рр.) – структурно-модернізаційний, що позначився урізноманітненням форм виховної хореографічної роботи в початковій школі (крім танцювальних гуртків, діти відвідували пришкільні клуби естетичного виховання). Використання вчителями гуманістично спрямованих методів (змагання, прогнозування, заохочення тощо) мало потужний навчальний та виховний вплив.

3. Розкрито особливості використання педагогічного потенціалу народної хореографії у вихованні молодших школярів у позашкільних закладах України (1945–1991 рр.) у контексті розробленої періодизації: панування радянської парадигми виховання; масовість звітних концертів, оглядів, конкурсів, фестивалів дитячої художньої самодіяльності; загальна атмосфера урочистості, мистецько-ідеологічна єдність місцевого, республіканського й загальнодержавного рівнів проведення цих заходів; визначеність критеріїв мотивацій і перспектив; переважання методів змагання та заохочення; існування різноманітних відзнак і нагород; акцентування на партійно-ідеологічних мотивах радянського народного мистецтва; державний контроль і підтримка, жорстка система стандартів тощо.

Відповідно до виділених етапів розвитку форм і методів виховання дітей молодшого шкільного віку засобами народної хореографії з'ясовано, що впродовж 1945–1950 рр. здійснювалася відбудова позашкільних

закладів, відновлювалася діяльність дитячих танцювальних колективів. Цей період характеризувався зміщенням суспільних акцентів на розвиток народного танцювального мистецтва, розширенням спектру масових форм виховання (звітні концерти, конкурси, олімпіади, фестивалі дитячої художньої самодіяльності).

Упродовж 1951–1960 рр. відбувалася активізація групових, індивідуальних і масових форм дитячого хореографічного аматорства, що розвивалися на базі позашкільних закладів (палаці піонерів і школярів, клуби, будинки культури тощо). Народна хореографія інтегрувалася в середовище молодших школярів за допомогою методів показу, пояснення, бесіди, переконання, педагогічної вимоги, громадської думки, прогнозування, змагання, заохочення тощо.

1961–1991 рр. позначилися структурним розгалуженням організаційних форм хореографічної підготовки молодших школярів, у цей час з'явилися ансамблі народного танцю, хореографічні студії. Керівники дитячих танцювальних колективів робили акценти на індивідуальних формах навчально-виховної роботи з обдарованими учнями, активно застосовували методи самовиховання (самопізнання, самооцінювання, саморегуляція).

4. Визначено здобутки й перспективи творчого використання вітчизняного історико-педагогічного досвіду виховання молодших школярів засобами народної хореографії. На основі порівняльного аналізу організаційно-педагогічних і методико-технологічних засад інтеграції народного хореографічного мистецтва в радянську та новітню виховні практики визначено їхні спільні й відмінні риси. Спільне для обох систем: форми виховання молодших школярів (масові, групові, індивідуальні), методика проведення оглядів, конкурсів, фестивалів дитячої художньої творчості, спадковість багатьох структурних елементів хореографії і постановки народного танцю). Відмінними рисами в сучасній виховній системі вважаємо: наявність українських національних і державотворчих мотивів, поліморфність сучасного танцю, втрату переважної монополії народної хореографії, існування приватних освітніх закладів, танцювальних колективів, творчих об'єднань і конкурсів, різке зменшення державного контролю й підтримки, усунення організаційних перешкод для участі в міжнародних хореографічних проектах, збільшення обсягів і розширення предметно-об'єктного поля науково-педагогічних праць із методики виховання учнів засобами народної хореографії.

Порівнюючи спільне та відмінне у формах і методах виховання засобами народної хореографії в радянській та сучасній Україні, ми визначили здобутки (спрямованість на виховання у колективі, удосконалення мистецьких знань і хореографічних умінь, підвищення інтересу до народного танцю, розвиток творчого потенціалу учнів початкових шкіл, інтеграція ігрових методів у виховний процес) та перспективи використання хореографічного досвіду радянської доби в сучасних умовах (акцент на народному танцювальному мистецтві; система

контролю за станом здоров'я учнів як обов'язковий елемент навчально-виховного процесу; ґрунтовні знання керівників історії звичаїв і традицій нашого народу; використання методу імпровізації в хореографічному процесі, можливість розвивати творчу ініціативу кожної дитини тощо).

Гришко Ольга Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Формування в молодших школярів умінь доказово міркувати в процесі навчання математики: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 – методика викладання математики / Ольга Іванівна Гришко. Київ, 1994. 161 с.

Гришко О. І. Формування у молодших школярів умінь доказово міркувати в процесі навчання математики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 – методика викладання математики / О. І. Гришко. Київ, 1994. 16 с.

Мета дослідження – розробити методичну систему формування у молодших школярів умінь доказово міркувати, експериментально перевірити її ефективність.

Завдання дослідження:

1. Виявити об'єктивні чинники, що зумовлюють необхідність і можливість формування в молодших учнів умінь доказово міркувати.
2. Здійснити відбір змісту матеріалу для формування умінь проводити доказові міркування під час вивчення математики в 1–4 класах.
3. Розробити серії відповідних завдань.
4. Підготувати методичні рекомендації для вчителів щодо навчання учнів доказових міркувань.

Об'єкт дослідження – процес навчання математики в 1–4 класах.

Предмет дослідження – формування в учнів умінь проводити доказові міркування.

Наукова новизна і теоретичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що:

- у дисертації розкрито зміст і обсяг поняття «доказове міркування» щодо вивчення математики в початкових класах;
- здійснено теоретичне й експериментальне обґрунтування системи відбору матеріалу для формування в учнів умінь доказово міркувати;
- розроблено серії відповідних вправ для 1–4 класів і критерії оцінки їх виконання.

Практична значущість дослідження полягає в розробці конкретних рекомендацій для вчителів з питань розвитку в молодших школярів умінь доказово міркувати; у визначенні педагогічних умов формування в учнів цих умінь під час вивчення математики; обґрунтуванні форм і методів запровадження в педагогічний процес спеціальних вправ, орієнтованих на оволодіння доказовими міркуваннями. Вироблені рекомендації можуть бути

використані вчителями, авторами підручників і методичних посібників, а також у курсах методики для педагогічних училищ та педінститутів.

Основні результати наукового пошуку.

1. Серед завдань, накреслених Державною національною програмою «Освіта», Україна XXI століття в галузі початкової освіти, на перше місце поставлено забезпечення загального розвитку дитини. Математика як навчальний предмет усім своїм змістом служить цій меті. Саме у процесі навчання математики відбувається інтелектуальне зростання школяра, розвиваються і збагачуються його мислення, мова, уміння навчально-пізнавальної діяльності.

Суттєвим показником готовності особистості виконувати розумову роботу є вміння міркувати, доводити. Доведення – невід’ємна частина самої математики, отже, виховання в школярів потреби в доведенні є важливим завданням викладання предмета. За традицією, що склалась у шкільній практиці, вважається, що «справжнє» доведення починається лише під час вивчення систематичного курсу геометрії. Проте дослідження психологів, дидактів, методистів переконують у тому, що починати формувати такі вміння необхідно якомога раніше, бо саме початкові знання та вміння найбільш стійкі, від їх правильності та точності значною мірою залежить успіх подальшого навчання. Отже, проблема формування в учнів початкової ланки освіти умінь доказово міркувати є актуальною проблемою.

Обравши предметом дослідження аспект цієї проблеми, що стосується навчання математики, ми врахували, що в педагогічній науці нагромаджені певні наукові висновки щодо доцільності включення простіших доведень у процес навчання дітей 6–11 років. (М. М. Вахрущев, І. Ф. Войтко, М. С. Еріцян, Т. В. Косма, М. В. Крилова та ін.). Виконано окремі дослідження такого спрямування, у яких підкреслюється, що поширена в початковій школі тенденція до ознайомлення з фактами, а не з методами їх одержання, негативно позначається на подальшому навчанні та розвитку школярів (К. П. Маланюк, В. М. Медведська, Р. В. Загоруй та ін.).

Для нашого дослідження принципово важливими стали висновки О. Я. Савченко про необхідність поєднання в навчально-виховному процесі засобів опосередкованого впливу й методики цілеспрямованого формування. Прямі засоби формування умінь доказових міркувань пов’язуються насамперед з використанням систем вправ і завдань багатofункціонального характеру. Щодо опосередкованих засобів, то це особистісно-орієнтоване гуманне спілкування між учителем та учнями, різні прийоми заохочення допитливості, самостійності думки, підтримка розумових зусиль дитини.

Формування умінь доказово міркувати є вимогою не тільки психолого-педагогічної науки, але й практики навчання, що підтвердили наші пошукові дослідження.

Зважаючи на те, що в методиці навчання математики доведення часто ототожнюють з математичним доведенням, прийнятим у дедуктивних

теоріях, і така побудова міркувань не відповідає рівню знань молодших школярів та їх віковим особливостям, ми спеціально присвятили перший розділ дисертації розкриттю теоретичних основ формування в молодших школярів умінь доказово міркувати. Здійснено характеристику доказових міркувань, розкрито їх логічні основи й особливості використання в роботі з молодшими школярами. Розглядається також психолого-педагогічний аспект понять «навичка» й «уміння» та обґрунтовується, чому саме в дослідженні взято за основне поняття «вміння».

2. Розгляд теоретичних основ завершується висвітленням стану розробки досліджуваної проблеми в шкільній практиці, яке ґрунтується на спеціальному вивченні, здійсненому в школах м. Полтави і Полтавської області, було виявлено рівень загальної математичної підготовки молодших школярів, визначені експериментальні та контрольні класи. Питання конкретної методики формування в учнів умінь доказово міркувати в процесі навчання математики розкрито в другому розділі дисертації. Принципово важливим ми вважали окреслення основних напрямів роботи вчителя з формування в учнів умінь доказово міркувати, а саме: формування в учнів потреби в умінні доводити і формування в дітей початкових уявлень про сутність процесу доведення.

3. На основі орієнтовної програми формування в учнів загально-навчальних розумових умінь, які передбачають уміння доводити і спростовувати (В. Ф. Паламарчук), розробили три групи завдань і визначили орієнтири для їх опрацювання. Були також обґрунтовані методи навчання, спрямовані на формування в молодших школярів умінь доказово міркувати (наочно-практичний метод обґрунтування, метод неповної індукції, висновок за аналогією, нескладний дедуктивний висновок). Провідною ідеєю в реалізації нашої методики є розв'язування задач як засіб розвитку в учнів умінь доказово міркувати. Відповідно розкриття методики цієї роботи посідає центральне місце в другому розділі. Спеціальне місце відведено використанню традиційного програмного матеріалу для формування в учнів умінь проводити доказові міркування. Звернено увагу на те, що підготовка до засвоєння нових знань охоплює не лише пізнавальну сферу, а й психічні здібності особистості. Зроблено висновок, що формування в учнів елементарних умінь доказово міркувати має супроводжуватись широким використанням наочності. Усі рекомендації стосовно роботи з традиційним матеріалом чинних програм максимально конкретизовано. Задачний матеріал, що пропонується для використання на уроках, систематизовано за класах (від 1 до 4) щодо таких компонентів умінь, пов'язаних з доказовими міркуваннями: аналізуюча дія; дія виведення наслідків; дія відшукання достатніх умов.

4. Відповідно опрацьовані серії завдань для кожного класу, у яких забезпечується наступність і поступове наростання складності. Заключною частиною другого розділу є огляд усього ходу дослідження й обґрунтування ефективності запропонованих методичних рекомендацій. Ми намагалися

уникнути загальних міркувань і максимально наситили текст конкретними прикладами, у яких дійовими особами є учні. Вважаємо, що розкриття труднощів, на які натрапляють учні та вчителі, виявлення невідомих до цього часу фактів про специфіку засвоєння учнями певного матеріалу, аналіз чинних підручників та їх оцінка з погляду завдань досліджуваної проблеми має певне теоретичне і практичне значення.

Зімакова Лілія Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Підготовка майбутніх учителів початкових класів до соціалізації учнів засобами театрального мистецтва: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / Лілія Василівна Зімакова. Київ, 2004. 242 с.

Зімакова Л. В. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до соціалізації учнів засобами театрального мистецтва: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / Лілія Василівна Зімакова. Київ, 2004. 20 с.

Мета дослідження – науково обґрунтувати та експериментально перевірити модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціалізації учнів засобами театрального мистецтва в умовах навчально-виховного процесу вищого педагогічного закладу.

Завдання дослідження:

1. Обґрунтувати теоретичне значення мистецтва як засобу соціалізації особистості.
2. Схарактеризувати змістовий і операційний компоненти підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціалізації учнів.
3. Визначити критерії готовності майбутніх учителів до використання драматичної творчості в навчально-виховному процесі.
4. З'ясувати педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціалізації учнів засобами театрального мистецтва.
5. Розробити та експериментально перевірити модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціалізації молодших школярів.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Предмет дослідження – зміст, форми і методи підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціалізації учнів засобами театрального мистецтва.

Наукова новизна і теоретичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що:

- вперше розроблено модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціалізації учнів засобами театрального мистецтва; вперше сформульовано критерії, показники готовності

- майбутніх учителів початкових класів до зазначеного вище процесу;
- вдосконалено змістовий компонент професійної освіти майбутніх учителів початкових класів, що передбачає доповнення курсів педагогіки, основ педагогічної майстерності, методики викладання української мови театральними-мистецькими соціалізуючими складниками;
  - подальшого розвитку дістали поняття «дитяча драматична творчість», «соціальна мобільність», «сенситивність», «мистецько-соціалізуючі педагогічні уміння»; положення щодо необхідності використання театального мистецтва у процесі соціалізації.

Обґрунтовано доповнення змісту професійної педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів театральним-мистецьким компонентом як засобом соціалізації учнів; доведено необхідність використання педагогічних підходів до формування соціально-педагогічної мобільності, соціально-професійної сенситивності, мистецько-соціалізуючих педагогічних умінь.

Практична значущість роботи полягає в тому, що матеріали дослідження можуть бути використані у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи при викладанні курсів (педагогіки, основ педагогічної майстерності, методики викладання української мови). Удосконаленню професійної підготовки сприяє авторський спеціальний курс «Соціалізація молодшого школяра засобами театального мистецтва», який при певній адаптації може бути також використаний у ході професійної освіти майбутніх вихователів дошкільних закладів, соціальних педагогів. Основні результати дослідження можна застосувати в практичній діяльності вчителів початкових класів, вихователів груп продовженого дня, дошкільних закладів, соціальних працівників, керівників дитячих мистецьких самодіяльних колективів.

Основні результати наукового пошуку.

1. Обґрунтовано, що театральне мистецтво (далі ТМ), якому властива ігрова природа, може бути засобом соціалізації, оскільки має властивість впливати на пізнавальну, ціннісну, емоційну, оцінну, поведінкову сфери особистості.

З'ясовано основні положення впливу, який здійснює ТМ як засіб соціалізації:

- мистецтво є засобом соціального пізнання – дає знання про людину різного віку та статі;
- мистецтво – засіб оволодіння навичками практичної діяльності в соціальній сфері;
- мистецтво – засіб інтерналізації певних норм, позицій і ролей – уміння відчувати людину як самого себе, уміння уявити себе на місці іншого;
- мистецтво – засіб вироблення ціннісних орієнтирів, установок – ставлення до людини як найвищої цінності, повага до її життя і

діяльності, гідності кожної людини, уміння об'єктивно та адекватно оцінювати вчинки людей, їх взаємини, бути толерантним, справедливим, виваженим;

- мистецтво – засіб включення в активну творчу діяльність, засіб самореалізації – дитяча драматична творчість є особливим видом театрального мистецтва, що дає змогу формувати соціальний досвід, включати молодшого школяра в активну соціальну практику.

2. Характеристика змістового та операційного компонентів підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціалізації учнів у період експериментального дослідження (2000–2004 р.р.) засвідчила загальний характер теоретичної підготовки студентів спеціальності «вчитель початкових класів» та недостатній рівень практичної підготовки. Теоретичні знання про соціум, особливості соціальної взаємодії, про соціалізацію як процес, його механізми та мистецькі функції мають розгалужений характер їх формування: спостерігається певна диспропорція, відірваність соціологічних і мистецьких знань від педагогічних: педагогіка, основи педагогічної майстерності читаються на перших двох курсах, українська та зарубіжна культура – на другому, а соціологія та естетика на четвертому курсі (VIII семестр) та п'ятому курсі (X семестр). Тому викладачам фундаментальних та професійно-орієнтованих дисциплін складно здійснювати інтеграцію соціальних та мистецьких знань. Виникає необхідність корекції змісту традиційних курсів шляхом доповнення його відповідними мистецькими, педагогічними категоріями. Також доцільним є розробка спеціального курсу, у якому повинні інтегруватися педагогічні та мистецькі знання студентів і на їх основі формуватися соціалізуючі уміння.

3. У ході констатувального експерименту розроблено критерії, показники й рівні готовності майбутніх учителів початкових класів до соціалізації учнів засобами ТМ, а саме: соціально-педагогічна мобільність, соціально-професійна сенситивність, мистецько-соціалізуючі педагогічні вміння. Формування соціально-педагогічної мобільності допоможе педагогу швидко переключатися в різних соціальних спільнотах, орієнтуватися в умовах соціального існування, об'єднуватися в соціальні групи на основі інтересу (індивідуального та колективного) і займати відповідну професійну позицію. Соціально-професійна сенситивність – це здатність особистості до аналітико-синтетичної діяльності в різноманітних життєвих ситуаціях, що спирається на розуміння чуттєво-емоційного стану реципієнта професійної дії. Вона включає в себе соціальний досвід виділення, оцінювання і розуміння соціалізуючого факту будь-якої життєвої ситуації. Мистецько-соціалізуючі педагогічні уміння – це здатність належно використовувати мистецтво (зокрема театральне) з метою соціалізації молодших школярів у навчально-виховному процесі.

4. Виявлено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціалізації учнів засобами театрального мистецтва, а саме: навчання студентів адекватно й об'єктивно сприймати соціальну інфор-

мацію, діагностувати наявність суперечностей між процесом соціалізації учнів та їх особистісними потребами, набуття ними здатності до зміни статусно-рольової позиції; розвиток соціальної уяви, соціального інтелекту й емпатійних здібностей; здобуття установки на здійснення соціалізації засобами ТМ, оволодіння елементами сценічної грамотності, конструктивно-організаторськими вміннями, що націлені на здійснення соціалізації засобами ТМ у конкретних соціально-педагогічних ситуаціях.

5. Розроблено модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціалізації учнів засобами ТМ. Доведено, що закономірним є внесення відповідних змін на рівні цільового, мотиваційного, змістового, операційного, контрольного-корекційного компонентів, спрямованих на формування необхідних умінь і навичок. Система форм і методів підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціалізації учнів засобами ТМ повинна включати: систему лекційних, семінарських, практичних, лабораторних занять та самостійну роботу студента; проблемно-пошуковий виклад теоретичного матеріалу, круглий стіл, диспут з елементами «мозкової атаки», аналіз та обговорення педагогічних досліджень, кінострічок, творів художньої літератури, мистецько-соціалізуючий тренінг, ділові педагогічні ігри з подальшим обговоренням ефективності обраних методів, прийомів навчання, самостійне розв'язання соціально-педагогічних завдань з подальшим оцінюванням виконаної роботи.

Результати експерименту підтвердили наше припущення про те, що ефективність підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціалізації учнів засобами ТМ значно підвищиться за умов використання в змістовому й операційному компонентах професійної підготовки засобів театрального мистецтва, оволодіння студентами соціально-педагогічною мобільністю, соціально-професійною сенситивністю, мистецько-соціалізуючими педагогічними вміннями. Проведені в ході експерименту зрізи засвідчили позитивні зміни в готовності майбутніх учителів початкових класів до соціалізації учнів засобами ТМ у якісних і кількісних показниках, що підтвердило правильність робочої гіпотези.

Проведене дослідження дало змогу сформулювати деякі пропозиції щодо підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціалізації учнів засобами ТМ:

- доповнити курси педагогіки, основи педагогічної майстерності, методики викладання української мови додатковою теоретичною інформацією та практичною діяльністю;
- включити спецкурс «Соціалізація молодшого школяра засобами театрального мистецтва» до навчальних планів факультетів підготовки майбутніх учителів початкових класів;
- доповнити змістовий компонент післядипломної освіти вчителів початкових класів спеціальним курсом «Соціалізація молодшого школяра засобами театрального мистецтва».

Карапузова Ірина Валеріївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Організація педагогічної підтримки майбутніх учителів у процесі навчання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / Ірина Валеріївна Карапузова. Полтава, 2010. 249 с.

Карапузова І. В. Організація педагогічної підтримки майбутніх учителів у процесі навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / І. В. Карапузова. Полтава, 2010. 20 с.

Мета дослідження – виявлення впливу розробленої технології організації педагогічної підтримки майбутніх учителів на якість їхньої навчальної діяльності.

Завдання дослідження:

1. З'ясувати на основі аналізу наукових джерел сутність поняття «педагогічна підтримка» та визначити особливості педагогічної підтримки майбутніх учителів у процесі навчання.
2. Науково обґрунтувати та експериментально перевірити технологію організації педагогічної підтримки майбутніх учителів в освітньому процесі педагогічного ЗВО
3. Виявити педагогічні умови ефективності організації педагогічної підтримки майбутніх учителів.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки студентів у педагогічному закладі вищої освіти.

Предмет дослідження – технологія організації педагогічної підтримки майбутніх учителів у процесі навчання.

Гіпотеза дослідження полягає у припущенні про те, що науково обґрунтована технологія організації педагогічної підтримки, етапи якої (підготовчий, діяльнісний, аналітичний) спрямовані на подолання труднощів студентів, пов'язаних із навчально-пізнавальною, навчально-дослідницькою діяльністю та саморозвитком особистості, буде сприяти поліпшенню якості навчання студентів (сформованості ставлення до навчання, якості знань із психолого-педагогічних дисциплін, сформованості умінь учитися).

Наукова новизна і теоретичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що:

- вперше науково обґрунтовано технологію організації педагогічної підтримки (безпосередньої та опосередкованої) майбутніх учителів у процесі навчання в єдності підготовчого (підготовка викладачів до здійснення педагогічної підтримки студентів), діяльнісного (виявлення та подолання труднощів у навчанні майбутніх учителів) та аналітичного (аналіз змін, які відбулися в навчальній діяльності студентів) етапів; виявлено труднощі студентів, пов'язані з навчально-пізнавальною, навчально-дослідницькою діяльністю та саморозвитком, а також особливості педагогічної підтримки

майбутніх учителів в умовах навчального процесу педагогічного ЗВО, яка має забезпечувати як подолання труднощів у навчанні, так і їхню готовність до надання педагогічної підтримки школярам; виявлено педагогічні умови ефективності організації педагогічної підтримки майбутніх учителів у процесі навчання (гуманний характер стосунків суб'єктів навчання, побудований на засадах партнерства, гармонійної координації зусиль; педагогічне забезпечення процесів саморозвитку та самореалізації особистості студента в спеціально організованому освітньому середовищі шляхом інтеграції педагогічної, соціальної та психологічної підтримки; розвиток гуманістичної позиції майбутнього вчителя і формування вмінь здійснювати педагогічну підтримку в школі);

- уточнено поняття «педагогічна підтримка» у процесі навчання майбутніх учителів як систематичну, цілеспрямовану діяльність викладача (або колективу викладачів), що забезпечує розкриття особистісного потенціалу майбутнього вчителя шляхом надання конкретної допомоги йому в самостійному подоланні труднощів у навчанні та сприяння в самовизначенні і самореалізації особистості фахівця; критерії і показники ефективності розробленої технології (сформованість ставлення до навчання, якість знань із психолого-педагогічних дисциплін, сформованість умінь учитися);
- подальшого розвитку набули форми (організації ситуації успіху, консультації, інструктажі, тренінги тощо) науково-методичного забезпечення педагогічної підтримки майбутніх учителів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що розроблену технологію організації педагогічної підтримки можна використовувати в процесі навчання студентів у педагогічному ЗВО. Теоретичні положення та практичні напрацювання, науково-методичні матеріали можна застосовувати в навчальному процесі педагогічних закладів вищої освіти I–IV рівнів акредитації, у системі післядипломної педагогічної освіти та методичної роботи з учителями різних спеціальностей.

Основні результати наукового пошуку.

1. У дослідженні поняття «педагогічна підтримка» в умовах навчального процесу педагогічних закладів вищої освіти визначається як систематична, цілеспрямована діяльність викладача (або колективу викладачів), що забезпечує розкриття особистісного потенціалу майбутнього вчителя шляхом надання конкретної допомоги йому в самостійному подоланні труднощів у навчанні та в самовизначенні й самореалізації як фахівця. Визначено особливості педагогічної підтримки майбутніх учителів у процесі навчання: урахування індивідуальності студента має узгоджуватися з нормами соціальних стандартів фахівця; викладач є як координатором діяльності майбутнього вчителя, спрямованої на виявлення й подолання труднощів у навчанні; орієнтація майбутніх учителів на забезпечення власної готовності до організації педагогічної підтримки школярів. Виявлено

й узагальнено види труднощів, які мають студенти під час навчання: навчально-пізнавальні (визначення мети, складання плану дій, сприйняття, аналіз та узагальнення інформації, конспектування лекцій, потреба використання наукових термінів, логічне структурування навчального матеріалу для виступу, використання сучасних засобів пошуку інформації, раціональна організація розумової праці тощо); навчально-дослідницькі (формулювання мети, завдань дослідження, встановлення зв'язків між новими і засвоєними знаннями, моделювання, недостатнє володіння методами дослідження, написання анотацій, рефератів, виконання курсових і дипломних робіт, оформлення наукової роботи); пов'язані із саморозвитком (здійснення аналізу своєї діяльності, рефлексії, організація самоосвіти, самовиховання, подолання втоми та інші).

2. Науково обґрунтовано технологію організації педагогічної підтримки майбутніх учителів у процесі навчання, яка ґрунтується на ідеях особистісного, діяльнісного, системного, компетентнісного, ресурсного підходів і передбачає науково-методичне забезпечення підготовки викладачів до здійснення педагогічної підтримки студентів, діяльнісного (виявлення труднощів у навчанні майбутніх учителів і педагогічна допомога в їх подоланні) та аналітичного (аналіз змін, які відбулися в навчальній діяльності студентів) етапів, що включає групове та індивідуальне консультування, довірчі бесіди, педагогічний супровід, ігри, інструктажі, лекції, семінари, тренінги, інтерактивні методи, метод створення ситуації успіху тощо. Виявлено у процесі експериментальної перевірки технології організації педагогічної підтримки такі позитивні зміни в підготовці майбутніх учителів:

- зростання професіоналізму викладачів – учасників експериментальної роботи, а саме: посилення інтересу до питань педагогічної підтримки (91,1 %), виявлення сформованості мотивів професійного самовизначення (73,33 %). 86,67 % викладачів підкреслили, що педагогічна підтримка позитивно впливає на суб'єкт-суб'єктні відносини між учасниками навчального процесу, 93,33 % зауважили, що педагогічна підтримка сприяє розвитку і саморозвиткові особистості студента;
- підвищення якості навчальної діяльності студентів. Так, аналіз отриманих даних засвідчив, що 79,63 % студентів експериментальної групи, які мали навчально-пізнавальні труднощі, навчилися узгоджувати свої дії з вимогами до фахівця, структурувати та аналізувати навчальний матеріал, виокремлювати головне в лекціях, у них з'явився інтерес до самостійної роботи і сформувалися навички її організації. 82,43 % студентів, що мали труднощі в навчально-дослідницькій роботі, оволоділи уміннями організовувати експериментальну роботу, визначати концептуальний апарат дослідження, здійснювати оформлення наукового дослідження згідно з вимогами. 81,32 % студентів, що мали труднощі в саморозвитку,

навчилися правильно аналізувати власну навчальну діяльність, упевнено триматися перед аудиторією, коригувати свою поведінку відповідно до ситуації;

- сформованість умінь, які свідчать про готовність майбутніх учителів до надання педагогічної підтримки школярам (приріст + 28,99 % в експериментальній групі, на відміну від + 3,66 % контрольної групи).

3. Виявлено педагогічні умови ефективності організації педагогічної підтримки: гуманний характер стосунків суб'єктів навчання, побудований на засадах партнерства, гармонійної координації зусиль; педагогічне забезпечення процесів саморозвитку та самореалізації особистості студента в спеціально організованому освітньому середовищі шляхом інтеграції педагогічної, соціальної і психологічної підтримки; розвиток гуманістичної позиції майбутнього вчителя.

Ковалевська Наталія Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Професійна підготовка студентів факультетів дошкільної педагогіки до роботи у сім'ях : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Наталія Володимирівна Ковалевська. Київ, 2006. 210 с.

Ковалевська Н. В. Професійна підготовка студентів факультетів дошкільної педагогіки до роботи у сім'ях : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Н. В. Ковалевська. Київ, 2006. 22 с.

Мета дослідження – розробити, науково обґрунтувати та експериментально перевірити модель підготовки студентів факультетів дошкільної педагогіки до роботи у сім'ях.

Завдання дослідження:

1. Здійснити історико-ретроспективний аналіз підготовки домашніх вихователів.
2. Визначити педагогічний потенціал застосування художньої літератури ув контексті підготовки домашніх вихователів.
3. Проаналізувати досвід теорії та практики підготовки домашніх вихователів.
4. Розробити та експериментально перевірити модель ефективної підготовки студентів факультетів дошкільної педагогіки до роботи в сім'ях.
5. Висвітлити результати експериментального дослідження.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка студентів факультетів дошкільної педагогіки.

Предмет дослідження – зміст, форми та методи підготовки студентів факультетів дошкільної педагогіки до роботи в сім'ях.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

- вперше науково обґрунтовано й розроблено модель підготовки вихователів дошкільних закладів до роботи в сім'ях;
- удосконалено структурні компоненти, критерії та показники вимірів готовності майбутніх педагогів до згаданого вище процесу;
- доповнено змістовий компонент професійної освіти майбутніх вихователів дітей дошкільного віку, що передбачає удосконалення курсів педагогіки, історії педагогіки, основ педагогічної майстерності, методик дошкільного виховання;
- подальшого уточнення та розвитку дістали поняття «домашній вихователь», «гувернер».

Практична значущість роботи визначається тим, що розроблено авторську програму курсу «Домашній вихователь у соціально-педагогічному дискурсі» для студентів, які здобувають освіту за спеціальностями «Дошкільне виховання. Іноземна мова та література», «Дошкільне виховання. Дефектологія. Логопедія», «Дошкільне виховання. Хореографія», «Дошкільне виховання. Музика», «Початкове навчання. Дошкільне виховання». Зміст і результати експериментального дослідження можуть бути використані викладачами вищих педагогічних навчальних закладів з метою удосконалення навчально-виховного процесу з питань підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів до роботи в сім'ях.

Основні результати наукового пошуку.

1. Дослідження історичних аспектів розвитку інституту домашніх вихователів дає змогу зробити висновки про багатоетапність його розвитку та становлення. Розглянуто 11 етапів його функціонування, починаючи від найдавніших часів (палеоліт) до сучасності (XXI століття).

Визначено понятійний апарат. Серед тісно пов'язаних дефініцій було розмежовано поняття «домашній вихователь», «гувернер», «домашній учитель», «домашній наставник», «бона», «няня». Так, ключове поняття «домашній вихователь» було визначено з точки зору двох позицій: у широкому значенні поняття «домашній вихователь» є синонімічним до поняття «домашній педагог» – це особа, яка працює з дитиною в умовах сім'ї і поєднує у собі значення понять «гувернер», «бонна», «няня», «домашній учитель», «домашній наставник», «репетитор»; у вузькому значенні визначаємо так: домашній вихователь – це спеціаліст, який володіє обширними знаннями про особливості розвитку дітей від віку новонародженого, а також пренатального періоду розвитку дитини, до останнього класу початкової школи, основами медичних знань (масаж, дитячі хвороби) й орієнтується у взаємовідносинах з батьками, знає сучасні основи етики та етикету.

2. Розгляд змістового та операційних компонентів підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів до роботи в сім'ї свідчить про загальний характер теоретичної підготовки студентів спеціальності «вихователь дошкільних закладів» та недостатній рівень їхньої практичної підготовки.

Теоретичні знання про особливості домашнього навчання та виховання, його історію, законодавчо-правові основи, сучасний стан, специфіку функціонування, сучасні гувернерські методики не розглядаються в циклі психолого-педагогічних дисциплін. Виникає необхідність корекції змісту традиційних курсів шляхом доповнення їх відповідними педагогічними категоріями. Також доцільним є розробка спеціального курсу, у якому повинні інтегруватися педагогічні, психологічні, методичні знання студентів.

3. У ході констатувального експерименту розроблено критерії, показники й рівні готовності майбутніх вихователів дошкільних закладів до роботи в сім'ї, а саме: педагогічна компетентність, соціально-правова компетентність, комунікативна компетентність, імпровізаційні вміння.

4. Розроблено модель підготовки майбутніх вихователів дошкільного закладу до роботи в сім'ї. Доведено, що закономірним є внесення відповідних змін на рівні цільового, мотиваційного, змістового, операційного, контрольо-корекційного компонентів, спрямованих на формування необхідних умінь та навичок. Система форм та методів підготовки майбутніх вихователів до роботи в сім'ї повинна включати систему лекційних, практичних, лабораторних та семінарських занять, та самостійну роботу студентів; необхідним також є діалогізація навчального процесу, проблемно-пошуковий метод викладення матеріалу, круглий стіл, диспут з елементами «мозкової атаки», аналіз та обговорення педагогічних досліджень, кінострічок, художньої літератури, фрагментів телепередач, художніх фільмів, ділові педагогічні ігри, брейнстормінг та ін.

5. Результати експерименту підтвердили наше припущення про те, що ефективність підготовки майбутніх вихователів до роботи в сім'ї значно підвищиться за умови оволодіння студентами педагогічною компетентністю, соціально-правовою компетентністю, комунікативною компетентністю, імпровізаційними вміннями.

Проведені в ході експерименту зрізи засвідчили позитивні зміни в готовності майбутніх вихователів до роботи в сім'ї, що підтвердило правильність робочої гіпотези.

Манжелій Наталія Михайлівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Педагогічні умови функціонування сільських навчально-виховних комплексів «школа–дитячий садок» : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 – теорія та історія педагогіки / Наталія Михайлівна Манжелій. Харків, 1995. 188 с.

Манжелій Н. М. Педагогічні умови функціонування сільських навчально-виховних комплексів «школа–дитячий садок» : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 – теорія та історія педагогіки / Н. М. Манжелій. Харків, 1995. 24 с.

Мета дослідження – виявити, науково-теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови функціонування сільських навчально-виховних комплексів «школа–дитячий садок».

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати історичний аспект проблеми та сучасний її стан, вивчити передовий і масовий досвід функціонування педагогічних комплексів, розкрити їх сутність і структуру.
2. Науково обґрунтувати сільський навчально-виховний комплекс «школа–дитячий садок» як педагогічно організоване середовище.
3. Визначити ефективні педагогічні умови функціонування НВК «школа–дитячий садок».
4. Розробити методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу в системі педагогічного комплексу.

Об'єкт дослідження – процес функціонування навчально – виховних комплексів «школа– дитячий садок».

Предмет дослідження – педагогічні умови функціонування сільських навчально-виховних комплексів «школа–дитячий садок».

Наукова новизна та теоретична значущість дослідження полягає у виявленні та теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов функціонування сільських навчально-виховних комплексів «школа–дитячий садок», науковій розробці організаційно-функціональної моделі педагогічного комплексу; розширенні теоретичних уявлень про педагогічні аспекти функціонування НВК (виявлені історичні етапи розвитку, розкрита сутність і структура, визначені їхні характерні ознаки, основні суб'єкти виховання в системі комплексу та рівні взаємодії).

Практична значущість дисертації полягає в розробці «Положення про навчально-виховний комплекс «школа–дитячий садок», методичних рекомендацій для практичних працівників НВК, дитячих дошкільних навчальних закладів, загальноосвітніх шкіл. Матеріали дослідження можуть бути використані в навчальному процесі педінститутів при підготовці вчителів початкових класів та вихователів дошкільних навчальних закладів, у інститутах післядипломної освіти педагогічних працівників.

Основні результати наукового пошуку.

1. Здійснено історико-логічний аналіз діяльності різного типу навчально-виховних закладів, зокрема, дитячих містечок, Першої дослідної станції Наркомосу, шкіл-комун, дитячих виховних установ інтернатного типу та інших, як прообразів тепер діючих навчально-виховних комплексів, вивчення передового й масового досвіду їх функціонування з початку ХХ ст. (Київський Фребелівський комплекс) до теперішнього часу (навчально-виховні комплекси М. П. Гузика, О. А. Захаренка та інших педагогів-новаторів), що уможливило визначення двох основних підходів до їх функціонування: перший – особистість і середовище та другий – середовище й особистість.

У дисертації уточнена сутність і структура НВК, яка полягає в педагогічно доцільному об'єднанні й спеціально організованій взаємодії всіх суб'єктів виховання в мікрорегіоні (дитячого садка, школи, сім'ї, трудових колективів, культурно-освітніх закладів громадськості) як його структурних компонентів. У результаті цього за певних умов створюється педагогічно організоване середовище формування особистості дитини, яке також позитивно впливає на вирішення соціальних проблем села.

2. Доведено, що в центрі виховної системи НВК «школа–дитячий садок» знаходиться особистість дитини (дошкільники і молодші школярі, організація їх навчання, виховання, розвитку, «саморуку» за участю всіх суб'єктів виховання мікрорегіону), що забезпечує реалізацію принципу індивідуального підходу до кожного вихованця. Основну системоутворювальну ланку комплексу становить малокомплектна початкова школа й дошкільний навчальний заклад.

Науково обґрунтована організаційно-функціональна модель сільського навчально-виховного комплексу «школа–дитячий садок» характеризується такими виявленими у процесі дослідження ознаками: системність, педагогічний взаємообмін, повна керованість спільною взаємокорисною діяльністю, педагогізація спільних зусиль усіх суб'єктів виховання. Організаційно-функціональна модель та її втілення у процесі цілеспрямованого конструювання передового педагогічного досвіду засвідчили, що функціонування сільських навчально-виховних комплексів «школа–дитячий садок» потребує певної педагогічної зумовленості.

3. Окреслені педагогічні умови, що визначені, по-перше, як обставини, від яких залежить функціонування навчально-виховного комплексу; по-друге, як чинники і правила успішної життєдіяльності всієї педагогічної системи; по-третє, як вимоги, що повинні задовільнити педагоги, трудові колективи, громадські організації з метою забезпечення ефективності педагогічного процесу.

Успішне функціонування навчально-виховних комплексів залежить від таких умов: соціальних, власне педагогічних, внутрішніх, зовнішніх, об'єктивних, суб'єктивних. Чим більша кількість їх забезпечена, тим вищою є результативність педагогічного процесу в системі навчально-виховного комплексу «школа–дитячий садок». Проведена робота дала змогу серед названих умов виділити ті, що є специфічними для сільських педагогічних комплексів «школа–дитячий садок»:

- спеціально організовану взаємодію в системі НВК (організаційно-педагогічну);
- наступність і цілісність у навчально-виховному процесі педагогічного комплексу (змістовно-структурну);
- єдність інтеграції й диференціації в технології створення педагогічно організованого середовища навчання, виховання й розвитку дітей (організаційно-технологічну).

4. Визначені й обґрунтовані педагогічні умови успішного функціонування НВК дали змогу розробити методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу в системі педагогічного комплексу, а також «Положення про навчально-виховний комплекс «школа–дитячий садок».

Пасічніченко Анжела Василівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Становлення статусу дітей у групі на етапі переходу від старшого дошкільного до молодшого шкільного віку : дис. ... канд. псих. наук : 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія/ Анжела Василівна Пасічніченко. Київ, 2003. – 193 с.

Пасічніченко А. В. Становлення статусу дітей у групі на етапі переходу від старшого дошкільного до молодшого шкільного віку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук : спец. 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія/ А. В. Пасічніченко. Київ, 2003. – 18 с.

Мета дослідження – вивчити психологічні особливості становлення соціально-психологічного статусу дитини на етапі переходу від старшого дошкільного до молодшого шкільного віку й дослідити можливості його цілеспрямованої оптимізації з метою кращої підготовки дитини до спілкування та взаємодії з учителем і ровесниками у школі.

Завдання дослідження:

1. Провести порівняльне дослідження структурно-динамічних і мотиваційно-ціннісних параметрів соціально-психологічного статусу дітей у групах старших дошкільників та першокласників.
2. Проаналізувати рефлексивно-перцептивні аспекти внутрішньогрупових взаємин між дітьми на етапі переходу від старшого дошкільного до молодшого шкільного віку.
3. Розробити та апробувати у формуючому експерименті комплексну програму спеціальних виховних засобів гармонізації стосунків у дитячому колективі з метою регулювання соціально-психологічного статусу дітей на етапі переходу від старшого дошкільного до молодшого шкільного віку.

Об'єкт дослідження – соціально-психологічний статус дитини у групах старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

Предмет дослідження – соціально-психологічні чинники, що впливають на формування статусу дитини на етапі переходу від старшого дошкільного до молодшого шкільного віку.

Наукова новизна і теоретичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що:

- вперше в дитячій та педагогічній психології предметом спеціального порівняльного аналізу став процес становлення соціально-психологічного статусу дитини в групах старших дошкільників та першокласників. Отримані дані, що характеризують вплив провідного

типу діяльності, соціальної ситуації розвитку в умовах дитячого садка та перших класів школи на зміст і динаміку чинників детермінації статусу дитини. Уточнено й конкретизовано уявлення про взаємозв'язок соціально-психологічного статусу дитини та її особистісних якостей, навичок соціальної поведінки, соціальної компетентності педагогів та членів дитячої групи. Виявлено поступовість змін у характеристиках соціально-психологічного статусу дитини в групі ровесників на етапі переходу від старшого дошкільного до молодшого шкільного віку;

- продемонстровано, що спеціально розроблена комплексна система психокорекційної виховної роботи через гармонізацію міжособистісних взаємин сприяє підвищенню соціально-психологічного статусу дитини в групі ровесників та покращує її підготовку до спілкування і взаємодії з учителем та ровесниками в школі;
- отримані в роботі дані поглибили знання про процес розвитку особистості в старшому дошкільному та молодшому шкільному віці в умовах дошкільних закладів і шкіл;
- результати проведеного дослідження дали змогу суттєво уточнити загальні уявлення про чинники детермінації соціально-психологічного статусу, виділити й проаналізувати низку аспектів соціально-психологічної рефлексії та перцепції (самооцінки, оцінки, очікуваної від ровесників і педагогів, рівня домагань) у сфері міжособистісних групових взаємин дітей. Виявлено низку принципів відмінностей в оцінкових еталонах та стереотипах, обґрунтування вибору і взаємних оцінках у групах дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку;
- доведено, що спеціальна пропедевтична корекційна робота в дошкільному закладі сприяє підвищенню соціально-психологічного статусу дитини в групі та полегшує її входження в шкільний колектив.

Практична значущість результатів виконаного дослідження полягає в тому, що впровадження розробленої системи психокорекційних впливів у діяльність дошкільних закладів і початкової школи сприятиме подальшому вдосконаленню виховного процесу в групах дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, підвищенню ефективності роботи педагогів, спрямованої на формування дитячого колективу. Розроблені в дослідженні методичні прийоми можуть бути використані в психологічній та педагогічній практиці, що дають змогу підвищити результативність виховної роботи з дітьми, які мають і високий, і низький соціально-психологічний статус, на практиці краще здійснити індивідуальний підхід у вихованні дітей дошкільних закладів та початкової школи. Крім того, результати експериментального формування високого соціально-психологічного статусу дошкільників у групі ровесників шляхом навчання їх соціально-схвалюваних форм взаємодії, а також переорієнтації ставлення до них педагогів і ровесників можуть успішно використовуватися педагогами в роботі з дітьми з різним статусом.

Результати дослідження стануть у пригоді при підготовці практичних психологів і педагогічних кадрів для дошкільних закладів та шкіл.

Основні результати наукового пошуку.

1. Дослідження процесу становлення соціально-психологічного статусу дитини в групі на етапі переходу від старшого дошкільного до молодшого шкільного віку дало змогу виявити особливості цього процесу, здійснити їх порівняльний аналіз, встановити вплив та значущість різних чинників, що детермінують статус на різних вікових етапах, розробити й апробувати програму регулювання соціально-психологічного статусу дітей старшого дошкільного віку. У ході нашого дослідження підтвердилося припущення про те, що провідний тип діяльності, соціальна ситуація розвитку детермінують насамперед оцінкові еталони та стереотипи, які визначають соціально-психологічний статус дитини в системі міжособистісних взаємин.

Проведене експериментальне дослідження процесу становлення статусу дітей старшого дошкільного й молодшого шкільного віку виявило низку структурних, особистісних та діяльнісних особливостей формування статусу дітей у цих вікових групах. Наші дані не показали великої різниці в статусній структурі старших груп і перших класів. Порівняння статусної структури груп за показниками гараздності взаємин показало, що в групах дошкільників вони вищі. Очевидно, ігрова колективна діяльність більшою мірою сприяє розвитку спілкування та доброзичливих взаємин між дітьми порівняно з навчальною. У дошкільному закладі складається сприятливіша психологічна ситуація для корекційної роботи, у школі ж більші потреби в ній.

Вивчення мотиваційних і ціннісно-орієнтаційних параметрів взаємин дітей показало, що вже на першому етапі шкільного навчання нова провідна діяльність вносить нові риси в оцінкові еталони та стереотипи, які визначають становище дитини в системі міжособистісних взаємин класу, хоча мотиви вибору, взаємні оцінки в цілому в першому класі ще мають багато спільного з моделлю, характерною для дошкільника. В обґрунтуваннях дітьми своїх виборів виявляються яскраві зміни в ціннісних орієнтирах дітей та вплив провідної діяльності на їх взаємини. Так, у дошкільних групах провідним є мотив успішності спільної ігрової діяльності. У перших класах ровесники віддають перевагу тій дитині, яка високо оцінюється педагогом у навчальній діяльності. Особистісні якості ровесника мають суттєвий вплив на його статус у групі як дошкільників, так і першокласників. Ті, кого обирають для спілкування, високо оцінюються за різними моральними якостями, а наявність негативних якостей – причина відмови від спілкування.

Аналіз матеріалів щодо оцінки педагогами статусної структури груп своїх вихованців, статусу окремих дітей, їхніх особистісних якостей і поведінки засвідчив існування деяких відмінностей між вихователями дитячих садків та вчителями перших класів. Так, вихователі схильні надто оптимістично оцінювати взаємини дітей, їхнє становище в колективі. Учителі

ж, навпаки, схильні до недооцінки статусу окремих дітей. Лише приблизно в половині випадків оцінки як вчителів, так і вихователів збігаються з реальним статусом дітей. Отже, існує небезпека того, що негаразди в статусному становищі окремих дітей не будуть помічені педагогами вчасно, а це може в окремих випадках спровокувати формування негативних особистісних утворень, призвести до неповноцінного соціального розвитку цих дітей. Крім того, низький рівень розвитку соціально-психологічної спостережливості педагогів може мати негативний вплив на весь процес колективотворення.

2. Аналіз рефлексивно-перцептивних характеристик оцінки дошкільниками та першокласниками групових взаємин дає можливість констатувати факт, що переважна більшість цих дітей, як правило, рефлексують оцінку себе ровесниками неадекватно, виявляючи виразну тенденцію до її завищення. Для першокласників, у порівнянні з дошкільниками, характерна нижча адекватність в усвідомленні свого становища в колективі. Деяка дезорієнтація дитини в нових умовах, розгубленість у критеріях оцінювання є також причиною зниження адекватності в усвідомленні свого статусу. Підвищення самокритичності першокласників зумовлює те, що велика їх кількість очікує від ровесників нижчу за реальну оцінку свого статусу.

Порівнюючи оцінку статусу, яку дає педагог, та оцінку, яку дитина очікує отримати від нього, можна сказати, що діти і старшого дошкільного, і молодшого шкільного віку в переважній більшості очікують вищу оцінку, ніж одержують насправді. Збігаються ці показники частіше в першокласників, для них же більш характерним є очікування нижчої оцінки порівняно з фактично одержуваною. У цьому випадку на характер оцінок помітно впливає відмінність стилю спілкування з дітьми педагогів дошкільного закладу та школи. Навіть за умови позитивного ставлення до дитини учитель часто застосовує більш жорсткі, авторитарні форми педагогічного впливу порівняно з тими, до яких звикли діти в дитсадку. Ці впливи почасти сприймаються дитиною як вияв особистої неприязні, що й призводить до очікування нею нижчої оцінки.

3. Наше дослідження показало, що низький статус дитини у групі ровесників не є незворотним явищем, його можна змінити. Успішне впровадження розробленої нами психокорекційної програми в практику низки дошкільних закладів підтвердило необхідність організації спеціальної виховної роботи з метою регулювання соціально-психологічного статусу дітей. Загалом результатами дослідження доведена можливість регулювання соціально-психологічного статусу дитини в групі дошкільників, що є важливою умовою її соціальної готовності до навчання в школі.

Зрозуміло, що проведене дослідження не претендує на вичерпний розгляд проблеми. Потребує свого подальшого вивчення питання корекції соціально-психологічного статусу, знаходження дієвих засобів та заходів запобігання явищ непопулярності й ізольованості дитини в групі. Нами була продемонстрована можливість корекції соціально-психологічного статусу

дитини в групі дитячого садка, що полегшує її перехід до нового колективу в школі. Не менш важливим питанням, яке потребує свого дослідження, є виявлення можливостей регулювання соціально-психологічного статусу за умов шкільного навчання. Подальшу перспективу дослідження вбачаємо також у поглибленому вивченні питань підвищення соціально-психологічної компетентності педагогів, зокрема, стосовно засобів цілеспрямованого впливу на покращення взаємин між ровесниками в шкільному колективі.

Клевака Леся Петрівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Навчально-виховна діяльність жіночих навчальних закладів Полтавської губернії (друга половина XIX – початок XX століття) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / Леся Петрівна Клевака. Харків, 2014. 370 с.

Клевака Л. П. Навчально-виховна діяльність жіночих навчальних закладів Полтавської губернії (друга половина XIX – початок XX століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / Л. П. Клевака. Харків, 2014. 20 с.

Мета дослідження – проаналізувати теоретичні питання організації та узагальнити досвід навчально-виховної діяльності жіночих навчальних закладів Полтавської губернії в досліджуваній період із метою використання прогресивних здобутків у сучасних освітніх умовах.

Завдання дослідження:

1. Висвітлити ступінь наукової розробки проблеми.
2. Визначити передумови виникнення й розвитку жіночої освіти в Полтавській губернії.
3. Обґрунтувати етапи організації навчально-виховної діяльності жіночих навчальних закладів Полтавської губернії в досліджуваній період.
4. Проаналізувати історично зумовлені особливості методів і форм організації навчально-виховної діяльності жіночих навчальних закладів Полтавської губернії задекларованого періоду та вивчити можливості їх використання в умовах оновлення національної системи освіти.

Об'єкт дослідження – жіноча освіта другої половини XIX – початку XX ст.

Предмет дослідження – зміст, методи й форми навчання та виховання в жіночих навчальних закладах Полтавської губернії другої половини XIX – початку XX ст.

Наукова новизна і теоретичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що:

- схарактеризовано передумови виникнення й розвитку жіночої освіти в Полтавській губернії;

- обґрунтовано з наукового погляду етапи організації навчально-виховної діяльності жіночих навчальних закладів Полтавської губернії в другій половині XIX – на початку XX ст. з огляду на розробку державного законодавства про жіночу освіту, на динаміку кількісного та якісного зростання мережі жіночих навчальних закладів, на трансформацію в економічній і культурно-освітній сферах регіону, які сприяли зміні мети, завдань, змісту, методів і форм здійснення жіночої освіти;
- виявлено й узагальнено дані про зміст, методи й форми навчання та виховання в жіночих освітніх установах Полтавської губернії;
- визначено педагогічно цінний досвід в організації навчально-виховної діяльності жіночих навчальних закладів Полтавської губернії в досліджуваний період й окреслено шляхи творчого впровадження його в сучасну освіту;
- подальшого розвитку набули питання визначення ролі земств та благодійників в еволюції жіночої освіти на Полтавщині, професійної (педагогічної, медичної, ремісничої) підготовки жіноцтва, у діяльності жіночих освітніх установ для національних меншин у Полтавській губернії.

До наукового обігу вперше введено невідомі та маловідомі архівні документи (58 справ з 10 фондів), окремі факти й положення, що окреслюють проблеми організації навчально-виховної діяльності жіночих навчальних закладів Полтавської губернії другої половини XIX – початку XX ст.

Практична значущість роботи полягає в тому, що обґрунтовані в ході наукового пошуку теоретичні положення, фактичний матеріал діяльності жіночих навчальних закладів Полтавської губернії в окремо взятий період утілено в розробку авторського спецкурсу «Актуалізація змісту, методів і форм організації навчально-виховної діяльності жіночих навчальних закладів Полтавської губернії (друга половина XIX – початок XX ст.) в умовах модернізації освіти в Україні».

Основні результати наукового пошуку.

1. У процесі аналізу науково-педагогічних джерел встановлено, що й до сьогодні питання жіночої освіти, досвід організації навчально-виховної діяльності, накопичений за час роботи жіночих навчальних закладів різних регіонів України, залишаються актуальними. Опрацювання матеріалів з теми дисертації довело, що проблема освіти жіноцтва на території України розглядалася в загальних аспектах її організації, як право жінки на здобування освіти або виховання майбутньої матері, як складник боротьби за права жінок у період визвольного руху 50–70-х років XIX ст., як своєрідно-специфічна особливість регіональної освіти України в межах освітньої системи Російської імперії. Науковий пошук аргументовано свідчить про те, що досвід організації навчально-виховної діяльності, накопичений під час роботи жіночих навчальних закладів Полтавської губернії другої половини XIX – початку XX ст., опинився поза належною увагою вчених і не був предметом окремого дослідження.

2. Виникненню й розвитку мережі жіночих навчальних закладів у Полтавській губернії досліджуваного періоду сприяли економічні, культурно-просвітницькі та соціально-педагогічні чинники.

3. Ідентифіковано етапи організації навчально-виховної діяльності жіночих закладів освіти Полтавської губернії із середини XIX до початку XX ст. Критеріями для характеристики етапів було обрано такі: розвиток державного законодавства, що стосувалося жіночої освіти; динаміку кількісного та якісного зростання мережі жіночих навчальних закладів; чергування періодів активізації та спаду економічних, соціально-педагогічних та культурно-просвітницьких процесів регіону, які сприяли зміні мети, завдань і змісту навчання в жіночих закладах.

Перший етап (1850–1873 рр.) – розвиток мережі та змістовного наповнення навчально-виховної діяльності жіночих закладів освіти досліджуваного регіону. Зміст діяльності зводився до реалізації таких завдань, як: здобуття ученицями освіти й виховання в тому обсязі, який потрібний майбутній дружині, господині та матері.

Другий етап (1874–1883 рр.) – педагогізація навчально-виховної діяльності жіночих навчальних закладів. Зміст діяльності порівняно з попереднім етапом був суттєво змінений у напрямку педагогізації (здобуття ученицями педагогічної освіти у створених додаткових класах) і відображав такі новації: уведення в навчальний процес середніх навчальних закладів вивчення педагогіки, дидактики, методик викладання дисциплін початкової ланки освіти, гігієни, проходження педагогічної практики.

Третій етап (1884–1917 рр.) – професіоналізація мережі та змісту навчально-виховної діяльності жіночих закладів освіти. Зміст діяльності порівняно з попередніми етапами був змінений у напрямку професіоналізації (здобуття дівчиною освіти не лише як майбутньої дружини, господині, матері, але і як педагогічної працівниці, лікаря, майстрині-професіонала, активної учасниці суспільного життя) й передбачав розширення програми з рукоділля (початкова освіта), уведення навчальних предметів професійного циклу (середня освіта), заснування професійних закладів.

4. Узагальнюючи результати історико-педагогічного дослідження, варто зазначити, що зі зміною мети, завдань, змісту навчально-виховної діяльності жіночих навчальних закладів Полтавської губернії другої половини XIX – початку XX ст. на різних етапах відбувається акцентування на тих або тих методах і формах навчання та виховання. Опрацювання й аналіз регіонального досвіду дає можливість стверджувати, що педагоги використовували різноманітні методи навчання: словесні (лекція, пояснення, розповідь, бесіда, робота з книгою), наочні (спостереження, ілюстрація, демонстрація), практичні (вправи, лабораторні та практичні роботи). Для аналізованого періоду характерні удосконалення методів навчання внаслідок застосування звукового методу; популяризація досвіду педагогів-методистів на педагогічних курсах губернії, у зразкових жіночих школах; підвищення кваліфікації педагогічних кадрів шляхом створення при закладах

бібліотек з керівництвами викладання предметів, періодичними виданнями; активного застосування наочності в навчальному процесі. Установлено, що в жіночих освітніх закладах Полтавської губернії використовували такі методи виховання: методи формування свідомості (освічення, переконання, прикладу), методи організації діяльності й формування досвіду поведінки (привчання, вправи, доручення, виховні ситуації), методи стимулювання та корекції поведінки людини (заохочення й покарання).

Аналіз історико-педагогічних джерел, що проливають світло на форми організації навчально-виховної діяльності, виявив поступове поширення шкільних (урок, заняття у вільний від навчання час – відвідування хору, участь у шкільних розвагах і святах, музичних та літературних вечорах, виставах, навчальних екскурсіях, відвідування шкільної бібліотеки) і позашкільних (відвідування хору при церкві, педагогічного музею, бібліотек, читань із проєкційним ліхтарем) форм.

Діяльність жіночих навчальних закладів Полтавської губернії другої половини ХІХ – початку ХХ ст. уможливила накопичення цінного педагогічного досвіду, який може бути використаний у нинішніх умовах реформування вітчизняної жіночої освіти. Потребують уваги, зокрема питання: відродження національної системи освіти й виховання представниць жіночої статі через звернення до культурно-історичного досвіду регіонів; сприяння становленню національної самосвідомості; залучення потенціалу морально-релігійних ідеалів для вдосконалення змісту жіночої освіти; надання знань, умінь і навичок для ефективного виховання власних дітей; поширення елементарної професійної жіночої освіти; залучення батьків учениць, благодійників до визначення змісту, методів і форм організації навчально-виховної діяльності; практика заснування іменних стипендій.

Бурсова Світлана Сергіївна – старший викладач кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

«Педагогічна підтримка дітей у період адаптації до дошкільного навчального закладу». Тема закордирована в Міжвідомчий раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 3 від 29 березня 2011 року) за спеціальністю 13.00.08 – дошкільна педагогіка.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментального перевірити ефективність розробленої системи педагогічної підтримки дітей у процесі адаптації до дошкільного навчального закладу.

Завдання дослідження:

1. З'ясувати сутність поняття «педагогічна підтримка».
2. Визначити особливості процесу адаптації дітей у сучасних дошкільних навчальних закладах.

3. Обґрунтувати критерії та показники адаптації дітей до ДНЗ.
4. Створити та експериментально перевірити систему педагогічної підтримки дітей у процесі адаптації до ДНЗ.
5. Розробити програму підготовки майбутніх вихователів до педагогічної підтримки дітей у процесі адаптації до ДНЗ.

Об'єкт дослідження– процес адаптації дітей до дошкільного навчального закладу.

Предмет дослідження – система педагогічної підтримки в період адаптації дітей до дошкільного навчального закладу.

Виховна робота зі студентами

Проблема організації виховного процесу в закладі вищої освіти є однією з найактуальніших у педагогічній теорії та практиці й спонукає освітян до пошуку нових шляхів якісного вдосконалення виховання студентської молоді. Світовий соціально-історичний досвід дає можливість визначити головну мету виховання як формування гармонійно та всебічно розвиненої особистості, підготовленої до ініціативної соціальної та професійної діяльності в сучасному суспільстві, особистості, здатної сприймати й примножувати його цінності.

Виховна робота в університеті спрямовується на забезпечення гармонійного цілісного розвитку особистості, формування в студентів гуманістичного світогляду, соціально-політичної орієнтації, моральності і культури, виховання студентів на основі національних традицій та культурно-історичного надбання українського народу.

Виховання студента як фахівця галузі дошкільної освіти передбачає формування любові до майбутньої професії, професійної самосвідомості, необхідних професійних компетентностей, усвідомлення фахового інтересу, здатності до нестандартних реакцій на професійні виклики, сприйнятливості до інноваційних відкриттів, усвідомлення необхідності їх реалізації.

Викладачі кафедри озброюють майбутніх фахівців не лише фаховими знаннями, уміннями та навичками професійної діяльності, а й формують у них відповідний світогляд, моральні, трудові, правові, естетичні та інші якості. Обов'язки відповідального за виховну роботу кафедри дошкільної освіти в різні роки виконували такі викладачі: проф. Гнізділова О. А. (2000–2007), доц. Ковалевська Н. В. (2007–2018), ст. викл. Вільхова О. А. (2018).

Куратори академічних груп, якими є всі викладачі кафедри, виконують свої обов'язки відповідно до основних принципів виховання, визначених у Законі України «Про освіту», Законі України «Про вищу освіту», Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді (затверджена наказом Міністерства освіти і науки від 16.06.2015 № 641),

Обласній Концепції виховної діяльності навчальних закладів Полтавської області на 2015–2020 роки, Статуті Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Положенні про організацію виховної роботи в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка.

Організація виховної роботи кафедри дошкільної освіти ґрунтується на таких принципах: демократичності – визнанні академічною спільнотою права кожного на свободу виявлення своєї творчої індивідуальності, усунення авторитарних методів виховання; гуманізації – створенні умов для особистісної самореалізації, формуванні людяної, щирої, доброзичливої, милосердної особистості; єдності навчальної та виховної діяльності – консолідації студентства та науково-педагогічних працівників у єдину академічну спільноту, об'єднану спільною мораллю та ідеями; послідовності, системності і наскрізності – привнесенні виховних аспектів у всі форми освітнього процесу, зв'язку виховання з життям, трудовою діяльністю народу та продуктивною працею; диференціації та індивідуалізації виховного процесу – урахуванні у виховній діяльності рівнів фізичного, духовного, психічного, соціального, інтелектуального розвитку студентів, стимулюванні їхньої активності та розкритті творчої індивідуальності; єдності теорії та практики – реалізації набутих студентами знань, умінь і навичок на практиці, включаючи самоврядну та громадську діяльність; природовідповідності – врахуванні багатогранної і цілісної природи людини, вікових та індивідуальних, соціально-психологічних особливостей студентів; пріоритету правової свідомості – вихованні поваги до конституційних прав та свобод людини.

Діяльність кураторів кафедри дошкільної освіти спрямована на досягнення спільної мети – набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування в молоді національної свідомості, розвиненої духовності, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури, працелюбності, соціальної активності, здорового способу життя.

Чітко спланована діяльність викладачів-кураторів реалізовується за напрямами, визначеними Положенням про виховну роботу ПНПУ імені В. Г. Короленка:

Національно-патріотичне виховання:

- утвердження у свідомості й почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України;
- виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки;
- підвищення престижу військової служби, а звідси – культивування ставлення до солдата як до захисника вітчизни, героя;

- усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю;
- сприяння набуттю молоддю патріотичного досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення, уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства, спілкуватися з соціальними інститутами, органами влади, спроможності дотримуватись законів та захищати права людини, готовності взяти на себе відповідальність, здатності розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів;
- формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій;
- утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства;
- культивування кращих рис української ментальності – працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природи;
- формування мовленнєвої культури;
- спонукання особистості, яка тільки зростає, до активної протидії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму.

Інтелектуально-духовне виховання:

- розвиток пізнавального інтересу, творчої активності, мислення;
- виховання потреби самостійно здобувати знання та готовності до застосування знань, умінь у практичній діяльності;
- реалізація особистісного життєвого вибору та побудова професійної кар'єри на основі здібностей і знань, умінь і навичок;
- виховання здатності формувати та відстоювати власну позицію;
- формування особистісного світогляду як проекції узагальненого світосприймання.

Громадянсько-правове виховання:

- прищеплення поваги до прав і свобод людини та громадянина;
- виховання поваги до Конституції, законів України, державних символів України;
- виховання громадянського обов'язку перед Україною, суспільством;
- формування політичної та правової культури особистості;
- залучення студентської молоді до участі в добровільних акціях і розвитку волонтерського руху.

Моральне виховання:

- формування почуття власної гідності, честі, свободи, рівності, працелюбності, самодисципліни;
- формування моральної культури особистості, засвоєння моральних норм, принципів, категорій, ідеалів суспільства на рівні власних переконань;
- становлення етики міжетнічних відносин та культури міжнаціональних стосунків.

Екологічне виховання:

- формування основ глобального екологічного мислення та екологічної культури;
- оволодіння знаннями та практичними вміннями раціонального природокористування;
- виховання почуття відповідальності за природу як національне багатство;
- виховання готовності до активної екологічної та природоохоронної діяльності.

Естетичне виховання:

- розвиток естетичних потреб і почуттів, художніх здібностей і творчої діяльності;
- формування в молоді естетичних поглядів, смаків, які ґрунтуються на українських народних традиціях та кращих надбаннях світової культури;
- вироблення умінь примножувати культурно-мистецькі надбання народу, відчувати й відтворювати прекрасне в повсякденному житті.

Трудове виховання:

- формування особистості, яка свідомо та творчо ставиться до праці в умовах ринкової економіки;
- формування почуття господаря та господарської відповідальності;
- розвиток умінь самостійно та ефективно працювати.

Фізичне виховання та утвердження здорового способу життя:

- виховання відповідального ставлення до власного здоров'я, здорового способу життя;
- формування знань і навичок фізичної культури в житті людини;
- забезпечення повноцінного фізичного розвитку студентів;
- фізичне, духовне та психічне загартування;
- формування потреби в безпечній поведінці, протидія та запобігання негативним звичкам, профілактика захворювань;
- створення умов для активного відпочинку студентів.

Відповідно до затвердженого плану виховної роботи в ПНПУ імені В. Г. Короленка, плану виховної роботи психолого-педагогічного факультету укладаються й плани роботи куратора з академічною групою. Виховну активність кураторів забезпечує дотримання таких умов: планування роботи спільно з активом групи; вибудовування стосунків із групою з урахуванням індивідуальних особливостей студентів, залучення всіх студентів до суспільних справ і відповідальності за них, запобігання байдужості, безвідповідальності, сприяння розвитку ініціативи. Куратори працюють із академічними групами впродовж усього терміну навчання – 3 роки 10 місяців (бакалаври) та 1 рік 4 місяці (магістри). Виховна робота зі студентами різних років навчання має свої особливості організації.

Основне виховне завдання кураторів *перших курсів* спеціальності «Дошкільна освіта» – ознайомлення з історією закладу вищої освіти, його структурою та особливостями діяльності, традиціями, специфікою діяльності

кафедр, змістом аудиторної роботи, з характером та особливостями діяльності у вищому закладі освіти, із структурою, організацією та напрямками діяльності студентського самоврядування у вищому закладі освіти; інформування разом з працівниками бібліотеки про роботу цього підрозділу, користування бібліотечним фондом; ознайомлення з функціями всіх підрозділів закладу вищої освіти, специфікою та режимом їхньої діяльності; організація самоврядування в групі та надання допомоги в здійсненні організаційної роботи; створення організаційно-педагогічних умов для успішного проходження студентами адаптаційного періоду, залучення студентів до позааудиторної роботи, суспільних видів діяльності, творчих колективів факультету та університету. У цей період куратор налагоджує контакти з батьками студентів для своєчасного інформування про особливості адаптаційного періоду навчання, успіхи та проблеми.

Змістом роботи *кураторів академічних груп другого та третього років навчання* є організація (спільно зі студентським самоврядуванням) різноманітних виховних заходів, виховної позааудиторної роботи в групі; залучення студентів до різних форм і видів діяльності, організованих органами студентського самоврядування на психолого-педагогічному факультеті, творчими радами, студіями, студентським клубом, гуртками художньої самодіяльності тощо; систематичне проведення кураторських годин згідно з планом роботи куратора; участь у вечорах відпочинку, організованих і проведених органами самоврядування групи або факультету; координаційна робота з батьками студентів для своєчасного інформування їх про результати навчання, а також про успіхи та проблеми (у разі необхідності); надання необхідної допомоги студентам; вивчення інтересів, запитів студентів (спільно зі студентським самоврядуванням), а також міжособистісних взаємовідносин в академічній групі.

Фахівці кафедри, які керують академічними групами *четвертого курсу*, фокусують увагу на стимулюванні студентів до участі в студентській науці (спільно з викладачами кафедри); наданні необхідної допомоги керівникам та студентам під час організації та проведення педагогічних (виробничих) практик; проведенні тематичних кураторських годин згідно з планом роботи куратора та органів студентського самоврядування групи; наданні необхідної консультативної допомоги студентам, які навчаються за індивідуальним графіком; залученні до профорієнтаційної та профконсультативної роботи; покращенні рівня навчальних досягнень студентів; підготовці до атестаційних екзаменів, активізації працевлаштування студентів за спеціальністю.

Куратори груп *магістрантів другого освітнього рівня першого та другого року навчання* зосереджують увагу на активному залученні студентів до науково-дослідної роботи в студентському науковому товаристві, наданні консультативної допомоги магістрантам, що навчаються за індивідуальним графіком, профорієнтаційній роботі. Магістранти беруть участь у проведенні Днів відкритих дверей, вступній кампанії, підготовці традиційного Міжнародного проекту «Місто Професій».

*Участь кафедри дошкільної освіти
у Міжнародному проекті «Місто Професій» (вересень 2018 р.)*

Для виховної роботи кафедри дошкільної освіти характерні систематичність, послідовність і різноманітність форм та методів взаємодії зі студентською молоддю. Викладачі регулярно звітують про виконання запланованого на засіданнях кафедри.

Щороку куратори кафедри дошкільної освіти долучаються до організації різноманітних заходів. Викладачі кафедри дошкільної освіти спрямовують свою діяльність на виконання усіх запланованих напрямів виховної роботи. У різні роки обов'язки кураторів виконували В. І. Березан, Т. М. Бовсунівська, В. М. Богута, С. С. Бурсова, О. О. Вашак, О. Г. Вільхова, О. А. Гнізділова, Н. А. Горкавенко, О. І. Гришко, Л. В. Зімакова, І. В. Карапузова, Л. П. Клевака, Н. В. Ковалевська, Н. М. Манжелій, Т. В. Мірошніченко, В. В. Павлюченко, А. В. Пасічніченко, Ю. Г. Степура, Н. В. Сулаєва, О. А. Остряньська, А. В. Харитонова, О. С. Чернова.

Аналіз виховних звітів викладачів свідчить, що інститут кураторства на кафедрі діє з 1999 року. Першими кураторами спеціальності «Дошкільна освіта» були Н. В. Сулаєва, Н. А. Горкавенко, а у 2001–2002 навчальному році до них приєдналися А. В. Пасічніченко, І. В. Карапузова. У 2002–2006 навчальних роках кураторами академічних груп спеціальності були О. С. Чернова, Н. В. Сулаєва, І. В. Карапузова, А. В. Харитонова, А. В. Пасічніченко, Л. В. Зімакова, О. І. Гришко, О. А. Гнізділова, І. В. Карапузова. У 2006–2007 навчальному році вперше обов'язки кураторів почали виконувати Н. В. Ковалевська, О. О. Вашак, О. Г. Вільхова. Цього року викладачі здійснювали роботу кураторів у семи академічних групах

спеціальностей «Дошкільна освіта», «Початкова освіта». З 2007–2008 навчального року до кураторства долучилися В. М. Богута, С. С. Бурсова, Л. П. Клевака, О. А. Остряньська. З 2010 до 2013 року на кафедрі працювало вже десять кураторів академічних груп: Т. М. Скрипай, В. В. Павлюченко, Н. М. Манжелій, Н. В. Ковалевська, В. М. Богута, О. А. Гнізділова, О. І. Гришко, Л. В. Зімакова, О. О. Вашак, А. В. Пасічніченко. Одинадцять викладачів кафедри виконували обов'язки кураторів у 2013–2014 навчальному році. У 2014–2015 навчальному році на кафедрі працювали 12 кураторів академічних груп. Т. В. Мірошніченко, О. О. Вашак, Л. В. Зімакова були наставниками студентів першого курсу, С. С. Бурсова, А. В. Пасічніченко – другого, Ю. Г. Степура, В. В. Павлюченко – третього, Н. М. Манжелій, Н. В. Ковалевська, В. М. Богута – четвертого, О. І. Гришко, О. А. Гнізділова – п'ятого. З 2014–2015 навчального року всі викладачі кафедри залучені до інституту кураторства.

Викладачі систематично проводять зі студентами різноманітні заходи, присвячені темі національно-патріотичного виховання: бесіда «Історична пам'ять: вулиці старої Полтави» (О. С. Чернова, 2005); відеOVERSII виховних заходів «Пам'яті полеглих присвячується» (О. А. Остряньська, 2011); ситуативно-рольова гра «Я люблю Україну, тому що...» (В. В. Павлюченко, 2013); майстер-класи з виготовлення регіональної страви «Полтавська галушка» (Л. В. Зімакова, І. В. Карапузова, С. С. Бурсова, 2018); відвідування виставки народного мистецтва Полтавщини (Л. В. Зімакова, А. В. Пасічніченко, Н. М. Манжелій, 2012), виставки «Українська народна іграшка Полтавщини» у Полтавському літературно-меморіальному музеї В. Г. Короленка (О. О. Вашак, 2019).

Традиційним для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» є конкурс студентських творчих проєктів на тему «Шануємо Україну, пишаємося рідним краєм». Так, у 2017–2018 навчальному році під час презентацій студенти I та II курсів мали змогу представити історичні відомості про пам'ятки архітектури та видатні місця Полтавщини, а також особливості національного колориту рідного краю. Особливої уваги заслуговують проєкти, пов'язані з сучасним життям Полтави.

У 2018–2019 навчальному році у фокусі пошуку студентів I, II, IV курсів була регіональна українська народна іграшка Полтавщини (Котелевщина, Диканщина, Семенівщина, Лубенщина, Пирятинщина та ін.). Студенти під час проведення майстер-класів продемонстрували такі різновиди народних іграшок для дітей дошкільного віку: лялька-круп'яничка, лялька-трав'яничка, лялька-дзвіночок, лялька-мотанка, вузлові іграшки, окарина. Вдало була презентована народна іграшка української календарної обрядовості, зокрема, прянички-веснянки «Пташки», різдвяні пряники – «Панянки», «Вершники», «Коники». Учасники конкурсу застосували різноманітні матеріали для виготовлення національних виробів (глину, кукурудзяне листя, деревину, сіно, тісто, тканину, віск), чим підкреслили унікальність регіональних особливостей української народної іграшки.

Переможці конкурсу студентських творчих проектів на тему «Шануємо Україну, пишаємося рідним краєм» (травень 2018 р.)

Членами журі конкурсу були декан психолого-педагогічного факультету професор Н. В. Сулаєва, завідувач кафедри дошкільної освіти професор О. А. Гнізділова, а також доценти О. О. Вашак, О. І. Гришко, І. В. Карапузова, Л. В. Зімакова. Вони відзначили творчий та креативний підхід молоді до виконання поставлених завдань. Студенти перемагали в різних номінаціях: «За вишуканий художній смак та інтегрований підхід у висвітленні історичного минулого і сучасності рідного краю» (Нечипоренко Світлана ДО-17, 2018; Петришенець Олександра ДВ-46, Совгир Любов ДВ 47, 2019); «За нестандартність використання художніх матеріалів» (Касич Анна та Безлібна Анастасія ДО-27, 2018; Чирко Наталія ДВ-46, Богданович Наталія ДВ-47, 2019); «За естетичне оформлення» (Губенко Вікторія, Мурашко Ірина та Лисенко Анна ДО-17, 2018; Алефіренко Тетяна ДО-261, Мартиненко Людмила ДО-27, 2019); «За креативність ідей та створення яскравого персоналістичного образу малої батьківщини» (Терещенко Ілона, Пиляй Аліна та Смолувик Маргарита ДО-16, 2018; Гринюк Ольга ДВ-46, Чулей Ганна ДВ-47, 2019); «За оригінальність ідей та творчий підхід до виконання завдання» (Татаренко Анастасія ДО-16, 2018; Степаненко Алла ДО-261, Бабенко Аліна ДВ-46, Білокінь Анастасія ДВ-46, 2019); «За методичну грамотність презентації полтавських традицій для дітей дошкільного віку» (Корнієнко Катерина, Дашко Яна, Гуненко Тетяна ДО-17; Романова Анастасія ДВ-47, Оністрат Анна ДВ-47, 2019); «За краще експозиційне оформлення та глибину розкриття інформації про сучасну Полтавщину» (Кірпіченко Влада ДО-17, 2018; Томас Єгенія ДО -17, Литвиненко Євгенія ДО-16, 2019); «За створення яскравого образу малої батьківщини» (Калініченко Світлана ДО-16, Гапон Анна ДО-17 2018; Ємець Марія ДО-15,

Руденко Анастасія ДО-15, 2019); «За креативність ідей та глибину висвітлення інформації про сучасну Полтавщину» (Земляна Людмила, Романенко Аліна та Іпатьєва Оксана ДО-17, 2018; Кірпіченко Владислава ДО-27, Харченко Анастасія ДО-26, 2019).

Інтелектуально-духовному вихованню студентів присвячені такі заходи: бесіда «Особливості підготовки до державних екзаменів» (А. В. Пасічниченко, 2007); участь в Акції милосердя до Дня Святого Миколая (усі куратори); перегляд фільмів «Особливості менталітету українців» (Н. В. Ковалевська, С. С. Бурсова, 2012), «Ш. А. Амонашвілі: питання виховання» (В. М. Богута, 2013); відвідування святковою концерту до Дня міста «Полтава – столиця духовності» (О. О. Вашак, Л. В. Зімакова, Т. В. Мірошніченко, В. В. Павлюченко, Н. М. Манжелій, О. І. Гришко, В. М. Богута, 2014; 2015); участь у параді вишиванок «Полтава вишивана» (усі куратори, 2016, 2017); проведення конкурсу студентських творчих проєктів на тему «Шануємо Україну, пишаємося рідним краєм» (О. А. Гнізділова, О. О. Вашак, 2017, 2018); відвідування заходу «Полтава – духовна столиця України» (О. А. Гнізділова, О. О. Вашак, Н. М. Манжелій, 2018).

Студентська акція до Дня Святого Миколая «Подаруй радість дітям» (грудень 2017 р.)

Усі викладачі-куратори приділяють значну увагу громадянсько-правовому вихованню під час проведення круглів столів, виховних годин «Проблема демократії у сучасному суспільстві» (О. С. Чернова, Н. М. Манжелій, 2001), «Недопустимість расової та етнічної дискримінації» (О. А. Гнізділова, 2003); відвідування заходів, присвячених боротьбі зі зловживанням наркотиками та їхнім незаконним обігом (О. І. Гришко, 2014;

В. В. Павлюченко, 2014); відвідування тематичних виставок та участь у заходах до Дня Героїв Небесної Сотні (Н. М. Манжелій, І. В. Карапузова, 2015); відвідування художньо-документального фільму «Батальйон небайдужих» (О. О. Вашак, 2015); перегляд фільму «Зима у вогні» (Н. В. Ковалевська, І. В. Карапузова, С. С. Бурсова, 2016). Кафедрали використовують виховні можливості навчальних дисциплін, зокрема, під час викладання курсу «Організація наукових досліджень» відбувається обговорення теми «Дотримання студентами наукової етики під час написання наукових робіт» (Н. В. Ковалевська, 2014–2018рр.).

Моральному вихованню присвячені індивідуальні та групові бесіди зі студентами на різноманітні теми: «Морально-етичні норми поведінки студента педагогічного університету» (Н. В. Сулаєва, 2004), «Бажання і можливості: спокуси сучасного покоління» (Н. М. Манжелій, 2005), «Задоволення цікавості: крок до прірви» (О. А. Гнізділова, 2006), «Підготовка молоді до виконання материнських і батьківських функцій» (О. О. Вашак, 2007), «Морально-етичні аспекти поведінки студента педагогічного університету» (А. В. Пасічніченко, 2008, 2018), «Шлюб цивільний та юридичний: переваги та втрати» (І. В. Карапузова, 2010). Студенти є активними учасниками університетського волонтерського руху; різноманітних благодійних акцій («Подаруй радість дітям», 2016; «Різдвяний янгол», 2015, 2016) тощо.

На екологічне виховання були спрямовані екскурсії до ботанічного саду (А. В. Пасічніченко, 2003, 2015); у дендропарк м. Полтави (І. В. Карапузова, 2004; Н. В. Ковалевська, 2008; С. С. Бурсова, 2017); туристична стежка Полтавою (Галерея мистецтв – Музей-садиба І. П. Котляревського – Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви» – Полтавський академічний обласний український музично-драматичний театр імені М. В. Гоголя (І. В. Карапузова, 2016).

Естетичне виховання студентської молоді відбувається через різноманітні форми роботи: відвідування майстер-класу з музикотерапії та вокалотерапії (Т. М. Бовсунівська, 2011); виставку картин та оригамі птахів японського художника, експоновану в музеї В. Г. Короленка (О. А. Гнізділова, О. І. Гришко, 2011); відвідування виставки сучасного мистецтва «Кадетаріум 2.0» (О. А. Гнізділова, Л. В. Зімакова, Н. М. Манжелій, О. О. Вашак, 2014); творчу вітальню «Гармонія дитячого світу в книгах Тетяни Луньової» (2018).

Завдання трудового виховання студентів вирішуються шляхом організації заходів з благоустрою «За чисте довкілля», участь у міських акціях з впорядкування пам'ятних місць, вулиць міста (Л. В. Зімакова, О. І. Гришко, Н. В. Ковалевська, Н. М. Манжелій, 2005, 2011, 2015); проведення гри-естафети «Економіка та ми», ділової гри «Відкритий мікрофон» (Л. В. Зімакова, 2016); зустрічей з представниками педагогічної професії «Ринок освітніх посліг» (Н. В. Ковалевська, А. В. Пасічніченко, І. В. Карапузова, Н. М. Манжелій, 2016); проведення флешмобів «Було-стало» (2018).

Фізичне виховання та утвердження здорового способу життя стали темою різноманітних заходів: спортивно-оздоровчого свята в дендропарку міста Полтави (Н. В. Ковалевська, 2008); бесід «Негативний вплив наркотиків, алкоголю на функціонування організму» (А. В. Пасічніченко, 2009), «Стрес та його вплив на загальний стан людини» (Л. П. Клевака, 2006, 2010), «Підготовка молоді до виконання материнських і батьківських функцій» (Л. В. Зімакова, 2015); відвідування відкритого засідання студентського наукового товариства на базі кафедри іноземних мов з латинською мовою та медичною термінологією ВДНЗ «УМСА», присвяченого міжнародному дню рідкісних дитячих захворювань (С. С. Бурсова, 2016); зустрічі з представниками Червоного хреста (А. В. Пасічніченко, О. О. Вашак, О. Г. Вільхова, 2018).

Куратори перших курсів проводять вагому роботу щодо полегшення адаптації студентів до навчання в закладі вищої освіти. До найрозповсюдженіших та найефективніших методів можна віднести анкетування студентів, індивідуальні бесіди, ділові ігри з метою вивчення міжособистісних стосунків між студентами у групі, мотивів навчальної діяльності та побутових умов.

Куратори систематично відвідують гуртожитки, де мешкають студенти. Обов'язковими є перевірка санітарно-гігієнічного стану кімнат, готовності до зимового періоду, бесіди щодо економії води та електроенергії, збереження тепла. У різні роки викладачі кафедри проводили зі студентами бесіди на такі теми: «Правила внутрішнього розпорядку в гуртожитку», «Як ти організовуєш своє дозвілля», «Твоя підготовка до практичних занять», «Збереження майна й теплоенергії в кімнаті», «Попередження та вирішення конфліктних ситуацій», «Правила внутрішнього розпорядку в гуртожитку», «Правила поводження під час пожежі в гуртожитку», «Збереження майна й теплоенергії в кімнаті», «Профілактика грипу в умовах гуртожитку».

Упродовж всього періоду існування кафедри дошкільної освіти педагоги-куратори організовували низку спільних заходів (екскурсій, культпоходів) до дендропарку, ботанічного саду університету, пам'ятних місць Полтави. Традиційним виховним заходом з глибоким профорієнтаційним змістом є організація та проведення спільно зі студентами спеціальності «Дошкільна освіта» благодійної акції «Подаруй дітям радість», святкування Дня дошкільника.

Усталеною традицією кафедри дошкільної освіти стала організація екскурсій до музеїв міста: Полтавського художнього музею, Полтавського краєзнавчого музею, музею-садиби Івана Котляревського, державного історико-культурного заповідника «Поле Полтавської битви», літературно-меморіального музею Панаса Мирного, літературно-меморіального музею В. Г. Короленка, музею-заповідника Антона Семеновича Макаренка, музею пожежників, музею авіації та ін.

Із задоволенням і захопленням студенти й викладачі відвідують усі спектаклі Полтавського академічного обласного українського музично-

драматичного театру імені Миколи Гоголя («Звичайна історія», «Енеїда», «Лісова пісня», «Остання любов гетьмана», «Сватання на Гончарівці», «За двома зайцями», «Наталка-Полтавка» та ін.); вистави в палаці дозвілля «Листопад» («Безталанна»); виставки, презентації, вернісажі в Галереї мистецтв, Художньому салоні.

Цікавими, професійно спрямованими стали заходи, проведені в рамках щорічного тижня психолого-педагогічного факультету, зокрема: науково-практичний семінар «Театральне мистецтво як засіб розвитку особистості дошкільника» О.А. Гнізділова, Л.В. Зімакова, 2005), майстер-класи «Солоне тісто в роботі вихователя ДНЗ» (А.В. Пасічніченко, 2006), «Орігамі в роботі вихователів» (А.В. Пасічніченко, 2007), майстер-клас із педагогічної майстерності «Технологія організації комунікативно-пізнавальної діяльності дітей вихователями ДНЗ у сучасному інформаційному просторі» (Л. В. Зімакова, 2010), майстер-клас для студентів «Використання ігрових технологій у роботі педагога» (В.М. Богута, 2015), майстер-клас вихователів ДНЗ № 40 для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» «Розвиток творчої особистості дошкільника» (О. О. Вашак, 2017).

Свідченням активної роботи кураторського інституту є неодноразові перемоги студентів спеціальності «Дошкільна освіта» в конкурсах на кращу академічну групу. Група ПО-115 у 2006 році перемагала в конкурсі на краще портфоліо, а у 2007 отримала перше місце за активну участь у туристичному злеті, присвяченому Всесвітньому дню туризму (куратор Н. В. Ковалевська).

У 2011 році перемогу в конкурсі «Театр казок» здобула група ДО-27 (куратор О. О. Вашак), у 2015 група ДО-27 (куратор С. С. Бурсова), у 2017– ДО-27 (куратор І. В. Карапузова) у 2018 перемогла ДО-26 у номінації «Найкраща казка для дітей дошкільного віку» (куратор С. С. Бурсова). Студенти спеціальності «Дошкільна освіта» неодноразово були переможцями означеного конкурсу в різних номінаціях: «Найкраща режисура», гран-прі «Найкраща жіноча роль», «Найкраща акторська майстерність», «Найкраще художнє оформлення» та ін.

Викладачі кафедри організували й провели низку цікавих заходів на факультеті та за його межами: С. С. Бурсова у 2009–2010 навчальному році була помічником керівника студентського театру естрадних мініатюр «ФРЕШ», брала участь у спортивних змаганнях з волейболу між викладачами університету; В.М. Богута у 2010 році входила до складу журі Міжнародного конкурсу-казки «Різдвяний янгол» у місті Києві, у 2011 році входила до складу журі Регіонального конкурсу краси і талантів «Міні-міс та міні-містер», у 2012 році була суддею міського фестивалю-конкурсу дитячої творчості «Світ дитячих захоплень»; І. В. Карапузова та О. О. Вашак були членами журі конкурсу краси «Ромашкова принцеса», який проводився в ДНЗ № 40 у 2010–2015 роках; С. С. Бурсова, Н. М. Манжелій входили до складу журі традиційного фестивалю-огляду талантів «Зорепад», конкурсу «Театр казок» (2017, 2018).

Отже, у контексті виховного напрямку діяльності кафедри дошкільної освіти викладачі організують комплекс заходів, спрямованих на забезпечення повноцінного розвитку особистості майбутнього вихователя зі здійсненням його фізичного, морального, національно-патріотичного, трудового, естетичного, екологічного виховання; допомогу в оволодінні культурою розумової праці, методами та формами самостійної роботи, зміцнення у студентів інтересу й любові до обраної професії, виховання необхідних професійних якостей; формування в академічних групах згуртованого студентського колективу, створення атмосфери доброзичливості, взаємодопомоги, взаємної відповідальності, творчості, захопленості, громадської активності; допомогу колективу академічної групи на шляху до високої успішності, свідомої дисципліни, організацію в групі самоврядування, залучення студентів до науково-дослідної й громадської діяльності.

Наукові й навчально-методичні публікації викладачів кафедри

Гнізділова Олена Анатоліївна

2001

1. Гнізділова О. А. Психологічна готовність дітей до школи : навч.-метод. посіб. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2001. 24 с.
2. Гнізділова О. А. Розвиток мислення засобами зображувальної діяльності – передумова інтелектуальної готовності дітей до школи. *Підготовка педагогічних кадрів до роботи в умовах нової структури і змісту початкової освіти*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 23-25 квіт. 2001 р. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2001. С. 184–186.

2002

3. Гнізділова О. А. Впровадження педагогічних ідей В. Г. Короленка в практику роботи дошкільних закладів. *Впровадження інноваційних технологій у дошкільних закладах Полтавщини*: матеріали обласної наук.-практ. конф. 12-13 берез. 2002 р. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2002. С. 49-51.
4. Гнізділова О. А. Ідеї морально-духовного виховання підростаючої особистості в спадщині В. Г. Короленка. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*: зб. наук. пр. Київ, 2002. Кн. II. С. 246-249.
5. Гнізділова О. А. Мета і зміст навчально-виховної діяльності В. Г. Короленка з безпритульними дітьми. *Педагогіка і психологія*: зб. наук. пр. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; за заг. ред.

- І. Ф. Прокопенка. Харків, 2002. Вип. 21. С. 35-40.
6. Гнізділова О. А. Педагогічна тематика публіцистики В. Г. Короленка. *Теорія та методика навчання та виховання* : зб. наук. пр. / Харків. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2002. Вип. 9. С. 105-110.
  7. Гнізділова О. А. Педагогічний потенціал творчої спадщини В. Г. Короленка. *В. Г. Короленко - людина, громадянин, письменник* : IV Короленківські читання : зб. наук. пр./Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2002. С. 40–42.
  8. Гнізділова О. А. Передумови становлення теоретико-педагогічних поглядів В. Г. Короленка. *Наукові записки кафедри педагогіки Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна* : зб. наук. пр. Харків, 2002. Вип. IX. С. 84-89.
  9. Гнізділова О. А. Погляди В. Г. Короленка на підготовку викладацьких кадрів для середніх та вищих навчальних закладів. *Педагогічна підготовка викладачів вищих навчальних закладів* : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. Харків, 2002. С. 127-131.
  10. Гнізділова О. Теоретико-педагогічні ідеї формування особистості дитини у спадщині В. Г. Короленка. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Педагогічні науки*. Полтава, 2002. Вип. 2 (23). С. 110–116.

2003

11. Гнізділова О. Зміст громадсько-просвітницької діяльності В. Г. Короленка кінця XIX ст. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Педагогічні науки*. Полтава, 2003. Вип. 1–2 (28/29). С. 111–114.
12. Гнізділова О. А. Ідеї фізичного виховання особистості в спадщині В. Г. Короленка. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки* : зб. наук. пр. Київ; Запоріжжя. 2003. Вип. 29. С. 227-230.
13. Гнізділова О. А. В. Г. Короленко про підготовку педагогічних кадрів для навчальних закладів різних типів. *Матеріали науково-практичної конференції молодих вчених за 2002 рік*. Харків, 2003. С. 30-31.
14. Гнізділова О. В. Г. Короленко про фізичний розвиток особистості як умова виховання здорової нації. *Формування здорового способу життя студентської молоді: реалії та перспективи* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 24– 25 груд. 2002 р. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2003. С. 28–29.
15. Гнізділова О. Соціально-педагогічна діяльність В. Г. Короленка з подоланням безпритульності та безоглядності дітей на Полтавщині. *Витоки. Альманах Української асоціації Антона Макаренка* / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2003. Вип. 1. С. 54–56.
16. Гнізділова О. А. Соціально-педагогічна діяльність В. Г. Короленка з подолання безпритульності та безоглядності дітей на Полтавщині. *Наукові записки кафедри педагогіки Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна* : зб. наук. пр. Харків, 2003. Вип. X. С. 18-23.

17. Курсові та дипломні роботи : метод. реком. та вимоги до написання і оформлення / уклад. : Н. М. Манжелій, О. А. Гнізділова, О. І. Гришко, Л. В. Зімакова та ін. ; Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2003. 12 с.
18. Програми до державних екзаменів зі спеціальності 7.010101 «Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Гнізділова, А. В. Пасічніченко, А. В. Харитонova та ін. Полтава, 2003. 30 с.

2004

19. Гнізділова О. А. Громадсько-просвітницька діяльність В. Г. Короленка (кінець XIX – поч. XX ст.). *Феномен В. Г. Короленка : погляд із III тисячоліття*. Полтава, 2004. С. 26–29.
20. Гнізділова О. А. Педагогічні ідеї та громадсько-просвітницька діяльність В. Г. Короленка : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2004. 20 с.
21. Комплексні контрольні роботи для студ. спец. «Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Гнізділова, О. І. Гришко, Л. В. Зімакова, Н. М. Манжелій та ін. Полтава, 2004. 36 с.

2005

22. Гнізділова О. А. В. І. Вернадський та В. Г. Короленко: єдність життєвих прагнень та світоглядних ідей. *Теорія та методика навчання та виховання* : зб. наук. пр. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2005. Вип. 16. С. 3-13.
23. Володимир Короленко: педагогічні ідеї та досвід громадсько-просвітницької діяльності : прогр. спецкурсу та метод. матеріали для студ. вищ. навч. закл. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; уклад. О. А. Гнізділова. Полтава, 2005. 56 с.
24. Гнізділова О. А. В. Г. Короленко про моральне-духовне виховання особистості. *Проблеми освіти* / Наук.-метод. центр вищ. освіти МОН України, Вінницький соціально-економ. ін-т Відкритого міжнар. ун-ту розвитку людини «Україна». Київ, 2005. Спецвип. 2. С. 209-216.
25. Методичні матеріали до самостійної роботи з курсу «Дошкільна педагогіка» для студентів I курсу заочної та екстернатної форм навчання / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; уклад. О. А. Гнізділова. Полтава, 2005. 46 с.
26. Гнізділова О. А. Основні етапи розвитку педагогічних ідей В. Г. Короленка. *Теорія та методика навчання та виховання* : зб. наук. пр. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2005. Вип. 15. С. 62-67.
27. Гнізділова О. Педагогічна спадщина В. Г. Короленка і сучасність. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Педагогічні науки*. Полтава, 2005. Вип. 3 (42). С. 223–227.
28. Програма виробничої педагогічної практики для студентів заочного відділення IV та V курсів зі спеціальності 7.010100 «Початкове навчання. Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; уклад. О. А. Гнізділова. Полтава, 2005. 20 с.

29. Програма навчальної педагогічної практики для студентів III курсу зі спеціальності 6.010100 «Початкове навчання. Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; уклад. О. А. Гнізділова. Полтава, 2005. 14 с.

2006

30. Гнізділова О. А. Володимир Короленко: педагогічні ідеї та досвід громадсько-просвітницької діяльності : навч. посіб. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2006. 118 с.
31. Гнізділова О., Манжелій Н. Ігрова діяльність як засіб розвитку креативності дошкільників. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Педагогічні науки*. Полтава, 2006. Вип. 3 (50). С. 142–148.
32. Гнізділова О. А. Просвітницька діяльність В. Г. Короленка на Полтавщині. *Слов'янський збірник* / уклад. Л. Л. Безобразова ; Слов'янський клуб м. Полтави. Полтава, 2006. Вип. 5. С. 212-221.
33. Гнізділова О. А. Становлення і розвиток дошкільної освіти на Полтавщині (середина XIX – початок XX ст.) : навч.-метод. посіб. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2006. 96 с.

2007

34. Гнізділова О. А., Манжелій Н. М. Діяльність дитячих притулків у Полтавській губернії (середина XIX – початок XX ст.). *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки*. Київ, 2007. Вип. 8. С. 244-249.
35. Гнізділова О. А., Манжелій Н. М. Економічне виховання дітей дошкільного віку засобами ігрової діяльності. *Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Серія Педагогічні науки*. Глухів, 2007. Вип. 9. С. 97-101.
36. Гнізділова О., Гирман О. Ідея особистісно орієнтованого виховання в педагогічних доробках В.О. Сухомлинського. *Педагогічні читання, присвячені 89 річниці з дня народження В. О. Сухомлинського* : зб. наук. пр. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. С. 3.
37. Гнізділова О., Гутовська К. Казка як засіб естетичного виховання дошкільника у педагогічних працях В.О. Сухомлинського. *Педагогічні читання, присвячені 89 річниці з дня народження В. О. Сухомлинського* : зб. наук. пр. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. С. 23.
38. Гнізділова О. Науково-педагогічна школа професора В. І. Лозової. *Імідж сучасного педагога*. 2007. № 9–10. С. 40–44.
39. Гнізділова О. А. Бурсова С. С. Особливості розвитку і виховання дітей першого року життя : навч.-метод. посіб. Полтава / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. 144 с.
40. Гнізділова О. Паралельні світи В. І. Вернадського та В. Г. Короленка. *VI Короленківські читання* : зб. наук. пр. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. С. 54–60.
41. Гнізділова О., Чернікова Н. Погляди В. О. Сухомлинського на сімейне виховання. *Педагогічні читання, присвячені 89 річниці з дня народження В. О. Сухомлинського* : зб. наук. пр. / Полтав. держ. пед.

- ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. С. 60-65.
42. Гнізділова О. А., Бурсова С. С. Технологія використання масажу у фізичному розвитку дітей немовлячого віку. *Наукові здобутки студентів та магістрантів – школи XXI ст.* : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 14–15 берез. 2007 р. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. С. 34-36.

2008

43. Гнізділова О. А., Бурсова С. С. Масаж та іграшка як засоби виховання дітей першого року життя . *Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку* : навч.-метод. посіб. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за заг. ред. О. С. Чернової. Полтава, 2007. Вип. 2. С. 82–101.
44. Гнізділова О. Наукова школа професора Л. Д. Попової як педагогічна система (з нагоди 85-річчя від дня народження). *Імідж сучасного педагога*. 2008. № 7–8. С. 57–60.
45. Гнізділова О. Наукова школа як середовище професійного зростання викладача вищої школи. *Соціально-педагогічний комплекс регіону: теорія і практика* : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 21–22 трав. 2008 р. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. С. 157–160.
46. Гнізділова О. А. Наукові здобутки кафедри загальної педагогіки. *Педагогіка та психологія* : зб. наук. пр. / Харківський нац. пед. ін-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2008. Вип. 34. С. 149-158.
47. Гнізділова О. А., Верблюд А. С. Особливості формування емоційно-особистісної сфери дошкільника в умовах неповної сім'ї : навч. посіб. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. 136 с.
48. Гнізділова О. "Термінологічне поле" діяльності наукових шкіл Харківщини XIX-XX століть. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Педагогічні науки*. Полтава, 2008. Вип. 3 (61). С. 266–275.
49. Гнізділова О. А. Характеристика дефініції «наукова школа». *Теорія та методика навчання та виховання* : зб. наук. пр. / Харківський нац. пед. ін-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2008. Вип. 22. С. 13-23.

2009

50. Гнізділова О. А. Взаємодія суб'єктів у науково-педагогічних школах / *Квазіпросторові відносини людини і середовища: педагогічний, психологічний, біологічний, медичний аспекти* : зб. наук. пр. за матеріалами всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 15–16 жовтня 2008 р. / Полт. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2009. С. 86-89.
51. Гнізділова О. А. Класифікація наукових шкіл педагогічного простору Східної України. *Педагогіка і психологія* : зб. наук. пр. / Харківський нац. пед. ін-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2009. Вип. 35. С. 124-135.
52. Гнізділова О. А. Наукова школа А. І. Зільберштейна: минуле і сучасність. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки* : зб. наук. пр. Запоріжжя, 2009. Вип. 54. С. 78-85.
53. Гнізділова О. А. Наукові школи Луганського національного університету імені Тараса Шевченка – центри кристалізації, концентрації,

- виробництва і розповсюдження науково-педагогічного знання. *Теорія та методика навчання та виховання* : зб. наук. пр. / Харківський нац. пед. ін-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2009. Вип. 24. С. 29-40.
54. Гнізділова О. А. Організаційні засади діяльності сучасної наукової школи. *Творчий розвиток особистості – запорука успішності людини в умовах інтернаціоналізації освіти* : тези доп. міжвуз. наук.-практ. конф., м. Харків, 21 трав. 2009 р. Харків, 2009. С.50-55.
55. Гнізділова О. А. Особистість лідера – першооснова функціонування наукової школи. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна* : зб. наук. пр. Львів, 2009. Вип. 25, ч. 2. С. 241-248. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/pedagogics/article/view/5200/5222>
56. Гнізділова О. А. Особливості розвитку наукової школи в педагогічному університеті. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. Запоріжжя, 2009. Вип. 4 (57). С. 61-69.
57. Порівняльна дошкільна педагогіка : навч. прогр. курсу для студ. спец. 7.010101 «Дошкільне виховання» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. О. А. Гнізділова. Полтава : ПДПУ, 2009. 14 с.
58. Гнізділова О. А., Діяковенко Ю. В. Релаксація в системі фізичного виховання дітей дошкільного віку. *Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку* / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за ред. О. С. Чернової. Полтава, 2009.
59. Гнізділова О. А. Розвиток історико-педагогічних досліджень у наукових школах Харківського регіону. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки* : зб. наук. пр. Запоріжжя, 2009. Вип. 55. С. 108-114.
60. Гнізділова О. А. Роль наукових шкіл Слобожанщини у розвитку науки (середина XIX – початок XX століття). *Наукові записки. Серія Психолого-педагогічні науки* / Ніжинський держ. ун-т імені Миколи Гоголя. Ніжин, 2009. № 4. С. 56-60.
61. Гнізділова О.А. Теоретичні здобутки та досвід наукової школи професора С. Т. Золотухіної. *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2009. Вип. 2. С. 121–129. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/724/1/Gnizdilova.pdf>.
62. Гнізділова О.А. Вдосконалення професійної майстерності спеціалістів соціальної сфери в науковій школі Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. *Імідж сучасного педагога*. 2009. №10 (99). С. 68–73.
63. Гнізділова О.А. Здобутки наукової школи духовного розвитку учнівської молоді професора Г.П. Шевченко. *Педагогіка вищої та середньої школи* : зб. наук. пр. Кривий Ріг : КДПУ, 2009. Вип. 25. С. 128–138.
64. Гнізділова О.А. Наукові школи Харківського національного педагогічного університету імені Григорія Сковороди. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. Запоріжжя : Видавництво Класичного приватного університету, 2009. Вип. 3 (56). С. 125–132.

2010

65. Актуальні проблеми дошкільної педагогіки : навч. прогр. курсу для студ. спец. 8.010101 «Дошкільне виховання» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. О. А. Гнізділова. Полтава, 2010. 14 с.
66. Гнізділова Е. А. Значение научной школы в профессиональном развитии педагога. *Современные тенденции развития теории и практики дошкольного и начального школьного образования* : материалы междунар. науч.-практ. конф., г. Белгород, 20-21 окт. 2010 г. Белгород, 2010. С. 325-327.
67. Гнізділова О., Гутовська К. Методики раннього розвитку дітей в Японській системі дошкільної освіти. *Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку* / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за ред. О. С. Чернової . Полтава, 2010. С. 180.
68. Гнізділова О. А. Наукова школа професора А. М. Бойко як ефективна форма розвитку педагогічної науки. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи* : зб. наук. пр. / Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди ; за заг. ред. В. І. Євдокимова, О. М. Микитюка. Харків, 2010. Вип. 34. С. 28-37.
69. Гнізділова О. Наукова школа як ефективна форма взаємодії науки і освіти. *Сучасні тенденції розвитку теорії і практики дошкільної освіти* : зб. наук. пр. за матеріалами всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 19-20 трав. 2010 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2010. С. 23–26. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10675>
70. Наукові школи Східноукраїнського регіону : прогр. спецкурсу для студ. спец. 8.010101 «Дошкільне виховання», 8.010102 «Початкове навчання» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. О. А. Гнізділова. Полтава, 2010. 36 с.
71. Гнізділова О. А., Гутовська К. В. Особливості дошкільного виховання в Японії : навч. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2010. 100 с.
72. Програма виробничої педагогічної практики для студентів заочного відділення IV та V курсів зі спеціальності 7.010101 «Початкове навчання. Дошкільне виховання» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Гнізділова, О. І. Гришко, І. В. Карапузова, Л. В. Зімакова / Полтава: ПДПУ імені В.Г. Короленка, 2010. 40 с.
73. Гнізділова О. А. Функції наукових шкіл вищих педагогічних навчальних закладів. *Педагогіка вищої школи у XXI столітті: сучасний стан і перспективи розвитку* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 21 трав. 2010 р. / Одеський нац. ун-т ім. Мечникова ; за заг. ред. Л. М. Голубченко, О. С. Цокур. Одеса, 2010. Ч. 2. С. 96-98.

2011

74. Гнізділова О. А. Висвітлення досвіду використання організаційних форм педагогічної просвіти батьків у вітчизняній педагогічній періодичній пресі (друга половина ХХ – початок ХХІ століття). *Гуманізація навчально-виховного процесу* : зб. наук. пр. / Слов'янський держ. пед. ун-т ; за заг. ред. В. І. Сипченка. Слов'янськ, 2011. Вип. LVI (56). С. 253-259. URL:

http://slavdpu.dn.ua/images/naukvid/gnvp/gnvp_56.pdf

75. Гнізділова О. А. Діяльність наукових шкіл вищих педагогічних навчальних закладів Східної України в сучасних умовах. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору* : зб. наук. пр. Київ, 2011. Т. I (26). С. 136-144.
76. Гнізділова О.А. Діяльність наукової школи академіка В. С. Курила. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : зб. наук. пр. / Слов'янський держ. пед. ун-т ; за заг. ред. В. І. Сипченка. Слов'янськ, 2011. Вип. LVIII (58), ч. I. С. 3-10. URL: http://www.slavdpu.dn.ua/images/naukvid/gnvp/gnvp_58-1.pdf
77. Гнізділова О. А. Діяльність наукової школи професора Є. М. Хрикова у галузі управління навчальними закладами. *Витоки педагогічної майстерності* / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2011. Вип. 8, ч. 1. С. 91-97. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/272>
78. Гнізділова О. А., Федій Т. В. Експериментально-дослідницька діяльність у природі як засіб виховання дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2011. 129 с.
79. Гнізділова О. А. Здобутки наукової школи професора Є. М. Хрикова у галузі управління навчальними закладами. *Технології управління освітніми закладами : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті А. С. Макаренка. Управління проектами: проблеми та перспективи розвитку* : регіон. наук.-практ. семінар, м. Полтава, 11–12 берез. 2011 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2011. С. 46–47.
80. Гнізділова О. А., Федій Т. В. Методика організації експериментально-дослідницької діяльності дошкільників у природі. *Інноваційні технології дошкільного виховання* : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; ред. О. С. Чернова. Полтава, 2011. Вип. 5. С. 44–64.
81. Гнізділова О. Наукова школа академіка І. Ф. Прокопенка як форма активізації інноваційної діяльності науково-педагогічних кадрів. *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2011. Вип. 1. С. 126–133. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/858/1/gnizdil.pdf>.
82. Гнізділова О. А. Наукові школи вищих педагогічних навчальних закладів Східної України ХХ століття: теорія, досвід, перспективи : монографія. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2011. 388 с.

2012

83. Гнізділова О. А. Діяльність наукової школи духовного розвитку учнівської молоді професора Г. П. Шевченко. *Теорія і практика виховання сучасної молоді : цінності, зміст, технології* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Луганськ, 4 жовтня 2012 р., Луганськ, 2012. С. 37-40.
84. Гнізділова О. А. Дослідження історії розвитку початкової освіти в науковій школі професора Н. М. Якушко. *Упровадження нового змісту початкової освіти: теорія і практика* : матеріали всеукр. пед. читань, присв. пам'яті Т. М. Байбари, м. Полтава, 3–4 квіт. 2012 р. / Полтав. нац.

- пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2012. С. 38–41.
85. Гнізділова О. Дослідження історії розвитку початкової освіти в наукових школах Східної України. *Імідж сучасного педагога*. 2012. № 6. С. 38–41.
86. Гнізділова О. А. Експериментально-дослідницька діяльність у природі як засіб виховання дітей дошкільного віку *Актуальні проблеми дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Дрогобицький держ. пед. ун-т імені Івана Франка ; за ред. Марії Чепіль. Дрогобич, 2012. С. 135-142.
87. Гнізділова О. Етапи розвитку науково-педагогічних шкіл вищих педагогічних навчальних закладів Східної України ХХ століття. *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2012. Вип. 3 (56). С. 102–110. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/1041/1/Gnizdilo.pdf>.
88. Гнізділова О. А. Загальна характеристика науково-педагогічних шкіл Харківщини. *Становлення і розвиток науково-педагогічних шкіл: проблеми, досвід, перспективи* : зб. наук. пр. / Житомирський держ. ун-т ім. І. Франка ; за ред. В. Кременя, Т. Левовицького. Житомир, 2012. С. 281-290.
89. Гнізділова Е. А. Развитие исследовательской активности детей дошкольного возраста в процессе экспериментирования с объектами природы. *Развитие творческих способностей детей и молодежи в образовательном пространстве* : матер. междунар. науч.-практ. семинара г. Белгород, 26 окт. 2012 г. Белгород, 2012. С. 54–56.
90. Гнізділова О. А. Становлення і розвиток наукових шкіл у вищих педагогічних навчальних закладах Східної України в ХХ столітті : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.01 / Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків, 2012. 32 с.

2013

91. Гнізділова О. А. Актуальні проблеми сучасного українського дошкільної освіти. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. Вип. 1. С. 22-28.
92. Гнізділова О. А. Грані науково-педагогічної діяльності академіка А. М. Богуш. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Київ, 2013. Додаток 1 до Вип. 31, т. V (47): Тематичний вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». С. 112-132.
93. Гнізділова О. А. Діяльність науково-педагогічної школи професора М. Чепіль. *Науковий вісник Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту ім. Тараса Шевченка. Серія Педагогіка* / за заг. ред. А. С. Нісімчука, В. Є. Бенери. Кременець, 2013. Вип. 2. С. 9-14.
94. Гнізділова О. А. Діяльність української науково-педагогічної школи дошкільної лінгводидактики. *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. / Херсонський держ. ун-т. Херсон, 2013. Вип. LXIV С. 10–15 URL: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_64/3.pdf
95. Гнізділова О. А., Федій Т. В. Дослідно-експериментальна діяльність дітей з природними об'єктами в умовах ДНЗ : навч. посіб. / Полтав. нац.

- пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. 182 с.
96. Гнізділова О. Науково-педагогічна школа професора Б. І. Коротяєва. *Педагогічні науки*: зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. Вип. 2 (58). С. 61–67. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2352/1/Gnizdilo.pdf>.
  97. Гнізділова Е. А. Опыт внедрения здоровьесберегающих технологий в дошкольное образование Украины. *Педагогические и психофизиологические проблемы адаптации детей и молодежи*: материалы междунар. науч.-практ. интернет-конф., г. Белгород, 18-22 марта 2013 г. Белгород, 2013. С. 81-84.
  98. Гнізділова О. Педагогічна спадщина В. Короленка і сучасність. *Принадність Вашого слова та імені безмежна у часі (до 160-річчя від дня народження В. Г. Короленка)*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (з міжнар. участю), м. Полтава, 22-23 трав. 2013 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. С. 16–19.
  99. Гнізділова О. Феномен науково-педагогічної школи. *Слов'янський збірник*: зб. наук. і наук.-публіц. пр. / уклад. Л. Л. Безобразова; Слов'янський клуб м. Полтави. Полтава, 2013. Вип. XII. С. 216–224.
  100. Гнізділова О. А., Гаврилюк Н. В. Формування здоров'язберезувальної компетенції у дітей дошкільного віку: навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. 112 с.
  101. Гнізділова О., Гаврилюк Н. Використання здоров'язберезувальних технологій в дошкільній освіті України. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти*: збірник наукових праць. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2013. Випуск 1. С. 68-81.
  102. Гнізділова О. А., Гаврилюк Н. В. Сутність поняття «здоров'язберезувальна компетенція». *Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика*: Збірник наукових праць. Полтава: ПНПУ, 2013. Частина I. С.262-264.

2014 рік

103. Гнізділова О.А. Актуальні проблеми сучасного українського дошкілля. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти*: зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. Вип. 1. С. 22-28.
104. Гнізділова О. А., Гаврилюк Н. В. Використання здоров'язберезувальних технологій в дошкільній освіті України. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти*: зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. Вип. 1. С. 67-81.
105. Гнізділова О. А., Федій Т. В. Дослідно-експериментальна діяльність дітей з природними об'єктами в умовах ДНЗ: навч. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. 107 с.
106. Гнізділова О. А. Зміст і напрями діяльності наукової школи професора Н. В. Гавриш. *Педагогіка вищої та середньої школи*: зб. наук. пр. / Криворізький держ. пед. ун-т. Кривий Ріг, 2014. Т. 39. С. 268-274.

107. Гнізділова О. Ідентифікація феномену "науково-педагогічна школа". *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. Вип. 60. С. 76–84. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2661/1/Gnizdilova.pdf>.
108. Наукові школи Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди : кол. моногр. / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди ; О. А. Андрущенко, Л. І. Білоусова, В. Я. Білоцерківський, О. А. Гнізділова та ін., за заг. ред. І. Ф. Прокопенка. Харків : ХНПУ, 2014. 324 с. URL: <http://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2158pdf>
109. Науково-предметна підготовка магістрів спеціальності «Дошкільна освіта» : навч. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; О. А. Гнізділова, О. А. Федій, О. О. Вашак та ін., за ред. О. А. Федій. Київ : «Центр учбової літератури», 2014. 304 с.
110. Гнізділова О. А. Педагогічне благодійництво жінок в Україні. *Естетика і етика педагогічної дії* : зб. наук. пр. / гол. ред. І. А. Зязюн. Київ ; Полтава, 2014. Вип. 7. С. 189–190. Рец. на кн.: Ільченко О. Благодійна діяльність жінок у галузі освіти України (XVII–XVIII ст.). Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2013. 373 с. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/3837/1/Gnizdilova.pdf>.
111. Гнізділова О., Жамардій В. Підготовка майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до фізкультурно-оздоровчої діяльності : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. 112 с.
112. Гнізділова О. А. Професійна підготовка майбутніх вихователів до формування здоров'язберезувальної компетенції у дітей дошкільного віку *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. / Херсонський держ. ун-т. Херсон, 2014. Вип. LXV (65). С. 231–237. URL: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_65/46.pdf
113. Гнізділова О. А. Рейтингове оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників. *Імідж сучасного педагога*. 2014. № 7. С. 17–19.
114. Гнізділова О. А., Улізько Л. Спільна робота ДНЗ та сім'ї з екологічного виховання. *Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика* : Зб. наук. пр. Полтава: ПНПУ, 2014. Частина I. С. 144-146.
115. Гнізділова О. А., Аксьонова М. Б. Українська народна іграшка – засіб виховання дітей дошкільного віку. *Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика* : Зб. наук. пр. Полтава: ПНПУ, 2014. Частина I. С. 49-51.
116. Гнізділова О. А., Троцило О. В. Роль гри у пізнанні дошкільниками навколишнього світу. *Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика* : Зб. наук. пр. Полтава: ПНПУ, 2014. Частина I. С. 139-141.
117. Гнізділова О. А., Овсяник І. В. Особливості формування ґендерних уявлень у дітей дошкільного віку. *Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика* : Зб. наук. пр. Полтава: ПНПУ, 2014. Частина I. С. 113-115.

118. Гнізділова О. А., Жамардїй Н. В. Досвід впровадження здоров'язбережувальних технологій в дошкільну освіту. *Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика* : Зб. наук. пр. Полтава: ПНПУ, 2014. – Частина I. – С. 74-76.

2015

119. Виробнича науково-дослідна практика : робоча прогр. практики для студ. за спец. 8.01010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Гнізділова, Т. В. Мірошніченко, Н. В. Ковалевська, А. В. Пасічніченко. Полтава, 2015. 20 с.
120. Виробнича педагогічна практика : наскрізна прогр. практики для студ. VI курсу денної форми навч. спец. 8.01010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Гнізділова, Л. В. Зімакова, О. І. Гришко, О. О. Вашак, Н. В. Ковалевська, А. В. Пасічніченко. Полтава, 2015. 40 с.
121. Вступ до спеціальності «Дошкільна освіта» : навч. прогр. нормативної дисц. для підготовки бакалавра напряму 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. О. А. Гнізділова. Полтава, 2015. 10 с.
122. Гнізділова О. А. Динаміка наукових поглядів на проблему формування пізнавального інтересу у школярів (друга половина ХХ століття) *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за ред. О. А. Федій. Полтава, 2015. Вип. 2. С. 21-35. URL: <http://ped.pnpu.edu.ua/doshkilna.php>
123. Гнізділова О. Життєвий шлях та наукова діяльність Івана Андрійовича Зязюна. *Витоки педагогічної майстерності. Педагогічні науки* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. Вип. 16. С. 13–19. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/5602>.
124. Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи з курсу «Вступ до спеціальності «Дошкільна освіта» для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Гнізділова, С. С. Бурсова. Полтава, 2015. 16 с.
125. Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи з курсу «Педагогіка дошкільна» для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Гнізділова, С. С. Бурсова. Полтава, 2015. 16 с.
126. Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи з курсу «Порівняльна дошкільна педагогіка » для студентів напряму підготовки 6.010101, 7.01010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. О. А. Гнізділова. Полтава, 2015. 16 с.
127. Наукові школи у галузі дошкільної освіти : прогр. варіативної навч. дисц. для підготовки магістрів спец. 8.01010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. О. А. Гнізділова. Полтава, 2015. 12 с.

128. Педагогіка дошкільна : навч. прогр. нормативної дисц. для підготовки бакалавра напряму 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. О. А. Гнізділова. Полтава, 2015. 18 с.
129. Порівняльна дошкільна педагогіка : навч. прогр. нормативної дисц. для підготовки бакалавра напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. О. А. Гнізділова. Полтава, 2015. 8 с.
130. Порівняльна дошкільна педагогіка : навч. прогр. нормативної дисц. для підготовки спеціалістів напряму 7.01010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. О. А. Гнізділова. Полтава, 2015. 8 с.
131. Гнізділова О. А., Харченко О. О. Професійне вигорання вихователя ДНЗ: причини, симптоми, шляхи профілактики. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за ред. О. А. Федій. Полтава, 2015. Вип. 2. С. 387-402. URL: <http://ped.pnpu.edu.ua/doshkilna.php>
132. Сучасні технології дошкільного виховання : навч. прогр. варіативної дисц. для підготовки магістрів напряму 8.01010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. О. А. Гнізділова. Полтава, 2015. 10 с.
133. Гнізділова О., Харченко О. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : навч. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. 112 с.
134. Гнізділова О.А. Наукова школа академіка Івана Андрійовича Зязюна. Матеріали Міжнародної науково-практ. конф. "Професійна свобода особистості у вимірах гуманістичної спадщини Антона Макаренка та Івана Зязюна" (м.Полтава, 13 березня 2015 р.) / за заг. ред. проф. М.В. Гриньової. Полтава, 2015. С.27-29.
135. Програма атестаційного екзамену «Теорія та методики організації дошкільного освіти» для студентів спеціальності 7.01010101 «Дошкільна освіта» (спеціалізація іноземна мова) / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Федій, О. А. Гнізділова, О. О. Вашак., О. І. Гришко та ін. Полтава, 2015. 28 с.
136. Програма вступного випробування для здобувачів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» (скорочений термін навчання) / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Федій, А. В. Пасічніченко, О. А. Гнізділова, Л. В. Зімакова та ін. Полтава, 2015. 32 с.
137. Програма вступного випробування для здобувачів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» спеціальності 8.01010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Федій, А. В. Пасічніченко, О. А. Гнізділова, Л. В. Зімакова та ін. Полтава, 2015. 24 с.
138. Програма вступного випробування здобувачів освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» спеціальності 7.01010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ;

уклад.: О. А. Федій, А. В. Пасічніченко, О. А. Гнізділова, Л. В. Зімакова та ін. Полтава, 2015. 24 с.

2016

139. Гнізділова О. А. Наукові школи Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. *Педагогіка та психологія* : зб. наук. пр. / Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди; за заг. ред.: І. Ф. Прокопенка, С. Т. Золотухіної. Харків, 2016. Вип. 54. С. 246–257.
140. Гнізділова О. А. Огієнко Іван Іванович (1882–1972). *25 видатних українських педагогів* : підручник / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка; за ред. А. М. Бойко. Полтава, 2016. С. 300-311.
141. Цисик А. В., Гнізділова О. А. Особливості формування здоров'я-збережувальної компетенції у дітей дошкільного віку. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка; за заг. ред. О. А. Федій. Полтава, 2016. Вип. 3. С. 219-229. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10590>
142. Гнізділова О. А. «Порівняльна дошкільна педагогіка» у системі професійної підготовки майбутнього вихователя. *Scientific horizons-2016. Pedagogical sciences* : materials of the XII International scientific and practical conference, September 30- October 7, 2016 on. С. 68-70.
143. Гнізділова О. А. Порівняльна дошкільна педагогіка як інтердисциплінарна галузь наукового знання. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : зб. наук. пр. / Кам'янець-Подільський нац. ун-т імені Івана Огієнка, Інститут педагогіки НАПН України ; гол. ред. В. М. Лабунець. Кам'янець-Подільський, 2016. Вип. 21 (2-2016), ч. 2. С. 173-179.
144. Програма атестаційного екзамену «Сучасні технології дошкільної освіти» для студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; авт.-уклад.: О. А. Гнізділова , А. В. Пасічніченко, Н. М. Манжелій, Л. В. Зімакова та ін. Полтава, 2016. 28 с.
145. Програма атестаційного екзамену «Теоретичні та методичні засади викладання дошкільної педагогіки, психології та методик дошкільної освіти» для студентів спеціальності 8.01010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; авт.-уклад.: О. А. Гнізділова , А. В. Пасічніченко, Л. В. Зімакова, О. І. Гришко, І. В. Карапузова. Полтава, 2016. 26 с.
146. Програма атестаційного екзамену «Теорія та методики організації дошкільного освіти» для студентів спеціальності 7.01010101 «Дошкільна освіта» (спеціалізація іноземна мова) / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; авт.-уклад.: О. А. Федій, О. А. Гнізділова, О. О. Вашак, Л. В. Зімакова, О. І. Гришко, Ю. Г. Степура. Полтава, 2016. 28 с.
147. Програма атестаційного екзамену «Теорія та методики організації дошкільного освіти» для студентів спеціальності 7.01010101 «Дошкільна освіта» (заочна форма навчання) / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; авт.-уклад.: О. А. Федій, О. А. Гнізділова, О. О. Вашак, Л. В. Зімакова, О. І. Гришко, Ю. Г. Степура. Полтава, 2016. 28 с.

148. Гнізділова О. А. Професійний статус педагога: історія та сучасність. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за заг. ред. О. А. Федій. Полтава, 2016. Вип. 3. С. 22-30. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10504>
149. Гнізділова О. А. Соціальна робота з обдарованими дітьми. *Соціально-гуманітарні науки, економіка, право: нові виклики, практика інновацій* : матеріали між нар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 21-22 квіт., 2016 р. / Полтавський ін-т економіки і права ВНЗ „Відкритий міжнародний університет розвитку людини “Україна”. Київ, 2016. Т. 1. С. 61-64.
150. Hnizdilova Olena Naukowe szkoły Połtawskiego Narodowego Uniwersytetu Pedagogicznego im. V.G. Korolenki. *Paedagogia-Psychologia* : Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. 2016. Vol. 29. № 2. P. 91-99.
151. Gnizdilova Elena Comparative preschool pedagogy as an interdisciplinary branch of science. *In the Sphere of Education and Artistic Work* / edited by Marija Chepil, Anna Marta Zukowska, Oresta Karpenko. Drohobych : publishing department of Drohobych State Pedagogical Ivan Franko University, 2016. P.11-17.
152. Програма атестаційного екзамену «Теорія та методика організації дошкільної освіти». Галузь знань: 0101 «Педагогічна освіта». Напрямок підготовки: 7.01010101 «Дошкільна освіта». Кваліфікація фахівця: Вихователь дітей дошкільного віку. Організатор дошкільної освіти / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Гнізділова, Н. В. Ковалевська, О. І. Гришко, Л. В. Зімакова та ін. Полтава, 2016. 50 с.
153. Програма вступного випробування з дошкільної освіти для вступників на навчання за освітньо-професійною програмою на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти (скорочений термін навчання) / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Федій, А. В. Пасічніченко, Н. В. Ковалевська, О. А. Гнізділова та ін. Полтава, 2016. 31 с.
154. Програма вступного випробування з дошкільної освіти для вступників на навчання за освітньою програмою зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» на другому (магістерському) рівні вищої освіти / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Федій, О. А. Гнізділова, А. В. Пасічніченко, О. І. Гришко та ін. Полтава, 2016. 24 с.
155. Програма вступного випробування з психолого-педагогічних дисциплін для вступників на навчання за освітньо-професійною програмою підготовки фахівців з вищою освітою зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліст / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Федій, О. А. Гнізділова, А. В. Пасічніченко, О. І. Гришко та ін. Полтава, 2016. 32 с.

2017 рік

156. Гнізділова О. А., Цисик А. В. Активізація рухової діяльності дітей дошкільного віку засобами нестандартного фізкультурного

- обладнання: навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. 90 с.
157. Гнізділова О. А., Бурсова С. С. Використання здоров'язбережувальних технологій у період адаптації дітей до дошкільного навчального закладу. *Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження* : монографія / за заг. ред. Ю. Д. Бойчука. Харків, 2017. С. 361-367. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10465>
  158. Гнізділова О. А. Динаміка розвитку наукових шкіл у галузі дошкільної освіти (др. пол. ХХ – поч. ХХІ ст.). *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. Вип. 1. С. 5–17. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/9647/1/1.pdf>.
  159. Гнізділова О. Дошкільна освіта Полтавщини: стан та перспективи розвитку. *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. Вип. 68. С. 3–8. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/8482>.
  160. Курсові та магістерські роботи : метод. реком. та вимоги до написання і оформлення для студ. спец. 6.010101, 8.01010101, 012 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Гнізділова, О. І. Гришко, О. О. Вашак, Л. В. Зімакова та ін. Полтава, 2017. 60 с.
  161. Золотухіна С., Гнізділова О. Наукова школа професора В. І. Лозової як ефективна форма розвитку педагогічної науки. *Українська професійна освіта* / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. 2017. № 2. С. 27–36. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/8955>.
  162. Робоча програма виробничої педагогічної практики у ВНЗ за спец. 012 «Дошкільна освіта», освітній ступінь «магістр» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Гнізділова, Н. В. Ковалевська, А. В. Пасічніченко. Полтава, 2017. 18 с.
  163. Гнізділова О., Стрельников М. Практико-орієнтована технологія розвитку підприємницької компетентності магістрантів з управління та адміністрування. *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. Вип. 69. С. 3–8. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/8992>
  164. Програма атестаційного екзамену «Теорія та методика організації дошкільної освіти». Галузь знань: 0101 «Педагогічна освіта». Напрямок підготовки: 7.01010101 «Дошкільна освіта». Кваліфікація фахівця: Вихователь дітей дошкільного віку. Організатор дошкільної освіти / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Гнізділова, Н. В. Ковалевська, О. І. Гришко, Л. В. Зімакова та ін. Полтава, 2016. 50 с.
  165. Програма вступного випробування з дошкільної освіти для вступників на навчання за освітньо-професійною програмою на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти (скорочений термін навчання) / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Федій, А. В. Пасічніченко, Н. В. Ковалевська, О. А. Гнізділова та ін. Полтава, 2016. 31 с.

166. Програма вступного випробування з дошкільної освіти для вступників на навчання за освітньою програмою зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» на другому (магістерському) рівні вищої освіти / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Федій, О. А. Гнізділова, А. В Пасічніченко, О. І. Гришко та ін. Полтава, 2016. 24 с.
167. Програма вступного випробування з психолого-педагогічних дисциплін для вступників на навчання за освітньо-професійною програмою підготовки фахівців з вищою освітою зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліст / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Федій, О. А. Гнізділова, А. В Пасічніченко, О. І. Гришко та ін. Полтава, 2016. 32 с.
168. Робоча програма виробничої педагогічної практики за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта», освітній ступінь «бакалавр» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: Л. В. Зімакова, О. А. Гнізділова, А. В. Пасічніченко та ін. Полтава, 2017. 35 с.
169. Дошкільна педагогіка: прогр. навч. дисц. для набуття ОР бакалавр за спец. 012 «Дошкільна освіта». / Полтав. нац. пед.ун-т імені В.Г. Короленка; укл. О. А. Гнізділова. Полтава, 2017. 12 с.
170. Дошкільна педагогіка: прогр. навч. дисц. для набуття ОР бакалавр за спец. 014 «Середня освіта (музичне мистецтво)» з додатковою предметною спеціалізацією 012 «Дошкільна освіта». / Полтав. нац. пед.ун-т імені В.Г. Короленка; укл. О. А. Гнізділова. Полтава, 2017. 14 с.
171. Наукові школи у галузі дошкільної освіти: прогр. навч. дисц. для набуття ОР магістр за спец. 012 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед.ун-т імені В.Г. Короленка; укл. О. А. Гнізділова. Полтава, 2017. 9 с.
172. Актуальні проблеми дошкільної педагогіки : прогр. навч. дисц. для набуття ОР магістр за спец. 012 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед.ун-т імені В.Г. Короленка; укл. О. А. Гнізділова. Полтава, 2017. 10 с.
173. Методика викладання дошкільної педагогіки і психології: прогр. навч. дисц. для набуття ОР магістр за спец. 012 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед.ун-т імені В.Г. Короленка; укл. О. А. Гнізділова. Полтава, 2017. 8 с.
174. Науково-педагогічні школи України : прогр. навч. дисц. для набуття ОР доктор філософії за спец. 011 Освітні, педагогічні науки, 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями), 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) / Полтав. нац. пед.ун-т імені В.Г. Короленка; укл. О. А. Гнізділова. Полтава, 2017. 8 с.
175. Сучасні концепції дитинознавства в теорії і практиці : прогр. навч. дисц. для набуття ОР доктор філософії за спец. 012 Дошкільна освіта / Полтав. нац. пед.ун-т імені В.Г. Короленка; укл. О. А. Гнізділова. Полтава, 2017. 8 с.

2018 рік

176. Гнізділова О. А. Використання методики «ляльки з особистими історіями» у правовому вихованні старших дошкільників *Дитинство XXI століття: інноваційна освіта* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Кременчук, 25-26 жовт. 2018 р. / Кременчуцький педагогічний

- коледж імені А. С. Макаренка ; ред.-упоряд. Т. В. Кулікова. Кременчук, 2018. С. 75-79.
177. Гнізділова О. А., Рудич Т. А. Використання методики «Persona Dolls» у правовому вихованні дітей старшого дошкільного віку. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі* : зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за заг. ред. О. А. Гнізділової. Полтава, 2018. Вип. 2. С. 5-11.
  178. Гнізділова О. А., Сулаєва Н. В. Використання мнемотаблиць в організації дослідницької діяльності дітей дошкільного віку в природі. *Навчання й виховання дітей дошкільного та молодшого віку у викликах сьогодення* : монографія / за заг. ред.: О. В. Лобової, І. П. Рогальської-Яблонської. Суми, 2018. С. 42-59.
  179. Гнізділова О., Манжелій Н. Кафедра дошкільної освіти. *Психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка* / редкол.: Н. В. Сулаєва, Ю. І. Браїлко, Л. П. Процай, А. Є. Чернощоківа. Полтава, 2018. С. 18–28.
  180. Гнізділова О. А. Наукова школа професора С. Т. Золотухіної: кроки становлення і вектори розвитку. *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2018. Вип. 72. С. 72-77. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/11847>
  181. Гнізділова О. А. Наукова школа І. А. Зязюна у вимірах сучасності. *Формальна і неформальна освіта у вимірах педагогіки добра Івана Зязюна* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 5–6 берез. 2018 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2018. С. 7-10.
  182. Гнізділова О., Лукашова Ю. Правове виховання дітей дошкільного віку: теорія і практика : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2018. 118 с.
  183. Гнізділова Е. А. Профессиональная подготовка будущих воспитателей к формированию здоровьесберегающей компетенции у детей дошкольного возраста. *Подготовка кадров системы дошкольного образования как ресурс устойчивого развития общества* : сб. научн. ст., г. Минск, 23 нояб. 2018 г. / Беларус. гос. пед. ун-т им. М. Танка ; под общ. ред. О. Н. Анципирович. Минск, 2018. С. 76-81.
  184. Гнізділова О. А., Стрельников М. В. Розвиток підприємницької компетентності магістрантів бізнес-адміністрування. *Економіка. Бізнес-адміністрування. Право*: Журнал Київського університету ринкових відносин. Київ, 2018. № 4(4). С. 281-289. URL: <http://kumr.edu.ua/naukovi-vydannya/>
  185. Гнізділова О. Становлення і розвиток наукових шкіл у галузі дошкільної освіти (др. пол. ХХ – поч. ХХІ ст.). *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2018. Вип. 71. С. 119–126. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10139>.
  186. Виробнича педагогічна практика : робоча прогр. практики для студ. ІІІ курсу спеціальностей «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. І. Березан, О. А. Гнізділова, О. О. Вашак, О. І. Гришко та ін. Полтава, 2018. 36 с.

187. Допитливій малечі про цікаві речі: вчимося дослідницькій діяльності (мнемотаблиці та технологічні карти дослідів) : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за заг. ред. О. А. Гнізділової. Полтава, 2018. 50 с.

2019

188. Гнізділова О. А., Сулаєва Н. В. Погляди А. Макаренка та В. Сухомлинського в педагогічній рецепції Івана Андрійовича Зязюна. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка*: наук. журн. / Нац. уні-т «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. Чернігів, 2019. Вип.1 (157). 199-204 с.
189. Гнізділова О. А., Карапузова І. В. Розвивальне середовище як основа екологічної освіти дошкільників. *Проектування позитивного життєвого простору особистості*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава 18-19 квітн. 2019 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2019. С. 31-33.
190. Гнізділова О. А., Бурсова С.С. Впровадження здоров'язберігаючих технологій в освітній процес дошкільних закладів. *Здоров'я-збережувальні технології освітньому середовищі*: монографія / за заг. ред. Л. М. Рибало. Тернопіль, 2019. С. 345–363.

Бурсова Світлана Сергіївна

2006

1. Бурсова С. Технології раннього навчання М. Зайцева. *Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку*: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. О. С. Чернової. Полтава, 2006. С. 24–44.

2007

2. Гнізділова О. А., Бурсова С. С. Масаж та іграшка як засоби виховання дітей першого року життя. *Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку*: навч.-метод. посіб. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за заг. ред. О. С. Чернової. Полтава, 2007. Вип. 2. С. 82–101.
3. Гнізділова О. А., Бурсова С. С. Особливості розвитку і виховання дітей першого року життя : навч.-метод. посіб. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. 144 с.
4. Бурсова С. Технологія використання масажу у фізичному розвитку дітей немовлячого віку. *Наукові здобутки студентів та магістрантів – школи XXI ст.*: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 14–15 берез. 2007 р. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. С. 34-36.

2008

5. Бурсова С. Колискова пісня як засіб виховання дітей першого року життя. *Професійна підготовка вчителя музичного мистецтва: від традицій до інновацій*: зб. наук. статей за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 17–18 квіт. 2008 р. / Полтав. держ. пед. ун-т

- імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. С. 159–163.
6. Бурсова С. С. Особливості використання масажу у роботі з дітьми першого року життя : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. спеціальності 6.010100 «Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. 37 с.
  7. Особливості розвитку і виховання дітей першого року життя : навч. прогр. спецкурсу для студентів вищ. пед. навч. закл. спеціальності 6.010100 «Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. С. С. Бурсова. Полтава, 2008. 19 с.
  8. Бурсова С. Підготовка майбутніх вихователів до оздоровлення дітей раннього віку. *Соціально-педагогічний комплекс регіону: теорія і практика* : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 21–22 трав. 2008 р. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. С. 46–49.
  9. Бурсова С. С. Специфіка використання іграшки для дітей першого року життя. *Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку* : навч.-метод. посіб. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. Вип. 3. С. 99–108.

2009

10. Карапузова І. В., Бурсова С. С. Ознайомлення дошкільників з природою : матеріали до занять для студ. вищ. навч. закл. спеціальності 6.010100 "Дошкільна освіта" / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2009. 99 с.
11. Бурсова С. Підготовка студентів до виховання дітей першого року життя. *Теоретико-методологічні засади моделювання навчально-виховних систем у педагогічних закладах освіти* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 28–29 жовт. 2009 р. Київ, 2009. С. 94–96.

2010

12. Карапузова І., Бурсова С. Особливості використання інноваційних технологій у процесі валеологічного виховання дошкільників. *Сучасні тенденції розвитку теорії і практики дошкільної освіти* : зб. наук. пр. за матеріалами всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 19–20 трав. 2010 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2010. С. 68–72. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10687>
13. Карапузова І. В., Бурсова С. С. Особливості експериментально-дослідницької діяльності дошкільників у природі. *Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку* : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2010. Вип. 4.

2011

14. Бурсова С. Адаптація дитини до умов дошкільного навчального закладу як психолого-педагогічна проблема. *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2011. Вип. 1. С. 49–53. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/846/1/bursova.pdf>.
15. Карапузова І. В., Бурсова С. С. Інноваційні технології валеологічного виховання дошкільників. *Інноваційні технології виховання дітей*

- дошкільного віку: навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2011. Вип. 5. С. 117–139.
16. Бурсова С. С. Особливості роботи з батьками у період адаптації дітей до дошкільного навчального закладу. *Проблеми та перспективи розвитку української науки на початку третього тисячоліття*: зб. наук. пр. за матеріалами III всеукр. наук.-практ. інтернет-конф, м. Переяслав-Хмельницький, 14–16 груд. 2010 р. Переяслав-Хмельницький, 2011. С. 65–66.

2012

17. Організація педагогічної підтримки дітей у період адаптації до ДНЗ: навч. прогн. спецкурсу для студентів вищ. пед. навч. закл. спеціальності 6.01010101 «Дошкільне виховання» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка; уклад. С. С. Бурсова. Полтава, 2012. 14 с.
18. Бурсова С. С. Особливості взаємодії ДНЗ та родини в період адаптації дитини до умов дитячого навчального закладу: навч.-метод. посіб. для студентів спеціальності 7.01010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2012. 67 с.
19. Бурсова С. С. Проблема адаптації дошкільників у психолого-педагогічних дослідженнях. *Актуальні проблеми дошкілля*: зб. наук. пр. / Дрогобицький держ. пед. ун-т імені Івана Франка. Дрогобич, 2012. С. 258–266.
20. Бурсова С. С. Розвиток ідей гуманістичної педагогіки В. О. Сухомлинського в концепції педагогічної підтримки дітей у період адаптації до ДНЗ. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи* / Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань. 2012. № 41. С. 84–88. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/6605>

2013

21. Бурсова С. С. Использование здоровьесберегающих технологий в период адаптации детей к ДОУ URL: <http://pegas.bsu.edu.ru/mod/forum/discuss.php?d=123311#p173829>
22. Бурсова С. С. Педагогічні ідеї А. С. Макаренка в контексті педагогічної підтримки дітей раннього віку. *Витоки педагогічної майстерності. Педагогічні науки*: зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. Вип. 11. С. 77–80. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2284/1/Bursova.pdf>.
23. Бурсова С. Підготовка майбутніх вихователів у рамках вивчення спецкурсу “Організація педагогічної підтримки дітей у період адаптації до ДНЗ” *Проблеми підготовки сучасного вчителя*: зб. наук. пр. / Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань, 2013. Вип. 8, ч. 2. С. 137–143. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/6602>
24. Бурсова С. С. Психолого-педагогические аспекты адаптации детей к дошкольному образовательному учреждению. *Педагогические и психофизиологические проблемы адаптации детей и молодежи*: материалы междунар. науч.-практ. интернет-конф., г. Белгород, 18–22 марта, 2013. г. Белгород, 2013. С. 59–63.
25. Бурсова С. Теоретико-прикладні аспекти впровадження педагогічної підтримки у навчально-виховний процес дошкільного закладу

Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : зб. наук. пр. / Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань, 2013. Вип. 47. С. 117–121. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/6605>

2014

26. Бурсова С. Особливості роботи вихователя дошкільного закладу з батьками в умовах педагогічної підтримки дитини. *Імідж сучасного педагога*. 2014. №7 (146). С. 62–64. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/6603>
27. Бурсова С. Особливості створення розвивального середовища для груп дітей раннього віку. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. Полтава, 2014. Вип. 1. С. 23–29.
28. Бурсова С. С. Розвивальне середовище як умова ефективної організації педагогічної підтримки дітей дошкільного віку. *Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки*. 2014. Вип. 34. С. 11–16. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/6604>
29. Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти дошкільників : прогр. нормативної навч. дисц. для студ. напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. С. С. Бурсова. Полтава, 2014. 16 с.
30. Bursova S. Preparation of future preschool teacher to the implementation of educational support of children in the period of their adaptation to the kindergarten. *Teacher education in Ukraine : Historical experience and modern challenges*. Lublin, 2014. P. 233–239.

2015

31. Бурсова С. С. Актуальні проблеми адаптації дітей до дошкільного навчального закладу. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Вінниця, 10–11 листоп. 2015 р. Вінниця, 2015. С. 176–179.
32. Бурсова С. С. Діагностика рівнів адаптації дітей до дошкільного навчального закладу. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології* : наук. журн. Суми, 2015. № 10 (54). С. 280–287. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/6601>
33. Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям : навч. прогр. курсу для студ. вищ. пед. навч. закл. напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. С. С. Бурсова. Полтава, 2015. 11 с.
34. Бурсова С. С. Управлінський аспект педагогічної підтримки дітей в умовах адаптації їх до дошкільного навчального закладу. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. Запоріжжя, 2015. Вип. 45 (98). С. 80–86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2015_45_12
35. Бурсова С. С. Управлінський аспект педагогічної підтримки дітей в умовах адаптації їх до дошкільного навчального закладу. *Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка* : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Суми, 3 груд. 2015 р. Суми, 2015. Т. 3. С. 7–11.

36. Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи з курсу «Вступ до спеціальності «Дошкільна освіта» для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Гнізділова, С. С. Бурсова. Полтава, 2015. 16 с.
37. Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи з курсу «Педагогіка дошкільна» для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Гнізділова, С. С. Бурсова. Полтава, 2015. 16 с.

2016

38. Карапузова І., Бурсова С. Дитяче експериментування: реалії та перспективи. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології* : наук. журн. Суми, 2016. № 9 (63). С. 39–49. URL: <http://dspace.pnpri.edu.ua/handle/123456789/10471>
39. Волкова Ю., Бурсова С. Нетрадиційні оздоровчі технології у сучасному ДНЗ. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за заг. ред. О. А. Федій. Полтава, 2016. Вип. 1. С. 50–58. URL: <http://dspace.pnpri.edu.ua/handle/123456789/10523>
40. Опанасенко Д. О., Бурсова С. С. Особливості виховання дітей батьком. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за заг. ред. О. А. Федій. Полтава, 2016. Вип. 1. С. 137–144. URL: <http://dspace.pnpri.edu.ua/handle/123456789/10543>

2017

41. Бурсова С. С., Гнізділова О. А. Використання здоров'язбережувальних технологій у період адаптації дітей до дошкільного навчального закладу. *Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження* : монографія / за заг. ред. Ю. Д. Бойчука. Харків, 2017. С. 361–367. URL: <http://dspace.pnpri.edu.ua/handle/123456789/10465>
42. Бурсова С. С. Зміст і методика навчання рухам дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. для студ. спеціальності 012 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. 28 с.
43. Курсові та магістерські роботи: методичні рекомендації та вимоги до написання і оформлення для студентів спеціальності 6.010101, 8.01010101, 012 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Гнізділова, Л. В. Зімакова, Н. М. Манжелій, С. С. Бурсова та ін. Полтава, 2017. 60 с.
44. Наскрізна програма практики студентів спеціальності 6.010101 «Дошкільна освіта» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: Н. В. Сулаєва, О. А. Гнізділова., Л. В. Зімакова, С. С. Бурсова та ін. Полтава, 2017. 27 с.
45. Бурсова С. С. Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям : навч.-метод. посіб. для самостійної роботи студ. спеціальності 012 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. – 44 с.

46. Бурсова С. С. Основи фізичного виховання дітей першого року життя. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі*: зб. наук. пр. / за заг. ред. О. А. Гнізділової. Полтава, 2017. Вип. 1. С. 68–75. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/9660/1/11.pdf>.
47. Бурсова С. С., Карапузова І. В. Підготовка майбутніх вихователів у рамках вивчення дисципліни «Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям» освіти. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*: ХХІХ міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Переяслав-Хмельницький, 31 жовт. 2017 р. Переяслав-Хмельницький, 2017. Вип. 29. С. 294–297.
48. Програма атестації з фахових методик дошкільного виховання для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» кваліфікацій «вихователь дітей дошкільного віку», «вихователь дітей раннього та дошкільного віку» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка; уклад.: С. С. Бурсова, О. О. Вашак, О. І. Гришко, Л. В. Зімакова та ін. Полтава, 2017. 44 с.
49. Бурсова С. С., Карапузова І. В. Психологічний супровід дітей в період адаптації до ДНЗ. *Педагогічна освіта: теорія і практика*: зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2017. Вип. 23 (1-2017), ч. 1. С. 57–62. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10473>
50. Бурсова С. С., Карапузова І. В. Реалізація системи П. Іванова в закладах освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика*: зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський, 2017. Вип. 22 (1–2017), ч. 2. С. 159–164. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10472>
51. Бурсова С. С. Специфіка розвитку мови дітей першого року життя. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика*: зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. Вип. 10. С. 33–42.
52. Бурсова С. С. Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти дошкільників: навч.-метод. посіб. для самостійної роботи студ. спеціальності 012 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. 80 с.

2018

53. Бурсова С. С., Гришко О. І., Карапузова І. В., Клевака Л. П. Використання розвивального математичного матеріалу з метою формування елементарних математичних уявлень старших дошкільників. *Навчання й виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку у викликах сьогодення*: монографія / за заг. ред. О. В. Лобової, І. П. Рогальської-Яблонської. Суми, 2018. С. 7–25. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10467>
54. Виробнича педагогічна практика: робоча прогр. практики для студ. ІІІ курсу спеціальностей «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка; уклад.: О. І. Березан, С. С. Бурсова, О. О. Вашак, О. І. Гришко та ін. Полтава, 2018. 36 с.
55. Карапузова І., Бурсова С. Організація педагогічної підтримки майбутніх вихователів у процесі навчання. *Естетика і етика педагогічної дії*: зб. наук. пр. Київ; Полтава, 2018. Вип. 18. С. 162–171. URL:

<http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/9767/1/Karapuzova.pdf>.

56. Бурсова С.С., Карапузова І. В. Особливості адаптації дітей дошкільного віку в ситуації зміни соціального середовища. *Соціальна робота в сучасному суспільстві: тенденції, виклики, перспективи* : матеріали ІІ всеукр наук.-практ. конф., м. Полтава, 28 лют. 2018 р. Київ, 2018. С. 22–24.

2019

57. Гнізділова О. А., Бурсова С.С. Впровадження здоров'язберігаючих технологій в освітній процес дошкільних закладів. *Здоров'я зберезувальні технології в освітньому середовищі* : монографія / за заг. ред. Л. М. Рибало. Тернопіль, 2019. С. 345–363.

Вашак Оксана Олексіївна

2004

1. Вашак О. Історичні аспекти розвитку методичної служби дошкільного виховання на Полтавщині. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г Короленка. Педагогічні науки*. Полтава, 2004. Вип. 2 (35). С. 166–170.
2. Вашак О. Особливості комунікативно-мовленнєвої діяльності дошкільників у навчально-виховному процесі. *Реформування освіти й інноваційні технології у вивченні мови* : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 18–19. листоп. 2003 р. / Полтав. держ. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2004. С. 77–79.

2005

3. Вашак О. О. До проблеми виховання екологічно безпечної поведінки старших дошкільників у природному довкіллі. *Вісник Київ. міжнар. ун-ту. Серія: Педагогічні науки* : зб. наук. пр. за матеріалами всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 17–19 лют. 2005 р. / Київ. міжнар. ун-т. Київ, 2005. Вип. 7. С. 43–45.
4. Вашак О. Народна педагогіка про пренатальний та післянатальний період розвитку дитини. *Пренатальні психосоматичні реакції та післянатальний розвиток і формування особистості дитини: педагогічний, психологічний, медичний аспекти* : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава 14–15 квіт. 2004 р. / Полтав. держ. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2005. С. 83–87.
5. Вашак О. Особливості формування екологічно безпечної поведінки старших дошкільників у природному довкіллі. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г Короленка. Педагогічні науки*. Полтава, 2005. Вип. 3 (42). С. 164-173.
6. Вашак О. О. Сутність та зміст екологічно безпечної поведінки дошкільників у природному довкіллі. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : зб. наук. пр. за матеріалами всеукр. наук.-практ. конф., 30 лист.–01 груд. 2005 р. / Ін-т проблем виховання. Київ, 2005. Вип. 8. С. 238 – 242.

2006

7. Вашак О. Особливості формування екологічно безпечної поведінки старших дошкільників у природному довкіллі. *Психолого-педагогічні проблеми формування професіоналізму викладача вищої школи в умовах Європейського виміру* : зб. наук. пр. за матеріалами всеукр. наук-практ. конф., м. Полтава, 15–16 лют. 2006 р. / Полт. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2006. С. 23–27.
8. Вашак О. О. Сім'я, як один із основних осередків виховання у дітей екологічно безпечної поведінки. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : зб. наук. пр. за матеріалами всеукр. наук-практ. конф., м. Київ, 25–26 лист. 2006 р. / Ін-т проблем виховання. Київ, 2006. Вип. 9. С. 310–317.

2007

9. Вашак О. О. К вопросу о взаимосвязи здоровья подрастающего поколения и факторов природной среды. *Диалог культур в современном образовательном пространстве* : сб. науч. трудов за матеріалами міжнарод. науч.-практ. конф. (заочная) / Ульянов. гос. пед. ун-т имени И. Ульянова. Ульяновск, 2007. С. 136–137.
10. Вашак О. О. Роль еколого-розвивального середовища в екологічному вихованні дітей дошкільного віку. *Реалізація принципу наступності дошкільної та початкової ланок у контексті суб'єктивної парадигми освіти* : зб. наук. пр. за матеріалами всеукр. наук-практ. конф., м. Слов'янськ, 17–18 трав. 2007 р. / Слов'янськ. держ. пед. ун-т. Слов'янськ, 2007. С. 253–257.

2008

11. Вашак О. Особливості виховання екологічно безпечного поводження у природному довкіллі дітей дошкільного віку. *Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку* : навч.-метод. посіб. / Полт. держ. пед. ун-ту ім. В. Г. Короленка ; за заг. ред. О. С. Чернової. Полтава, 2008. Вип. 3. С. 68–72.
12. Вашак О. Особливості екологічного виховання дошкільників на засадах народної педагогіки. *Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку* : навч.-метод. посіб. / Полт. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; за заг. ред. О. С. Чернової. Полтава, 2008. Вип. 4. С. 48-52.
13. Вашак О. О. Підготовка майбутніх вихователів до формування у дітей дошкільного віку екологічно безпечної поведінки. *Efektivni nastroje modernich ved-2008* : зб. наук. пр. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф. Прага, 2008. Вип. 9. С. 38–40.
14. Вашак О. О. Проблеми формування у дошкільників екологічно безпечної поведінки у фаховій підготовці майбутніх вихователів. *Проблеми суспільного виховання дошкільників у контексті гуманітарної освіти* : зб. наук. пр. за матеріалами всеукр. наук-практ. конф., м. Херсон, 14–15 трав. 2008 р. / Херсон. держ. ун-т. Херсон, 2008. Вип. 49. С. 209–212.

2009

15. Вашак О. О. Вплив факторів природного середовища на здоров'я людини. *Квазіпросторові відносини людини і середовища: педагогічний, психологічний, біологічний, медичний аспекти* : зб. наук. пр. за матеріалами всеукр. наук-практ. конф., м. Полтава, 15–16 жовтня 2008 р. / Полт. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2009. С. 123–125.
16. Вашак О. О. Готовність майбутніх вихователів до інтеграції екологічних та етнопедагогічних знань у навчально-виховному процесі. *Наукові записки* : зб. наук. пр. за матеріалами міжнар. наук-практ. конф., м. Вінниця, 5–7 трав. 2009 р. / Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2009. Вип. 27. С. 70–74.
17. Вашак О. О. Діагностика рівнів готовності майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки. *Імідж сучасного педагога*. 2009. № 10 (99). С. 64–67.
18. Вашак О. О. Екологічне виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки : навч.-метод. посіб. для студ. спеціальності 7.010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів та завідувачів дошкільних навчальних закладів / Полт. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2009. 120 с.
19. Вашак О. О. Специфіка підготовки майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки. *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2009. Вип. 2. С. 49–54. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/705/1/Bashak.pdf>.

2010

20. Вашак О. О. Використання майбутніми вихователями народних фольклорних форм, як специфічних засобів екологічного виховання дошкільників *Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Серія Педагогічні науки*. Глухів, 2010. Вип. 12. С. 67-69. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10701>
21. Вашак О. О. Підготовка майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2010. 20 с.
22. Вашак О. О. Ребенкознание как украинский народный потенциал экологического воспитания дошкольников. *Современные тенденции развития теории и практики дошкольного и начального школьного образования* : сб. науч. тр. Междунар. науч.-практ. конф. / Белгород. гос. ун-тет. Белгород, 2010. Ч. 1. С. 19-22.

2011

23. Вашак О. О., Саядова Н. М. Особистісно-орієнтований підхід у розвитку мовлення старших дошкільників : навч.-метод. посіб. для студ. спеціальності 7.010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів та завідувачів дошкільних навчальних закладів / Полт. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2011. 100 с.
24. Вашак О. О., Троцька Е. О. Особливості використання українських народних традицій в екологічному вихованні дошкільників : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 7.010101 «Дошкільна освіта», вихователів,

- методистів та завідувачів дошкільних навчальних закладів / Полт. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2011. 84 с.
25. Вашак О. О. Підготовка майбутніх вихователів до використання педагогічних ідей народу в сучасній науково-педагогічній практиці. *Проблеми та перспективи розвитку української науки на початку третього тисячоліття* : зб. наук. пр. за матеріалами III всеукр. наук-практ. інтернет-конф., м. Переяслав-Хмельницький, 14-16 груд. 2011 р. Переяслав-Хмельницький, 2011. С. 66-68.
  26. Вашак О. О. Підготовка майбутніх педагогів до екологічного виховання дошкільників. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти* : зб. наук. пр. за матеріалами всеукр. наук-практ. конф., м. Херсон, 4-5 трав. 2011 р. / Херсон. держ. ун-т. Херсон, 2011. Вип. LVIII, ч. I. С. 212-216. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10702>
  27. Вашак О. О. Реалізація принципу природовідповідності в екологічному вихованні дошкільників. *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2011. Вип. 1. С. 42-48. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/845/1/vashak.pdf>.
  28. Вашак О. О. Українська народна казка, як засіб екологічного виховання дошкільників. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки* : зб. наук. пр. за матеріалами всеукр. наук-практ. конф., м. Київ, 4-5 лют. 2011 р. / Київ. нац. ун-т. імені Тараса Шевченка. Київ, 2011. Вип. 12. С. 251-255.
  29. Вашак О. О. Формування в майбутнього педагога компетентнісного підходу до екологічного виховання дошкільників. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітніх школах* : зб. наук. пр. Запоріжжя, 2011. Вип. 20 (73). С. 77-83. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10703>

2012

30. Вашак О. О. Виховання дітей раннього віку : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 7.01010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів та завідувачів дошкільних навчальних закладів / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2012. 84 с.
31. Вашак О. О. Готовність майбутніх вихователів до використання українських фольклорних форм, як засобу екологічного виховання дошкільників. *Актуальні проблеми дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Дрогобицький держ. пед. ун-т імені Івана Франка ; за ред. Марії Чепіль. Дрогобич, 2012. С. 142-150. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10704>
32. Вашак О. О. Особливості проблеми підготовки майбутніх вихователів до екологічного виховання дошкільників на засадах етнопедагогіки. *Теорія і практика виховання сучасної молоді: цінності, зміст, технології* : зб. наук. пр. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф. / Луганська державна академія культури і мистецтв. Луганськ, 2012. С. 35-36. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10705>
33. Вашак О. О. Формирования экологически безопасного поведения дошкольников как важное условие сохранения их жизни и здоров'я. *Развитие творческих способностей детей и молодёжи в образовательном пространстве* : материалы междунар. науч.-практ. сем., г. Белгород. 26 окт. 2012 г. Белгород, 2012. С. 182-184.

2013

34. Вашак О. О. До проблеми екологічно безпечної поведінки особистості у природі. *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД* : матеріали XVIII між нар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Переяслав-Хмельницький, 29-30 груд. 2013 р. Переяслав-Хмельницький, 2013. С. 148-149.
35. Вашак О. О., Іванченко І. Ю. Казка як засіб навчання розповідей дітей дошкільного віку. : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 7.010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів та завідувачів дошкільних навчальних закладів / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. 80 с.
36. Вашак О. О., Кривошея Н. В. Особливості використання ігор у вихованні дітей раннього віку : навч.-метод. посіб. для студ. спеціальності 7.010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів та завідувачів дошкільних навчальних закладів / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. 82 с.
37. Вашак О. О., Бубир О. Г. Особливості особистісного-орієнтованого підходу на заняттях з розвитку мовлення дітей дошкільного віку. : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 7.010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів та завідувачів дошкільних навчальних закладів / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. 84 с.
38. Вашак О.О., Лавринович Н. П. Особливості підготовки дітей дошкільного віку до школи в умовах сільської місцевості : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 7.010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів та завідувачів дошкільних навчальних закладів / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. 80 с.
39. Вашак О.О. Українські народні ігри, як засіб екологічного виховання дошкільників. *II Міжнародні психолого-педагогічні Челпанівські читання (з нагоди 100-річчя заснування Психологічного інституту Г. І. Челпановим)* : зб. наук. пр. за матеріалами міжна. наук.-практ. конф. / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія», Психологічний інститут РАО, Краківська Академія імені Анджея Фрича Моджевського. Київ, 2013. С. 35-36.
40. Вашак О. О., Опришко Я. В. Українські народні ігри як засіб мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 7.010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів та завідувачів дошкільних навчальних закладів / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. 87 с.
41. Вашак О. О., Хапікало С. Г. Формування мовленнєвої компетенції у підготовці дитини до школи : навч.-метод. посіб. для студ. спец 7.010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів та завідувачів дошкільних навчальних закладів / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. 87 с.
42. Вашак О. О., Богдан В. О. Формування творчої особистості дошкільників засобами етнопедагогіки (малі фольклорні жанри) : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 7.010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів та завідувачів дошкільних навчальних закладів / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. 86 с.

2014

43. Вашак О. А. Значення ідеї народності у педагогічній спадщині К. Д. Ушинського для сучасної підготовки майбутніх педагогів. *Актуальні проблеми психологічної науки у вимірах сучасного освітнього простору* : зб. наук. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 15–16 трав. 2014 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. С. 54–58.
44. Вашак О. О. Значення української етнопедагогіки у підготовці майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Київ, 2014. Додаток 1 до Вип. 35, Том IX (60). С. 339-347. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10709>
45. Вашак О., Богдан В. Особливості малих фольклорних жанрів у формуванні творчої особистості дошкільника. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. Вип. 1. С. 36-47.
46. Вашак О., Лавринович Н. Особливості формування психологічної готовності дошкільника до навчання в школі. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. Вип. 1. С. 47-57.
47. Вашак О. О. Педагогічна практика у ВНЗ. *Науково-предметна підготовка магістрів спеціальності «Дошкільна освіта»* : навч. посіб. / Полт. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за ред. О. А. Федій. Київ, 2014. С. 253-260.
48. Вашак О. О., Богдан В. О. Підготовка майбутніх вихователів то формування творчої особистості дошкільників на заняттях з народознавства : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 7.01010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів та завідувачів дошкільних навчальних закладів / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. 84 с.
49. Вашак О. О. Принцип природовідповідності як визначальна засада у вихованні особистості. *Актуальні проблеми психологічної науки у вимірах сучасного освітнього простору* : зб. наук. пр. за матеріалами всеукр. наук.-практ. конф. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка, Ін-т психол. імені Г. С. Костюка НАПН України, Мелітоп. держ. пед. ун-у імені Богдана Хмельницького. Мелітополь, 2014. С. 331-338. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10707>
50. Вашак О., Опришко Я. Українські народні ігри як засіб мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. Вип. 1. С. 57-67.
51. Вашак О. О. Формування екологічного світобачення дошкільників у національній системі виховання. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Київ, 2014. Додаток 1 до Вип. 35, т. VI (57).

C. 60-67. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10708>

52. Вашак О. О., Островерха А. М. Українські народна традиції як засіб розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 7.01010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів та завідувачів дошкільних навчальних закладів / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. 112 с.

2015

53. Вашак О. О. До проблеми професійно-педагогічної компетенції майбутніх педагогів у спадщині сучасних вітчизняних науковців. *Професійна свобода особистості у вимірах гуманістичної спадщини Антона Макаренка та Івана Зязюна* : матеріали XIV міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 13 берез. 2015 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. С. 27–29.
54. Вашак О. О. Значення педагогіки народознавства для сучасної національної системи виховання. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології* : зб. наук. пр за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф. «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін». Суми, 2015. С. 101-109. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10710>
55. Вашак О. О. Психологія управління та управління в системі дошкільної освіти : навч.-метод. посіб. для студ. спец. «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. 86 с.
56. Вашак О. О. Становлення системи суспільного дошкільного виховання на Полтавщині у період кінця XIX – початку XX ст. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди*. Київ, 2015. Додат. 1 до Вип. 35, т. X (61). С. 339-347. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10712>

2016

57. Вашак О. О. Методика проведення занять з народознавства у ДНЗ : навч.-метод. посіб. для студ. спец. «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка. Полтава, 2016. 112 с.
58. Вашак О. О., Бабич О. М. Особливості використання малих фольклорних жанрів у вихованні дітей молодшого дошкільного віку. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за заг. ред. О. А. Федій Полтава, 2016. Вип. 2. С. 36-47. <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10506>
59. Вашак О. О. Особливості підготовки майбутніх вихователів до формування творчої особистості дитини дошкільного віку на заняттях з народознавства. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : зб. наук. пр. за матеріалами II міжнар. наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми наступності початкової і дошкільної освіти» / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України. Кам'янець-Подільський. 2016. Вип. 20 (1-2016). С. 188-204. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10711>
60. Вашак О. О., Павленко Т. В. Соціально-комунікативна компетентність як чинник формування міжособистісних взаємин дошкільників. *Формування*

- сучасного освітнього середовища: теорія і практика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2016. Ч. I. С. 105-107.
61. Вашак О. О. Становлення системи суспільного дошкільного виховання на Полтавщині у період кінця ХІХ – початку ХХ ст. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Київ, 2016. Додат. 1 до Вип. 35, т. Х (61). С. 339-34.
62. Вашак О. О., Манжелій Н. М. Сутність та структурні компоненти екологічно безпечної поведінки дошкільників. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : зб. наук. пр. / Кам'янець-Поділь. нац. пед. ун-т імені Івана Огієнка; Ін-т пед. НАПН України. Кам'янець-Подільський, 2016. Вип. 21 (2–2016), ч. 2. С. 206–212.

2017

63. Вашак О. О. Виховання дітей дошкільного віку на принципах українського родинознавства у сучасних умовах. *Від творчого педагога до творчої дитини: гармонія партнерської взаємодії педагога з дитиною* : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф. / Кам'янець-Поділь. нац. пед. ун-т імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2017. С. 49-53. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10713>
64. Вашак О. О. Виховання дітей раннього віку : навч.-метод. посіб. для студ. спец. «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. 90 с.
65. Вашак О. О. Особливості використання виховного потенціалу української народної педагогіки в освітньому просторі сучасних ДНЗ. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за заг. ред. О. А. Гнізділової. Полтава, 2017. Вип. 1. С. 75–80. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/9661/1/12.pdf>.
66. Вашак О. О., Бабич О. О. Особливості використання українського фольклору у процесі національного виховання дітей молодшого дошкільного віку : навч.-метод. посіб. для студ. спец. «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. 90 с.
67. Манжелій Н. М., Вашак О. О. Становлення і розвиток навчально-виховних комплексів: ретроспективний аналіз. *Людинознавчі студії* : зб. наук. пр. Дрогоб. держ. пед. ун-ту імені Івана Франка. Серія Педагогіка. Дрогобич, 2017. Вип. 5/37. С. 98–108. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10462>

2018

68. Вашак О. О., Гринь Ю. Г. Академічна доброчесність: виклики сучасності. *Академічна доброчесність: виклики сучасності* : зб. наук. есе учасників наукового стажування для освітян, м. Варшава, 1-13 жовт. 2018 р. / Польсько-українська Фондація Інститут Міжнародної та Академічної та Наукової Співпраці, Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського, Фондація ADD (республіка Польща). Варшава, 2018. С. 93-99. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10715>

69. Вашак О. О. Особенности адаптации детей в заведениях дошкольного образования. *Научно-образовательное пространство: реалии и перспективы повышения качества образования* : науч.-практ. конф. с междунар. участием / Молдова. Комратский гос. ун-т. Комрат, 2018. С. 230-234. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10715>
70. Вашак О. О. Особливості використання мультимедійних технологій у процесі ознайомлення дошкільників з українськими народними традиціями. *Нові стратегії розвитку початкової освіти в умовах євроінтеграції* : зб. наук. пр. за матеріалами всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. з міжнар. участю / Держ. вищ. навч. закл. «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Кам'янець-Подільський. нац. пед. ун-т імені Івана Огієнка. Івано-Франківськ, 2018. С. 62-66.
71. Вашак О. О. Особливості ознайомлення дошкільників з регіональними відмінностями української народної іграшки у ДНЗ : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2018. 90 с.
72. Вашак О. О. Проблема особистісно-орієнтованого підходу у мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку. *Від творчого педагога до творчої дитини: гармонія партнерської взаємодії педагога з дитиною* : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., м. Кам'янець-Подільський, 22-23 жовт. 2018 р. / Кам'янець-Подільський нац. пед. ун-т імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2018.
73. Вашак О. О., Манжелій Н. М. Українська народна іграшка у освітньому просторі закладів дошкільної освіти. *Навчання й виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку у викликах сьогодення* : монографія / за заг. ред. О. В. Лобової, І. П. Рогальської-Яблонської. Суми, 2018. С. 167-184.
74. Manzheliy N. M., Vashak O. O. Edukacyjny potencjał nowoczesnej rodziny jako warunek wszechstronnego rozwoju osobowości. *Obraz rodziny i szkoły w ujęciu interdyscyplinarnym* / pod redakcją dr Olgi Zameckiej-Zalas i Izabeli Kieltyk-Zaborowskiej. Piotrków Trybunalski, 2018. P. 33-47. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10714>

2019

75. Вашак О., Мартиросян Л. Формування професійно-педагогічного іміджу працівників вищої школи. *Педагогічний дискурс*. № 26. С. 38–43.
76. Основи педагогічної майстерності та педагогічної творчості : метод. реком. до практичних занять : навч.-метод. посіб. для студ. Спец. 012 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. О. Вашак, О. Г. Вільхова. Полтава, 2019. 66 с.

Вільхова Оксана Григорівна

2002

1. Вільхова О. Професор Г. Ващенко про систему національного в Україні. *Наукові здобутки студентів і магістрантів - школі XXI століття* : зб. наук. пр. студ. і магістрантів психолого-пед. ф-ту / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2002. Вип. 2. С. 3–5.

2. Вільхова О. Реалізація ідей національного виховання у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. *Світ очима молодих дослідників. Студентська наука 2001-2002* : зб. наук. пр. студ. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2002. Вип. 2. С. 45–46.

2003

3. Вільхова О. Вплив сім'ї на соціалізацію дитини. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка. Педагогічні науки*. Полтава, 2003. Вип. 1–2 (28/29). С. 39–41.
4. Вільхова О., Парака О. Збереження здоров'я новонароджених – важлива проблема сьогодення. *Формування здорового способу життя студентської молоді: реалії та перспективи* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 24–25 груд. 2002 р. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2003. С. 67–68.
5. Вільхова О. Здоров'я – найбільша цінність студентської молоді. *Формування здорового способу життя студентської молоді: реалії та перспективи* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 24–25 груд. 2002 р. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2003. С. 32–34.
6. Вільхова О. Роль сімейного виховання у соціалізації особистості молодшого школяра. *Витоки. Альманах Української асоціації Антона Макаренка*. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2003. Вип. 1. С. 49–50.

2007

7. Вільхова О. Формування особистості дитини засобами мистецтва. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Педагогічні науки*. Полтава, 2007. Вип. 3–4 (55–56). С. 182–187.

2008

8. Вільхова О. Особливості діяльності педагогів-хореографів в умовах функціонування соціально-педагогічного комплексу "Дошкільний заклад – школа". *Соціально-педагогічний комплекс регіону: теорія і практика* : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 21–22 трав. 2008 р. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. С. 73–76.
9. Вільхова О. Розвиток хореографічної освіти на Полтавщині у повоєнний період (1945–1957 рр.). *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Педагогічні науки*. Полтава, 2008. Вип. 3 (61). С. 286–291.

2012

10. Вільхова О. Г. Хореографічне мистецтво як невід'ємна складова виховної парадигми в педагогічній системі початкової освіти УРСР у другій половині ХХ століття. *Упровадження нового змісту початкової освіти: теорія і практика* : всеукр. педагогічні читання, м. Полтава, 3-4 квіт. 2012 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2012. С. 53-56.

2013

11. Вільхова О. Г. Естетичне виховання дітей та молоді у галузі народної хореографічної освіти в радянській Україні. *Иновационные технологии в социальной работе и образовании: отечественный и зарубежный опыт* : сб. материалов междунар. заоч. науч.-практ. конф., г. Ставрополь, декабрь 2013 г. Ставрополь, 2014. С. 224-230.
12. Вільхова О. Г. Танцювальний колектив в освітніх закладах України як засіб популяризації здорового способу життя серед учнівської молоді. *Упровадження здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховний процес освітніх закладів* / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. С. 43-46.

2014

13. Вільхова О. Г. Основні вимоги до керівника дитячого хореографічного колективу. *Педагогічні та психологічні науки: напрямки та тенденції розвитку в Україні та світі* : зб. наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 23-24 трав. 2014 р. Одеса, 2014. С. 34-38.
14. Вільхова О. Г. Порівняльний аналіз радянської і сучасної виховної парадигми. *Scientific and Practical Results in 2014. Prospects for Their Development* : International scientific and practical conference, December 22-24, 2014. Dubai, 2014. Vol. II. С. 116-119.

2015

15. Вільхова О. Г. Залучення "важких" дітей до гурткової хореографічної роботи в радянській Україні (1945-1991 рр.). *Педагогіка та психологія* : зб. наук. пр. / за заг. ред. І. Ф. Прокопенка, С. Т. Золотухіної. Харків, 2015. Вип. 48. С. 174-183. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10832>
16. Вільхова О. Г. Педагогічний потенціал народного хореографічного мистецтва як засіб цілісного розвитку дітей молодшого шкільного віку *Якість неперервної освіти в умовах євроінтеграційних процесів: тенденції, проблеми, прогнози* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Чернівці, 2-4 листопада 2015 р. / Чернівецький нац. ун-т імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2015. С. 116-118.
17. Вільхова О. Г. Розвиток дитячої народної хореографії в радянській Україні у структурі діяльності обласних будинків народної творчості (друга половина ХХ ст.) *Людинознавчі студії* : зб. наук. пр. Дрогобицького держ пед. ун-ту імені Івана Франка. Дрогобич, 2015. Вип. 31. С. 79-88. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10830>
18. Вільхова О. Г. Розвиток дитячої народної хореографії у системі позаурочної діяльності шкіл УРСР (1945-1991 рр.). *Тенденції і перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації* : зб. матеріалів V міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 10-11 лип. 2015 р. / Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т імені Григорія Сковороди. Переяслав-Хмельницький, 2015. С. 45-48.

2016

19. Вільхова О. Г. Дитяча народна хореографія у діяльності організатора позакласної та позашкільної виховної роботи в УРСР. *Наукові записки*

- Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки.* Бердянськ, 2016. С. 43-48. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10833>
20. Вільхова О.Г. Народна хореографія у середовищі учнів молодшого шкільного віку. *Тенденції і перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*: матеріали XVIII між нар. наук.-практ. конф., 27-28 жовт. 2016 р. / Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т імені Григорія Сковороди. Переяслав-Хмельницький, 2016. С. 56-59.
21. Вільхова О. Г. Особливості педагогічної діяльності керівників дитячих хореографічних гуртків та самодіяльних колективів у радянській Україні (1945-1991 р.). *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.* Умань, 2016. С. 36-45. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10834>
22. Вильхова О. Г. Педагогический потенциал народного хореографического искусства как средство целостного развития детей младшего школьного возраста. *Синергия* / Воронежский экономико-правовой институт. Воронеж, 2016. № 4. С. 7-13. URL: <https://elibrary.ru/contents.asp?id=34262058>

2017

23. Вільхова О. Г. Інноваційний підхід до проведення уроків хореографії у початковій школі. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової освіти* : матеріали всеукр. наук.-практ. семінару, м. Полтава, 16 берез. 2017 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава. Полтава, 2017. С.
24. Вільхова О. Г. Інноваційні технології навчання молодших школярів у дитячих хореографічних колективах. *Наукові дослідження: перспективи інновацій у суспільстві і розвитку технологій* : матеріали VI всеукр. наук.-практ. конф., м. Харків, 13-14 жовт. 2017 р. Харків, 2017. С. 85-88.
25. Вільхова О. Г. Народна хореографія у гендерному вихованні молодших школярів. *Пріоритети у змісті й структурі сучасної початкової освіти в умовах трансформаційних змін* : матеріали заочної всеукр. наук.-практ. конф., м. Черкаси, 19 жовт. 2017 р. Черкаси, 2017. С. 77-80.
26. Вільхова О. Г. Огляди, конкурси, фестивалі як форми виховання молодших школярів засобами народної хореографії в Україні (1945-1991 рр.). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології* / Сумський держ. пед. ун-т імені А. С. Макаренка. Суми, 2017. № 1 (65). С. 206-217. URL: <https://pedscience.sspu.sumy.ua/wp-content/uploads/2018/04/117.pdf>
27. Вільхова О. Г. Народна хореографія та національно-культурне виховання дітей молодшого шкільного віку: історико-педагогічний та регіональний дискурси. *Культурологічна регіоналістика: теорія, історія, практика* : всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 23-24 берез. 2017 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. С. 49-52.

2018

28. Вільхова О. Г. Виховання здорового способу життя учнів молодшого шкільного віку засобами хореографічного мистецтва. *Здоров'я людини в сучасному культурно-освітньому просторі* : матеріали всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., м. Суми, 22 берез. 2018 р. / Сумський держ. пед. ун-т імені А. С. Макаренка. Суми, 2018. С. 125-127 .
29. Вільхова О. Г. Збереження здоров'я вихователя дошкільного закладу. *Проблеми здоров'я, фізичної терапії, реабілітації та ерготерапії* : IV всеукр. дистанційна наук.-практ. інтернет-конф., м. Суми, 3 груд. 2018 р. / Сумський держ. пед. ун-т імені А. С. Макаренка. Суми, 2018. С. 78-80.
30. Вільхова О. Г. Інноваційний підхід до проведення уроків хореографії у початковій школі. *Інновації в початковій освіті: проблеми, перспективи, відповіді на виклики сьогодення* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 23-24 трав. 2018 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2018. С. 56-58. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10439>
31. Методичні рекомендації до практичних занять з курсу «Педагогіка» : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 014 «Середня освіта» (Музичне мистецтво. Образотворче мистецтво. Хореографія) / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: Н. М. Манжелій, О. Г. Вільхова. Полтава, 2018. 63 с.
32. Вільхова О. Народне хореографічне мистецтво як ефективний засіб виховання молодших школярів. *Сучасні соціокультурні практики: компетентнісно-аксіологічний аспект* : зб. ст. і матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 10-літтю каф. культурології та методики викладання культурологічних дисциплін ПНПУ імені В. Г. Короленка м. Полтава, 29–30 берез. 2018 р. Полтава, 2018. С. 33–35.
33. Вільхова О. Г. Особливості формування творчої особистості вчителя хореографії в УРСР. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти*: матеріали II міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Вінниця, 19-20 квіт. 2018 р. Вінниця, 2018. С. 137-138.
34. Вильхова О. Г. Педагогические условия формирования профессиональной культуры будущих воспитателей. *Подготовка кадров системы дошкольного образования как ресурс устойчивого развития общества* : сб. науч. ст. / Белорусский гос. пед. ун-т им. М. Танка; под. общ. ред. О. Н. Анцыпирович. Минск, 2018. С. 64-68.
35. Вільхова О. Г. Педагогічна майстерність учителя хореографії як запорука професійного успіху. *Формальна і неформальна освіта у вимірах педагогіки добра Івана Зязюна* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 5–6 берез. 2018 р. Полтава, 2018. С. 68–70. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10552>
36. Вільхова О. Г. Розвиток творчого потенціалу сучасного вчителя хореографії. *Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм* : матеріали III всеукр. наук.-практ. конф., м. Кременчук, 2 берез. 2018 р. / Кременчуцький пед. коледж імені А. С. Макаренка. Кременчук, 2018. С. 86-89.

37. Вільхова О. Г. *Форми і методи виховання дітей молодшого шкільного віку засобами народної хореографії в освітньому просторі України (1945–1991 рр.)* : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Полтава, 2018. 20 с.
38. Вільхова О. Г. *Форми і методи виховання дітей молодшого шкільного віку засобами народної хореографії в освітньому просторі України (1945–1991 рр.)* : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Полтава, 2018. 300 с.
39. Вільхова О. Г. *Хореографічна підготовка молодших школярів у позашкільних навчально-виховних закладах України (1945-1991 рр.) Молодий вчений.* 2018. № 2 (54), лютий. С. 84-89. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/2.2/17.pdf>

2019

40. *Педагогічна ортобіотика : методичні рекомендації до практичних занять : навч.-метод. Посіб. для студ. Спец. 012 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка; уклад. О. Г. Вільхова. Полтава, 2019. 88 с.*
41. *Основи педагогічної майстерності та педагогічної творчості : метод. реком. до практичних занять : навч.-метод. посіб. для студ. Спец. 012 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ;уклад.: О. О. Вашак, О. Г. Вільхова. Полтава, 2019. 66 с.*

Гришко Ольга Іванівна

1991

1. Гришко О. І. *З історії походження деяких одиниць вимірювання величин. Початкова школа.* 1991. № 11. С. 75.

1992

2. Гришко О. І. *Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до роботи з розвитку словесно-логічного мислення учнів. Шляхи підвищення підготовки вчителів початкових класів до роботи в національній школі : тези міжвуз. наук.-практ. конф. Дрогобич, 1992. С. 15-19.*

1993

3. Гришко О. І. *Вчись міркувати, рахувати швидко і правильно : метод рек. / Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1993. 47 с.*
4. Гришко О. І. *Использование словаря на уроках математики для развития речи младших школьников. Взаимодействие украинского и русского языков на территории Украины и актуальные проблемы их исследования и преподавания : материалы I Ганичевских чтений : в 2 т. / Полтав. гос. пед. ин-т им. В. Г. Короленко. Полтава, 1993. Т. 1. С. 100–102.*
5. Гришко О. І. *Підготовка студентів до використання народної іграшки при формуванні математичних уявлень у дітей дошкільного віку. Теоретико-методичні основи формування громадянина України : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. / Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1993. С. 35-38.*

6. Гришко О. І., Богданович М. В. Формування завдань зошита з друкованою основою з математики для I класу 3-річної початкової школи *Початкова школа*. 1993. № 9. С. 28-34.
7. Гришко О. І. Формування у молодших школярів умінь аргументовано міркувати в процесі навчання математики. *Розбудова національної початкової школи*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 11–13 трав. 1993 р. / Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1993. С. 127–128.

1994

8. Гришко О. І. Формування у молодших школярів умінь доказово міркувати. *Початкова школа*. 1994. № 11. С. 10–12.
9. Гришко О. І. Формування у молодших школярів умінь доказово міркувати в процесі навчання математики: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 1994. 24 с.
10. Гришко О. І. Формування у молодших школярів умінь доказово міркувати в процесі навчання математики: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 1994. 250 с.
11. Гришко О. І. Народні задачі на кмітливість при вивченні учнями молодших класів сільської школи математики. *Проблеми сільських навчально-виховних закладів*.: тези всеукр. наук.-практ. конф. / Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1994. С. 27-30.
12. Гришко О. І. Развитие словесно-логического мышления младших школьников на уроках математики. *Актуальные проблемы начальной школы*: междунар. сб. науч.-метод. ст. / Полтав. гос. пед. ин-т им. В. Г. Короленко. Полтава, 1994. С. 157-164.

1996

13. Гришко О. І. Аналіз можливостей використання підручників з математики для розвитку доказового мислення молодших школярів. *Розвиток мислення молодших школярів*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 22–24 жовт. 1996 р. / Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Кременчук, 1996. С. 158–160.
14. Гришко О. І., Чумак-Жунь І. І. Розв'язування задач як засіб розвитку в учнів початкових класів потреби і вміння доказово міркувати. *Шляхи вдосконалення навчально-виховного процесу в початкових класах та дошкільних закладах*: зб. статей за матеріалами міжвуз. наук.-практ. конф., м. Полтава, квіт. 1996 р. / Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1996. Ч. I. С. 161–164.

1997

15. Гришко О. І. До питання про особливості використання доказових міркувань на уроках математики в початковій школі. *Наукові записки психолого-педагогічного факультету* / Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1997. Ч. 3. С. 54–57.

1998

16. Гришко О. І. На допомогу молодому вчителю початкових класів. *Методичні рекомендації з методики викладання математики для*

- студентів випускників та вчителів початкових класів* / Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1998. С. 41-44.
17. Гришко О. І. Поради В. О. Сухомлинського щодо розвитку інтелектуальних емоцій у молодшому шкільному віці. *Теорія і практика сучасного естетичного виховання у контексті педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського* / Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1998. С. 22-27.
  18. Гришко О. І. Фрагменти дослідження словесно-логічного мислення молодших школярів. *Наукові записки психолого-педагогічного факультету*: зб. наук. праць. / Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1998. С. 221–225.

1999

19. Гришко О. І. О. С. Дубинчук – педагог, вчений, людина. *Наша спадщина. До 80-річчя українського педагога О. С. Дубинчук*: матеріали міжвузів. наук.-практ. конф. Київ, 1999. С. 22-27.
20. Гришко О. І., Помогайбо В. М. Использование модуль-рейтинговой системы в преподавании естественных и математических дисциплин в вузах. Ее компьютерная піддержка. *Использование нетрадиционных форм и методов проведения занятий в вузах России*: метод. рек. Смоленск, 1999. С. 75-79.

2000

21. Актуальні питання методики формування елементарних математичних уявлень: програма курсу для студентів зі спеціальності 7.010101 «Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка; уклад. О. І. Гришко. Полтава, 2000. 10 с.
22. Методичні рекомендації до складання державного екзамену з методики формування елементарних математичних уявлень у дошкільників для студентів випускних курсів стаціонарного та заочного відділення психолого-педагогічного факультету / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка; уклад. О. І. Гришко. Полтава, 2000. 36 с.
23. Методика формування елементарних математичних уявлень дітей дошкільного віку: програма курсу для студентів зі спеціальності 7.010101 «Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка; уклад. О. І. Гришко. Полтава, 2000. 10 с.
24. Гришко О. І. Обґрунтування тверджень під час вивчення традиційного програмного матеріалу з математики в початковій школі. *Збірник наукових праць ПДПУ ім. В. Г. Короленка. Педагогічні науки*. Полтава, 2000. С. 14-19.
25. Гришко О. І. Опанування дітьми дошкільного віку математичної мови. *Вивчення мови на комунікативній основі*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 17–19 квіт. 2000 р. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2000. С. 83–85.
26. Гришко О. І. Підготовка студентів до проходження педпрактики. (Методика викладання математики). *Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів*: зб. доп. всеукр. наук.-практ. конф. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2000. С. 56-60.

27. Програма та інструктивно-методичні матеріали виробничої педагогічної практики для студентів заочного відділення зі спеціальності 7.010101 «Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; уклад.: О. І. Гришко, О. С. Чернова, М. П. Волочай, В. І. Березан та ін. Полтава, 2000. 40 с.
28. Програма та інструктивно-методичні матеріали виробничої педагогічної практики у дошкільному закладі для студентів III курсу заочного відділення зі спеціальності 7.010101 «Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; уклад.: О. І. Гришко, О. С. Чернова, М. П. Волочай, В. Х. Нечипоренко та ін. Полтава, 2000. 40 с.
29. Теоретичні основи формування елементарних математичних уявлень : програма спецкурсу для студентів зі спеціальності 7.010101 «Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; уклад. О. І. Гришко. Полтава, 2000. 10 с.
30. Гришко О. І. Формування математичних уявлень у дитячому садку. *Вивчення мови на комунікативній основі* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2000. С. 24-26.

2001

31. Гришко О. І. Використання фізкультхвилинок на заняттях з математики у дитячому садку. *Актуальні проблеми фізичної культури дітей дошкільного та молодшого шкільного віку* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 21-22 лют. 2001 р. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2001. С. 34-36.
32. Гришко О. І. Наливка О. В. До використання засобів усної народної творчості при формуванні елементарних математичних уявлень у дошкільників / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2001. 44 с.
33. Гришко О. І. Шульман Д. І. Індивідуалізація навчання як засіб формування елементарних математичних уявлень у дітей старшого дошкільного віку : метод. матеріали та реком. для студ. спеціальності 7.010101 «Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2001. 50 с.
34. Гришко О. І., Каурова О. В. Наступність у роботі дитячого садка і школи при навчанні математики : метод. матеріали та реком. для студ. спеціальності 7.010101 «Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2001. 40 с.
35. Гришко О. Обґрунтування тверджень при вивченні математики в початковій школі. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка. Педагогічні науки.* Полтава, 2001. Вип. 1. С. 55–60.
36. Педагогічні технології формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку : прогр. спецкурсу для магістрантів зі спеціальності 8.010101 «Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; уклад. О. І. Гришко. Полтава, 2001. 10 с.
37. Гришко О. І. Проблема наступності в роботі дитячого садка і школи у навчанні математики. *Підготовка педагогічних кадрів до роботи в*

умовах нової структури і змісту початкової освіти : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 23–25 квіт. 2001 р. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2001. С. 183–184.

38. Програма навчальної методичної практики для студентів III курсу зі спеціальності 7.010101 «Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; уклад.: О. І. Гришко, В. І. Березан, М. П. Волочай та ін. Полтава, 2001. 60 с.

2002

39. Гришко О. І., Єщенко В. М. Навчання розв'язуванню арифметичних задач дітей старшого дошкільного віку : метод. матеріали та рек. до вивч. даної теми для студ. спеціальності 7.010101 «Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2002. 60 с.
40. Гришко О. І. Проблеми логіко-математичного розвитку дошкільників у світі інноваційних педагогічних технологій. *Впровадження інноваційних технологій у дошкільних закладах Полтавщини* : матеріали обл. наук.-практ. конф. Полтава, 2002. С. 34-36.
41. Сеанси розумової гімнастики : кросворди, ребуси, загадки, шаради, математичні вікторини, поговірки, приказки : посіб для вчит. почат. кл., виховат. груп продовж. дня та дитсадків, батьків / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; уклад.: О. І. Гришко, О. А. Кривобок, О. Н. Шептун, О. В. Савельєва та ін. Полтава : АСМІ, 2002. 40 с.
42. Гришко О. І. Формування основ логіко-математичного мислення дітей дошкільного віку : метод. матеріали та рек. до вивч. даної теми / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2002. 40 с.

2003

43. Гришко О. І., Богданович М. В. Вправи з розвитку логіко-математичного мислення молодших школярів. Київ : Видавничий дім «Шкільний світ», 2003. 30 с.
44. Курсові та дипломні роботи: методичні рекомендації та вимоги до написання і оформлення. Для студентів спеціальності «Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка; уклад. : О. І. Гришко, Н. М. Манжелій, О. С. Чернова, Н. В. Сулаєва та ін. Полтава, 2003. 30 с.
45. Гришко О. І. Науково-популярна література з математики у професійної підготовці майбутнього вихователя дошкільного. *Формування здорового способу життя студентської молоді: реалії та перспективи* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 24–25 груд. 2002 р. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2003. С. 175–177.
46. Ознайомлення дітей дошкільного віку з часом : метод. рек. для студ. спеціальності «Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; уклад. : О. І. Гришко, Р. В. Лисенко. Полтава, 2003. 30 с.
47. Гришко О. И., Борщ Ж. В. Опыт подготовки высоко квалифицированных специалистов в магистратуре Полтавского педагогического университета. *Развитие личности в дошкольном и школьном образовании: опыт, проблемы, перспективы* : материалы науч.-практ.

- конф. Белгород, 2003. С. 24-26.
48. Програма виробничої практики для студентів IV курсу зі спеціальності 7.010101 «Дошкільне виховання» /Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; уклад.: О. І. Гришко, Н. В. Сулаєва, О. С. Чернова та ін. Полтава, 2003. 40 с.
49. Програми до державних екзаменів зі спеціальності 7.010101 «Дошкільне виховання» /Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; уклад.: О. І. Гришко, А. В. Пасічніченко, А. В. Харитонова та ін. Полтава, 2003. 30 с.

2004

50. Комплексні контрольні роботи для студентів спеціальності «Дошкільне виховання» /Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; уклад.: О. І. Гришко, Н. М. Манжелій, О. С. Чернова, Н. В. Сулаєва та ін. Полтава, 2004. 60 с.
51. Особливості підготовки дітей дошкільного віку до вивчення математики в початковій школі : метод. рек. /Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; уклад. : О. І. Гришко, В. В. Безручко. Полтава, 2004. 40 с.
52. Гришко О. І. Підготовка студентів щодо використання народної іграшки при формуванні математичних уявлень у дітей дошкільного віку. *Проблеми ревалоризації феномена української народної іграшки у сучасних культурно-освітніх умовах.* Полтава, 2004. С. 104–107.

2005

53. Гришко О., Гаврилюк О. Сучасні засоби формування логіко-математичного мислення у дітей дошкільного віку. *Наукові здобутки студентів і магістрантів - школі XXI століття* : зб. наук. праць студ. і магістрантів психолого-пед. ф-ту / Полтав. держ. пед. університет ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2005. Вип. 5 С. 12-15.
54. Формування основ логіко-математичного мислення у дітей дошкільного віку : прогр. спецкурсу для студ. спеціальності 7.010101 «Дошкільне виховання» /Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; уклад. О. Гришко. Полтава, 2005. 7 с.

2006

55. Гришко О. Вдосконалення професійної підготовки майбутнього вихователя дошкільного закладу. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка. Педагогічні науки.* Полтава, 2006. Вип. 3 (50). С. 34–38.
56. Гришко О. Дисципліна "Теорія та методика викладення курсу "Методика формування елементарних математичних уявлень" у вищих навчальних закладах" у системі підготовки магістрантів. *Психолого-педагогічні проблеми формування професіоналізму викладача вищої школи в умовах європейського виміру* : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 15–16 лют. 2006 р. /Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2006. С. 59–61.
57. Інтелектуальний розвиток старших дошкільників в процесі формування математичних уявлень: методичні рекомендації / Полтав. держ. пед. ун-т

- ім. В. Г. Короленка ; уклад.: О. І. Гришко, Є. І. Березовська. Полтава, 2006. 40 с.
58. Методичні рекомендації до використання дидактичних ігор математичного спрямування у роботі з дітьми дошкільного віку / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; уклад.: О. І. Гришко, В. Д. Гаврилук. Полтава, 2006. 68 с.

2007

59. Гришко О., Гутовська О. Використання краєзнавчого матеріалу у навчально – виховному процесі дитячого садка. *Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку* : навч.-метод. посіб. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за заг. ред. О. Чернової. Полтава, 2007. Вип. 2. С. 190-210.
60. Гришко О., Гутовська О. Втілення ідей В. О. Сухомлинського в практику роботи дошкільних навчальних закладів. *Педагогічні читання, присвячені 89-річниці з дня народження В. О. Сухомлинського* : зб. наук. пр. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. С. 151-154.
61. Гришко О. І., Петрова Ж. М. Дидактична гра як засіб формування елементарних математичних уявлень: навч.-метод. посіб. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2007. 67 с.
62. Гришко О. І. Курс «Теорія та методика викладання курсу «МФЕМУ у вищих навчальних закладах» у системі підготовки магістрантів». *Психолого-педагогічні проблеми формування професіоналізму викладача вищої школи в умовах європейського виміру* : зб. наук. пр. / Полтав. держ. пед. університет імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. С. 130-134.
63. Гришко О. І. Підготовка вихователя до використання конструктивної діяльності при формуванні математичних уявлень. *Образотворче мистецтво у контексті сучасності* : зб. наук. пр. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. С. 77-80.
64. Гришко О. І. Сутність і особливості інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку. *Психолого-педагогічні аспекти розвитку особистості в сучасному світі* : зб. наук. пр. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. С. 65-71. URL: <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/pochatkova.doc>
65. Гришко О., Денищук Н. Розвиток мислення дітей при підготовці їх до школи у контексті педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського. *Педагогічні читання, присвячені 89-річниці з дня народження В. О. Сухомлинського* : зб. наук. пр. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. С. 36-40.
66. Формування основ логіко-математичного мислення дітей дошкільного віку : прогр. для студ. зі спеціальності 7.010101 «Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. І. Гришко, Ю. Г. Ляшенко. Полтава, 2007. 19 с.

2008

67. Гришко О. І. Вдосконалення професійної підготовки магістрантів спеціальності "Дошкільне виховання". *Європейський вектор української освіти* : зб. наук. праць / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. С. 559–565.
68. Гришко О. І. Особливості математичних уявлень дітей з проблемами в інтелектуальному розвитку. *Реабілітаційна педагогіка : актуальні питання теорії та практики* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 20-21 листоп. 2008 р. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. С. 24-28.
69. Гришко О. І., Гутовська О. Ю. Особливості підготовки дітей дошкільного віку до вивчення математики в початковій школі : навч.-метод. посіб. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава:, 2008. 106 с.
70. Гришко О. Підготовка вихователя до використання конструктивної діяльності при формуванні математичних уявлень. *Образотворче мистецтво у контексті сучасності* : зб. наук. пр. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. С. 50–52.
71. Гришко О. Підготовка спеціалістів дошкільного образования к формированию элементарной математической компетентности у детей старшего дошкольного возраста. *Проблемы реализации компетентностного подхода в условиях многоуровневой подготовки педагога* : матеріали междунар. науч.-практ. конф., г. Белгород, 30-31 окт. 2008 г. / Белгород. гос. ун-т. Белгород, 2008. С. 131-136.
72. Гришко О., Глушко А. Розвиток логіко-математичного мислення дошкільників. *Інноваційні технології дошкільного виховання* : навч.-метод. посіб. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за заг. ред. О. Чернової. Полтава, 2008. Вип. 3. С. 159-185.
73. Гришко О. Формування математичної компетенції дошкільників у системі підготовки дітей до школи. *Соціально-педагогічний комплекс регіону: теорія і практика* : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 21–22 трав. 2008 р. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. С. 171–174.
74. Гришко О., Чмир О. Формування у дошкільників пізнавальної активності та пізнавального інтересу до математики, як обов'язкова умова успішного оволодіння математичними знаннями. *Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку* : навч.-метод. посіб. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за заг. ред. О. Чернової. Полтава, 2008. Вип. 3. С. 59-85.

2009

75. Гришко О. І., Чмир О. В. Використання розвивального математичного матеріалу при формуванні математичних уявлень / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2009. 89 с.
76. Гришко О., Чернова О. Інклюзивне виховання дітей дошкільного віку. *Теоретико-методологічні засади моделювання навчально-виховних систем у педагогічних закладах освіти* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 28–29 жовт. 2009 р. Київ, 2009. С. 52–55.

77. Курсові та дипломні роботи: методичні рекомендації та вимоги до написання та оформлення для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. І. Гришко, Н. М. Манжелій, О. С. Чернова та ін. Полтава, 2009. 18 с.
78. Гришко О. І., Дехтеленко А. О. Особливості використання дидактичних ігор і вправ при формуванні геометричних уявлень у дітей дошкільного віку / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2009. 74 с.
79. Гришко О. Особливості математичних уявлень дітей із проблемами інтелектуального розвитку. *Реабілітаційна педагогіка: актуальні питання теорії та практики* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 20–21 листоп. 2008 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2009. С. 24–27.
80. Гришко О., Чернова О. Особливості підготовки майбутніх вихователів до формування основ логіко-математичного мислення дошкільників у контексті сучасних вимог. *Вісник Інституту розвитку дитини. Серія Філософія, педагогіка, психологія* : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2009. Вип. 5. С. 74-81.
81. Гришко О. Підготовка майбутніх вихователів до формування основ логіко-математичного мислення. *Імідж сучасного педагога*. 2009. № 10. С. 60–64.
82. Гришко О. І. Підготовка майбутніх вихователів до формування основ логіко-математичного мислення дітей дошкільного віку / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2009. 107 с.
83. Програма навчальної методичної практики для студентів III курсу зі спеціальності 7.010101 «Дошкільне виховання» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. І. Гришко, Т. Ф. Рибас, Л. Г. Кириленко, О. О. Вашак, та ін. Полтава, 2009. 31 с.
84. Гришко О. І., Глушко А. О. Становлення методики математичної освіти дошкільників в Україні (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) : метод. реком. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2009. 119 с.

2010

85. Гришко О., Чмир О. Використання компютера у дитячому садку. *Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку* : навч.-метод. посіб. Полтава, 2010. С. 55-71.
86. Гришко О. Деякі аспекти підготовки вихователя до формування особистості дошкільника на заняттях з математики при використанні конструктивної діяльності. *Мистецтво в реаліях сучасної освіти* : зб. наук. пр. за матеріалами всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 22–23 квіт. 2010 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2010. С. 215–220.
87. Гришко О., Клевака Л. Діагностика інтелектуального розвитку старших дошкільників. *Сучасні тенденції розвитку теорії і практики дошкільної освіти* : зб. наук. пр. за матеріалами всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 19–20 трав. 2010 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка Полтава, 2010. С. 34–41. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10680>

88. Гришко О., Клевака Л. Інтелектуальний розвиток старших дошкільників у процесі формування математичних уявлень. *Імідж сучасного педагога*. 2010. № 6–7. С. 97–100.
89. Гришко О., Чмир О. Підготовка майбутнього вихователя до використання розвивального математичного матеріалу при формуванні математичних уявлень : метод. реком. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2010. 89 с.
90. Гришко О. И. Подготовка будущего воспитателя к работе по психолого-педагогическому образованию родителей. *Современные тенденции развития теории и практики дошкольного и начального образования* : междун. науч.-практ. конф., г. Белгород, 20-21 окт. 2010 г. Белгород, 2010. Ч. I. С. 330-334.
91. Гришко О. І. Клевака Л. П. Система заходів з інтелектуального розвитку дошкільників у процесі формування елементарних математичних уявлень. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки*. Бердянськ, 2010. № 3. С. 169-175.
92. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень : наскрізна прогр. практики для студ. спец. «Дошкільне виховання» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. О. Гришко. Полтава, 2010. 10 с.
93. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень : прогр. виробничої педпрактики для студ. спец. «Дошкільне виховання» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. О. Гришко. Полтава, 2010. 20 с.

2011

94. Виробнича педагогічна практика у ДНЗ : робоча прогр. практики для студ. IV курсу спеціальності 6.010100 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. О. Гришко. Полтава, 2011. 17 с.
95. Виробнича педагогічна практика у ДНЗ : робоча прогр. практики для студ. V курсу спеціальності 7.01010102 «Початкова освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. О. Гришко. Полтава, 2011. 17 с.
96. Гришко О. І., Панченко М. І. Дидактична ігри як засіб логико-математичного розвитку дітей раннього та молодшого дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2011. 95 с.
97. Гришко О. І., Білоус Л. М. Дидактичні ігри як засіб формування уявлень про кількість у дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2011. 107 с. : іл.
98. Навчальна педагогічна практика у ДНЗ : робоча прогр. практики для студ. III курсу спеціальності 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. О. Гришко. Полтава, 2011. 17 с.
99. Гришко О. І. Проблеми логико-математичного розвитку дошкільників на сучасному етапі дошкільної освіти. *Інноваційні технології дошкільного виховання* : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; ред. О. С. Чернова. Полтава, 2011. Вип. 5. С. 102–116.

100. Програма державного екзамену «Спеціальні методики дошкільного виховання» для студентів п'ятого курсу спеціальності 6.010101 «Дошкільне виховання» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. О. І. Гришко, Л. В. Зімакова, І. В. Карапузова. Полтава, 2011. 24 с.
101. Теоретичні та методичні основи викладання у ВНЗ курсу «Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень» : навч. прогр. для студ. спеціальності 8.01010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. О. Гришко. Полтава, 2011. 30 с.

2012

102. Гришко О. І. Використання логіко-математичних ігор як засобу формування математичної компетентності дітей дошкільного віку : навч.- метод. посіб. для студ. спеціальності 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2012. 95 с.
103. Гришко О. До питання про конфесійність релігійної освіти в середніх навчальних закладах. *Імідж сучасного педагога*. 2012. № 3. С. 45-47.
104. Гришко О. І. Інтелектуальний розвиток старших дошкільників: діагностичний аспект. *Актуальні проблеми дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Дрогобицький держ. пед. ун-т імені Івана Франка; за ред. М. Чепіль. Дрогобич, 2012. С. 100-107.
105. Гришко О. Опанування дітьми дошкільного віку математичної мови: робота з вербальним матеріалом. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2012. Вип. 5. С. 37–39.
106. Гришко О. І., Манжелей Н. М. Особенности художественного развития детей в условиях учебно-воспитательного комплекса. *Развитие творческих способностей детей и молодежи в образовательном пространстве* : матер. междунар. науч.-практ. семинара, г. Белгород, 26 окт. 2012 г. Белгород, 2012. С. 71–74.
107. Гришко О. Проблема наступності у роботі дитячого садка і школи у навчанні математики. *Імідж сучасного педагога*. 2012. № 5. С. 47–50.
108. Програма вступних випробувань з фахових дисциплін спеціальності «Дошкільна освіта» для вступників з базовою освітою «спеціаліст дошкільної освіти» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. І. Гришко, А. В. Пасічніченко, Н. М. Манжелей, О. С Чернова та ін. Полтава, 2012. 29 с.
109. Гришко О. І. Формування обчислювальних навичок у дітей 5 року життя в умовах реалізації базової програми «Я у Світі» : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2012. 101 с.

2013

110. Гришко О. І. Явтушенко С. П. Використання дидактичних ігор і вправ при формуванні геометричних уявлень у дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 6.010101, 7.01010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів ДНЗ / Полтав. нац. пед. ун-т імені

- В. Г. Короленка. Полтава, 2013. 73 с.
111. Гришко О. І., Дзюба Т. О. Дидактичні ігри як засіб формування уявлень про кількість у дітей дошкільного віку : навч.-мет. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. 71 с.
  112. Гришко О. І. Лаврінець О. Г. Математичні ігри та вправи як засіб формування елементарних математичних уявлень у дітей раннього та молодшого дошкільного віку : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 6.010101, 7.01010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів ДНЗ / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. 81 с.
  113. Гришко О. І. . Забалуй Ю. О. Моделювання як засіб формування просторових уявлень у дітей старшого дошкільного віку : навч.-мет. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. 55 с.
  114. Гришко О. И. Проблема преемственности в работе дошкольного образовательного учреждения и школы при обучении математике. *Педагогические и психофизиологические проблемы адаптации детей и молодежи* : материалы междунар. науч.-практ. интернет-конф., г. Белгород, 18-22 март. 2013 г. Белгород, 2013. С. 92-94.
  115. Гришко О. И., Чумак-Жунь И. И. Сопоставительный анализ поэтических текстов как прием организации обучения будущих педагогов при знакомстве с культурой близкородственной страны. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. Вип. 6. С. 184-188.
  116. Гришко О. І., Шишкіна М. А. Спільна робота дитячого садка та сім'ї з екологічного виховання дошкільників : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 6.010101, 7.01010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів ДНЗ / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. 77 с.
  117. Гришко О. І., Васюк М. В. Сучасні підходи до формування геометричних уявлень у дітей старшого дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. 56 с.
  118. Гришко О. І., Куцева О. І. Формування часових уявлень дітей п'ятого року життя : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 6.010101, 7.01010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів ДНЗ / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. 80 с.

2014

119. Гришко О., Лаврінець О. Ігри та вправи як засіб формування елементарних математичних уявлень у дітей раннього та молодшого дошкільного віку. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. Вип. 1. С. 111-123.
120. Гришко О. И. Логико-математическое развитие детей дошкольного возраста как основа формирования рационального мышления. *Социально-нравственное развитие личности в условиях трансформации культуры и образования: проблемы и опыт* : материалы X междунар. науч.-практ. конф. : в 2 т. / под ред.

- И. Е. Булатникова, О. А. Воробьевой, А. В. Репринцева. Курск, 2014. Т. 1. С. 342-346.
121. Методика керівництва логіко-математичним розвитком дітей дошкільного віку: навч. прогр. для студ. спеціальності 7.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка; уклад. О. Гришко. Полтава, 2012. 13 с.
  122. Гришко О., Забалуї Ю. Моделювання у навчанні старших дошкільників орієнтуватися в просторі. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти*: зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. Вип. 1. С. 103-111.
  123. Гришко О. І., Журба О. Г. Підготовка майбутніх вихователів до логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку: навч.-метод. посіб. для студ. спец. 6.010101, 7.01010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів ДНЗ / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. 81 с.
  124. Гришко О., Дзюба Т. Погляди педагогів на особливості формування уявлень про кількість у дітей дошкільного віку *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти*: зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. Вип. 1. С. 91-102.
  125. Гришко О., Чумак-Жунь І., Щербак Ж. Синестетическое описание как прием создания художественного образа (на материале повести В. Г. Короленко "Слепой музыкант"). *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика*: зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. Вип. 7. С. 121–124.
  126. Гришко О., Васюк М. Сучасні підходи до формування геометричних уявлень у дітей старшого дошкільного віку. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти*: зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. Вип. 1. С. 81-91.
  127. Теоретичні та методичні основи викладання у вищих навчальних закладах курсу «Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень»: навч. прогр. для магістрантів спеціальності 8.01010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка; уклад. О. Гришко. Полтава, 2012. 15 с.
  128. Гришко О. І., Карапузова Н. Д. Теоретичні та методичні основи викладання у вищих навчальних закладах курсу «Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень у дошкільників». *Науково-предметна підготовка магістрів спеціальності «Дошкільна освіта»*: навч. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка; за ред. О. А. Федій. Київ, 2014. С. 63-95.
  129. Гришко О. И. Формирование коммуникативных математических умений у детей дошкольного возраста как компонент социализации личности *Педагогические и психофизиологические проблемы адаптации детей и молодежи*: материалы междунар. науч.-практ. интернет-конф., г. Белгород, 2014 г. Белгород, 2014. С. 82-84.

130. Гришко О. І., Бражник В. С. Формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку засобами нетрадиційних технологій : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 6.010101, 7.01010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів ДНЗ / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. 77 с.

2015

131. Виробнича педагогічна практика : наскрізна прогр. практики для студ. VI курсу денної форми навчання спеціальності 8.01010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка; уклад. : О. А. Федій, О. А. Гнізділова, Н. В. Ковалевська, А. В. Пасічніченко, Л. В. Зімакова, О. І. Гришко, О. О. Вашак. Полтава, 2015. 40 с.
132. Гришко О. І. Методичні аспекти опанування дітьми математичної термінології при підготовці до навчання у початковій школі. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. Вип. 9. С. 29-33.
133. Методологія наукової діяльності : прогр. нормативної навч. дисципліни. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. О. Гришко. Полтава, 2015. 10 с.
134. Гришко О. Проблема якісної підготовки майбутніх вихователів до формування елементарних математичних уявлень дошкільників у теорії та на практиці. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. Вип. 2. С. 113-123. URL: <http://ped.pnpu.edu.ua/doshkilna.php>
135. Програма атестаційного екзамену «Теорія та методики організації дошкільного освіти» для студентів спеціальності 7.01010101 «Дошкільна освіта» (спеціалізація іноземна мова) / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Федій, О. А. Гнізділова, О. О. Вашак., О. І. Гришко та ін. Полтава, 2015. 28 с.
136. Програма вступного випробування для здобувачів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» (скорочений термін навчання) / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Федій, А. В. Пасічніченко, О. І. Гришко, Л. В. Зімакова та ін. Полтава, 2015. 32 с.
137. Програма вступного випробування для здобувачів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» спеціальності 8.01010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Федій, А. В. Пасічніченко, О. І. Гришко, Л. В. Зімакова та ін. Полтава, 2015. 24 с.
138. Програма вступного випробування здобувачів освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» спеціальності 7.01010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Федій, А. В. Пасічніченко, О. І. Гришко, Л. В. Зімакова та ін. Полтав, 2015. 24 с.
139. Гришко О. І. Бондаренко О. В. Психолого-педагогічні аспекти формування креативності майбутніх вихователів у процесі їх підготовки

- до здійснення математичного розвитку дітей дошкільного віку. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. Вип. 2. С. 71-81. URL: <http://ped.pnpu.edu.ua/doshkilna.php>
140. Гришко О. Робота з науковою та науково-популярною літературою при підготовці майбутніх вихователів до формування елементарних математичних уявлень у дошкільників. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. Вип. 8. С. 18-23.
141. Гришко О. И., Клевака Л. П. Система работы по интеллектуальному розвитку детей (опыт работы воспитателей дошкольных учебных учреждений Украины). *Развитие одаренности в современной образовательной среде: опыт, проблемы, перспективы* : материалы II межрегион. науч.-практ. интернет-конф., г. Тарту, 27 апр.–3 мая 2015 г. Тарту, 2015. С. 92-97.
142. Сучасні технології формування логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку : прогр. навч. дисцип. для студ. зі спеціальності 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. О. І. Гришко. Полтава, 2015. 18 с.
143. Технології організації сенсорно-пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку : програма нормативної навчальної дисципліни / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. О. І. Гришко. Полтава, 2015. 11 с.
144. Гришко О. І., Бондаренко О. В. Формування креативної компетентності майбутніх вихователів дошкільного навчального закладу у процесі професійної підготовки (на матеріалі ТМФЕМУ) : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 6.010101, 7.01010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів ДНЗ / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. 81 с.

2016

145. Гришко О. І., Красюк З. Л. З досвіду роботи сучасного Полтавського центру розвитку дитини «Дитяча корпорація успіху». *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за заг. ред. О. А. Федій. Полтава, 2016. Вип. 3. С. 94-108. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10525>
146. Гришко О. І., Клевака Л. П., Крупицька І. С. Ейдетика як інноваційна технологія формування логіко-математичних уявлень дошкільника. *Інноваційні технології навчання обдарованої молоді* : матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 7-8 груд. 2016 р. Київ, 2016. С. 23-26.
147. Інноваційні технології формування логіко-математичної компетенції дошкільника : прогр. навч. дисц. зі спеціальності 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. О. І. Гришко. Полтава, 2016. 18 с.
148. Гришко О. І., Сіренко О. В. Клуб маленьких шахістів. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і*

- дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за ред. О. А. Федій. Полтава, 2016. Вип. 3. С. 218-227. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10547>
149. Гришко О. І., Клевака Л. П., Красюк З. Л. Корекційно-виховна діяльність Полтавського центру розвитку дитини «Дитяча корпорація успіху». *Соціально-гуманітарний вісник* : зб. наук. пр. / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2016. Вип. 15. С. 13-20.
150. Гришко О. Методичні аспекти опанування дітьми математичної термінології при підготовці до навчання у початковій школі. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2016. Вип. 9. С. 31–35.
151. Основи викладання курсу «Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень» : прогр. нормативної навч. дисципліни / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. О. І. Гришко. Полтава, 2016. 10 с.
152. Гришко О. І. Особливості використання навчально-виховних програм при вивченні студентами курсу «Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень». *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за ред. О. А. Федій. Полтава, 2016. Вип. 3. С. 93-103. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10524>
153. Гришко О. І., Клевака Л. П. Педагогічна діяльність жіночих навчальних закладів Полтавської губернії наприкінці ХІХ – початку ХХ століття. *Педагогіка та психологія* : зб. наук. пр. / за заг. ред.: І. Ф. Прокопенка, С. Т. Золотухіної. Харків, 2016. Вип. 55 С. 221-232.
154. Програма атестаційного екзамену «Теорія та методика організації дошкільної освіти». Галузь знань: 0101 «Педагогічна освіта». Напрямок підготовки: 7.01010101 «Дошкільна освіта». Кваліфікація фахівця: Вихователь дітей дошкільного віку. Організатор дошкільної освіти / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Гнізділова, Н. В. Ковалевська, О. І. Гришко, Л. В. Зімакова та ін. Полтава, 2016. 50 с.
155. Програма вступного випробування з дошкільної освіти для вступників на навчання за освітньо-професійною програмою на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти (скорочений термін навчання) / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Федій, А. В. Пасічніченко, Н. В. Ковалевська, О. І. Гришко та ін. Полтава, 2016. 31 с.
156. Програма вступного випробування з дошкільної освіти для вступників на навчання за освітньою програмою зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» на другому (магістерському) рівні вищої освіти / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Федій, О. А. Гнізділова, А. В. Пасічніченко, О. І. Гришко та ін. Полтава, 2016. 24 с.
157. Програма вступного випробування з психолого-педагогічних дисциплін для вступників на навчання за освітньо-професійною програмою підготовки фахівців з вищою освітою зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліст

- /Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Федій, О. А. Гнізділова, А. В. Пасічніченко, О. І. Гришко та ін. Полтава, 2016. 32 с.
158. Кириченко О. Ю., Гришко О. І. Розвивальний математичний матеріал як засіб формування елементарних математичних уявлень дошкільників. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за ред. О. А. Федій. Полтава, 2016. Вип. 3. С. 136-146. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10528>
159. Гришко О. І. Соціальна робота з дітьми дошкільного віку. *Соціально-гуманітарні науки, економіка, право* : нові виклики, практика інновацій : матеріали між нар. наук.-практ. конф. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2016. С. 101-104.
160. Гришко О. І. Технологии гуманизации образовательного процесса по формированию элементарных математических представлений. *Инновационные педагогические технологии в образовательном пространстве* : материалы междунар. науч.-практ. интернет-конф., г. Белгород, 2016 г. Белгород, 2016. С. 92-96.
161. Гришко О. І., Цисик А. В. Формування логіко-математичних понять у старших дошкільників у процесі пізнавальної діяльності. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2016. Вип. 3. С. 238-244. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10591>

2017

162. Гришко О. І. Актуальність формування у майбутніх вихователів умінь діагностувати рівень математичного розвитку дітей дошкільного віку *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації* : зб. наук. пр. за матеріалами ХХІХ міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Переяслав-Хмельницький, 2017. Вип. 29. С. 314-317.
163. Гришко О., Красюк З. Інноваційна діяльність педагогів Полтавського центру розвитку дитини «Дитяча корпорація успіху». *Дидакал.* 2017. Вип. 17. С. 250-254. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/8759>
164. Курсові та магістерські роботи : методичні рекомендації та вимоги до написання і оформлення для студентів спеціальності 6.010101, 8.01010101, 012 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Гнізділова, О. І. Гришко, О. О. Вашак, Л. В. Зімакова та ін. Полтава, 2017. 58 с.
165. Гришко О. І. Математичний розвиток дітей дошкільного віку як компонент соціалізації особистості. *Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу* : матеріали міжн. наук.-практ. конф., м. Полтава, 19-20 квіт. 2017 р. : у 3 т. Київ, 2017. Т. 1. С. 72-75.
166. Гришко О. І., Клевака Л. П. Методологія організації наукових досліджень : навч.-метод. посіб. для магістрантів спеціальності «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка.

- Полтава, 2017. 53 с.
167. Гришко О. І. Особливості та шляхи засвоєння дитиною математики в дошкільному віці. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за заг. ред. О. А. Гнізділової. Полтава, 2017. Вип. 1. С. 80-87. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/9662>
  168. Гришко О. І., Клевака Л. П. Підготовка педагогічних кадрів в жіночих навчальних закладах України (90-ті рр. ХХ – початок ХХІ ст.). *Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку* : зб. наук. пр за матеріалами ХХХVІІІ всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. Переяслав-Хмельницький, 2017. Вип. 38. С. 198-201.
  169. Гришко О. І., Клевака Л. П. Поєднання традиційних та інноваційних методів організації навчального процесу: гендерний аспект. *Педагогіка та психологія* : зб. наук. пр. / Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди ; ред.: І. Ф. Прокопенко, С. Т. Золотухіна. Харків, 2017. Вип. 57. С. 43-53.
  170. Гришко О. І., Клевака Л. П. Полтавська губернія – засновниця дошкільної освіти в Україні. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації* : зб. наук. пр. за матеріалами ХХХ міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Переяслав-Хмельницький, 2017. Вип. 30. С. 280-284.
  171. Гришко О., Клевака Л. Проблема підготовки педагогів до використання інноваційних технологій (на матеріалі курсу ТМФЕМУ). *Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі (ХХІV Каришинські читання)* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 18–19 трав. 2017 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. С. 101–103.
  172. Гришко О. І., Клевака Л. П. Психолого-педагогічний супровід навчання студентів з особливими освітніми потребами. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю* : тези доп. ХVІ міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 23-24 листоп. 2017 р. Київ, 2017. Ч. 1. С. 166-168.
  173. Гришко О. І., Клевака Л. П. Становлення і розвиток дошкільної освіти в Полтавській губернії (перша половина ХІХ – початок ХХ століття). *Наукові записки. Педагогічні науки* / Центральноукр. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Кропивницький, 2017. Вип. 159. С. 61-69.
  174. Гришко О., Клевака Л. Супровід навчання студентів з особливими освітніми проблемами у вищому навчальному закладі. *Витоки педагогічної майстерності. Педагогічні науки* : зб. наук. праць. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. Вип. 19. С. 90–95. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/8531>.
Гришко О. І. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень дошкільників : навч.-метод. посіб. для студ. спеціальності «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. 158 с.
  175. Гришко О. І., Клевака Л. П. Читання з проєкційним ліхтарем як форма організації просвіти сільського населення Полтавської губернії (ХІХ –

початок ХХ століття). *Молодь: освіта, наука, духовність* : тези доп. всеукр. наук. конф., м. Київ, 4-6 квітня 2017 р. : в 2 ч. Київ, 2017. Ч. 2. С. 389-390.

2018

176. Гришко О. І., Клевака Л. П. Аналіз змісту понять «навичка» і «вміння» в психолого-педагогічній літературі. *Наукові записки. Педагогічні науки* / Центральноукр. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Кропивницький, 2018. Вип. 173. С. 103-106.
177. Гришко О., Бурсова С., Карапузова І., Клевака Л. Використання розвивального математичного матеріалу з метою формування елементарних математичних уявлень старших дошкільників. *Навчання й виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку у викликах сьогодення* : монографія / за заг. ред. О. В. Лобової, І. П. Рогальської-Яблонської. Суми, 2018. С. 7-25. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10467>
178. Гришко О. І. Особливості інклюзивної дошкільної освіти. *Соціальна робота в сучасному суспільстві: тенденції, виклики, перспективи* : матеріали між нар. наук.-практ. конф. науковців, студ. і молодих учених, м. Полтава, 28 лют. 2018 р. Київ, 2018. С. 33-38.
179. Гришко О. І., Клевака Л. П. Поняття «знання», «навичка», «уміння», «компетентність» та компетентнісний підхід у сучасній освіті. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка; за заг. ред. О. А. Гнізділової. Полтава, 2018. Вип. 2. С. 87-92.
180. Гришко О. І., Клевака Л. П. Робота педагогів закладів дошкільної освіти з ознайомлення батьків з тенденціями виховання та освіти дитини в сучасному соціумі. *Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 16-17 трав. 2018 р. : у 3 т. Київ, 2018. Т. 1. С. 100-105.
181. Гришко О. І. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень дошкільників : навч.-метод. посіб. для студ. спеціальності «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2018. 153 с.

2019

182. Гришко О. І., Клевака Л. П. Аспекти психолого-педагогічної освіти батьків у соціумі. *Соціальна робота в сучасному суспільстві: тенденції, виклики, перспективи* : матеріали III всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 28 лют. 2019 р. Київ, 2019. С. 111-117.
183. Гришко О. І., Клевака Л. П. Досвід діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти Ізраїлю *Соціальна робота в сучасному суспільстві: тенденції, виклики, перспективи* : матеріали III всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 28 лют. 2019 р. Київ, 2019. С. 71-77.

Зімакова Лілія Василівна

1998

1. Зімакова Л. В. Елементи драматизації на уроках читання в початкових класах. *Теорія і практика сучасного естетичного виховання у контексті педагогічної спадщини Василя Сухомлинського* : зб. наук. пр. міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди 80-річчя від дня народж. В. О. Сухомлинського, м. Полтава, 15-17 верес. 1998 р. / АПН України, Ін-т пед. і психології проф. освіти АПН України, Полтав. держ. пед. ін-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 1998. С. 245-249.

1999

2. Зімакова Л. В. Драматична творчість як різновид навчально-виховної діяльності. *Вісник Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка. Серія Педагогічні науки* : зб. наук. пр. Полтава, 1999. Вип. 3(7). С. 32-35.

2000

3. Зімакова Л. В. Вивчення мови на комунікативній основі через ігрову діяльність. *Вивчення мови на комунікативній основі* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 17-19 квіт. 2000 р. / Полт. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2000. С. 119-122.
4. Зімакова Л. В. Урок-драма як форма організації навчально-виховного процесу в загальноосвітній школі (з досвіду роботи). *Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів* : зб. доповідей всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 1-3 берез. 2000 р. / Полт. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2000. С. 188-190.

2002

5. Зімакова Л. В. Драматична творчість в системі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. *Професійно-художня освіта України* : зб. наук. пр. Київ ; Черкаси, 2002. С. 147-151.
6. Зімакова Л. В. Роль театрального мистецтва у соціалізації молодшого школяра. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи* : зб. наук. пр. / Уманський держ. пед. ун-ту імені Павла Тичини. Київ, 2002. Вип. 5. С. 211-218.

2003

7. Зімакова Л. В. Здоров'я майбутнього вчителя початкових класів у контексті мистецького впливу. *Формування здорового способу життя студентської молоді: реалії та перспективи* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 24-25 груд. 2002 р. / Полт. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2003. С. 46-48.
8. Зімакова Л. В. Соціально-професійна сенситивність майбутніх учителів початкових класів. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика* : наук.-метод. журн. / Київ. ун-т імені Бориса Грінченка. Київ, 2003. Вип. 3-4. С. 214-220. URL: <http://npo.kubg.edu.ua/images/2003/3-4/Zimakova.pdf>
9. Зімакова Л. В. Соціалізація молодшого школяра засобами театрального мистецтва : прогр. з практикумом для студ. психолого-пед. фак-ту спец.

6.01.01.02, 7.01.01.02 «Початкове навчання» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», «спеціаліст». Київ : ІПППО АПН України, 2003. 31 с.

2004

10. Зімакова Л. В. Мистецько-соціалізуючі педагогічні уміння майбутніх учителів початкових класів. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Серія. Педагогічні науки.* Полтава, 2004. Вип. 2 (35). С. 52-58.

2005

11. Зімакова Л. «Ваши пальці пахнуть ладаном, а в ресницях спит печаль...» (Віра Холодна – зірка екрана початку ХХ століття). *Слов'янський збірник.* Полтава, 2005. Вип. IV. С. 162–166.
12. Зімакова Л. Модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціалізації учнів засобами театрального мистецтва. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Педагогічні науки.* Полтава, 2005. Вип. 3 (42). С. 97–110.
13. Зімакова Л. В. Підготовка майбутніх вихователів до соціалізації дітей дошкільного віку засобами драматичної творчості (змістовий компонент). *Вісник Київського міжнародного університету. Серія. Педагогічні науки* : зб. наук. пр. Київ, 2005. Вип. 6. С. 101-110.

2006

14. Зімакова Л. В., Павлюк Р. О. Використання казки на заняттях з іноземної мови у дошкільному навчальному закладі : навч.-метод. посіб. / Полт. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2006. 56 с.
15. Зімакова Л. Мистецтво як засіб самореалізації особистості в процесі соціалізації. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Педагогічні науки.* Полтава, 2006. Вип. 3 (50). С. 157–164.
16. Зімакова Л. Роль мистецтва слова в процесі соціалізації особистості. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Педагогічні науки.* Полтава, 2006. Вип. 4 (51). С. 149–155.
17. Зімакова Л. В. Соціально-педагогічна мобільність учителя початкових класів. *Постметодика.* 2006. № 2. С. 37–41.

2007

18. Зімакова Л., Гужвенко Г. Ідеї В. О. Сухомлинського щодо інтелектуального розвитку дитини. *Педагогічні читання присвячені 89-річчю з Дня народження В. О. Сухомлинського* / Полт. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. С. 57-59.
19. Зімакова Л. Критерії готовності майбутніх учителів початкових класів до соціалізації учнів засобами театрального мистецтва. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Педагогічні науки.* Полтава, 2007. Вип. 3–4 (55–56). С. 51-57.

20. Зімакова Л. Педагогічні умови підготовки учителів початкових класів до соціалізації учнів засобами театрального мистецтва. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Педагогічні науки.* Полтава, 2007. Вип. 2 (54). С. 163–172.
21. Зімакова Л. В. Теорія і методика розвитку мовлення у схемах, таблицях, тезах : навч. посіб. / Полт. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. 56 с.

2008

22. Методичні рекомендації до самостійної роботи з курсу „Дитяча література з основами літературознавства” для студентів 4 курсу психолого-педагогічного факультету / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; Л. Зімакова, М. Волочай. Полтава, 2008. 40 с.
23. Зімакова Л. Педагогічні умови використання альтернативних методів навчання грамоти дошкільників. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Педагогічні науки.* Полтава, 2008. Вип. 3 (61). С. 183–191.
24. Зімакова Л. Педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до формування фонетичної компетенції дошкільників. *Соціально-педагогічний комплекс регіону: теорія і практика* : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 21–22 трав. 2008 р. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. С. 96–102.
25. Зімакова Л. В. Слов'янська жінка в суспільстві та літературі. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Філологічні науки.* Полтава, 2008. Вип. 1-2 (59-60). С. 320-322.
26. Теорія і методика розвитку рідної мови : прогр. для студ. психолого-пед. фак-ту спец. 6010101 «Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. Л. Зімакова. Полтава, 2008. 24 с.

2009

27. Волочай М., Зімакова Л. Відображення біблійної традиції у створенні психологічних портретів героїв М. В. Гоголя. *IX Гоголівські читання* : матеріали міжнар. наук. конф. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2009. С. 176-178.
28. Зімакова Л. В., Тупиця О. Ю. Етномовна складова змісту поетичної картини світу. *Рідне слово в етнокультурному вимірі* : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. / Дрогобицький держ. пед. ун-т імені Івана Франка ; упор. М. Федурко, В. Котович, Г. Філь. Дрогобич, 2009. С. 316-321.
29. Зімакова Л. В., Тупиця О. Ю. Комунікативно-мовленнєва поведінка біатків як умова запобігання мовленнєвого недорозвитку дітей раннього віку. *Новітні медико-психолого-педагогічні технології діагностики, запобігання і подолання мовленнєвих розладів* : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 1–2 жовт. 2009 р. / Полт. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2009. С. 59–64.
30. Методика навчання української мови в дошкільному навчальному закладі з російськомовним режимом : прогр. для студ. спец. 6 010101

- «Дошкільне виховання» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. Л. В. Зімакова. Полтава, 2009. 26 с.
31. Зімакова Л. В., Тупиця О. Ю. Проблема відмежування поняття «безеквівалентна лексика». *Wschodnie partnerstwo – 2009 : Miedzynarodowa naukowa praktyczna konferencja (Poland)*. Przemysl, 2009. S. 34-37.
  32. Зімакова Л., Манжелій Н. Теорія та методика розвитку рідної мови. *Курсові та дипломні роботи: методичні рекомендації та вимоги до написання і оформлення : для студ. спец. „Дошкільна освіта”* / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2009. С. 31-37.
  33. Волочай М., Зімакова Л. Унікальність творчого методу французької романістки Франсуази Саган. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; гол. ред. З. О. Валюх. Полтава, 2009. Вип. 2. С. 75–81.

2010

34. Виробнича педагогічна практика у ДНЗ: Робоча програма практики для студентів IV курсу спеціальностей «Дошкільне виховання», «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за заг. ред. Л. В. Зімакової. Полтава, 2010. 77 с.
35. Волочай М., Зімакова Л. Мистецтво як засіб соціального пізнання світу дітьми. *Науковий вісник Чернівецького університету Педагогіка та психологія* : зб. наук. пр. Чернівці, 2010. Вип. 498-499. С. 22-26.
36. Зімакова Л., Тупиця О. Навчання іноземної мови дошкільників засобами фольклору (на прикладі німецької мови). *Сучасні тенденції розвитку теорії і практики дошкільної освіти* : зб. наук. пр. за матеріалами всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 19–20 трав. 2010 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2010. С. 54–61. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10685>
37. Волочай М. П., Зімакова Л. В. Новаторство поезії Василя Симоненка *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : збірник наукових праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за ред. З. О. Валюх. Полтава, 2010. Вип. 3. С. 33-40.
38. Зімакова Л. В., Ткаченко В. М. Педагогічні умови організації самостійної роботи студентів з вивчення курсу „ТМРРМ” : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2010. 54 с.
39. Зімакова Л., Волочай М. Педагогічний потенціал творів Марійки Підгірянки. *Імідж сучасного педагога*. 2010. № 6-7 (105-106). С. 83-87.
40. Програма державного комплексного кваліфікаційного екзамену зі спеціальних методик дошкільного виховання для студентів спеціальності 6.010101 «Дошкільне виховання» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. І. Гришко, Л. В. Зімакова, І. В. Карапузова. Полтава, 2010. 21 с.
41. Зімакова Л. В. Формування лексичної компетенції дошкільників засобами народних свят та обрядів. *Вісник Глухівського державного педагогічного університету ім. О. Довженка. Серія. Педагогічні науки*. Глухів, 2010. Вип. 16. С. 131-134.

2011

42. Зімакова Л. В., Федій В. Л. Дидактична гра як засіб мовленнєвого розвитку старших дошкільників : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2011. 86 с.
43. Зімакова Л. В., Федій В. Л. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників за сферою життєдіяльності «Природа». *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за ред. З. О. Валюх. Полтава, 2011. Вип. 4. С. 24-27.
44. Зімакова Л. В., Федій В. Л. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників природознавчого змісту (в умовах реалізації базової програми розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі"). *Інноваційні технології дошкільного виховання* : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за заг. ред. О. С. Чернової. Полтава, 2011. Вип. 5. С. 65–84.
45. Волочай М. П., Зімакова Л. В. Особливості вивчення творчості О. Купріна як знавця людської душі. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за ред. З. О. Валюх. Полтава, 2011. Вип. 4. С. 17-22.
46. Програма державного екзамену «Спеціальні методики дошкільного виховання» для студентів V курсу спеціальності «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. Л. В. Зімакова. Полтава, 2011. 24 с.
47. Програма державного комплексного кваліфікаційного екзамену з психолого-педагогічних дисциплін для студентів спеціальності 7.010102 «Початкове навчання. Дошкільне виховання» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: В. М. Богута, О. О. Вашак, Л. В. Зімакова, Ю. Г. Калюжна та ін. Полтава, 2011. С. 15-18.
48. Програма державного комплексного кваліфікаційного екзамену з психолого-педагогічних дисциплін для студентів спеціальності 7.010102 «Початкове навчання. Мова і література (англ. або нім.)», «Початкове навчання. Музика», «Початкове навчання. Фізична культура» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: В. М. Богута, Л. В. Зімакова, Л. П. Клевака, Н. М. Манжелій. Полтава, 2011. 34 с.
49. Програма державного комплексного кваліфікаційного екзамену зі спеціальних методик дошкільного виховання для студентів спеціальності 7.010102 «Початкове навчання. Дошкільне виховання» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. І. Гришко, Л. В. Зімакова, І. В. Карапузова, Л. П. Клевака. Полтава, 2011. 28 с.
50. Теорія та методика викладання у вищих та спеціальних навчальних закладах курсу «Методика розвитку рідної мови дітей» : навч. прогр. для студ. спец. 8.01010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. Л. В. Зімакова. Полтава, 2011. 30 с.

2012

51. Тупиця О., Зімакова Л. Етномовна картина світу поетичного тексту. *Філологічні науки* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені

- В. Г. Короленка. Полтава, 2012. Вип. 10. С. 83–90. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/1653/1/Tupytsya.pdf>.
52. Волочай М., Зімакова Л. Знову день переходить у ніч. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2012. Вип. 5. С. 22–29.
53. Зімакова Л. В., Тупиця О. Ю. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дітей раннього віку в умовах сім'ї. *Актуальні проблеми дошкілля* : зб. наук. пр. / Дрогобицький держ. пед. ун-т імені Івана Франка ; за ред. М. Чепіль. Дрогобич, 2012. С. 159-164.
54. Зімакова Л. В. Критеріальна характеристика формування діамонологічної компетенції дітей старшого дошкільного віку. *Упровадження нового змісту початкової освіти: теорія і практика* : матеріали всеукр. пед. читань присвячених пам'яті Т. М. Байбари, м. Полтава, м. Полтава, 3–4 квіт. 2012 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2012. С. 62–65.
55. Зімакова Л. В., Величко О. В. Особливості організації роботи з розвитку мовлення дітей у ДНЗ в умовах реформування дошкільної освіти : навч.-метод. посіб. для студ. напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2012. 80 с.
56. Зімакова Л. В., Васильєва Г. А. Педагогічні умови розвитку мовлення молодших дошкільників засобами поетичних творів : навч.-метод. посіб. для студ. напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2012. 80 с.
57. Зімакова Л. В., Гінжелюк О. В. Педагогічні умови формування діамонологічної компетенції старших дошкільників : навч.-метод. посіб. для студ. напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2012. 124 с.
58. Зімакова Л. Теоретико-методологічні засади формування діамонологічної компетенції дітей старшого дошкільного віку. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2012. Вип. 5. С. 47–52.
59. Теоретичні та методичні основи викладання у вищих навчальних закладах курсу «Теорія та методика розвитку рідної мови» : навч. прогр. для магістрантів спец. 8.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. Л. В. Зімакова. Полтава, 2012. 15 с.
60. Зімакова Л. В., Тупиця А. Ю. Художественно-соціалізуючі педагогіческие умения учителей начальных классов. *Развитие творческих способностей детей и молодежи в образовательном пространстве* : матер. междунар. науч.-практ. семинара, г. Белгород, 26 окт. 2012 г. Белгород, 2012. С. 182–183.

2013

61. Зімакова Л. В., Тупиця А. Ю. Искусство – средство организации социальной деятельности младших школьников. *Проблемы социализации растущего человека в современном мире* : материалы

- международ. науч.-практ. конф., посвященной 70-летию Российской академии образования и 125-летию А. С. Макаренко, г. Белгород, 25-26 сент. 2013 г. Белгород, 2013. С. 268-272.
62. Методичні рекомендації до написання і оформлення курсових, дипломних та магістерських робіт для студентів спеціальності «Початкова освіта») / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленк; за ред.: О. А. Федій, Н. М. Манжелій, Н. В. Ковалевської, Л. В. Зімакової. Полтава, 2013. 45 с.
  63. Зімакова Л., Гриб Ю. Організація розвитку мовлення дітей у логопедичній групі ДНЗ. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. Вип. 6. С. 32-36.
  64. Зімакова Л. В., Сірик Н. В Особливості використання засобів біокераміки у художньо-мовленнєвій діяльності дошкільників : навч.-метод. посіб. для студ. напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. 86 с.
  65. Зімакова Л.В., Корогод Л. Особливості реалізації особистісно орієнтованого підходу у процесі розвитку мовлення дошкільників засобами поетичних творів. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. Вип. 6. С. 70-73.
  66. Зімакова Л. В. Підготовка майбутніх вихователів до формування фонетичної компетенції дошкільників. *Вісник Прикарпатського національного університету. Серія: Педагогіка*. Івано-Франківськ, 2013. Вип. XLVIII. С. 49-53.
  67. Зімакова Л. В., Пілат Н. В. Сучасні засоби навчання звукового аналізу старших дошкільників : навч.-метод. посіб. для студ. напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. 106 с.
  68. Зімакова Л. В., Матюх Ж. Сучасні засоби формування фонетичної компетенції дошкільників. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій* : зб. матеріалів наук.-практ. конф., м. Вінниця, 3-5 квітня 2013 р. / Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського ; за ред. Г. С. Тарасенко. Вінниця, 2013. Вип. 2. С. 179-183.
  69. Зімакова Л., Волочай М. Філософсько-естетичні та моральні проблеми у творах зарубіжних письменників (творчість Оскара Уальда). *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. Вип. 6. С. 22-32.
  70. Зімакова Л. В., Коваль Є. Т. Формування морально-етичних суджень старших дошкільників на заняттях з розвитку мовлення : навч.-метод. посіб. для студ. напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. 110 с.
  71. Зімакова Л. В., Матюх Ж. В. Формування фонетичної компетенції дошкільників сучасними засобами навчання мови : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. 91 с.

2014

72. Зімакова Л. В. Змістовий компонент лінгводидактичної підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку: аналіз та перспективи. *Вісник Черкаського університету. Серія. Педагогічні науки*. Черкаси, 2014. Вип. 34 (327). С. 50-55. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10302>
73. Зімакова Л. В, Тупица А. Ю. Инновационные средства формирования фонетической системы речи детей дошкольного возраста. *Традиции и инновации в судьбах национальных образовательных систем*: материалы междунар. науч.-практ. конф., г. Курск, 10-11 апр. 2014 г. : в 2 т. / Курский гос. ун-т; под ред. А. В. Репринцева. Курск, 2014. Т. 1. С. 375-379.
74. Зімакова Л., Пасічніченко А., Федій О. Кафедра початкової і дошкільної освіти. *Психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: історична, організаційно-педагогічна і науково-методична ретроспектива* / авт. кол.: В. І. Березан, Т. О. Благова, Н. В. Гібалова, Л. В. Зімакова та ін.; за ред. Н. Д. Карапузової. Полтава, 2014. С. 112–136.
75. Зімакова Л. В., Ланевич І. М. Особливості формування виразного мовлення старших дошкільників : навч.-метод. посіб. для студ. напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. 86 с.
76. Зімакова Л., Тупиця О. Особливості функціонування українських безеквівалентних одиниць у поетичному тексті (на прикладі перекладів лірики Т. Г. Шевченка). *Постать Тараса Шевченка у світовому й національному культурологічному контексті* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 4–5 берез. 2014 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. С. 55–60.
77. Зімакова Л., Гриб Ю. Педагогічна технологія виховання казкою у корекційній роботі ДНЗ. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. Вип. 1. С. 133-148.
78. Зімакова Л. В., Кошкер К. Д. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до адаптації першокласників засобами сучасного мистецтва : навч.-метод. посіб. для студ. напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. 110 с.
79. Зімакова Л. Професійна підготовка майбутніх магістрів дошкільної освіти до викладання лінгводидактичних дисциплін. *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. Вип. 61–62. С. 126–134. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/3519/1/Zimakova.pdf>.
80. Зімакова Л., Ланевич І. Становлення виразного мовлення у дітей дошкільного віку. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. Вип. 7. С. 31–35.

81. Зімакова Л. Теоретичні та методичні основи викладання у вищих навчальних закладах курсу «Теорія та методика розвитку рідної мови» *Науково-предметна підготовка магістрів спеціальності «Дошкільна освіта»* : навч. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за ред. О. А. Федій. Київ, 2014. С. 95-133.
82. Зімакова Л. В. Формирование волевых качеств в период адаптации первоклассника к школе. *Педагогические и психофизиологические проблемы адаптации детей и молодежи* : материалы междунар. науч.-практ. интернет-конф., г. Белгород, 1 март.-10 апр. 2014 г. URL: <http://pegas.bsu.edu.ru/mod/forum/discuss.php?d=123312#p173813>

2015

83. Дошкільна лінгводидактика : навч. прогр. нормативної дисц. для підготовки бакалавра напряму 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. Л. Зімакова. Полтава, 2015. 14 с.
84. Інноваційні технології навчання і виховання у вищих навчальних закладах : навч. прогр. варіативної дисц. для підготовки магістра спец. 8.01010201 «Початкова освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. Л. Зімакова. Полтава, 2015. 7 с.
85. Зімакова Л. В., Крохмальна К. М. Інноваційні технології у лінгводидактичній підготовці майбутніх вихователів дітей дошкільного віку *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за ред. О. А. Федій. Полтава, 2015. Вип. 2. С. 178-198. URL: <http://ped.pnpu.edu.ua/doshkilna.php>
86. Зімакова Л. В., Крохмальна К. М. Інноваційні технології навчання у лінгводидактичній підготовці майбутніх вихователів дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка Полтава, 2015. 82 с.
87. Основи педагогічної майстерності та педагогічна творчість : навч. прогр. нормативної дисц. для підготовки бакалавра напряму 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. Л. Зімакова. Полтава, 2015. 10 с.
88. Зімакова Л. В., Тупица А. Ю. Особенности возникновения и употребления табуированной лексики. *Fundamental and applied science. Philological sciences* : materials of the XI International scientific and practical conference. Sheffield. Science and education LTD, 2015. Vol. 10. С. 45-49.
89. Зімакова Л., Гриб Ю. Педагогічна технологія виховання казкою у корекційній роботі ДНЗ. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за заг. ред. О. А. Федій. Полтава, 2015. Вип. 2. С. 123-138. URL: <http://ped.pnpu.edu.ua/doshkilna.php>
90. Зімакова Л. Педагогічні умови коригування мовлення дошкільників засобами педагогічної технології виховання казкою М. Лещенко. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені

- В. Г. Короленка. Полтава, 2015. Вип. 8. С. 28–31.
91. Порівняльна педагогіка : навч. прогр. нормативної дисц. для підготовки спеціаліста спец. 7.01010201 «Початкова освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. Л. Зімакова. Полтава, 2015. 6 с.
  92. Волочай М., Зімакова Л. Сучасна українська проза як відображення проблем суспільства. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. Вип. 8. С. 14–17.
  93. Теорія та методика організації комунікативно-мовленнєвої діяльності дошкільників : навч. прогр. нормативної дисц. для підготовки спеціаліста спец. 7.01010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка; уклад. Л. Зімакова. Полтава, 2015. 9 с.
  94. Зімакова Л. В., Тупиця О. Ю. Формування педагогічної творчості майбутнього учителя під час вивчення навчальної дисципліни «Порівняльна педагогіка». *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Вінниця, 10-11 листопада 2015 р. / Вінницький держ. пед. уні-т імені Михайла Коцюбинського ; за ред. Г. С. Тарасенко. Вінниця, 2015. С. 437-440. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10301>
  95. Зімакова Л. В., Тупиця О. Ю. Шляхи становлення соціального самовизначення майбутніх педагогів: мистецько-педагогічний пошук. *Nauka i inowacja – 2015. Psychologia i socjologia. Pedagogiczne nauki* : materialy XI miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji. Przemysl : Nauka i studia. 2015. Vol. 5. С. 62-67.

2016

96. Етика та психологія педагогічного спілкування : прогр. вибіркової навч. дисц. підготовки бакалавра напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. Л. Зімакова. Полтава, 2016. 6 с.
97. Крупицька І. С., Зімакова Л. В. Особливості застосування методів ейдетики у мовленнєвому розвитку дитини дошкільного віку. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за заг. ред. О. А. Федій. Полтава, 2016. Вип. 3. С. 146-153. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10534>
98. Програма атестаційного екзамену «Сучасні технології дошкільної освіти» для студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; авт.-уклад.: О. А. Гнізділова, А. В. Пасічніченко, Н. М. Манжелій, Л. В. Зімакова та ін. Полтава, 2016. 28 с.
99. Програма атестаційного екзамену «Теоретичні та методичні засади викладання дошкільної педагогіки, психології та методик дошкільної освіти» для студентів спеціальності 8.01010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; авт.-уклад.: О. А. Гнізділова, А. В. Пасічніченко, Л. В. Зімакова, О. І. Гришко, І. В. Карапузова. Полтава, 2016. 26 с.

100. Програма атестаційного екзамену «Теорія та методики організації дошкільного освіти» для студентів спеціальності 7.01010101 «Дошкільна освіта» (спеціалізація іноземна мова) / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; авт.-уклад.: О. А. Федій, О. А. Гнізділова, О. О. Вашак, Л. В. Зімакова, О. І. Гришко, Ю. Г. Степура. Полтава, 2016. 28 с.
101. Програма атестаційного екзамену «Теорія та методики організації дошкільного освіти» для студентів спеціальності 7.01010101 «Дошкільна освіта» (заочна форма навчання) / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; авт.-уклад.: О. А. Федій, О. А. Гнізділова, О. О. Вашак, Л. В. Зімакова, О. І. Гришко, Ю. Г. Степура. Полтава, 2016. 28 с.
102. Зімакова Л. В. Сучасна дитяча книга у комунікативно-мовленнєвому розвитку дитини. *Педагогіка та психологія* : зб. наук. пр. / Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди ; ред.: І. Ф. Прокопенко, С. Т. Золотухіна. Харків, 2016. Вип. 54. С. 84–96. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10303>
103. Тупиця О., Зімакова Л. Сучасна методика пасивного вивчення іноземної мови. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2016. Вип. 9. С. 113–117.
104. Теоретичні та методичні основи викладання у ВНЗ дисциплін з художньо-естетичного розвитку дошкільника : прогр. вибіркової навч. дисц. для набуття професійної кваліфікації підготовки магістра спец. 8.01010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. Л. В. Зімакова. Полтава, 2016. 12 с.

2017

105. Зімакова Л. В. Виховання комунікативно-мовленнєвих мотивів дошкільників. *Педагогіка та психологія* : зб. наук. пр. / Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди ; ред.: І. Ф. Прокопенко, С. Т. Золотухіна. Харків, 2016. Вип. 56. С. 136-148. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10299>
106. Зімакова Л. В. Зміст професійної підготовки майбутніх вихователів до роботи у ДНЗ на засадах партнерської педагогіки. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : зб. наук. пр. / Кам'янець-Подільський нац. ун-т імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України; гол. ред. В. М. Лабунець. Кам'янець-Подільський, 2017. Вип. 23 (2-2017), ч. 2. С. 167-172.
107. Курсові та магістерські роботи : метод. рек. та вимоги до написання і оформлення для студ. спец. 6.010101, 8.01010101, 012 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; укл.: О. А. Гнізділова, О. І. Гришко, О. О. Вашак, Л. В. Зімакова та ін. Полтава, 2017. 60 с.
108. Партнерська педагогіка : прогр. вибіркової навч. дисц. підготовки бакалавра спеціальності 012 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. Л. В. Зімакова. Полтава, 2017. 7 с.

109. Зімакова Л. В., Крупицька І. С. Підготовка майбутніх вихователів до використання ейдетики у роботі з дітьми дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. 110 с.
110. Програма атестації з фахових методик дошкільного виховання для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» кваліфікацій «вихователь дітей дошкільного віку», «вихователь дітей раннього та дошкільного віку» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. С. С. Бурсова, О. О. Вашак, О. І. Гришко, Л. В. Зімакова та ін. Полтава, 2017. 44 с.
111. Зімакова Л. В., Тупиця О. Ю. Специфіка навчання німецької мови дошкільників засобами фольклору. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. Вип. 10. С. 51-58.
112. Теоретичні та методичні основи викладання дошкільної лінгводидактики : прогр. навч. дисц. для набуття ОР магістр за спец. 012 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. Л. В. Зімакова. Полтава, 2017. 8 с.
113. Теорія та технології організації комунікативно-мовленнєвої діяльності дошкільників : прогр. навч. дисц. для набуття ОР спеціаліста за спец. 012 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. Л. В. Зімакова. Полтава, 2017. 8 с.
114. Зімакова Л. В., Сіренко О. В. Чарівний дивосвіт мовлення: нестандартні прийоми навчально-мовленнєвої діяльності дошкільників. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за заг. ред. О. А. Гнізділової. Полтава, 2017. Вип. 1. С. 87–97. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/9663/1/14.pdf>.

2018

115. Зімакова Л. В. Дитяче світовідчуття – умова інтеграційних процесів в дошкільній освіті. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі* : зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за заг. ред. О. А. Гнізділової. Полтава, 2018. Вип. 2. С. 71-78.
116. Допитливій малечі про цікаві речі: вчимося дослідницькій діяльності (мнемотаблиці та технологічні карти дослідів) : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за заг. ред. О. А. Гнізділової. Полтава, 2018. 50 с.
117. Зімакова Л. В., Ковалевська Н. В., Сонник Н. В. Особливості комунікативно-мовленнєвого розвитку старших дошкільників засобами мультиплікації : навч.-метод. посіб. для самостійної роботи студ. спец. «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2018. 152 с.
118. Зімакова Л., Ковалевська Н. Підготовка майбутніх вихователів до мовленнєвої соціалізації дітей дошкільного віку засобами театрального мистецтва. *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2018. Вип. 71. С. 70–74. URL:

<http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10127>.

119. Зімакова Л. В. Проекція світу дорослих у мультиплікаційних фільмах для дітей: аналіз картини світу. *Дитинство XXI століття: інноваційна освіта* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Кременчук, 25-26 жовт. 2018 р. / Кременчуцький педагогічний коледж імені А. С. Макаренка ; ред.-упоряд. Т. В. Кулікова. Кременчук, 2018. С. 17-22.
120. Ковалевська Н. В., Пасічніченко А. В., Зімакова Л. В. Реалізація нетрадиційних форм співробітництва закладів дошкільної освіти з сім'єю в сучасних умовах. *Навчання й виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку у викликах сьогодення*: монографія / за заг. ред.: О. В. Лобової, І. П. Рогальської-Яблонської. Суми, 2018. С. 98-115.

Карапузова Ірина Валеріївна

2001

1. Карапузова І. В. Проблема підготовки студентів до організації економічного виховання дошкільників. *Підготовка педагогічних кадрів до роботи в умовах нової структури і змісту початкової освіти* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 23–25 квіт. 2001 р. Полтава, 2001. С. 168–169.

2002

2. Карапузова І. В. Особливості економічного виховання дітей в різних вікових групах. *Впровадження інноваційних технологій у дошкільних закладах Полтавщини* : матеріали обл. наук.-практ. конф., м. Полтава, 12–13 берез. 2002 р. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2002. С. 107–109.
3. Карапузова І. В. Педагогічна підтримка: визначення поняття. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка. Педагогічні науки*. Полтава, 2002. Вип. 2 (35). С. 107–111.
4. Карапузова І., Карапузова Н. Підготовка студентів до економічного виховання. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка. Педагогічні науки*. Полтава, 2002. Вип. 2 (23). С. 121–125.

2003

5. Курсові та дипломні роботи : метод. рек. та вимоги до написання і оформлення : для студ. спец. «Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: І. В. Карапузова, О. І. Гришко, Л. В. Зімакова, Н. М. Манжелій та ін. Полтава, 2003. с. 20
6. Програма польової практики для студентів II курсу спец. 7.010101 «Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. І. В. Карапузова. Полтава, 2003. 16 с.
7. Карапузова І. В. Роль консультацій у системі професійної підготовки студентів. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка. Педагогічні науки*. Полтава, 2003. Вип. 1/2 (28/29). С. 165–167.

2004

8. Комплексні контрольні роботи для студ. спец. «Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: І. В. Карапузова, О. І. Гришко, Л. В. Зімакова, Н. М. Манжелій та ін. Полтава, 2004.
9. Карапузова І. Педагогічна підтримка: визначення поняття. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Педагогічні науки*. Полтава, 2004. Вип. 2 (35). С. 107–111.
10. Карапузова І. Спілкування як засіб виявлення особистісного потенціалу майбутнього вчителя. *Реформування освіти й інноваційні технології у вивченні мови* : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 18–19 лист. 2003 р. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2004. С. 26–29.

2005

11. Карапузова Н. Д., Карапузова І. В. Виховання відповідальності особистості в умовах педагогічної підтримки. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Педагогічні науки*. Полтава, 2005. Вип. 6 (45). С. 24–28.
12. Карапузова І. В. Діяльність педагога в умовах педагогічної підтримки студентів. *Проблеми освіти* / Вінницький соц.-екон. інс-т Відкритого міжнар. ун-ту розвитку людини «Україна». Київ, 2005. Спецвип. 2. С. 174–179.
13. Карапузова І. В. Організація педагогічної підтримки студентів у процесі навчання. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Житомир, 2005. Вип. 22. С. 71–74.
14. Карапузова І. В. Педагогічна підтримка: психологічний аспект. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Педагогічні науки*. Полтава, 2005. Вип. 6 (45). С. 24–29.

2007

15. Карапузова І. В., Ткаченко В. Виховання дитини засобами природи у творах В. О. Сухомлинського. *Педагогічні читання, присвячені 89 річниці з Дня народження В. О. Сухомлинського* : зб. наук. пр. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. С. 76–79.
16. Особливості взаємодії у системі «Людина. Земля. Космос» : прогн. спецкурсу «Особливості взаємодії у системі «Людина. Земля. Космос» зі спец. 7.010101 «Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. І. В. Карапузова. Полтава, 2007. 11 с.
17. Карапузова І. В. Роль викладача в системі модульного навчання. *Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Педагогічні науки*. Глухів, 2007. Вип. 9. С. 79–82.
18. Карапузова І. В. Спільна робота ДНЗ і сім'ї з екологічного виховання. *Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку* : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. О. С. Чернової ; Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. Вип. 2. С. 232–256.
19. Карапузова І. В., Гришко О. І. Сутність і особливості інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку. *Психолого-педагогічні аспекти*

розвитку особистості в сучасному світі : зб. наук. пр. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007.

2008

20. Карапузова І. В. Валеологічна освіта дошкільників : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 6.010100 «Дошкільне виховання» та вихователів дошкільних навчальних закладів / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. 40 с.
21. Карапузова І. В. Наступність між дошкільною та початковою освітою в системі екологічного виховання. *Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку* : навч.-метод. посіб. / за ред. О. С. Чернової ; Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Вип. 3. Полтава, 2008.
22. Основи природознавства з методикою : робоча навч. прогр. курсу зі спец. 6.010100 «Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. І. В. Карапузова. Полтава, 2008. 27 с.
23. Карапузова І. Особливості адаптації дітей до ДНЗ. *Соціально-педагогічний комплекс регіону: теорія і практика* : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 21–22 трав. 2008 р. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. С. 52–53.
24. Карапузова І. В. Сутність поняття адаптація. *Ефективні інструменти сучасних наук* : зб. матеріалів міжнар. конф. Прага. 2008. С. 87–90.
25. Теорія і технологія валеологічної освіти дітей дошкільного віку : навч. прогр. для студ. спец. 6.010100 «Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. І. В. Карапузова.. Полтава, 2008. 14 с.

2009

26. Карапузова І. В. Курсові та дипломні роботи : метод. рек. та вимоги до написання та оформлення : для студ. спец. «Дошкільна освіта» / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2009. С. 38–43.
27. Карапузова І. В., Бурсова С. С. Ознайомлення дошкільників з природою : матеріали до занять : навч.-метод. посіб. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2009. 100 с.
28. Карапузова І. В., Ткаченко В. Особливості організації екологічної стежки як форми ознайомлення старших дошкільників з природою : навч.-метод. посіб. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2009. 106 с.
29. Карапузова І. В. Педагогічна підтримка студентів у процесі їх самостійної роботи. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Педагогіка і психологія* : зб. наук. пр. Вінниця, 2009. Вип. 27. С. 173–177.
30. Програма польової практики для студ. I курсу спец. 6.010100 «Дошкільна освіта» / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. І. В. Карапузова. Полтава, 2009. 16 с.
31. Карапузова І. Труднощі у навчанні як психолого-педагогічна проблема. *Імідж сучасного педагога*. 2009. № 10. С. 80–82.

2010

32. Організація дослідницько-експериментальної діяльності дітей в природі : навч. прогн. для студ. спец. 7.010100 «Дошкільне виховання» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. І. В. Карапузова. Полтава, 2010. 13 с.
33. Карапузова І. В. Організація педагогічної підтримки майбутніх учителів у процесі навчання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2010. 249 с.
34. Карапузова І., Бурсова С. Особливості використання інноваційних технологій у процесі валеологічного виховання дошкільників. *Сучасні тенденції розвитку теорії і практики дошкільної освіти* : зб. наук. пр. за матеріалами всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 19–20 трав. 2010 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2010. С. 68–72.
35. Карапузова І. В., Бурсова С. С. Особливості експериментально-дослідницької діяльності дошкільників у природі. *Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку* : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2010. Вип. 4.
36. Карапузова І. В., Федій Т. Особливості організації експериментально-дослідної діяльності дошкільників у природі : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2010. 56 с.
37. Карапузова І. В., Федій В. Роль гри у процесі ознайомлення дошкільників з природою : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2010. 70 с.
38. Карапузова І. В. Формування готовності майбутніх учителів до надання педагогічної підтримки дітям. *Вища освіта України* : додаток, Т. IV (22), Тем. вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». 2010. С. 157–162.

2011

39. Карапузова І. В. Види та форми педагогічної підтримки студентів у процесі навчання. *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. / Херсонський держ. ун-т. Херсон, 2011. Вип. LVIII, ч. I. С. 261–266.
40. Карапузова І. В., Бурсова С. С. Інноваційні технології валеологічного виховання дошкільників. *Інноваційні технології дошкільного виховання* : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; ред. О. С. Чернова. Полтава, 2011. Вип. 5. С. 117–139.
41. Карапузова І. В. Педагогічна підтримка студентів із труднощами у навчально-пізнавальній діяльності. *Гуманізація – навчально-виховного процесу* : зб. наук. пр. / Слов'янський держ. пед. ун-т ; за заг. ред. В. І. Сипченка. Слов'янськ, 2011. Вип. LVI. С. 123–130.
42. Програма державного екзамену «Спеціальні методики дошкільного виховання» для студ. V курсу спец. «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: І. В. Карапузова, Л. В. Зімакова, О. І. Гришко. Полтава, 2011. 24 с.
43. Програма державного комплексного кваліфікаційного екзамену зі спеціальних методик дошкільного виховання для студ. спец. 7.010102 «Початкове навчання», «Дошкільне виховання» / Полтав. нац. пед. ун-т

- імені В. Г. Короленка ; уклад.: І. В. Карапузова, Л. В. Зімакова, О. І. Гришко, Л. П. Клевака. Полтава, 2011. С. 9–13.
44. Карапузова І. В. Технологія організації педагогічної підтримки майбутніх учителів у процесі навчання. *Вища освіта України* : додаток 2, том IV (29), до № 3. Тем. вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». 2011. С. 127–133.
45. Карапузова І. Функції викладача в умовах педагогічної підтримки студентів. *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2011. Вип. 1. С. 93–97. URL: <http://dSPACE.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/853/1/karapu1.pdf>.

2012

46. Карапузова І. В. Наступність між дошкільною та початковою освітою в системі екологічного виховання. *Актуальні проблеми дошкілля* : зб. наук. пр. / за ред. Марії Чепіль ; Дрогобицький держ. пед. ун-т імені Івана Франка. Дрогобич, 2012. С. 33–42.
47. Карапузова І. В., Бурсова С. С., Бадріашвілі Н. Є. Особливості взаємодії ДНЗ та родини в період адаптації дитини до умов дитячого навчального закладу : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 7.01010101 «Дошкільна освіта», вихователів / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2012. 67 с.
48. Карапузова І. Особливості педагогічної підтримки студентів в умовах педагогічного ВНЗ. *Імідж сучасного педагога*. 2012. № 6. С. 30–33.
49. Карапузова І. В. Теоретичні основи технології організації педагогічної підтримки майбутніх учителів у процесі навчання. *Проблеми підготовки сучасного вчителя* : зб. наук. пр. / Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; [ред. кол. : Побірченко Н.С. (гол. ред.) та ін.]. Умань, 2012. Вип. 5, ч. 2. С. 123–130.

2014

50. Карапузова І. В., Карапузова Н. Д., Помогайбо В. М., Починок Є. А. Основи природознавства : підручник. Київ : Академія, 2014. 368 с. (Свідоцтво на реєстрацію авторського права на твір №78428 від 19.04.2018р.)
51. Карапузова Н., Карапузова І. Спілкування як складова професійної підготовки майбутнього вчителя. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. Вип. 7. С. 36–38.
52. Карапузова І. В. Теоретичні та методичні основи викладання у вищих навчальних закладах курсу «Основи природознавства з методикою». *Науково-предметна підготовка магістрів спеціальності «Дошкільна освіта»* : навч. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за ред. О. А. Федій. Київ, 2014. С. 134–158.

2015

53. Карапузова І. В. Вимоги до здійснення педагогічної підтримки майбутніх учителів у процесі навчання. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології* : наук. журн. / голов. ред. А. А. Сбруєва ; Сумський

- держ. пед. ун-т імені А.С. Макаренка. Суми, 2015. № 10 (54). С. 103–111.
54. Організація дослідно-експериментальної діяльності дітей в природі : навч. прогр. для студ. вищ. пед. навч. закл. спец. 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. І. В. Карапузова. Полтава, 2015. 10 с.
55. Карапузова І. В. Організація технології педагогічної підтримки студентів із труднощами у навчально-дослідній діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / [редкол.: Т. І. Суценок (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя, 2015. Вип. № 45 (98). С. 117–123.
56. Основи природознавства з методикою ознайомлення дітей з природою : навч. прогр. для студ. вищ. пед. навч. закл. спец. 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. І. В. Карапузова. Полтава, 2015. 11 с.
57. Карапузова І. В. Педагогічна підтримка студентів із труднощами у навчально-дослідній діяльності. *Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка* : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Суми, 3 груд. 2015 р. Суми, 2015. Ч. 2. С. 35–40.
58. Психологія загальна та вікова : навч. прогр. для студ. вищ. пед. навч. закл. спец. 7.01010102 «Початкова освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. І. В. Карапузова, А. В. Пасічніченко. Полтава, 2015. 11 с.

2016

59. Карапузова І. В., Страшко В. В. Використання екологічних проектів у роботі з дітьми дошкільного віку *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2016. Вип. 3. С. 126–136.
60. Карапузова І. В., Бурсова С. С. Дитяче експериментування: реалії та перспективи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології* : наук. журн. / голов. ред. А. А. Сбруєва ; Сумський держ. пед. ун-т імені А. С. Макаренка. Суми, 2016. № 9 (63). С. 39–50.
61. Організація гурткової роботи у ДНЗ : навч. прогр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. І. В. Карапузова. Полтава, 2016. 6 с.
62. Програма атестаційного екзамену «Теоретичні та методичні засади викладання дошкільної педагогіки, психології та методик дошкільної освіти» для студ. спец. 8.01010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: І. В. Карапузова, О. А. Гнізділова, А. В. Пасічніченко, Л. В. Зімакова, О. І. Гришко. Полтава, 2016. 26 с.
63. Програма атестаційного екзамену «Сучасні технології дошкільної освіти» для студ. спец. 012 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: І. В. Карапузова, О. А. Гнізділова, А. В. Пасічніченко, Н. М. Манжелі та ін. Полтава, 2016. 28 с.
64. Карапузова І. В. Становлення дитячого експериментування як педагогічної технології. *Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка* : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф., м. Суми, 8 груд. 2016 р. : у 3 ч. Суми, 2016. Ч. 1. С. 48–51.

65. Теоретичні та методичні засади викладання у вищих навчальних закладах курсу «Основи природознавства з методикою»: навч. прогр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка; уклад. І. В. Карапузова. Полтава, 2016. 10 с.
66. Технології організації сенсорно-пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку: навч. прогр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка; уклад. І. В. Карапузова. Полтава, 2016. 8 с.

2017

67. Дитяча психологія та психологія дитячої творчості: прогр. варіативної навч. дисц. підготовки бакалаврів спец. 014 «Середня освіта» (Музичне мистецтво), додаткова спеціалізація 012 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка; уклад.: І. В. Карапузова, А. В. Пасічніченко. Полтава, 2017. 8 с.
68. Курсові та магістерські роботи: метод. рек. та вимоги до написання і оформлення для студ. спец. 6.010101, 8.01010101, 012 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка; уклад.: І. В. Карапузова, О. А. Гнізділова, О. І. Гришко, О. О. Вашак, Л. В. Зімакова та ін. Полтава 2017. 60 с.
69. Основи природознавства з методикою ознайомлення дітей з природою: прогр. варіативної навч. дисц. підготовки магістрів спец. 014 «Середня освіта» (Музичне мистецтво) додаткова спеціалізація 012 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка; уклад.: І. В. Карапузова, Н. В. Сулаєва, О. А. Гнізділова, Л. В. Зімакова. Полтава, 2017. 7 с.
70. Наскрізна програма практики студ. спец. 6.010101 «Дошкільна освіта» освітньо-кваліфікаційного бакалавр / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка; уклад.: І. В. Карапузова, С. С. Бурсова, О. О. Вашак, О. І. Березан та ін. Полтава, 2017. 27 с.
71. Карапузова І. В. Особливості педагогічної підтримки дітей у ЗДО. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі*: зб. наук. пр. / за заг. ред. О. А. Гнізділової; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. Вип. 1. С. 100–106. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/9665/1/16.pdf>.
72. Карапузова І. В. Педагогічна підтримка як засіб розвитку в майбутніх педагогів здібностей до самоаналізу власної діяльності. *Пріоритети у змісті й структурі сучасної початкової освіти в умовах трансформаційних змін*: зб. матеріалів заочної всеукр. наук.-практ. конф., м. Черкаси, 19 жовт., 2017 р. / упоряд. В. П. Шпак. Черкаси, 2017. С. 37–38.
73. Карапузова І. В., Бурсова С. С. Підготовка майбутніх вихователів у рамках вивчення дисципліни «Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям». *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*: ХХІХ міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 31 жовт. 2017 р. Переяслав-Хмельницький, 2017. Вип. 29. С. 294–297.
74. Програма атестації з фахових методик дошкільного виховання для студ. напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» кваліфікацій «вихователь дітей дошкільного віку», «вихователь дітей раннього та дошкільного віку»

- / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. : С. С. Бурсова, О. О. Вашак, О. І. Гришко, І. В. Карапузова та ін. Полтава, 2017. 44 с.
75. Карапузова І. В., Бурсова С. С. Психологічний супровід дітей у період адаптації до дошкільного навчального закладу. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : зб. наук. пр. / Кам'янець-Подільський нац. ун-т імені Івана Огієнка, Ін-т педагогіки НАПН України ; гол. ред. В. М. Лабунець. Кам'янець-Подільський. Вип. 23 (2-2017), ч. 1. 2017. С. 57–62. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10473>
76. Карапузова І. В., Бурсова С. С. Реалізація системи П. Іванова в закладах освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : зб. наук. пр. / Кам'янець-Подільський нац. ун-т імені Івана Огієнка, Ін-т педагогіки НАПН України ; гол. ред. В. М. Лабунець. Кам'янець-Подільський, 2017. Вип. 22 (1-2017), ч. 2. С. 159–164. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10472>
77. Технології ознайомлення дітей з природою : прогр. вибіркової навч. дисц. підготовки бакалаврів спец. 012 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. І. В. Карапузова. Полтава, 2017. 7 с.
78. Технології організації сенсорно-пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку : прогр. вибіркової навч. дисц. підготовки бакалаврів спец. 012 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. І. В. Карапузова. Полтава, 2017. 7 с.

2018

79. Карапузова І., Бурсова С., Гришко О., Клевака Л. Використання розвивального математичного матеріалу з метою формування елементарних математичних уявлень старших дошкільників. *Навчання й виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку у викликах сьогодення* : монографія / за заг. ред. О. В. Лобової, І. П. Рогальської-Яблонської. Суми, 2018. С. 7–25. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10467>
80. Виробнича педагогічна практика : робоча прогр. практики для студ. III курсу спец. «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. І. Березан, С. С. Бурсова, О. О. Вашак, О. І. Гришко, І. В. Карапузова та ін. Полтава, 2018. 36 с.
81. Карапузова І., Бурсова С. Організація педагогічної підтримки майбутніх вихователів у процесі навчання. *Естетика і етика педагогічної дії* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Київ ; Полтава, 2018. Вип. 18. С. 162–171. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/9767/1/Karapuzova.pdf>
82. Карапузова І. В., Бурсова С. С. Особливості адаптації дітей дошкільного віку в ситуації зміни соціального середовища. *Соціальна робота в сучасному суспільстві: тенденції, виклики, перспективи*: матеріали II всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 28 лют. 2018 р. / Полтавський ін-т економіки і права ВНЗ „Відкритий міжнародний університет розвитку людини “Україна”. Київ, 2018. С. 22–24.

2019

83. Карапузова І.В., Гнізділова О.А. Розвивальне середовище як основа екологічної освіти дошкільників. *Проектування позитивного життєвого простору особистості*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава 18-19 квітн. 2019 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2019. С. 31-33.

Клевака Леся Петрівна

2006

1. Клевака Л. Психологічний аналіз перцептивного аспекту спілкування підлітків. *Наукові здобутки студентів і магістрів – школі XXI століття*: зб. матеріалів студ. наук.-практ. конф., м. Полтава, 14–15 берез. 2006 р. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2006. С. 17–19.
2. Клевака Л. П., Калюжна Ю. І. Психологічні основи вивчення і розвитку перцептивного аспекту спілкування підлітків : метод. матеріали та рек. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2006. 50 с.

2007

3. Клевака Л. П. Гуманізація міжособистісного спілкування підлітків з однолітками та дорослими: соціально-перцептивний аспект. *Психолого-педагогічні аспекти розвитку особистості в сучасному світі* : зб. наук. пр. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. С. 17–19.
4. Клевака Л. П. Особливості психолого-педагогічної діагностики готовності дитини до умов навчання в школі. *Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку* : навч.-метод. посіб. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за заг. ред. О. С. Чернової. Полтава, 2007. Вип. 2. С. 101–133.

2008

5. Клевака Л. П. Використання тестового контролю знань як фактору активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів в умовах сьогодення (на основі викладання курсу «Педагогічна психологія»). *Європейський вектор для української освіти* : зб. наук. пр. / редкол. : В. О. Онищенко (голов. ред.) [та ін.]. Полтава, 2008. С. 281–285.
6. Клевака Л. Вплив кольору на психіку людини. *Образотворче мистецтво у контексті сучасності* : зб. наук. пр. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. С. 93–96.
7. Клевака Л. П. Особливості розвитку уяви дитини дошкільного віку. *Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку* : навч.-метод. посіб. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка; за заг. ред. О. С. Чернової. Полтава, 2008. Вип. 3. С. 257–268.
8. Педагогічна психологія: навч. прог. для студ. спец. 6.010101 «Дошкільне виховання» та 6.010102 «Початкове навчання» / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. Л. П. Клевака. Полтава, 2008. 18 с.

9. Клевака Л. Підготовка майбутніх вчителів до використання елементів музикотерапії у роботі з дітьми молодшого шкільного віку. *Професійна підготовка вчителя музичного мистецтва: від традицій до інновацій* : зб. наук. ст. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 17–18 квіт. 2008 р. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. С. 103–107.
10. Клевака Л. Формування соціально-перцептивного аспекту спілкування майбутніх вчителів з учнями. *Соціально-педагогічний комплекс регіону: теорія і практика* : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 21–22 трав. 2008 р. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. С. 56–61.

2009

11. Клевака Л. П. Підготовка вчителів початкових класів у жіночих навчальних закладах Полтавської губернії. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Педагогіка і психологія* : зб. наук. пр. Вінниця : Планер, 2009. Вип. 27. С. 186–190, С. 512.
12. Клевака Л. Підготовка вчителів початкових шкіл в педагогічних класах жіночих єпархіальних училищ Полтавської губернії. *Теоретико-методологічні засади моделювання навчально-виховних систем у педагогічних закладах освіти* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 28–29 жовт. 2009 р. Київ, 2009. С. 92–94.
13. Підготовка майбутніх вчителів початкових класів до використання арт-терапевтичних технологій у навчально-виховному процесі : навч. прогр. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка; уклад. Л. П. Клевака. Полтава, 2009. 24 с.
14. Клевака Л. П. Позитивний соціально-психологічний клімат в академічній групі як результат активної діяльності куратора зі студентами. *Квазіпросторові відносини людини і середовища: педагогічний, психологічний, біологічний, медичний аспекти* : зб. наук. пр. за матеріалами всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 15–16 жовт. 2008 р. / редкол.: З. О. Валюх [та ін.] ; Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2009. С. 93–95.

2010

15. Гришко О., Клевака Л. Діагностика інтелектуального розвитку старших дошкільників. *Сучасні тенденції розвитку теорії і практики дошкільної освіти* : зб. наук. пр. за матеріалами всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 19–20 трав. 2010 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2010. С. 34-41.
16. Гришко О., Клевака Л. Інтелектуальний розвиток старших дошкільників у процесі формування математичних уявлень. *Імідж сучасного педагога*. 2010. № 6–7. С. 97–100.
17. Ковалевська Н., Клевака Л., Пасічніченко А. Особливості розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. *Мистецтво в реаліях сучасної освіти* : зб. наук. пр. за матеріалами всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 22–23 квіт. 2010 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2010. С. 285-290.

18. Клевака Л. П. Психологія. *Програма виробничої педагогічної практики для студ. спец. «Дошкільне виховання»* / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2010. С. 10–12.
19. Клевака Л. П. Психологія. *Наскрізна програма практики для студ. спец. «Дошкільне виховання» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»* / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2010. С. 10–12.
20. Клевака Л. П. Психологія. *Програма виробничої педагогічної практики для студ. спец. «Початкове навчання»* / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2010. С. 10–12.
21. Клевака Л. П. Психологія. *Наскрізна програма практики для студ. спец. «Початкове навчання» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»* / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2010. С. 10–12.
22. Клевака Л. П. Система заходів з інтелектуального розвитку дошкільників у процесі формування елементарних математичних уявлень. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки*. Бердянськ, 2010. № 3. С. 169–175.

2011

23. Клевака Л. П. Використання надбань жіночих гімназій Полтавської губернії (другої половини ХІХ – початку ХХ ст.) в сучасній вечірній жіночій гімназії. *Роль педагогіки і психології в сучасному світі* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. м. Львів, 11–12 лист. 2011 р. Львів, 2011. С. 52–54.
24. Клевака Л. Діяльність жіночих церковно-парафіяльних шкіл та єпархальних жіночих училищ Полтавської губернії (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.). *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2011. Вип. 1. С. 165–172. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/870/1/klevaka.pdf>.
25. Клевака Л. П. Діяльність Полтавського інституту шляхетних дівчат (1817–1917 рр.) як наукова проблема. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи* : зб. наук. пр. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2011. Вип. 35. С. 48–54.
26. Клевака Л. П. Навчально-виховна діяльність жіночих прогімназій і гімназій Полтавської губернії (друга половина ХІХ – початок ХХ століть). *Обрії*. 2011. № 2 (33). С. 20–23.
27. Клевака Л. П. Оцінювання знань учнів у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. *Науково-виховна спадщина В. О. Сухомлинського: досвід та перспективи* : матеріали наук.-практ. конф. / за ред. Г. В. Троцько ; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2011. С. 51–54.

2012

28. Клевака Л. П. Використання надбань жіночих навчальних закладів Полтавської губернії (др. пол. ХІХ – поч. ХХ ст.) у сучасному творчому ВНЗ. *Соціально-гуманітарні дисципліни у творчому ВНЗ : проблеми між-дисциплінарних зв'язків у сучасному науковому дискурсі* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. м. Луганськ, 16–17 лют. 2012 р. / Луганський держ. ін-т культури і мистецтв. Луганськ, 2012. С. 237–240.

29. Клевака Л. П. Діяльність виховательок і класних дам у жіночих навчальних закладах Полтавської губернії (др. пол. XIX – поч. XX ст.). *Сучасна освіта в умовах реформування : проблеми, теорія, практика* : матеріали наук.-практ. конф., м. Харків, 22 лист. 2012 р. / за ред. М. П. Васильєвої ; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2012. С. 55–56.
30. Клевака Л. П. Досвід морального виховання особистості в жіночих навчальних закладах Полтавської губернії (друга половина XIX – початок XX ст.). *Теорія і практика виховання сучасної молоді : цінності, зміст, технології* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. м. Луганськ, 4 жовт. 2012 р. / Луганська держ. акад. культури і мистецтв. Луганськ, 2012. С. 106–109.
31. Клевака Л. П. Етапи навчально-виховної діяльності жіночих навчальних закладів Полтавської губернії (друга половина XIX – початок XX ст.). *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2012. Вип. 56. С. 121–127.
32. Клевака Л. П. Особливості вивчення математики у жіночих навчальних закладах Полтавської губернії (друга половина XIX – початок XX ст.). *Упровадження нового змісту початкової освіти: теорія і практика* : матеріали всеукр. пед. читань, м. Полтава, 3–4 квіт. 2012 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2012. С. 74–78.
33. Клевака Л. П. Особенности преподавания рисования в женских учебных заведениях Полтавской губернии в начале XX века. *Развитие творческих способностей детей и молодежи в образовательном пространстве* : материалы междунар. науч.-практ. семинар, г. Белгород, 26 окт. 2012 г. Белгород, 2012. С. 227–230.
34. Клевака Л. П. Полтавський інститут шляхетних дівчат : підготовка гувернанток, учителів для гімназій та початкових шкіл з 1818 по 1917рр. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка* : зб. наук. пр. Глухів, 2012. Вип. 20. С. 76–80.
35. Клевака Л. П. «Рукоділля» як навчальний предмет у жіночих навчальних закладах Полтавської губернії (др. пол. XIX – поч. XX ст.). *Особистість в єдиному освітньому просторі* : зб. наук. тез V міжнар. освітнього Форуму, м. Запоріжжя, 7-18 квіт. 2014 р. / наук. ред. В. В. Пашков, В. В. Савін, А. І. Павленко. Запоріжжя, 2012. С. 54–56.

2013

36. Клевака Л. П. Методи і форми організації навчання у середніх жіночих навчальних закладах Полтавської губернії (друга половина XIX – початок XX ст.). *Проблеми підготовки сучасного вчителя* : зб. наук. пр. / Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань, 2013. Вип. 7. С. 257–263, С. 369, С. 380–381.
37. Клевака Л. П. Підготовка педагогів у середніх жіночих навчальних закладах Полтавської губернії (друга половина XIX – початок XX ст.): виховний аспект. *Професійна підготовка педагога : історичний досвід і виклики сучасності* : зб. наук. пр. / за ред. Н. Скотної, М. Чепіль ; Дрогобицький держ. пед. ун-т імені І. Франка. Дрогобич, 2013. С. 22–30.

38. Клевака Л. П. Соціально-політичні детермінанти розвитку жіночої освіти в Полтавській губернії. *Значення історичного краєзнавства і етнографії у формуванні майбутніх фахівців* : зб. тез всеукр. наук.-практ. конф., м. Мирогоща, 15 трав. 2012 р. Мирогоща, 2013. С. 62–69.
39. Клевака Л. П. Формирование патриотизма в учебно-воспитательном процессе женских учебных заведений Полтавской губернии (вторая половина XIX – начало XX в.). *Патриотизм и единение общества в истории России* : сб. материалов междунар. науч.-практ. конф., г. Белгород, 21 дек. 2012 г. Белгород, 2013. С. 51–58.

2014

40. Клевака Л. П. Использование традиций женского образования Полтавской губернии второй половины XIX – начала XX веков в современных женских учебных заведениях Украины. *Современные проблемы науки и образования* : электрон. науч. журнал. 2014. № 1. URL: <http://www.science-education.ru/115-11859>
41. Конфліктологія : навч. прогр. для здобувачів вищої освіти освітнього рівня «бакалавр» спец. «Соціальна робота», «Право» / уклад. Л. П. Клевака. Полтава : ПІЕП, 2014. 10 с.
42. Klevaka L. Training teachers on average women's education Poltava province (the second half of XIX – begining of XX century): educational aspect. *Teacher education in Ukraine historical experience and modeern challenges* / edited by M. Chepil, O. Karpenko, J. Konashewska. Lublin : Universytet Marii Curie-Sklodowskie, 2014. P. 21–28.

2015

43. Клевака Л. П. Використання досвіду жіночих навчальних закладів Полтавської губернії в сучасних умовах: підтримка сиріт. *Соціально-гуманітарні науки, економіка, право: нові виклики, практика інновацій* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 16–14 квіт. 2015 р. : [у 2 т.]. / Полтав. ін-т економіки і права. Київ : Ун-т «Україна». Т. 1. С. 138–146.
44. Гендерні аспекти соціальної роботи : навч. прогр. для здобувачів вищої освіти освітнього рівня «бакалавр» спец. «Соціальна робота» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. Л. П. Клевака. Полтава, 2015. 10 с.
45. Клевака Л. П. Історичні аспекти здійснення освіти дітей з особливими потребами в Україні. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації Конвенції ООН про права інвалідів* : тези доп. XV наук.-практ. конф., м. Київ, 18–19 лист. 2015 р. / Полтав. ін-т економіки і права. Київ : Ун-т «Україна», 2015. С. 34–37.
46. Клевака Л. П. Історичні аспекти формування здорового способу життя в учнів Полтавської губернії (друга половина XIX – початок XX століття). *Проблеми формування здорового способу життя у молоді* : зб. тез доп. I всеукр. наук.-практ. конф., м. Кіровоград, 29 жовт. 2015 р. Кіровоград, 2015. № 1. С. 83-86.
47. Клевака Л. П. Методы обучения в женских начальных учебных учреждениях Полтавской губернии (вторая половина XIX – начало

- XX вв.). *Дошкольное и начальное образование: проблемы, перспективы, инновации развития* : материалы всерос. науч.-практ. конф. (с междунар. участием), г. Сургут, 1 апр. 2015 г. / Гос. образоват. учреждение высш. проф. образования ХМАО–Югры «Сургут. гос. пед. ун-т» ; сост. и науч. ред. Н. В. Абрамовских. Сургут, 2015. С. 91–93.
48. Організація культурно-дозвіллевої роботи : навч. прогр. для здобувачів вищої освіти освітнього рівня «бакалавр» спец. «Соціальна робота» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. Л. П. Клевака. Полтава, 2015. 8 с.
49. Організація тренінгів у соціальній роботі : навч. прогр. для здобувачів вищої освіти освітнього рівня «бакалавр» спец. «Соціальна робота» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. Л. П. Клевака. Полтава, 2015. 8 с.
50. Психологія : навч. прогр. для здобувачів вищої освіти освітнього рівня «бакалавр» спец. «Соціальна робота» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. Л. П. Клевака. Полтава, 2015. 10 с.
51. Психологія спілкування : навч. прогр. для здобувачів вищої освіти освітнього рівня «бакалавр» спец. «Соціальна робота» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. Л. П. Клевака. Полтава, 2015. 10 с.
52. Клевака Л. П., Гришко О. И. Система работы по интеллектуальному розвитку дітей (опыт работы воспитателей дошкольных учебных учреждений Украины) *Развитие одарённости в современной образовательной среде: опыт, проблемы и перспективы* : материалы II межрегион. науч.-практ. Internet-конф., г. Тарск, 27 март. – 05 мая 2015 г. URL: <http://school.omgpu.ru/course/view.php?id=1297>
53. Соціальна педагогіка : навч. прогр. для здобувачів вищої освіти освітнього рівня «бакалавр» спец. «Соціальна робота» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. Л. П. Клевака. Полтава, 2015. 8 с.
54. Соціальна психологія : навч. прогр. для здобувачів вищої освіти освітнього рівня «бакалавр» спец. «Соціальна робота» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. Л. П. Клевака. Полтава, 2015. 10 с.
55. Клевака Л., Беляєва Т. Соціальна реабілітація учасників АТО, які отримали інвалідність. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації Конвенції ООН про права інвалідів* : тези доп. XV наук.-практ. конф., м. Київ, 18–19 лист. 2015 р. / Полтав. ін-т економіки і права. Київ : Ун-т «Україна», 2015. С. 190–193.
56. Соціологія девіантної поведінки : навч. прогр. для здобувачів вищої освіти освітнього рівня «бакалавр» спец. «Соціальна робота» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. Л. П. Клевака. Полтава, 2015. 8 с.

2016

57. Клевака Л. П. Х. Д. Алчевська – фундаторка жіночої недільної освіти на Харківщині. *Педагогічна персоналістика: теорія, історія, освітня практика, присвяченій 160-річчю від дня народження С. Русової* :

- матеріали І всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., м. Івано-Франківськ, 25 лют. 2016 р. / за заг. ред. Т. К. Завгородньої. Івано-Франківськ, 2016. С. 30–34.
58. Клевака Л. П. Використання ігрових технологій у фаховій підготовці соціальних працівників. *Дидактика* : часопис / О. Ільченко (гол. ред.) ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. Вип. 17. Інноваційність в освіті: пошуки і перспективи розвитку : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. із міжнар. участю, м. Полтава, 22–23 лист. 2016 р. С. 250–254.
59. Клевака Л. П. Виховання студентів як важливий аспект діяльності Полтавського інституту економіки і права Університету «Україна». *Молодь: освіта, наука, духовність* : тези доп. XIII всеукр. наук. конф., м. Київ, 12–14 квіт. 2016 р. : у 2 ч. / Полтав. ін-т економіки і права. Київ : Ун-т «Україна», 2016. Ч. I. С. 542–543.
60. Клевака Л., Рибалко Л. Волонтерська робота з військовослужбовцями в зоні конфлікту. *Соціально-гуманітарні науки, економіка, право: нові виклики, практика інновацій* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 21–22 квіт. 2016 р. : у 2 т. / Полтав. ін-т економіки і права. Київ : Ун-т «Україна», 2016. Т. 1. С. 125–130.
61. Клевака Л. П. Досвід впровадження інклюзивної освіти в Полтавській області. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю* : тези доп. XVI міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 23–24 лист. 2016 р. / Полтав. ін-т економіки і права. Київ : Ун-т «Україна», 2016. Ч. 1. С. 58–60.
62. Клевака Л. П., Гришко О. І., Крупицька І. С. Ейдетика як інноваційна технологія формування логіко-математичних уявлень дошкільника. *Інноваційні технології навчання обдарованої молоді* : матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 7–8 груд. 2016 р. / Ін-т обдарованої дитини. Київ, 2016. С. 23–26.
63. Клевака Л. П. Женщины-благодетельницы Полтавской губернии (XIX – начало XXв.). *Роль женщины в развитии современной науки и образования* : сб. материалов междунар. науч.-практ. конф., г. Минск, 17–18 мая 2016 г. / Белорусский гос. ун-т; редкол.: И. В. Казакова, А. В. Бутина, И. В. Олюнина. Минск, 2016. С. 444–448.
64. Клевака Л. П. Особливості соціальної роботи з сиротами і безпритульними дітьми на Полтавщині: історичний аспект. *Соціально-гуманітарні науки, економіка, право: нові виклики, практика інновацій* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 21–22 квіт. 2016 р. : у 2 т. / Полтав. ін-т економіки і права. Київ : Ун-т «Україна», 2016. Т. 1. С. 149–153.
65. Клевака Л., Лаврик Т. Оцінка суїцидального ризику підлітків соціальними працівниками. *Соціально-гуманітарні науки, економіка, право: нові виклики, практика інновацій* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 21–22 квіт. 2016 р. : у 2 т. / Полтав. ін-т економіки і права. Київ : Ун-т «Україна», 2016. Т. 2. С. 68–77.
66. Клевака Л. П., Гришко О. І. Педагогічна діяльність жіночих навчальних закладів Полтавської губернії наприкінці XIX – початку XX століття.

- Педагогіка та психологія* : зб. наук. пр. / за заг. ред.: І. Ф. Прокопенка, С. Т. Золотухіної. Харків, 2016. Вип. 55. С. 221–232.
67. Клевака Л. П., Складар Т. П. Ринок бізнес-освіти в Україні. *International Scientific Conference Modernization of socio-economic systems: the new economic conditions: Conference Proceedings, Part 1, September 28, 2016.* Kielce, Poland: Baltija Publishing. P. 201–204.
68. Клевака Л., Терещенко О. Синдром емоційного вигорання в соціальних працівників, які обслуговують літніх людей на дому. *Соціально-гуманітарні науки, економіка, право: нові виклики, практика інновацій* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 21–22 квіт. 2016 р. : у 2 т. / Полтав. ін-т економіки і права. Київ : Ун-т «Україна», 2016. Т. 2. С. 135–141.
69. Клевака Л. П. Социально-педагогическая деятельность В. Г. Короленка и А. С. Макаренка в Полтавской губернии. *Технологии социальной работы в различных сферах жизнедеятельности* : материалы междунар. науч.-практ. конф., г. Махачкала, 21–22 апр. 2016 г. / отв. ред. С. З. Айгубов ; Дагестанский гос. ун-т. Махачкала, 2016. С. 294–299.

2017

70. Клевака Л. П., Панова О. Л. Визначення психологічних аспектів рис характеру жінки-керівника. *Соціальна робота в сучасному суспільстві: тенденції, виклики, перспективи* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 28 лют. 2017 р. / Полтав. ін-т економіки і права. Київ, 2017. С. 109–113.
71. Клевака Л. П. Діяльність закладів перевиховання неповнолітніх на Полтавщині у 20–30-х рр. ХХ століття. *Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 19-20 квітня 2017 р.: у 3 т. / Полтав. ін-т економіки і права. Київ : Ун-т «Україна», 2017. Т. 1. С. 116–125.
72. Клевака Л. П., Шабала Л. В. До проблеми медико-психологічної реабілітації військовослужбовців, які повернулися із зони АТО. *Соціальна робота в сучасному суспільстві: тенденції, виклики, перспективи* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 28 лют. 2017 р. / Полтав. ін-т економіки і права. Київ, 2017. С. 166–171.
73. Клевака Л. П. Медична клоунада як сучасний різновид психологічної допомоги хворим дітям. *Правовий та соціальний захист громадян України: сучасний стан та перспективи* : матеріали регіон. наук.-практ. конф. науковців, студентів і молодих учених, м. Полтава, 6 груд. 2017 р. Київ, 2017. С. 187–192.
74. Методичні рекомендації для підготовки до підсумкової атестації для студентів напряму підготовки 6.130102 «Соціальна робота» галузі знань 1301 «Соціальне забезпечення» / Л. П. Клевака, В. М. Заїка, Н. С. Мякушко, О. С. Бацман та ін. Київ, 2017. С. 66–72, 74–77, 79–82, 88–114.
75. Клевака Л. П., Гришко О. І. Методологія організації наукових досліджень : навч.-метод. посіб. для магістрантів спеціальності «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. 53 с.

76. Клевака Л. П., Проскура Н. М. Особливості формування стресостійкості соціальних працівників в умовах роботи з клієнтами «групи ризику». *Соціальна робота в сучасному суспільстві: тенденції, виклики, перспективи* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 28 лют. 2017 р. / Полтав. ін-т економіки і права. Київ, 2017. С. 121–125.
77. Клевака Л. П. Пансіонна жіноча освіта на Полтавщині: історичний аспект. *Молодь: освіта, наука, духовність* : тези доп. XIV всеукр. наук. конф., м. Київ, 4–6 квіт. 2017 р. : у 2 ч. Київ, 2017. Ч. II. С. 387–388.
78. Клевака Л. П. Пет-терапія як інновація у соціальній сфері. *Правовий та соціальний захист громадян України: сучасний стан та перспективи* : матеріали регіон. наук.-практ. конф. науковців, студентів і молодих учених, м. Полтава, 6 груд. 2017 р. Київ, 2017. С. 232–238.
79. Клевака Л. П., Гришко О. І. Поєднання традиційних та інноваційних методів організації навчального процесу: гендерний аспект. *Педагогіка та психологія* : зб. наук. пр. / Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків, 2017. Вип. 57. С. 43–53.
80. Клевака Л. П., Гришко О. І. Полтавська губернія – засновниця дошкільної освіти в Україні. *Тendenції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації* : зб. наук. пр. матеріалів ХХІХ міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Переяслав-Хмельницький, 2017. Вип. 30. С. 280–284.
81. Клевака Л. П. Практичні методи організації навчання у жіночих освітніх установах Полтавської губернії. *Тendenції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації* : зб. наук. пр. матеріалів ХХІХ міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Переяслав-Хмельницький, 2017. Вип. 29. С. 332–336.
82. Гришко О., Клевака Л. Проблема підготовки педагогів до використання інноваційних технологій (на матеріалі курсу ТМФЕМУ). *Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі (ХХІV Каришинські читання)* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 18–19 трав. 2017 р. / за ред. М. В. Гриньової ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. С. 101–103.
83. Клевака Л. П., Кравчук О. С. Просвітницький тренінг як інтерактивна технологія з формування відповідального ставлення до здоров'я. *Соціальна робота в сучасному суспільстві: тенденції, виклики, перспективи* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 28 лют. 2017 р. / Полтав. ін-т економіки і права. Київ, 2017. С. 90–95.
84. Клевака Л. П., Гринько В. В. Психологічний аналіз адитивної поведінки. *Соціальна робота в сучасному суспільстві: тенденції, виклики, перспективи* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 28 лют. 2017 р. / Полтав. ін-т економіки і права. Київ, 2017. С. 34–39.
85. Клевака Л. П., Цуренко Н. В. Психологічний аналіз феномену екзаменаційного стресу в ракурсі учбової діяльності студентів. *Соціальна робота в сучасному суспільстві: тенденції, виклики, перспективи* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 28 лют. 2017 р. / Полтав. ін-т економіки і права. Київ, 2017. С. 154–159.
86. Клевака Л. П., Гришко О. І. Психолого-педагогічний супровід навчання студентів з особливими освітніми потребами. *Актуальні проблеми*

- навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю : тези доп. XVI міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 23–24 лист. 2017 р. / Полтав. ін-т економіки і права. Київ : Ун-т «Україна», 2017. Ч. 1. С. 166–168.
87. Клевака Л. П., Чеча О. О. Соціальний супровід як один із напрямів діяльності громадських організацій у роботі з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування. *Соціальна робота в сучасному суспільстві: тенденції, виклики, перспективи* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 28 лют. 2017 р. / Полтав. ін-т економіки і права. Київ, 2017. С. 163–165.
88. Клевака Л. П., Смоленська О. М. Соціально-педагогічна діяльність щодо протидії жорсткому поводженню з дітьми. *Соціальна робота в сучасному суспільстві: тенденції, виклики, перспективи* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 28 лют. 2017 р. / Полтав. ін-т економіки і права. Київ, 2017. С. 129–135.
89. Клевака Л. П., Гришко О. І. Становлення і розвиток дошкільної освіти в Полтавській губернії (перша половина XIX – початок XX століття). *Наукові записки. Педагогічні науки* / ред. кол.: В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. ; Центральноукраїнський держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка Кропивницький, 2017. Вип. 159. С. 61–69.
90. Гришко О., Клевака Л. Супровід навчання студентів з особливими освітніми проблемами у вищому навчальному закладі. *Витоки педагогічної майстерності. Педагогічні науки* : зб. наук. пр. / гол. ред. М. І. Степаненко ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. Вип. 19. С. 90–95. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/8531>.
91. Цикл психологічних дисциплін : прогр. іспиту для студентів галузі знань 1301 «Соціальне забезпечення» напряму підготовки 6.130102 «Соціальна робота» освітнього рівня «бакалавр» / О. С. Бацман, Л. П. Клевака, В. М. Заїка, Н. С. Мякушко, С. М. Глоба та ін. ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. С. 13–17.
92. Клевака Л. П., Гришко О. І. Читання з проекційним ліхтарем як форма організації просвіти сільського населення Полтавської губернії (XIX – початок XX століття). *Молодь: освіта, наука, духовність*: тези доп. XIV всеукр. наук. конф., м. Київ, 4–6 квіт. 2017 р. : у 2 ч. / Полтав. ін-т економіки і права. Київ : Ун-т «Україна», 2017. Ч. II. С. 389–390.

2018

93. Клевака Л. П. Актуальність вивчення навчальної дисципліни «Арт-терапія у соціальній роботі». *Молодь: освіта, наука, духовність* : тези доп. XV всеукр. наук. конф., м. Київ, 17–19 квіт. 2018 р. / Полтав. ін-т економіки і права. Київ, 2018. Т. 3. С. 157–159.
94. Клевака Л. П., Гришко О. І. Аналіз змісту понять «навичка» і «уміння» у психолого-педагогічній літературі. *Наукові записки. Педагогічні науки* : зб. наук. пр. / ред. кол.: В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. ; Центральноукраїнський держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Кропивницький, 2018. Вип. 173. С. 103–105.

95. Клевака Л., Бурсова С., Гришко О., Карапузова І. Використання розвивального математичного матеріалу з метою формування елементарних математичних уявлень старших дошкільників. *Навчання й виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку у викликах сьогодення* : монографія / за заг. ред. О. В. Лобової, І. П. Рогальської-Яблонської. Суми, 2018. С. 7–25.
96. Клевака Л. П. Використання тренінгу в практиці роботи з людьми похилого віку. *Соціальна робота в сучасному суспільстві: тенденції, виклики, перспективи* : матеріали II всеукр. наук.-практ. конф. науковців, студентів і молодих учених, м. Полтава, 28 лют. 2018 р. / Полтав. ін-т економіки і права. Київ, 2018. С. 104–113.
97. Клевака Л. П. Дискурсивна психологія як вид дискурс-аналізу соціально-комунікативної практики. *Актуальні проблеми суспільно-політичного дискурсу в лінгвістиці* : матеріали регіон. наук.-практ. конф. / Полтав. ін-т економіки і права. Полтава, 2018. С. 21–27.
98. Клевака Л. П., Гришко О. І. Інтелектуальний розвиток дошкільників у процесі формування елементарних математичних уявлень у сучасних закладах дошкільної освіти. *Проблеми освіти* : зб. наук. пр. / Ін-т модернізації змісту освіти МОН України. Київ, 2018. Вип. 89. С. 78–81.
99. Клевака Л. П. Консультування людей похилого віку в практиці психосоціальної допомоги *Соціальна робота в сучасному суспільстві: тенденції, виклики, перспективи* : матеріали II всеукр. наук.-практ. конф. науковців, студентів і молодих учених, м. Полтава, 28 лют. 2018 р. / Полтав. ін-т економіки і права. Київ, 2018. С. 188–195.
100. Клевака Л. П. Особливості використання дельфінотерапії в роботі з дітьми з обмеженими можливостями. *Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 16–17 трав. 2018 р. : у 3 т. / Полтав. ін-т економіки і права. Київ, 2018. Т. 1. С. 100–105.
101. Клевака Л. П., Бойко Г. М., Волошко Л. Б. Практика педагогічна та науково-дослідна для здобувачів вищої освіти освітнього рівня «магістр» спец. «Соціальна робота» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2018. 47 с.
102. Клевака Л. П., Гришко О. І. Робота педагогів закладів дошкільної освіти з ознайомлення батьків з тенденціями виховання та освіти дитини в сучасному соціумі. *Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 16–17 трав. 2018 р. : у 3 т. / Полтав. ін-т економіки і права. Київ, 2018. Т. 1. С. 100–105.

2019

103. Клевака Л. П., Гришко О. І. Аспекти психолого-педагогічної освіти батьків. *Соціальна робота в сучасному суспільстві: тенденції, виклики, перспективи* : матеріали III всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 28 лют. 2019 р. / Полтав. ін-т економіки і права. Київ, 2019. С. 111–117.

104. Клевака Л. П., Гришко О. І. Досвід діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти Ізраїлю. *Соціальна робота в сучасному суспільстві: тенденції, виклики, перспективи* : матеріали III всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 28 лют. 2019 р. / Полтав. ін-т економіки і права. Київ, 2019. С. 71–77.
105. Клевака Л. П., Чайковський М. Є. Методика викладання соціальної роботи : навч. посіб. для здобувачів вищої освіти освітнього рівня «магістр» спец. «Соціальна робота» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2019. 42 с.
106. Клевака Л. П., Бойко Г. М. Методика і методологія наукових досліджень : навч. посіб. для здобувачів вищої освіти освітнього рівня «магістр» спец. «Соціальна робота» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2019. 60 с.
107. Клевака Л. П., Волошко Л. Б. Педагогіка та психологія вищої школи : навч. посіб. для здобувачів вищої освіти освітнього рівня «магістр» спец. «Соціальна робота» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2019. 50 с.
108. Клевака Л. П., Заїка В. М., Чернов А. А. Проблема вивчення когнітивних карт міста в психологічній науці. *Prospects for the development of psychology as a science in EU countries and Ukraine* : Conference proceedings International scientific and practical conference, February 1–2, 2019. Warsaw: Izdevnieciba «Baltija Publishing». P. 115–118.
109. Клевака Л. П. Психологія : навч. посіб. для здобувачів вищої освіти освітнього рівня «бакалавр» спец. «Соціальна робота» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2019. 82 с.

Ковалевська Наталія Володимирівна

2000

1. Ковалевська Н. В. Розвиток дошкільної педагогіки на Полтавщині (кінець XIX – початок XX століття). *Наукові здобутки студентів – школі XXI століття* : зб. наук. пр. студ. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2000.

2001

2. Ковалевська Н. В. Зміст, форми, методи підготовки домашніх вихователів : магістерська робота (на правах рукопису) / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2001. 150 с.
3. *Методика роботи домашнього вихователя* : прогр. курсу для студ. спец. 7.010101 «Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; уклад.: Н. В. Ковалевська, М. П. Лещенко, В. І. Березан. Полтава, 2001.
4. Ковалевська Н. В., Березан В. І., Особливості роботи домашнього вихователя. *Наукові здобутки студентів – школі XXI століття* : зб. наук. праць студентів і магістрантів / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2001.
5. Педагогічні технології виховання дітей дошкільного віку в умовах сім'ї : метод. рек. для студ. спец. 7.010101 «Дошкільне виховання» / Полтав.

держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; уклад.: Н. В. Ковалевська, М. П. Лещенко, В. І. Березан. Полтава, 2001.

2002

6. Ковалевська Н. В. Використання педагогічних технологій у роботі домашнього вихователя для розширення та збагачення словника дітей раннього віку. *Реформування освіти й інноваційні технології у вивченні мови* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2002.

2003

7. Ковалевська Н. В. Роль домашнього вихователя у формуванні гармонійних взаємовідносин з батьками вихованця. *Формування здорового способу життя студентської молоді: реалії та перспективи* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 24–25 груд. 2002 р. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2003. С. 136–137.

2004

8. Ковалевська Н. В. Використання народної іграшки в роботі домашнього вихователя. *Проблеми ревалоризації феномена української народної іграшки у сучасних культурно-освітніх умовах*. Полтава, 2004. С. 120–121.
9. Ковалевська Н. В. Історико-ретроспективний аналіз становлення інституту домашніх вихователів. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Педагогічні науки*. Полтава, 2004. Вип. 2 (35). С. 170–180.
10. Ковалевська Н. В. Особливості застосування педагогічних технологій у роботі домашнього вихователя. *Реформування освіти й інноваційні технології у вивченні мови* / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2004. С. 115–117.
11. Ковалевська Н. В. Особливості підготовки майбутніх фахівців з дошкільного виховання до роботи у сім'ї. *Пренатальні психосоматичні реакції та післянатальний розвиток і формування особистості дитини: педагогічний, психологічний, медичний аспекти* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2004.

2005

12. Ковалевська Н. В. Особливості підготовки домашніх вихователів у вищих навчальних закладах. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Педагогічні науки*. Полтава, 2005. Вип. 3 (42). С. 40–47.

2006

13. Ковалевська Н. В. Використання педагогіко-антропологічного аналізу художньої літератури у процесі підготовки майбутніх вихователів до роботи у сім'ї. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка Педагогічні науки*.

Полтава, 2006. Вип. 3 (50). С. 68–76.

14. Ковалевська Н. В. Становлення та функціонування інституту домашніх вихователів на території України: історичний. *Постметодика*. 2006. № 2. С. 51–55.

2007

15. Ковалевська Н. В., Павлюк Н. О. Використання пареонімічних засобів при навчанні іноземної мови дошкільників *Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку*: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. О. С. Чернової ; Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. Вип. 2.
16. Ковалевська Н. В. Професійна підготовка студентів факультетів дошкільної педагогіки до роботи в умовах сім'ї : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2007. 18 с.
17. Ковалевська Н. В. Професійна підготовка студентів факультетів дошкільної педагогіки до роботи в умовах сім'ї : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2007. 210 с.
18. Ковалевська Н. В., Павлюк Н. О. Художньо-естетичне виховання дітей дошкільного віку у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. *Педагогічні читання, присвячені 89 річниці з Дня народження В. О. Сухомлинського*: зб. наук. пр. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. С. 18–22.

2008

19. Ковалевська Н. В. Домашній вихователь у соціально-педагогічному дискурсі : навч.-метод. посіб. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. 120 с.
20. Ковалевська Н. В. Особистісно орієнтована система виховання дітей дошкільного віку. *Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку* : навч.-метод. посіб. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. Вип. 3. С. 86–102.
21. Ковалевська Н. В. Особливості використання педагогічної герменевтики у процесі підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку. *Эффективные инструменты современных наук* : матеріали міжнарод. конф. Прага, 2008. С. 46–51.
22. Ковалевська Н. В. Соціально-правова компетентність майбутніх вихователів. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2008. № 5. С. 33–38.
23. Ковалевська Н. В. Соціально-правова компетентність як необхідна здатність майбутніх вихователів для роботи в умовах сім'ї *Соціально-педагогічний комплекс регіону: теорія і практика* : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 21–22 трав. 2008 р. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. С. 102–105.
24. Ковалевська Н. В., Манжелій Н. М. Становлення та функціонування інституту домашніх вихователів на території України: історичний аспект *Збірник наукових праць Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Педагогічні науки*. Черкаси, 2008. Вип. 126. С. 98–103.

25. Ковалевська Н. В., Павлюк Н. О. Формування креативної компетенції у майбутніх вихователів дітей дошкільного віку : посіб. для студ. вищ. навч. закл., вихователів / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. 120 с.

2009

26. Ковалевська Н. В. Діяльність домашнього вихователя в сучасних умовах. *Імідж сучасного педагога*. 2009. № 10 (99). С. 83–86.
27. Ковалевська Н. В. Креативна компетентність майбутнього вихователя дітей дошкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / редкол.: Т. І. Сущенко (голов.ред.) та ін. Запоріжжя, 2009. Вип. 3 (56). С. 273–279.
28. Ковалевська Н. В. Методика роботи домашнього вихователя *Курсові і дипломні роботи: методичні рекомендації та вимоги до написання і оформлення* : для студ. спец. «Дошкільна освіта» / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2009. С. 48–50.
29. Ковалевська Н. В. Організація дозвілля дітей в умовах сім'ї *Наукові записки*. 2009. № 10. С. 90–93.
30. Ковалевська Н. В. Організація дозвілля дітей, які виховуються в умовах сім'ї. *Педагогіка вищої та середньої школи* : зб. наук. пр. / Криворізький держ. пед. ун-т ; гол. ред. В. К. Буряк. Кривий Ріг, 2009. Вип. 25. С. 527–537.
31. Програма навчальної дисципліни «Теорія та методика співпраці ДНЗ з родиною» для студ. IV курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» зі спец. 7.010102 «Початкове навчання», 7.010101 «Дошкільне виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. Н. В. Ковалевська. Полтава, 2009. 14 с.
32. Ковалевська Н. В., Семеній А. Професійна підготовка майбутніх вихователів до організації індивідуальної трудової діяльності в умовах сім'ї : навч.-метод. посіб. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2009. 107 с.
33. Ковалевська Н. В. Соціально-правовий компонент у підготовці майбутніх вихователів дітей дошкільного віку. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Миколи Коцюбинського. Педагогіка і психологія* : зб. наук. пр. / редкол.: М. І. Сметанський (голова) та ін. Вінниця, 2009. Вип. 27. С. 195–198.

2010

34. Ковалевська Н. В., Клевака Л., Пасічніченко А. Особливості розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. *Мистецтво в реаліях сучасної освіти* : зб. наук. пр. за матеріалами всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 22–23 квіт. 2010 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2010. С. 285–290.

2012

35. Ковалевська Н. В. Діяльність домашнього вихователя в умовах сім'ї. *Збірник наукових праць Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Педагогічні науки*. Черкаси, 2012. С. 120–132.

36. Ковалевська Н. В. Особливості роботи домашнього вихователя з дітьми з особливими потребами. *Актуальні проблеми дошкільної освіти*: зб. наук. пр. / за ред. Марії Чепіль ; Дрогобицький держ. пед. ун-т імені Івана Франка. Дрогобич, 2012. С. 64–75.
37. Ковалевська Н. В., Харченко В. Сучасна дитяча література як засіб естетичного виховання дошкільників : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2012. 107 с.

2013

38. Ковалевська Н. В., Пасічниченко А. В. Психологічні особливості становлення соціально-психологічного статусу молодшого школяра. *Освіта Полтавщини* : часопис. Полтава, 2013. Вип. 30–31. С. 107–109.

2014

39. Ковалевская Н. В., Пасичниченко А. В. Внедрение и реализация факультативного предмета «Христианская этика» в условиях современной общеобразовательной школы. *Традиции и инновации в судьбах национальных образовательных систем* : материалы междунар. науч.-практ. конф., г. Курск, 10–11 апр. 2014 г. : в 2 т. / под ред. А. В. Репринцева ; Курский гос. ун-т. Курск : Мечта, 2014. Т. 1. С. 442–448.
40. Ковалевська Н. В. Магістерська робота. *Науково-предметна підготовка магістрів спеціальності «Дошкільна освіта»* : навч. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за ред. О. А. Федій. Київ, 2014. С. 285–302.
41. Ковалевська Н. В., Петрович М. Особливості співпраці ДНЗ з батьками на сучасному етапі. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. Вип. 1. С. 164–176.
42. Ковалевська Н. В., Пампура Н. Ю. Особливості використання інтерактивних технологій в початковій школі : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 6.010101, 7.01010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів ДНЗ / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. 88 с.
43. Ковалевська Н. В., Бондаренко Ю. Поняття самостійності та її місце в системі психолого-педагогічних наук. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. Вип. 1. С. 153–164.
44. Ковалевская Н. В., Пасичниченко А. В. Понятие самостоятельности в теории и практике дошкольного образования // Н. В. Ковалевская [ЭЛЕКТРОННЫЙ РЕСУРС: URL: <http://pegas.bsu.edu.ru/mod/forum/discuss.php?d=123312#p173813>
45. Ковалевская Н. В., Пасичниченко А. В. Психолого-педагогические проблемы дезадаптации первоклассников-шестилеток. URL:<http://pegas.bsu.edu.ru/mod/forum/discuss.php?d=123312#p173813>
46. Ковалевська Н. В., Павленко В. О Співпраця вихователів ДНЗ з родиною в умовах сучасного соціокультурного простору : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 6.010101, 7.01010101 «Дошкільна освіта»,

- вихователів, методистів ДНЗ / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка Полтава, 2014. 78 с.
47. Ковалевська Н. В. Сучасні погляди на комунікативну компетентність як категорію психолого-педагогічної науки. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. Вип. 7. С. 38–40.
48. Ковалевська Н. В., Пасічніченко А. В. Теоретико-методичні підходи герменевтики як педагогічного феномену у професійній підготовці майбутніх педагогів. *Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки*. Черкаси, 2014. Вип. 34 (327). С 109–114. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10475>.

2015

49. Ковалевська Н. В., Новоселецька Н. І. Використання сучасного іграшкового матеріалу у роботі з дітьми раннього віку : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. 98 с.
50. Ковалевська Н. В., Пасічніченко А. В. Інтерактивні форми і методи навчання у сучасній початковій школі. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / за ред. О. А. Федій ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. Вип. 2. С. 198–218.
51. Ковалевська Н. В., Пасічніченко А. В. Організація співпраці ДНЗ з сім'єю сучасних умовах. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій* : зб. матеріалів наук.-практ. конф. викл. і студ. ін-ту педагогіки, психології і мистецтв, м. Вінниця, 1–2 квіт. 2015 р. / за ред. Г. С. Тарасенко ; Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського, Ін-т педагогіки, психології і мистецтв. Вінниця, 2015. Вип. 4. С. 182–185.
52. Ковалевська Н. В., Новоселецька Н. І. Особливості самооцінки у дітей старшого дошкільного віку. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. Вип. 2. С. 299–315.
53. Ковалевська Н. В., Пасічніченко А. В. Педагогічне спілкування як форма взаємодії суб'єктів освітнього процесу. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. Вип. 8. С. 55–58.
54. Ковалевська Н. В., Пасічніченко А. В. Психологічний аналіз дитячої тривожності *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій* : зб. матеріалів наук.-практ. конф., викл. і студ. ін-ту педагогіки, психології і мистецтв, м. Вінниця, 1–2 квіт. 2015 р. / за ред. Г. С. Тарасенко ; Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського, Ін-т педагогіки, психології і мистецтв. Вінниця, 2015. Вип. 4. С. 178–182.
55. Ковалевська Н. В., Пасічніченко А. В. Психологічні особливості міжособистісної взаємодії дітей у різновіковій групі ДНЗ. *Інноваційний*

- потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / за ред. О. А. Федій ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. Вип. 2. С. 340–351.
56. Ковалевська Н. В., Пасічніченко А. В. Психолого-педагогічна підтримка обдарованих дошкільників. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Вінниця, 10–11 листоп. 2015 р. / за ред. Г. С. Тарасенко ; Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського, Ін-т педагогіки, психології і мистецтв. Вінниця, 2015. С. 292–296.
57. Ковалевська Н. В., Пасічніченко А. В. Сучасна модель організації взаємодії ДНЗ з сім'єю. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. Вип. 8. С. 151–157.

2016

58. Ковалевська Н. В., Вертелецька С. Ю. Вплив батька на формування особистості дитини дошкільного віку. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / за заг. ред. О. А. Федій ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2016. Вип. 3. С. 76–82. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10522>.
59. Ковалевська Н. В., Пасічніченко А. В. Дитяча агресивність: прояви та причини. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / за ред. О. А. Федій ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2016. Вип. 3. С. 210–218. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10546>.
60. Ковалевська Н. В., Пасічніченко А. В. Сучасні уявлення про освітнє середовище як психолого-педагогічний феномен. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології* / голов. ред. А. А. Сбруєва ; Сумський держ. пед. ун-т імені А. С. Макаренка. Суми, 2016. № 9 (63). С. 50–61. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10477>.
61. Ковалевська Н. В., Пасічніченко А. В. Теоретичні засади організації розвивального предметно-ігрового середовища в ДНЗ. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / за ред. О. А. Федій ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2016. Вип. 3. С. 146–154. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10533>.
62. Ковалевська Н. В., Пасічніченко А. В. Формування психологічної компетентності майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу у процесі професійної підготовки. *Педагогіка та психологія* : зб. наук. пр. / за заг. ред.: І. Ф. Прокопенка, С. Т. Золотухіної. Харків, 2016. Вип. 53. С. 340–349. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10476>.
63. Ковалевська Н. В. Функціонування поняття «освітнє середовище» в науково-педагогічному просторі. *Сучасні тенденції розвитку науки* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 15–16 берез. 2017 р. Київ, 2017. Ч. I. С. 58–61.

2017

64. Ковалевська Н. В. Впровадження у роботу дошкільного навчального закладу нової форми співпраці – сімейний клуб. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : зб. наук. пр. / Кам'янець-Подільський нац. ун-т імені Івана Огієнка, Ін-т педагогіки НАПН України. Кам'янець-Подільський, 2017. Вип. 23, ч. 2. С. 179–184.
65. Ковалевська Н. В. Навчальна дисципліна «Теорія та методика співпраці з родинами» у системі професійної підготовки майбутніх вихователів дітей раннього та дошкільного віку». *Імідж сучасного педагога*. 2017. № 1. С. 66–69.
66. Ковалевська Н. В. Організація сімейного клубу в сучасному дошкільному навчальному закладі. *Українська освіта і наука в XXI столітті: погляд молоді* : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених, м. Харків 11–12 трав. 2017 р. / ред. кол.: О. А. Андрущенко (гол. ред.) та ін. Харків : ХНПУ, 2017. С. 25–28.
67. Ковалевська Н. В., Пасічніченко А. В. Особливості формування соціально-правової компетентності у майбутніх сімейних вихователів. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі* : зб. наук. пр. / за заг. ред. О. А. Гнізділової; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. Вип. 1. С. 106–111. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/9666>.
68. Ковалевська Н. В. Підготовка майбутніх вихователів до формування самостійності у дітей дошкільного віку у сучасних умовах. *Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій* : матеріали всеукр. наук. конф., м. Дніпро, 24–25 лист. 2017 р. / наук. ред. О. Ю. Висоцький. Дніпро, 2017. Ч. 1. С. 124–126. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10660>.
69. Ковалевська Н. В., Пасічніченко А. В. Психологічна характеристика соціальної тривожності дітей дошкільного віку. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. Вип. 1. С. 124–129. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/9669>.
70. Ковалевська Н. В. Середовище соціалізації дитини дошкільного віку. *Багатоміриність особистості: теорія, психодіагностика, корекція* : зб. наук. пр. за матеріалами всеукр. наук.-практ. семінару з міжнар. участю, м. Полтава, 23 берез. 2017 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. С. 108–111. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/7980>.

2018

71. Ковалевська Н. В., Зімакова Л. В., Сонник Ю. А. Особливості комунікативно-мовленнєвого розвитку старших дошкільників засобами мультиплікації : навч.-метод. посіб. для самостійної роботи студ. спец. «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2018. 152 с.
72. Ковалевська Н. В. Підготовка майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до взаємодії з родиною. *Наукові записки. Педагогічні науки* / ред. кол. : В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. ;

- Центральноукр. держ. пед. ун-т імені Володимира Винниченка Кропивницький, 2018. Вип. 173. С. 112–116.
73. Ковалевська Н. В., Зімакова Л. В. Підготовка майбутніх вихователів до мовленнєвої соціалізації дітей дошкільного віку засобами театрального мистецтва. *Педагогічні науки* : зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2018. Вип. 71. С. 70–74. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10127>.
74. Ковалевська Н. В., Пасічніченко А. В., Зімакова Л. В. Реалізація нетрадиційних форм співробітництва закладів дошкільної освіти з сім'єю в сучасних умовах. *Навчання й виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку у викликах сьогодення* / за заг. ред. О. В. Лобової, І. П. Рогальської-Яблонської. Суми, 2018. С. 98–115.

Манжелій Наталія Михайлівна

1991

1. Манжелій Н. М., Горкавенко Н. А. Шляхи вдосконалення мовленнєвих навичок студентів педагогічного факультету. *Мова в системі початкового навчання* : тези респуб. наук.-практ. конф., м. Полтава, 12–14 листоп. 1991 р. / відп. ред. Н. С. Литвиненко ; Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1991. С. 36–37.

1992

2. Манжелій Н. М., Бойко А. М. Педагогічні комплекси і об'єднання – основний потенціал оновлення системи народної освіти. *Опыт и перспективы развития учебно – научно – педагогических комплексов* : матеріали наук.-практ. конф. Волгоград, 1992. С. 165–168.
3. Манжелій Н. М. Підготовка студентів інституту до пропаганди знань з питань національної культури серед учнів початкових класів. *Учитель національної школи* : матеріали наук.-практ. конф. Тернопіль, 1992. Ч. 1. С. 207–208.

1993

4. Манжелій Н. М. Особливості виховної роботи в педагогічному комплексі "Школа – дитячий садок". *Теоретико-методичні основи формування громадянина України* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. / Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1993. С. 137–139.
5. Манжелій Н. М. Педагогічні умови забезпечення наступності в роботі дитячого садка і школи з професійної орієнтації дітей. *Організація трудового навчання і виховання у сучасній школі* : матеріали доповідей обл. наук.-метод. конф. Полтава, 1993. С. 64–66.
6. Манжелій Н. М. Педагогічні умови функціонування навчально-виховного комплексу "школа – дитячий садок". *Розбудова національної початкової школи* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 11–13 трав. 1993 р. / уклад.: М. Й. Алексіюк, Н. А. Вакуленко, Т. М. Байбара та ін. ; Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1993. С. 46–48.

1994

7. Манжелій Н. М. Діяльність навчально-виховних комплексів "школа – дитячий садок". *Цільова комплексна програма "Сільські навчально-виховні заклади Полтавщини"*. Полтава, 1994. С. 10–17.
8. Манжелій Н. М. Навчально-виховний комплекс "Школа – дитячий садок" – новий тип сільської школи. *Проблеми сільських навчально-виховних закладів* : тези всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 18–21 квіт. 1994 р. / Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1994. С. 42–43.
9. Манжелій Н. М. Педагогічні погляди І. П. Котляревського. *Спадщина Котляревського в українському і світовому культурному контексті* : матеріали наук. конф. до 225-річчя з дня народження І. П. Котляревського / Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1994. С. 52–53.
10. Манжелій Н. М. Положення про навчально-виховний комплекс "школа – дитячий садок" / Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1994. 22 с.

1995

11. Манжелій Н. М., Симон О. П. Естетичне виховання у навчально-виховному комплексі "школа – дитячий садок". *Проблеми естетичного виховання та художньої освіти в системі професійної підготовки вчителів* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 17–19 трав. 1995 р. / Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1995. С. 62–64.
12. Манжелій Н. М. Педагогічні умови функціонування сільських навчально-виховних комплексів "школа – дитячий садок" : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Харків. держ. пед. ун-т Г. С. Сковороди. Харків, 1995. 24 с.
13. Манжелій Н. М. Психолого-педагогічні аспекти наступності дитячого садка і початкової школи. *Єдність педагогіки і психології у цілісному навчально-виховному процесі* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 4–5 квіт. 1995 р. / Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1995. С. 42–44.

1996

14. Манжелій Н. М., Байбара Т. М. Дидактико-методичні аспекти організації проблемного навчання у процесі оволодіння молодшими школярами змістом природознавства. *Шляхи вдосконалення навчально-виховного процесу в початкових класах та дошкільних закладах* : зб. ст. за матеріалами міжвуз. наук.-практ. конф., м. Полтава, квіт. 1996 р. / Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1996. Ч. I. С. 145–152.
15. Манжелій Н. М. Навчально-виховний комплекс "школа – дитячий садок" як соціальне і педагогічне явище. *Українське дошкілля: проблеми, пошуки, творчі знахідки* : матеріали доп. міжвуз. наук.-практ. конф. Умань, 1996. С. 166–168.
16. Манжелій Н. М. Соціально-педагогічні аспекти функціонування сільських навчально-виховних комплексів "школа – дитячий садок" *Організація навчально-виховного процесу у середніх загальноосвітніх закладах нового типу: досягнення, проблеми, перспективи* : матеріали всеукр.

наук.-практ. конф. / Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1996. С. 39–41.

1997

17. Манжелій Н. М. Педагогічна обумовленість функціонування сільських навчально-виховних комплексів "школа – дитячий садок". *Наукові записки психолого-педагогічного факультету* : зб. ст. / Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1997. Ч. 2. С. 35–41.
18. Манжелій Н. М. Теоретико-методичні основи функціонування сільських навчально-виховних комплексів. *Навчально-виховні комплекси – новий тип сучасної школи* : метод. зб. / Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1997. С. 3–10.
19. Манжелій Н. М. «Школа – дитячий садок» – центр виховання. *Навчально-виховні комплекси – новий тип сучасної школи* : метод. зб. / Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1997. С. 10–15.

1998

20. Манжелій Н. М. Наступність у навчально-виховній роботі дитячого садка і початкової школи : метод. рек. / Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1998. 18 с.
21. Манжелій Н. М., Гоч Л. П. Педагогічна взаємодія у системі навчально-виховного комплексу. *Наукові записки психолого-педагогічного факультету* : зб. наук. пр. / Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1998. С. 218–220.

2000

22. Манжелій Н. М. Підготовка майбутніх педагогів до роботи з сім'єю. *Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів* : зб. доп. всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава 1–3 берез. 2000 р. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2000. С. 130–132.

2001

23. Актуальні проблеми педагогіки : прогр. курсу для магістрантів спец. «Початкове навчання» / уклад. Н. М. Манжелій ; Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2001. 17 с.
24. Манжелій Н. М. Виховуючі відносини у педагогічному комплексі "школа – дитячий садок". *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Педагогічні науки*. Полтава, 2001. Вип. 1. С. 97–101.
25. Манжелій Н. М. До проблеми функціонування сільських навчально-виховних комплексів "школа – дитячий садок". *Зміст і технології шкільного навчання* : матеріали звітної наук. конф. / АПН України. Київ, 2001. С. 86–90.
26. Педагогіка сімейного виховання і соціальна робота з сім'єю : прогр. спецкурсу для студ. спец. «Соціальна педагогіка» / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; уклад. Н. М. Манжелій . Полтава, 2001. 19 с.
27. Манжелій Н. М. Підготовка студентів до роботи в сільських навчально-виховних комплексах "школа – дитячий садок". *Підготовка педагогічних кадрів до роботи в умовах нової структури і змісту початкової*

освіти : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 23–25 квіт. 2001 р. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2001. С. 186–187.

2002

28. Манжелій Н. М. Олександр Васильович Духнович. *20 видатних українських педагогів* : наук.-метод. посіб. / за ред. А. М. Бойко ; Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2002. С. 32–52.
29. Манжелій Н. М. Педагогічні основи сучасних інноваційних технологій. *Впровадження інноваційних технологій в дошкільних закладах Полтавщини* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2002. С. 4–8
30. Манжелій Н. М. Розвиток ідеї виховання гуманних почуттів у дітей. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Педагогічні науки*. Полтава, 2002. Вип. 2 (23). С. 117–120.

2003

31. Манжелій Н. М. Вплив сімейного неблагополуччя на формування особистості дитини. *Витоки. Альманах Української асоціації Антона Макаренка* / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2003. Вип. 1. С. 92–94.
32. Манжелій Н. М. До проблеми забезпечення наступності між дошкільням і початковою ланкою освіти. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти* / Рівненський держ. пед. ун-т. Рівне, 2003. Вип. 26. С. 136–138.
33. Курсові та дипломні роботи : метод. реком. та вимоги до написання і оформлення / уклад.: Н. М. Манжелій, О. А. Гнізділова, О. І. Гришко, Л. В. Зімакова та ін. ; Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2003. 12 с.
34. Манжелій Н. М. Методичні рекомендації до практичних занять з курсу «Теорія та історія педагогіки» для студ. I курсу спец. «Дошкільнє виховання» / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; уклад. Н. М. Манжелій. Полтава, 2003. 47 с.
35. Манжелій Н. М. Педагогічні технології в системі дошкільної освіти. *Реформування освіти й інноваційні технології у вивченні мови* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 18–19 лист. 2003 р. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2003. С. 20–22.
36. Манжелій Н. М. Реалізація наступності у технологіях навчання і виховання дошкільників та шестирічних першокласників. *Школа I ступеня: теорія і практика* : зб. наук. пр. / Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. Переяслав-Хмельницький, 2003. Вип. 7. С. 125–130.
37. Манжелій Н. М. Роль класного керівника у профілактиці вживання наркотичних засобів. *Формування здорового способу життя студентської молоді: реалії та перспективи* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 24–25 груд. 2002 р. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2003. С. 71–72.

2004

38. Манжелій Н. М. Впровадження педагогічних ідей В. О. Сухомлинського в практику роботи дошкільних закладів. *Витоки. Альманах Української асоціації Антона Макаренка* : зб. наук.-пед. і літ.-публ. матеріалів / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2004. Вип. 2. С. 86–87.
39. Манжелій Н. М. Деякі аспекти мовленнєвої підготовки майбутніх вихователів. *Теорія і практика навчання і виховання дітей з обмеженими фізичними і психічними можливостями: інноваційний підхід* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 6–8 жовт. 2004 р. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2004. С. 190–192.
40. Манжелій Н. М. Олександр Васильович Духнович. *Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги* : підручник / А. М. Бойко, В. Д. Бардінова та ін. ; Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Київ, 2004. С. 71–99.
41. Манжелій Н. М. Організаційно-педагогічні основи діяльності сільських навчально-виховних комплексів «школа – дитячий садок» *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи* : зб. наук. праць / Уманського держ. пед. ун-ту імені П. Тичини ; ред. Н. С. Побірченко. Київ, 2004. № 8. С. 101–106.
42. Манжелій Н. М. Особливості використання народної іграшки у виховному процесі дошкільного закладу. *Проблеми ревалоризації феномена української народної іграшки у сучасних культурно-освітніх умовах* : зб. доп. всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 16–17 квіт. 2003 р. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2004. С. 28–31.
43. Манжелій Н. М. Підготовка вчителя до реалізації наступності між дошкільною і початковою ланками освіти. *Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Педагогічні науки*. Глухів, 2004. Вип. 5. С. 34–36.

2005

44. Манжелій Н. М. Виховний вплив батька на формування особистості дитини. *Пренатальні психосоматичні реакції та післянатальний розвиток і формування особистості дитини: педагогічний, психологічний, медичний аспекти* : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 14–15 квіт. 2004 р. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2005. С. 25–29.
45. Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів I курсу «Теорія та історія педагогіки» / уклад. Н. М. Манжелій ; Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2005. 25 с.
46. Манжелій Н. М. Особливості виховного впливу батька на формування особистості дошкільника : навч.-метод. посіб. для студ., вихователів, батьків / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2005. 55 с.
47. Манжелій Н. М. Становлення і розвиток педагогічних комплексів. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Педагогічні науки*. Полтава, 2005. Вип. 3 (42). С. 261–267.

2006

48. Манжелій Н. М. Вальдорфський дитячий садок. *Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку*: навч.-метод. посіб. / за ред. О. С. Чернової ; Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2006. С. 146–180.
49. Манжелій Н. М., Гнізділова О. Ігрова діяльність як засіб розвитку креативності дошкільників. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Педагогічні науки*. Полтава, 2006. Вип. 3 (50). С. 142–148.
50. Манжелій Н. М. Методика фізичного виховання дитини силами природи за системою природного оздоровлення Учителя Іванова. *Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку*: навч.-метод. посіб. / за ред. О. С. Чернової ; Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2006. С. 118–145.
51. Манжелій Н. М. Особливості економічного виховання дітей старшого дошкільного віку: навч.-метод. посіб. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2006. 121 с.
52. Манжелій Н. М. Підготовка магістрантів до викладання педагогічних дисциплін у вищій школі. *Психолого-педагогічні проблеми формування професіоналізму викладача вищої школи в умовах європейського виміру*: зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 15–16 лют. 2006 р. / ред. В. О. Пащенко; Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2006. С. 73–75.

2007

53. Манжелій Н. М. Вплив народного декоративно-ужиткового мистецтва на творчий розвиток дошкільників. *Образотворче мистецтво в контексті сучасності*: зб. наук. праць / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. С. 104–109.
54. Манжелій Н. М. Діяльність притулків у Полтавській губернії (кінець XIX ст. – поч. XX ст.). *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Педагогічні науки*. Київ, 2007. Вип. 8. С. 244–249.
55. Манжелій Н. М., Гнізділова О. А. Економічне виховання дошкільників засобами ігрової діяльності. *Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Педагогічні науки*. Глухів, 2007. Вип. 9. С. 97–101.
56. Манжелій Н. М. Мотиваційний компонент у професійному становленні майбутнього педагога. *Роль едукативного середовища у підготовці вчителя сільської школи*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Умань, 4–5 жовт. 2007 р. / Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань, 2007. С. 106–108.
57. Манжелій Н. М. Особливості розвитку поетичної творчості дітей старшого дошкільного віку: навч.-метод. посіб. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. 97 с.
58. Манжелій Н. М. Педагогічна профілактика наркоманії в молодіжному середовищі. *Реабілітаційна педагогіка: актуальні питання теорії та практики*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава. 20–21 лист.

- 2008 р. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2009. С. 70–73.
59. Манжелій Н. М. Природа як засіб виховання у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. *Педагогічні читання, присвячені 89 річниці з Дня народження В. О. Сухомлинського* : зб. наук. пр. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. С. 45–49.
60. Манжелій Н. М. Технологія економічного виховання дітей дошкільного віку. *Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку* : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. О. С. Чернової ; Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. Вип. 2. С. 3–28.

2008

61. Манжелій Н. М., Ковалевська Н. В. Історико-ретроспективний аналіз становлення інституту домашніх вихователів. *Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки*. Черкаси : ЧНУ, 2008. Вип. 126. С. 98–103.
62. Манжелій Н. М. Навчально-виховний комплекс – перспективна модель сучасного освітнього закладу. *Соціально-педагогічний комплекс регіону: теорія і практика* : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 21–22 трав. 2008 р. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. С. 16–20.
63. Манжелій Н. М. Особливості формування моральних якостей у молодших школярів : навч.-метод. посіб. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. 146 с.
64. Манжелій Н. М. Реалізація ідей В. О. Сухомлинського в контексті впровадження особистісно-орієнтованої моделі освіти. *Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку* : навч.-метод. посіб. / за ред. О. С. Чернової; Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. С. 4–11.
65. Манжелій Н. М. Шляхи підготовки майбутніх педагогів до роботи у навчально-виховних комплексах. *Професійна підготовка вчителя музичного мистецтва: від традицій до інновацій* : зб. наук. статей за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 17–18 квіт. 2008 р. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. С. 121-124.

2009

66. Манжелій Н. М., Карапузова Н. Д. Виховний компонент у системі професійної підготовки майбутнього вчителя. *Імідж сучасного педагога*. 2009. № 10. С. 49–53.
67. Манжелій Н. М., Карапузова Н. Д. Інноваційне середовище як фактор формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Педагогіка*. 2009. № 5. С. 45–50.
68. Манжелій Н. М. Курсові та дипломні роботи : метод. рек. та вимоги до написання і оформлення для студ. спец. «Дошкільна освіта» / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2009. 15 с.

69. Манжелій Н. М., Карапузова Н. Д. Особливості підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання математики. *Наукові записки Вінницького держ. пед. ун-ту імені М. Коцюбинського. Педагогіка і психологія* : зб. наук. пр. / ред. кол.: М. І. Сметанський та ін. Вінниця, 2009. Вип. 27. С. 177–182.
70. Манжелій Н. М. Розвиток пізнавальної активності першокласників засобами дидактичної гри : навч.-метод. посіб. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2009. 115 с.
71. Манжелій Н. М. Специфіка морального виховання молодших школярів. *Квазіпросторові відносини людини і середовища: педагогічний, психологічний, біологічний, медичний аспекти* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 15–16 жовт. 2008 р. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2009. С. 56–59.

2010

72. Манжелій Н. М. Активізація пізнавальної діяльності першокласників засобом дидактичної гри. *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2009 рік* : інформ. вид. Київ, 2010. С. 265–266.
73. Манжелій Н. М., Карапузова Н. Д. Підготовка вихователів дошкільних навчальних закладів : шлях у майбутнє. *Імідж сучасного педагога*. 2010. № 6–7. С. 3–5.
74. Педагогіка сімейного виховання : програма курсу для студ. спец. 7.010102 «Початкове навчання» / уклад. Н. М. Манжелій ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2010. 16 с.
75. Програма та інструктивно-методичні матеріали виробничої педагогічної практики для студ. 4 курсу спец. 6.010102 «Початкова освіта» / уклад. Н. М. Манжелій ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2010. С. 26–29.
76. Манжелій Н. М. Формування здорового способу життя молодших школярів : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2010. 117 с.

2011

77. Манжелій Н. М., Крикливець О. В. Використання засобів народної звичаєвості у процесі соціалізації молодших школярів : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 7.010102 «Початкове навчання» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2011. 115 с.
78. Манжелій Н. М. Забезпечення наступності у технологіях навчання і виховання дошкільників та молодших школярів. *Інноваційні технології дошкільного виховання* : навч.-метод. посіб. / за ред. О. С. Чернової; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2011. Вип. 5. С. 20–27.

2012

79. Манжелій Н. М. Використання дидактичних ігор у процесі економічного виховання дошкільників. *Актуальні проблеми дошкілля* : зб. наук. пр. / Дрогобицький держ. пед. ун-т імені Івана Франка ; за ред. Марії Чепіль. Дрогобич, 2012. С. 49–56.

80. Манжелій Н. М. Використання дидактичних ігор у процесі активізації пізнавального інтересу молодших школярів : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2012. 110 с.
81. Манжелій Н. М. До проблеми мовленнєвого розвитку учнів початкових класів. *Проблеми сучасної філології : лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2012. Вип. 5. С. 78–81.
82. Манжелій Н. М. Життєвий і творчий шлях Т. М. Байбари. *Тетяна Миколаївна Байбара* : біобібліографічний покажчик / упоряд. Н. Д. Карапузова ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава : Дивосвіт, 2012. С. 10–12 ; С. 42–44.
83. Манжелій Н. М. Моральне виховання молодших школярів у процесі навчальної діяльності. *Теорія і практика виховання сучасної молоді: цінності, зміст, технології* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Луганськ, 4 жовт. 2012 р. Луганськ, 2012. С. 169–172.
84. Манжелій Н. М. Особенности художественного развития детей в условиях учебно-воспитательного комплекса. *Развитие творческих способностей детей и молодежи в образовательном пространстве* : материалы междунар. науч.-практ. семинара, г. Белгород, 26 окт. 2012 г. Белгород, 2012. С. 71–75.
85. Манжелій Н. М. Писанка як засіб виховання молодших школярів. *Феномен писанки в сучасному культурно-освітньому просторі* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 10–11 квіт. 2012 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2012. С. 219–224.
86. Манжелій Н. М. Реалізація надбань української етнопедагогіки у змісті фахової підготовки майбутніх вихователів. *Значення історичного краєзнавства і етнографії у формуванні майбутніх фахівців* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Мирогоща, 15 трав. 2012 р. Мирогоща, 2012. С. 58–62.
87. Манжелій Н. М. Реалізація наступності в умовах освітнього навчально-виховного комплексу. *Упровадження нового змісту початкової освіти : теорія і практика* : матеріали всеукр. читань, присвячених пам'яті Т. М. Байбари, м. Полтава, 3–4 квіт. 2012 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2012. С. 88–91.

2013

88. Манжелій Н. М. Влияние семьи на сохранение и укрепление здоровья ребенка. *Педагогические и психофизиологические проблемы адаптации детей и молодежи* : материалы междунар. науч.-практ. интернет-конф., г. Белгород, 18–22 март. 2013 г. Белгород, 2013. С. 173–176.
89. Манжелій Н. М., Вакуленко О. В. Моральне виховання особистості у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 6.010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів, завідувачів дошкільних закладів / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. 64 с.
90. Навчальна програма нормативної дисципліни «Історія педагогіки» для студ. напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта» / уклад. Н. М. Манжелій ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. 17 с.

91. Навчальна програма нормативної дисципліни «Дидактика» для студ. напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта» / уклад. Н. М. Манжелій ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. 7 с.
92. Навчальна програма нормативної дисципліни «Теорія виховання» для студ. напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта» / уклад. Н. М. Манжелій ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. 17 с.
93. Манжелій Н. М. Особливості виховного впливу неблагополучної сім'ї на формування особистості. *Педагогіка А. М. Макаренка в полікультурному освітньому просторі* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 12–14 берез. 2013 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. С. 108–110.
94. Манжелій Н. М., Федірко О. В. Роль сім'ї у процесі формування гармонійної особистості дошкільника. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. Вип. 1. С. 142–150.
95. Манжелій Н. М. Формування моральних якостей молодших школярів засобами християнської етики. *Біблійна історія та християнська етика* : матеріали всеукр. наук.-практ. семінару, м. Полтава, 9 квіт., 2013 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, С. 118–122.

2014

96. Манжелій Н. М., Жмурко С. І. Використання народних традицій у процесі національного виховання молодших школярів : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 7.010101 «Початкова освіта», вчителів початкової школи / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. 94 с.
97. Манжелій Н. М. Культура спілкування вчителя початкової школи як складова професійної компетентності. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. Вип. 7. С. 62–65.
98. Манжелій Н. М. Народні традиції у національному вихованні молодших школярів. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. Вип. 2. С. 187–197.

2015

99. Манжелій Н. М., Бурда М. О. Виховний потенціал сучасної сім'ї. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. Вип. 2. С. 261–272.
100. Нінель Степанівна Литвиненко : біобібліогр. покажч. / упоряд.: Н. Д. Карапузова, Л. В. Кононенко, Н. М. Манжелій. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2015. 112 с. (Науковці університету). URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/4728>
101. Манжелій Н. М. Народні традиції у національному вихованні молодших школярів. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац.

- пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. Вип. 2. С. 246–261.
102. Манжелій Н. М. Организация дифференцированного обучения в начальной школе. *Дошкольное и начальное образование: проблемы, перспективы, инновации развития* : материалы всерос. науч.-практ. конф. с междунар. участием, г. Сургут, 1 апр. 2015 г. Сургут, 2015. С. 22–25.
103. Манжелій Н. М., Бурда М. О. Підготовка майбутніх вчителів початкової школи до взаємодії з сучасною сім'єю : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 7.010102 «Початкова освіта», вчителів початкової школи / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. 124 с.
104. Манжелій Н. М., Григор'єва О. О. Розвиток пізнавальної активності молодших школярів на уроках рідної мови і читання. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. Вип. 8. С. 64–70.
105. Манжелій Н. М. Формування готовності до взаємодії з батьками у майбутніх вчителів початкової школи. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти* : зб. матеріалів інтернет-конф., м. Вінниця, 10–11 лист. 2015 р. / Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2015. С. 263–267.

2016

106. Манжелій Н. М., Липій Я. Вплив Інтернет-мережі на формування особистості молодшого школяра. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2016. Вип. 3. С. 162–172. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10535>
107. Манжелій Н. М. Духнович Олександр Васильович. *25 видатних українських педагогів* : підручник / за ред. А. М. Бойко ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2016. С. 60–71.
108. Манжелій Н. М. Самостійна робота як складова професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2016. Вип. 3. С. 173–179. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10536>
109. Манжелій Н. М., Вашак О. О. Сутність та структурні компоненти екологічно безпечної поведінки дошкільників. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : зб. наук. пр. / Кам'янець-Подільський нац. пед. ун-т імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2016. Вип. 21 (2–2016), ч. 2. С. 206–212.
110. Манжелій Н. М. Формування здорового способу життя : історичний аспект. *Соціально-гуманітарні науки, економіка, право : нові виклики, практика інновацій* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава. 21–22 квіт., 2016 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2016. Т. 1. С. 156–166.

2017

111. Манжелій Н. М. Професійна підготовка майбутніх вихователів до співпраці з сім'єю. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі* : зб. наук. пр. / за заг. ред. О. А. Гнізділової; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. Вип. 1. С. 118–124. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/9668/1/19.pdf>.
112. Манжелій Н. М., Вашак О. О. Становлення і розвиток навчально-виховних комплексів: ретроспективний аналіз. *Людинознавчі студії* : зб. наук. пр. / Дрогобицький держ. пед. ун-т імені Івана Франка. Дрогобич, 2017. Вип. 5/37. С. 98–108. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10462>

2018

113. Манжелій Н. М., Гнізділова О. А. Кафедра дошкільної освіти. *Психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка* : монографія / редкол.: Н. В. Сулаєва (голов. ред), О. А. Гнізділова, Н. М. Манжелій та ін.; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2018. С. 18–44.
114. Манжелій Н. М., Вільхова О. Г. Методичні рекомендації до практичних занять з курсу «Педагогіка» : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 014 «Середня освіта» (Музичне мистецтво. Образотворче мистецтво. Хореографія) / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2018. 76 с.
115. Манжелій Н. М., Вашак О. О. Українська народна іграшка у освітньому просторі закладів дошкільної освіти. *Навчання й виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку у викликах сьогодення* : монографія / за заг. ред. О. В. Лобової, І. П. Рогальської-Яблонської. Суми, 2018. С. 167–184.
116. Manzheliy N., Vashak O. Edukacyjny potencjał nowoczesnej rodziny jako warunek wszechstronnego rozwoju osobowości. *Obraz rodziny i szkoły w ujęciu interdyscyplinarnym* / pod redakcją dr Olgi Zameckiej-Zalas i Izabeli Kieltyk-Zaborowskiej. Piotrków Trybunalski : Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach Filia w Piotrkowie Trybunalskim, 2018. S. 33–47. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10714>

Пасічніченко Анжела Василівна

1996

1. Пасічніченко А. В., Куліш Н. М. Дитячий фольклор як засіб розвитку особистості. *Шляхи вдосконалення навчально-виховного процесу в початкових класах та дошкільних закладах* : зб. статей за матеріалами міжвуз. наук.-практ. конф., м. Полтава, квіт. 1996 р. / Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1996. Ч. II. С. 37–40.

1997

2. Пасічніченко А. В. Використання методів психолого-педагогічних досліджень у роботі вихователя дошкільного закладу. *Наукові записки психолого-педагогічного факультету* : зб. ст. / Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1997. Ч. 2. С. 78–80.

1998

3. Пасічніченко А. В., Куліш Н. М. С. Ф. Русова і проблеми дошкільного виховання. *Наукові записки психолого-педагогічного факультету* : зб. наук. пр. / Полтав. держ. пед. ін-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 1998.

2000

4. Пасічніченко А. В. Комунікативна потреба та вибіркові взаємини в групах дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. *Вивчення мови на комунікативній основі* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2000. С. 124–125.
5. Пасічніченко А. В. Причини несприятливого становища дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку у групі ровесників. *Наукові записки. Розвиток ідей Г. С. Костюка в сучасних психологічних дослідженнях*. Київ, 2000. Вип. 20, ч. 2. С. 114–121.
6. Пасічніченко А. В. Про становлення соціально-психологічного статусу дитини на етапі переходу від старшого дошкільного до молодшого шкільного віку. *Творча спадщина Г. С. Костюка та сучасна психологія* : матеріали III з'їзду Товариства психологів України. Київ, 2000. С. 139–140.
7. Пасічніченко А. В. Рефлексивно-перцептивні особливості внутрішньогрупових взаємин дітей на етапі переходу від старшого дошкільного до молодшого шкільного віку. *Психологія* : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2000. Вип. 2, ч. 2. С. 46–55.
8. Пасічніченко А. В. Проблема детермінації соціально-психологічного статусу особистості в групі ровесників на етапі переходу від старшого дошкільного до молодшого шкільного віку. *Психологія* : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2000. Вип. 13. С. 237–243.
9. Пасічніченко А. В. Ціннісно-орієнтаційні та мотиваційні особливості вибіркового взаємин старших дошкільників та молодших школярів. *Проблеми загальної та педагогічної психології*. Рівне: Волинські обереги, 2000. Т. II, ч. 2. С. 161–171.

2001

10. Пасічніченко А. В. Особливості процесу становлення соціально-психологічного статусу дитини у групі ровесників та його динаміка при переході від дошкільного до молодшого шкільного віку. *Психологія* : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2001. Вип. 12. С. 149–156.

2002

11. Пасічніченко А. В. Нові підходи до проблеми наступності дитячого садка і школи у сучасних умовах. *Впровадження інноваційних технологій у дошкільних закладах Полтавщини* : матеріали обл. наук.-практ. конф., м. Полтава, 12–13 берез. 2002 р. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2002. С. 55–58.

2003

12. Пасічніченко А. В. Особливості психічного розвитку дітей, що виховуються поза сім'єю. *Витоки. Альманах Української асоціації*

- Антоня Макаренка* / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2003. Вип. 1. С. 102–103.
13. Пасічніченко А. В. Психолого-педагогічна корекція низького статусу дітей у групі ровесників старшого дошкільного віку. *Психологія* : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2003. Вип. 22. С. 91–96.
  14. Пасічніченко А. В. Становлення статусу дитини у групі ровесників на етапі переходу від дошкільного до молодшого шкільного віку. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Педагогічні науки*. Полтава, 2003. Вип. 1–2 (28/29). С. 59–62.
  15. Пасічніченко А. В. Становлення статусу дітей у групі на етапі переходу від старшого дошкільного до молодшого шкільного віку : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2003. 18 с.
  16. Пасічніченко А. В. Становлення статусу дітей у групі на етапі переходу від старшого дошкільного до молодшого шкільного віку : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2003. 193 с.

2004

17. Пасічніченко А. В. Вплив народної іграшки на формування емоційної сфери дошкільника. *Проблеми ревалоризації феномена української народної іграшки у сучасних культурно-освітніх умовах* : зб. доп. всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 16–17 квіт. 2003 р. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2004. С. 79–80.
18. Пасічніченко А. В. Особливості оцінки педагогом взаємин дітей у групі. *Психологія* : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2004. Вип. 42. С. 183–191.
19. Пасічніченко А. В. Соціально-психологічні аспекти міжособистісної взаємодії дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2004. 76 с.
20. Пасічніченко А. В. Статус як показник становища дитини в колективі ровесників. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Психологія* : зб. наук. пр. Київ, 2004. № 2 (26). С. 118–126.

2005

21. Пасічніченко А. В. Гендерні особливості становлення статусу дітей старшого дошкільного віку та першокласників. *Вісник Харків. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди. Психологія*. Харків, 2005. Вип. 13, ч. 2. С. 45–53.
22. Пасічніченко А. В. Особливості розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава : АСМІ, 2005. 24 с.
23. Пасічніченко А. В. Соціально-психологічні проблеми перехідного періоду в розвитку дітей 6-ти та 7-ми річного віку. *Освіта Полтавщини* : часопис. Полтава, 2005. С. 67–70.

2006

24. Пасічніченко А. В. Психологічні особливості індивідуального стилю педагогічної діяльності викладача вищої школи. *Психолого-педагогічні проблеми формування професіоналізму викладача вищої школи в*

- умовах європейського виміру : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 15–16 лют. 2006 р. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2006. С. 90–92.
25. Пасічніченко А. В. Психолого-педагогічні аспекти виховної роботи із сором'язливими дітьми. *Педагогічні та соціально-психологічні аспекти виховання у контексті сучасного Європейського виміру*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 4–6 жовт. 2006 р. Полтава, 2006. С. 52–53.
26. Пасічніченко А. В. Роль батьків і педагогів у підготовці дитини раннього віку до вступу у дошкільний заклад. *Освіта Полтавщини* : часопис. Полтава, 2006. С. 31–36.
27. Пасічніченко А. В. Сім'я як основна детермінанта формування самооцінки дошкільника. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка. Педагогічні науки*. Полтава, 2006. Вип. 3 (50). С. 187–192.

2007

28. Пасічніченко А. В., Мазур Н. В. Артотерапія у сучасному дошкільному закладі. *Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку* : навч.-метод. посіб. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. Вип. 3.
29. Пасічніченко А. В. Вплив зображувальної діяльності на психічний розвиток дошкільника. *Образотворче мистецтво у контексті сучасності* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 26–27 квіт. 2007 р. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. С. 124–126.
30. Пасічніченко А. В., Бабич О. Засоби формування креативності у дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 7.010101 «Дошкільне виховання», вихователів, методистів, завідувачів дошкільних закладів / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. 71 с.
31. Пасічніченко А. В. Особливості процесу формування креативності дітей дошкільного віку. *Психолого-педагогічні аспекти розвитку особистості в сучасному світі* : зб. наук. пр. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. С. 87–91. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10375>.
32. Пасічніченко А. В. Особливості формування особистості дитини у неповній сім'ї. *Сучасна сім'я. Освіта. Медицина. Психологія. Психотерапія. Громадські організації. Можливості співпраці* : матеріали наук.-практ. конф. з міжнародною участю, м. Полтава, 21–23 верес. 2007 р. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2007. С. 28–30.
33. Пасічніченко А. В. Прояви емоційного неблагополуччя дітей дошкільного віку. *Наукові студії із соціальної та політичної психології* : зб. ст. / АПН України, Ін-т соціальної та політичної психології. Київ, 2007. Вип. 17 (20). С. 166–171.
34. Пасічніченко А. В. Сім'я як основний інститут соціалізації особистості дошкільника. *Освіта Полтавщини* : часопис. Полтава, 2007. С. 119–125.

2008

35. Пасічніченко А. В. Вплив зображувальної діяльності на психічний розвиток дошкільника. *Образотворче мистецтво у контексті сучасності* : зб. наук. пр. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. С. 45–46.
36. Пасічніченко А. В., Мазур Н. В. Засоби корекції дисгармонійного розвитку особистості дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 7.010101 «Дошкільне виховання», вихователів, методистів, завідувачів дошкільних закладів / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. 106 с.
37. Пасічніченко А. В. Керівництво і лідерство в малих групах : стаття / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. 9 с. URL: <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/Pasichnichenko.doc>.
38. Пасічніченко А. В. Музичне мистецтво і психічний розвиток особистості. *Професійна підготовка вчителя музичного мистецтва: від традицій до інновацій* : зб. наук. статей за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 17–18 квіт. 2008 р. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. С. 58–61.
39. Пасічніченко А. В., Моргун М. В. Психологічні особливості сором'язливих дітей : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 7.010101 «Дошкільне виховання», вихователів, методистів, завідувачів дошкільних закладів / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. 52 с.
40. Пасічніченко А. В. Соціально-психологічні проблеми перехідного періоду в розвитку дітей 6-ти та 7-річного віку. *Соціально-педагогічний комплекс регіону: теорія і практика* : зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 21–22 трав. 2008 р. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2008. С. 64–68.

2009

41. Пасічніченко А. В. Загальна психологія: тези, основні поняття, схеми, таблиці : навч. посіб. Полтава, 2009. 100 с.
42. Пасічніченко А. В. Емоційне благополуччя та його роль у психічному розвитку дошкільника. *Квазіпросторові відносини людини і середовища: педагогічний, психологічний, біологічний, медичний аспект* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 15–16 жовт. 2008 р. / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2009. С. 70–73.
43. Пасічніченко А. В. Специфіка мотиваційної готовності дитини до навчання у школі. *Освіта Полтавщини* : часопис. Полтава, 2009. Вип. 9. С. 29–35.
44. Пасічніченко А. В., Гасан З. П. Формування творчих здібностей дошкільників засобами оригамі : метод. рек. для студ. спец. 7.010101 «Дошкільне виховання», вихователів, методистів, завідувачів дошкільних закладів / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2009. 103 с.

2010

45. Пасічніченко А. В., Таран Г. В. Емоційно-ціннісний розвиток дошкільників. *Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку* : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2010. Вип. 4. С. 71–94.

46. Пасічніченко А. В., Ковалевська Н., Клевака Л. Особливості розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. *Мистецтво в реаліях сучасної освіти* : зб. наук. праць за матеріалами всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 22–23 квіт. 2010 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2010. С. 285–290.
47. Пасічніченко А. В., Таран Г. В. Прояви та причини агресивної поведінки дітей : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 6.010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів, завідувачів дошк. заклад. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2010. 103 с.
48. Пасічніченко А. В., Атаманчук Н. М. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку. *Проблеми загальної та педагогічної психології* : зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / за ред. С. Д. Максименка. Київ, 2010. Т. XII, ч. 5. С. 23–27.
49. Пасічніченко А. В., Атаманчук Н. Сім'я як чинник формування статеворольових уявлень дітей дошкільного віку. *Сучасні тенденції розвитку теорії і практики дошкільної освіти* : зб. наук. праць за матеріалами всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 19–20 трав. 2010 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2010. С. 138–141. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10722>.
50. Пасічніченко А. В. Структурно-динамічні характеристики групи дітей старшого дошкільного віку. *Імідж сучасного педагога*. 2010. № 6–7. С. 59–60.

2011

51. Пасічніченко А. В. Вплив мовлення на психічний розвиток дитини. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2011. Вип. 4. С. 81–85.
52. Пасічніченко А. В., Коткіна Н. В. Корекційна робота з тривожними дітьми. *Інноваційні технології дошкільного виховання* : навч.-метод. посіб. / ред. О. С. Чернова ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2011. Вип. 5. С. 84–101.
53. Пасічніченко А. В. Особливості мотивації вибіркового взаємину першокласників. *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Психологічні науки* : зб. наук. пр. Київ, 2011. № 35 (59). С. 77–83.
54. Пасічніченко А. В., Коткіна Н. В. Прояви, причини та засоби корекції тривожності дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. для студ. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2011. 92 с.
55. Пасічніченко А. В., Атаманчук Н. М. Розвиток вербальної креативності молодших школярів. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2011. Вип. 4. С. 6–10. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/6305>
56. Пасічніченко А. В., Крат І. А. Соціально-психологічна компетентність як чинник формування міжособистісних взаємин у групах дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 6.010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів, завідувачів дошкільних закладів / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2011. 112 с.

2012

57. Пасічніченко А. В. Дитяче співтовариство як фактор соціалізації дошкільника. *Культуролог : альманах кафедри культурології Полтав. нац. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка*. Полтава, 2012. Вип. 3. С. 37–39.
58. Пасічніченко А. В. Особливості тривожності дітей дошкільного віку. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія*. Харків : ХНПУ, 2012. Вип. 49. С. 93–95. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10474>.
59. Пасічніченко А. В. Нові підходи до проблеми наступності дитячого і школи. *Упровадження нового змісту початкової освіти: теорія і практика* : матеріали всеукр. пед. читань, м. Полтава, 3–4 квіт. 2012 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2012. С. 105–108.
60. Пасічніченко А. В. Психолого-педагогічні основи організації взаємодії дітей дошкільного віку. *Науково-предметна підготовка магістрів спеціальності «Дошкільна освіта»* : навч. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; за ред. О. А. Федій. Київ, 2012. С. 236–274.
61. Пасічніченко А. В. Роль мистецтва у творчому розвитку дітей. *Культуролог : альманах кафедри культурології Полтав. нац. пед. ун-ту імені В. Г. Короленка*. Полтава, 2012. Вип. 3. С. 53–56.
62. Пасічніченко А. В. Сім'я як чинник формування самооцінки дитини дошкільного віку. *Актуальні проблеми дошкільної освіти : зб. наук. пр. / за ред. Марії Чепіль ; Дрогобицький держ. пед. ун-т імені Івана Франка*. Дрогобич, 2012. С. 75–82.

2013

63. Пасічніченко А. В., Атаманчук Н. М. Аналіз наукових підходів до вивчення розвитку самооцінки дошкільника як основного компоненту в структурі самосвідомості. *Психологія: реальність і перспективи* : зб. наук. пр. / Рівнен. держ. гуманітарний ун-т. Рівне, 2013. Вип. 2. С. 33–36. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10481>
64. Пасічніченко А. В. Детское сообщество как фактор социализации дошкольника. *Политические, экономические и социокультурные аспекты регионального управления на Европейском севере* : материалы Итоговой всерос. науч.-теор. конф. (с междунар. участием). Сыктывкар, 2013. С. 222–226.
65. Пасічніченко А. В., Атаманчук Н. М. Комунікативна компетентність як фактор формування міжособистісних взаємин дошкільників. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. Вип. 6. С. 102–104.
66. Пасічніченко А. В., Атаманчук Н. М. Кризи життєвого розвитку обдарованих дівчаток. *Кризи життєвого простору особистості, сім'ї та соціальних інституцій* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (з міжнародною участю), м. Полтава, 15–17 лют. 2013 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. С. 5–9.
67. Пасічніченко А. В., Атаманчук Н. М. Педагогічні аспекти розвитку літературної обдарованості дітей в умовах сучасної школи. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика*

- : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. Вип. 6. С. 7–10.
68. Пасичніченко А. В., Ковалевская Н. В. Проблема адаптации детей к условиям школьного обучения. Педагогические и психофизиологические проблемы адаптации детей и молодежи : материалы междунар. науч.-практ. Интернет-конф., г. Белгород, 18–22 март. 2013 г. Белгород, 2013. С. 179–200.
69. Пасічніченко А. В., Ковалевська Н. В. Психологічні особливості становлення соціально-психологічного статусу молодшого школяра. *Освіта Полтавщини* : часопис. Полтава, 2013. Вип. 30–31. С. 107–109.
70. Пасічніченко А. В., Атаманчук Н. М. Сім'я як чинник формування тривожності дітей дошкільного віку. *Кризи життєвого простору особистості, сім'ї та соціальних інституцій* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (з міжнародною участю), м. Полтава, 15–17 лют. 2013 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. С. 153–157.
71. Пасичніченко А. В., Ковалевская Н. В. Социальная ситуация развития на этапе перехода от старшего дошкольного к младшему школьному возрасту. URL: [HTTP:// PEGAS.BSU.EDU.RU /MOD/FORUM/DISCUSS.PHP?D=123312#P173813СУРГУТ](http://PEGAS.BSU.EDU.RU/MOD/FORUM/DISCUSS.PHP?D=123312#P173813СУРГУТ) 2013 Р
72. Пасічніченко А. В., Гришко Л. В. Сприймання та розуміння емоційних станів людини як фактор соціалізації дошкільника : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 6.010101, 7.01010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів ДНЗ / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2013. 92 с.

2014

73. Пасичніченко А. В., Ковалевская Н. В. Внедрение и реализация факультативного предмета «Христианская этика» в условиях современной общеобразовательной школы. *Традиции и инновации в судьбах национальных образовательных систем* : материалы междунар. науч.-практ. конф., г. Курск, 10–11 апр. 2014 г. : в 2 т. / Курский гос. ун-т ; под ред. А. В. Репринцева. Курск, 2014. Т. 1. С. 442–448.
74. Пасічніченко А. В., Григорович В. Емоційне неблагополуччя дитини дошкільного віку: прояви, причини, корекція : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 6.010101, 7.01010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів ДНЗ / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. 85 с.
75. Пасічніченко А. В., Барнаш А. В. Емоційне ставлення до себе та ровесників як чинник формування взаємин дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. 79 с.
76. Пасічніченко А. В., Зімакова Л., Федій О. Кафедра початкової і дошкільної освіти. *Психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: історична, організаційно-педагогічна і науково-методична ретроспектива* / за ред. Н. Д. Карапузової ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. С. 112–136.

77. Пасічніченко А. В., Атаманчук Н. Комунікативна компетентність як складова професіоналізму майбутнього педагога. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. Вип. 7. С. 84–86.
78. Пасічніченко А. В., Гулаткан А. В. Особливості розвитку емпатійності у старшому дошкільному віці : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 6.010101, 7.01010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів ДНЗ / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. 90 с.
79. Пасічніченко А. В., Гришко Л. Особливості сприймання і розуміння дошкільниками емоційних станів людини як фактор формування міжособистісних взаємин. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. Вип. 1. С. 212–221.
80. Пасічніченко А. В., Перехрест Ю. Підготовка майбутніх вихователів до формування міжособистісних взаємин у системі «дитина-дитина» : навч.-метод. посіб. для студ. спец. 6.010101, 7.01010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів ДНЗ / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. 78 с.
81. Пасічніченко А. В., Перехрест Ю. П. Підготовка майбутніх вихователів до формування міжособистісних взаємин у системі «дитина-дитина». *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2014. Вип. 1. С. 213–233.
82. Пасічніченко А. В., Ковалевская Н. В. Понятие самостоятельности в теории и практике дошкольного образования. URL: [HTTP://PEGAS.BSU.EDU.RU/MOD/FORUM/DISCUSS.PHP?D=123312#P173813](http://PEGAS.BSU.EDU.RU/MOD/FORUM/DISCUSS.PHP?D=123312#P173813)
83. Пасічніченко А. В., Ковалевська Н. В. Теоретико-методичні підходи герменевтики як педагогічного феномену у професійній підготовці майбутніх педагогів. *Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки*. Черкаси, 2014. Вип. 34 (327). С. 109–114. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10475>.

2015

84. Вікова психологія : навч. прогр. обов'язкової навч. дисц. підготовки здобувачів освітнього ступеня бакалавр за напрямом 6.010102 «Початкова освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. А. В. Пасічніченко. Полтава, 2015. 11 с.
85. Пасічніченко А. В., Ковалевська Н. В. Інтерактивні форми і методи навчання у сучасній початковій школі. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. Вип. 2. С. 199–219.
86. Пасічніченко А. В., Атаманчук Н. М. Невербальне спілкування в діяльності вчителя. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. Вип. 8. С. 6–8.

87. Пасічніченко А. В., Ковалевська Н. Організація співпраці ДНЗ з сім'єю сучасних умовах. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій* : зб. матеріалів наук.-практ. конф. викладачів і студ. Ін-ту педагогіки, психології і мистецтв, м. Вінниця, 1–2 квіт. 2015 р. / за ред. Г. С. Тарасенко ; Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського, Ін-т педагогіки, психології і мистецтв. Вінниця, 2015. Вип. 4. С. 182–185.
88. Пасічніченко А. В., Атаманчук Н. М. Особливості двомовності у дитячому віці. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. Вип. 8. С. 93–96.
89. Пасічніченко А. В., Гулаткан А. В. Особливості розвитку емпатійності у старшому дошкільному віці. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. Вип. 2. С. 122–143.
90. Пасічніченко А. В., Ковалевська Н. Педагогічне спілкування як форма взаємодії суб'єктів освітнього процесу. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. Вип. 8. С. 55–58.
91. Пасічніченко А. В., Ковалевська Н. Психологічний аналіз дитячої тривожності. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій* : зб. матеріалів наук.-практ. конф. викладачів і студ. Ін-ту педагогіки, психології і мистецтв, м. Вінниця, 1–2 квіт. 2015 р. / за ред. Г. С. Тарасенко ; Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського, Ін-т педагогіки, психології і мистецтв. Вінниця, 2015. Вип. 4. С. 178–182.
92. Пасічніченко А. В., Ковалевська Н. В. Психологічні особливості міжособистісної взаємодії дітей у різновіковій групі ДНЗ. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / за ред. О. А. Федій ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. Вип. 2. С. 340–351.
93. Пасічніченко А. В., Ковалевська Н. В. Психолого-педагогічна підтримка обдарованих дошкільників. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Вінниця, 10–11 листоп. 2015 р. / за ред. Г. С. Тарасенко ; Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського, Ін-т педагогіки, психології і мистецтв. Вінниця, 2015. С. 292–296.
94. Психологія дитячої творчості : навч. прогр. обов'язкової навч. дисц. підготовки здобувачів освітнього ступеня бакалавр за напрямом 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. А. В. Пасічніченко. Полтава, 2015. 7 с.
95. Психологія загальна, вікова та педагогічна : навч. прогр. обов'язкової навч. дисц. підготовки здобувачів освітнього ступеня бакалавр за напрямом 6.010102 «Початкова освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. А. В. Пасічніченко. Полтава, 2015. 12 с.

96. Психологія загальна, вікова з основами психодіагностики : навч. прогр. обов'язкової навч. дисц. підготовки здобувачів освітнього ступеня бакалавр за напрямом 6.010102 «Початкова освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. А. В. Пасічніченко. Полтава, 2015. 11 с.
97. Пасічніченко А. В., Ковалевська Н. В. Сучасна модель організації взаємодії ДНЗ з сім'єю. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. Вип. 8. С. 151–155.
98. Технології формування соціально-комунікативної компетентності дошкільника : навч. прогр. вибіркової навч. дисц. підготовки здобувачів освітнього ступеня магістр за напрямом 8.01010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. А. В. Пасічніченко. Полтава, 2015. 10 с.
99. Пасічніченко А. В., Гулаткан А. В. Формування емпатійної здібності у процесі професійної підготовки майбутніх вихователів ДНЗ : навч.-метод. посіб. для студ. напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта», вихователів, методистів ДНЗ / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2015. 80 с.

2016

100. Пасічніченко А. В., Ковалевська Н. В. Дитяча агресивність: прояви та причини *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2016. Вип. 3. С. 210–217. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10546>.
101. Пасічніченко А. В., Атаманчук Н. М. Емоційне неблагополуччя дитини дошкільного віку *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2016. Вип. 3. С. 203–210. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10545>.
102. Пасічніченко А. В., Атаманчук Н. М. Спілкування як умова розвитку самосвідомості дітей дошкільного віку. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2016. Вип. 9. С. 8–11.
103. Пасічніченко А. В. Становлення соціально-психологічного статусу дошкільника у групі ровесників. *Психолого-педагогічні проблеми розвитку особистості* : кол. монографія / за ред. В. Ф. Моргуна, Л. В. Герасименко, Р. М. Білоус ; Кременчуцький нац. ун-т імені Михайла Остроградського. Кременчук, 2016. С. 205–219.
104. Пасічніченко А. В., Ковалевська Н. В. Сучасні уявлення про освітнє середовище як психолого-педагогічний феномен. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології* : наук. журн. / голов. ред. А. А. Сбруєва ; Сумський держ. пед. ун-т імені А. С. Макаренка. Суми, 2016. № 10. С. 50–61. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10477>.
105. Пасічніченко А. В., Ковалевська Н. В. Теоретичні засади організації розвивального предметно-ігрового середовища в ДНЗ. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені

- В. Г. Короленка. Полтава, 2016. Вип. 3. С. 146–153. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10533>.
106. Пасічніченко А. В., Ковалевська Н. В. Формування психологічної компетентності майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу у процесі професійної підготовки. *Педагогіка та психологія* : зб. наук. пр. / за заг. ред. І. Ф. Прокопенка, С. Т. Золотухіної. Харків, 2016. Вип. 53. С. 340–349. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10476>.
107. Пасічніченко А. В., Павленко Т. В. Формування соціально-комунікативної компетентності як чинник міжособистісних взаємин дітей дошкільного віку. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти* : зб. наук. пр. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2016. Вип. 3. С. 195–202. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10544>.

2017

108. Дитяча психологія та психологія дитячої творчості : навч. прогр. обов'язкової навч. дисц. підготовки здобувачів освітнього ступеня бакалавр за спец. 012 «Дошкільна освіта», з додатковою спеціалізацією «Іноземна мова», з додатковою спеціалізацією «Сімейне виховання» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. А. В. Пасічніченко. Полтава, 2017. 10 с.
109. Дитяча психологія та психологія дитячої творчості : навч. прогр. обов'язкової навч. дисц. підготовки здобувачів освітнього ступеня бакалавр за спец. 012 «Дошкільна освіта», з додатковою спеціалізацією за вибором студента 014 «Середня освіта» (Мова і література (англійська), з додатковою спеціалізацією 013 «Початкова освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. А. В. Пасічніченко. Полтава, 2017. 10 с.
110. Пасічніченко А. В. Дитяче співтовариство як чинник соціалізації дошкільника. *Багатовимірність особистості: теорія, психодіагностика, корекція* : зб. наук. пр. за матеріалами всеукр. наук.-практ. семінару з міжнар. участю, м. Полтава, 23 берез. 2017 р. / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. С. 218–222. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/8016>.
111. Етнопсихологія : навч. прогр. обов'язкової навч. дисц. підготовки здобувачів освітнього ступеня бакалавр за напрямом 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. А. В. Пасічніченко. Полтава, 2017. 9 с.
112. Загальна психологія та етнопсихологія : навч. прогр. обов'язкової навч. дисц. підготовки здобувачів освітнього ступеня бакалавр за спец. 012 «Дошкільна освіта», з додатковою спеціалізацією за вибором студента 014 «Середня освіта» (Мова і література (англійська), з додатковою спеціалізацією 013 «Початкова освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. А. В. Пасічніченко. Полтава, 2017. 10 с.
113. Методика викладання психологічних дисциплін : навч. прогр. обов'язкової навч. дисц. підготовки здобувачів освітнього ступеня магістр за спец. 012 «Дошкільна освіта», з сертифікаційною програмою за вибором студента 014 «Середня освіта» (Мова і література (англійська), з додатковою спеціалізацією за вибором студента 013

- «Початкова освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. А. В. Пасічніченко. Полтава, 2017. 10 с.
114. Пасічніченко А. В. Навчальна дисципліна «Психологія дитячої творчості» у системі професійної підготовки майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу. *Педагогіка та психологія* : зб. наук. пр. / за заг. ред.: І. Ф. Прокопенка, С. Т. Золотухіної. Харків, 2017. Вип. 56. С. 285–293. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10478>.
115. Наскрізна програма за спец. 012 «Дошкільна освіта», освітній ступінь «магістр» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: Н. В. Ковалевська, Н. М. Манжелій, О. М. Палеха, А. В. Пасічніченко та ін. Полтава, 2017. 16 с.
116. Пасічніченко А. В., Ковалевська Н. В. Особливості формування соціально-правової компетентності у майбутніх сімейних вихователів. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі* : зб. наук. пр. / за заг. ред. О. А. Гнізділової ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. Вип. 1. С. 106–111. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/9666>.
117. Пасічніченко А. В. Підготовка майбутніх вихователів до формування соціально-комунікативної компетентності дошкільників. *Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки*. Черкаси, 2017. Вип. 11. С. 97–103. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/10479>.
118. Пасічніченко А. В. Психологічна компетентність майбутніх вихователів дошкільного навчального закладу як предмет наукового аналізу. *Сучасні тенденції розвитку науки* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 15–16 берез. 2017 р. Київ, 2017. С. 68–70.
119. Пасічніченко А. В., Ковалевська Н. В. Психологічна характеристика соціальної тривожності дітей дошкільного віку. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі* : зб. наук. пр. / за заг. ред. О. А. Гнізділової ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2017. Вип. 1. С. 124–129. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/9669>.
120. Пасічніченко А. В. Психологічні особливості становлення лідерських якостей у дошкільному віці. *Актуальные научные исследования в современном мире* : XXV междунар. науч. конф. : сб. науч. трудов, г. Переяслав-Хмельницький, 26–27 мая 2017 г. Переяслав-Хмельницький, 2017. Вып. 5 (25), ч. 10. С. 22–26.
121. Психологія дитячої творчості : навч. прогр. обов'язкової навч. дисц. підготовки здобувачів освітнього ступеня бакалавр за напрямом 6.010101 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. А. В. Пасічніченко. Полтава, 2017. 8 с.
122. Робоча програма виробничої педагогічної практики у ВНЗ за спец. 012 «Дошкільна освіта», освітній ступінь «магістр» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: О. А. Гнізділова, Н. В. Ковалевська, А. В. Пасічніченко. Полтава, 2017. 18 с.
123. Робоча програма виробничої педагогічної практики за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта», освітній ступінь «бакалавр» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад.: Л. В. Зімакова, О. І. Гришко, А. В. Пасічніченко та ін. Полтава, 2017. 35 с.

124. Пасічніченко А. В. Соціальна компетентність як чинник формування міжособистісних взаємин дошкільників. *Українська освіта і наука в XXI столітті: погляд молоді* : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених, м. Харків, 11–12 трав. 2017 р. / ред. кол.: Андрущенко О. А. (гол. ред.) та ін. Харків, 2017. С. 36–40.
125. Соціальна психологія : навч. прогр. вибіркової навч. дисц. здобувачів освітньої програми перепідготовки спеціаліста за спец. 012 «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка ; уклад. А. В. Пасічніченко. Полтава, 2017. 8 с.

2018

126. Пасічніченко А. В. Комунікативна потреба як основа вибірових взаємин дітей дошкільного віку. *Перспективні напрямки наукової думки* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 18 квіт. 2018 р. : зб. наук. пр. «ΛΟΓΟΣ» / відп. за вип. М. А. Голденблат. Обухів, 2018. Т. 6. С. 27–28.
127. Пасічніченко А. В. Підготовка майбутнього вихователя до формування дитячого колективу в умовах закладу дошкільної освіти. *Наукові записки. Педагогічні науки* / Центральноукр. держ. пед. ун-т імені В. Винниченка. Кропивницький, 2018. Вип. 167. С. 74–78.
128. Пасічніченко А. В. Причини агресивності дітей дошкільного віку. *Соціальна робота в сучасному суспільстві: тенденції, виклики, перспективи* : матеріали II всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 28 лют. 2018 р. Київ, 2018. С. 205–208.
129. Пасічніченко А. В., Ковалевська Н. В., Зімакова Л. В. Реалізація нетрадиційних форм співробітництва закладів дошкільної освіти з сім'єю в сучасних умовах. *Навчання й виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку у викликах сьогодення* : монографія / за заг. ред. О. В. Лобової, І. П. Рогальської-Яблонської. Суми, 2018. С. 98–115.
130. Пасічніченко А. В., Смолік О. С. Розвиток емоційного інтелекту в умовах партнерської взаємодії дитини і вихователя ДНЗ : навч.-метод. посіб. для самостійної роботи студ. спец. «Дошкільна освіта» / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2018. 100 с.

2019

131. Пасічніченко А. В. Формування соціально-комунікативної компетентності дошкільника засобами ігрової діяльності. *Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи* : зб. матеріалів XXI міжнар. наук. практ. інтернет-конф., м. Переяслав-Хмельницький, 18 лют. 2019 р. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 21. С. 284–287.
132. Пасічніченко А. В. Соціальна компетентність як чинник формування міжособистісних взаємин дошкільників. *La science et la technologie à l'ère de la société de l'information: coll. de papiers scientifiques «ΛΟΓΟΣ» avec des matériaux de la conf. scientifique et pratique internationale*, Bordeaux, 3 mars, 2019. Bordeaux : OP «Plateforme scientifique européenne», 2019. V. 8, p. 114. P. 39–41.

Кафедра дошкільної освіти в спогадах її випускників

Дорогі наші колеги!

Наш гарний Університет чудовий! Педагогічний! Непростий!
Наш рідний, наче веселковий,
Для нас, як рідний дім такий!

Прошли роки!.. Ні, пролетіли...
Та досі пам'ятаєм ми
Прекрасні теплі ваші стіни...
Нам не забути їх в житті!

Ми семінари пам'ятаєм,
Найкращі лекції такі.
Нам так чудово викладали
Ви дисципліни всі свої

Екзамени і заліки...Тряслися, Коли здавали їх ми кожен раз.
Але тепер ми всі спеціалісти!
За це – велике «Дякую» для Вас!

Ми дякуємо Всім-Всім педагогам
За те, що нам відкрили новий світ,
Що саме цю обрали ми дорогу... Педагогічний в нас тепер політ!

І ось тепер ведемо за собою
Дітей, щоби розумними були.
Хай йдуть вони зі світлою метою
І хай їм легко по життю іти.

Вам пишемо листа ми із садочка.
Весна малює квіти і траву...
Ми ваші учениці, навіть дочки –
Сьогодні Вам даруємо Весну!

*Педагогічний колектив закладу дошкільної освіти № 17
«Школа здоров'я» м. Полтави*

Відомий факт, що студентські роки – найяскравіший проміжок життя людини. Звісно, це значною мірою залежить від закладу вищої освіти, у якому проходять ці роки. Мені пощастило навчатися в одному із найвідоміших закладів України – Полтавському державному (нині національному) педагогічному університеті імені В. Г. Короленка саме на психолого-педагогічному факультеті та на кафедрі дошкільної та початкової освіти (назва на момент навчання). Це не перебільшення і не улесливі слова – це те, що я відчуваю й пам'ятаю вже стільки років із моменту завершення навчання.

У стінах університету та факультету для мене пройшло 11 років із моменту вступу на бакалаврат у 2000 році, навчання за ОКР спеціаліст та магістр (до 2006 року) і навчання в аспірантурі саме на кафедрі дошкільної та початкової освіти (2006–2009 рр.), потім робота на цьому ж факультеті, щоправда, на іншій кафедрі, але в тісній співпраці із моєю випусковою кафедрою.

Повертаюсь у думках у студентські роки, в пам'яті й досі виринають яскраві моменти лекцій, практичних занять, практики, активного життя у студентській раді факультету, до складу якої я входив. Назавжди запам'ятались, наче це було учора, лекції з історії психології та загальної психології Н. А. Гаркавенко; педагогіки, естетичного виховання дітей дошкільного віку, музичного виховання дітей дошкільного віку Н. В. Сулаєвої; методики розвитку мовлення із практикумом виразного читання Л. В. Зімакової (куратора нашої академічної групи); спецкурсу Н. М. Манжелій; багатьох дисциплін О. С. Чернової та багатьох інших викладачів усього факультету та університету. Я й досі пам'ятаю, якого кольору у мене були зошити для конспектів та що і як у них виділено для кращого запам'ятовування.

Як майже у кожного студента, були свої злети та падіння, але викладачі кафедри завжди могли знайти слова підтримки, розуміння та допомогти здолати труднощі, пройти через кризи та підтримати і навчити підтримувати інших. Так, на одній із практик (довготривалих), під час якої ми мали продемонструвати свої уміння та знання з майже всіх видів виховання та методик дошкільного виховання, я це відчув. Буває так, що студентське життя може захопити й активна діяльність у студентському самоврядуванні може вийти на перший план, закривши відвідування занять. Але в такі моменти потрібно дослухатись до викладачів і довести собі та іншим, що ти все ж таки не найгірший студент і можеш, і знаєш багато, і здатний це продемонструвати. У таких ситуаціях варто знайти правильний баланс і зрозуміти, що викладачі тебе не критикують, а допомагають стати кращим. Тільки завдяки настановам та підтримці моїх викладачів мені вдалося (сподіваюсь) знайти цей баланс та стати кращим.

Прикметно, що саме під час навчання та саме завдяки підтримці викладачів кафедри відбулось моє становлення як науковця: від першої наукової статті, написаної під керівництвом Наталії Вікторівни Сулаєвої, написання і захисту магістерської роботи під керівництвом Зімакової Лілії Василівни та написання й захисту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. Перша наукова робота, точніше її написання у пам'яті в мене назавжди – ти приходиш до наукового керівника і приносиш йому вже готову й ідеальну (як ти думаєш) статтю, а через 20 хвилин роботи ти отримуєш із декількох сторінок лише один абзац тексту... І так повторюється 5–6 разів... Але це один із найкращих досвідів, який я отримував. За нього я постійно дякував і дякую Наталії Вікторівні Сулаєвій. Зараз я впевнений, що саме це стало поштовхом для моєї самореалізації та подальшого розвитку й побудови кар'єри.

Остаточним переконанням про побудову кар'єри науковця стала робота над магістерським дослідженням під керівництвом Лілії Василівни Зімакової. Так, це була напружена робота, але вона мала свої результати і саме завдяки Лілії Василівні я зрозумів, що таке дослідження і як воно проводиться. Частина магістерської роботи увійшла до кандидатської дисертації і не зазнала майже ніяких змін. Це може лише свідчити про те, що науковий керівник правильно спрямувала свого магістранта.

Коли згадуєш такі моменти навчання, поряд із ними постають інші, інші, інші... Приємні спогади, за які хочеться постійно дякувати, адже це повноцінне життя, наповнене радісними і щирими моментами.

Зараз, після завершення університету, маючи дипломи і з інших спеціальностей, я завжди говорю всім, що я – дошкільник. І я пишаюсь цим.

Кафедра дошкільної та початкової освіти (нині кафедра дошкільної освіти), яка сьогодні святкує свій ювілей – це як родина, яка відпустила своїх дітей, але завжди їх тримає у серці, а діти завжди відчують тверду землю під ногами й упевнені у своїх знаннях та силах, оскільки відчують тепло від серця своєї родини.

Віват, Кафедро! Віват, Викладачі!

Вітання всім і слова щиросердної вдячності від вашого випускника Романа!

Павлюк Роман Олександрович,
кандидат педагогічних наук, доцент,
заступник директора з науково-методичної та навчальної роботи
Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка,
випускник 2006 р.

23 березня 2019 року, Дубай, ОАЕ, всесвітня конференція Global Education and Skills Forum, церемонії премії Global Teacher Prize 2019, які відбуваються за підтримки Varkey Foundation. «Хто змінює світ?» – основне мотто заходу, підняття престижу професії вчителя та створення світової освітянської спільноти задля розвитку та обміну інноваціями. Форум зібрав 2200 делегатів із 144 країн, серед них 40 міністрів освіти, 7 колишніх президентів та шейх. Упродовж насичених подіями днів Форуму відбулося 124 сесії, тисячі запитань та відповідей, сотні знайомств та нових контактів.

Перемогу та титул найкращого вчителя світу здобув сільський вчитель із Кенії Пітер Табічі. Його обрали з-поміж 10 тисяч претендентів. Табічі працює в державній школі в невеликому селищі, де навчаються здебільшого сироти. Коли Кращий учитель світу оголошував свою промову, то перше, що він сказав, то була подяка своїм учителям. Ось якраз у ту мить, перебуваючи за тисячі кілометрів від України на церемонії вручення премії Global Teacher Prize 2019, я з вдячністю в серці промовила: «Дякую Вам, мої Вчителі, за те, що я тут!».

І це щира правда, адже найкращими Вчителями в моєму життєвому і професійному становленні були викладачі ПДПУ імені В. Г. Короленка. Навчаючись на спеціальності «Дошкільне виховання.» ми щодня всотували ті безцінні знання наших Вчителів, Викладачів і Наставників. Я пам'ятаю, як вчора, наші перші лекції, перші практичні заняття, семінари з вікової та загальної психології й мотиваційну школу Наталії Горкавенко, історію дошкільної педагогіки від Олександри Войналович, методику розвитку рідної мови від Світлани Олійник, методику навчання математики від Ольги Гришко, дитячу та зарубіжну літературу від Марії Волочай, творчі заняття з методики образотворчого мистецтва від Тимура Рибаса. Нам плекали любов до рідної мови Марія Алексіук, Олександра Халчанська, нас навчали спілкуватися німецькою мовою неймовірна Віра Андерш та веселий Володимир Костенко. Ми робили перші кроки педагогів на виробничих практиках під уважною підтримкою Ольги Чернової. Мені б хотілося подякувати кожному з викладачів психолого-педагогічного факультету. Ви були дружніми і мудрими наставниками для нас, студентів-спеціалістів, і це мав би бути тут повний список, адже кожен з Вас вкладав у нас свої знання і частинку своєї душі.

Мій шлях навчання в ПДПУ був трошки довший, ніж у інших. Навчання в магістратурі теж було особливим, я мала найкращого наукового керівника моєї магістерки – доктора педагогічних наук Марію Лещенко, яка згодом стала науковою мамою моєї кандидатської дисертації. Нас оточували молоді, запальні та енергійні викладачі Валентина Березан, Наталія Сулаєва, Юлія Стиркіна, Оксана Рудич, Юлія Федоренко, Олександр Тупиця, які своїм прикладом надихали нас, молодь, бути такими ж працюючими, відкритими, людьми, щирими.

Я мала за честь працювати викладачем іноземної мови та методики викладання іноземної мови в дитячому садку на кафедрі філологічних дисциплін під керівництвом Ольги Григор'євої. Я дякую своїм колегам Л. І. Мартиросян, М. П. Волочай, С. П. Олійник, Н. С. Степаненко, Т. С. Пятаковій (Щербині), О. О. Рудич, Ю. С. Стиркіній, Ю. П. Федоренко, О. Ю. Тупиці, адже ви були теж не лише колегами, а й наставниками!

Звичайно, у кожного з моїх однокласників по-різному склалася доля, не всі ми стали вихователями дошкільних закладів чи вчителями іноземних мов, більшість з нас є батьками чудових дітей, і виховувати їх, маючи ті безцінні знання, що ми отримали упродовж навчання, – набагато легше. Більша половина з нас підтримує упродовж багатьох років спілкування й дружні контакти. Є щось особливе у випускниках психолого-педагогічного факультету: де б ти не зустрів однокурсника, за скільки тисяч кілометрів від України чи на якому б континенті, – у нас завжди є про що згадати із приємним щемом у серці – наші студентські роки і наш рідний психолого-педагогічний факультет. Щиро вдячна Вам, Наставники, за Вашу натхненність, щирі посмішки, відкритість і щедрість знань!

Сулима (Наливка) Оксана Вікторівна,
*кандидат педагогічних наук,
головний спеціаліст відділу реформ та міжнародної співпраці
Виконавчого комітету Ірпінської міської ради,
радник з питань міжнародного співробітництва,
випускниця 2001 р.*

У пам'яті кожної людини залишаються приємні моменти життя, які змушують повертатися знову й знову в ті незабутні дні. Для мене такими моментами було навчання в педагогічному університеті імені В. Г. Короленка, де здобувала спеціальність «Дошкільну освіту». Звісно, були труднощі, хвилювання, успіхи й невдачі, але тішило те, що поряд були викладачі-професіонали своєї справи: Н. М. Манжелій, О. А. Гнізділова, Н. В. Сулаєва, Л. М. Зімакова, О. І. Гришко, які завжди готові були прийти на допомогу.

Навчаючись на заочному відділенні, я вже мала великий практичний досвід роботи з дітьми дошкільного віку. Приємно, що теорія і практика інколи мали розбіжності, але дискусії на теми дошкільного виховання завжди мали місце в підвищенні фахового рівня.

На психолого-педагогічному факультеті завжди панувала особлива атмосфера: добра, поваги, взаєморозуміння. Кожен з нас відчував себе комфортно і захищено. Хочу подякувати всім викладачам ПДПУ за той багаж знань, який Ви дали і який допоміг мені досягнути успіхів у моїй трудовій діяльності. Після закінчення вузу у 2002 році мене було призначено на посаду вихователя-методиста Полтавського дошкільного навчального закладу(ясла-садок) № 36 «Школа здоров'я». Ось уже чотири роки очолюю колектив цього закладу. Усі свої вміння, знання, які отримала в ПДПУ, спрямовую на те, щоб «мій» заклад дошкільної освіти був одним із найкращих у місті.

А ще приємно, що спілкування між викладачами і мною, у минулому студенткою, триває і в ці дні.

З нагоди ювілею кафедри зичу невичерпної енергії, життєвої сили, мудрості, здоров'я, вдячних студентів та підтримки від держави.

Закладна Тетяна Миколаївна,
директор ЗДО № 36 «Школа здоров'я» м. Полтави,
випускниця 2002 р.

*Людина нібито не літає...
А крила має. А крила має!*

Ліна Костенко

Є події, які залишаються у свідомості людини на все життя. І ці події навіть можуть значно вплинути на окреслені раніше плани, на життя та діяльність. Ба, більше: навіть можуть зламати їх.

Довгий час працюючи в дитячому садку, мріяла вступити у вуз та отримати спеціальність вчителя початкових класів.

Та не так сталося, як гадалося.

2005 рік започаткував новий етап у моєму житті (навіть не розділяю своє життя і педагогічну діяльність, бо для мене це – одне ціле). Я стала студенткою педагогічного університету в прекрасному історичному обласному центрі – місті Полтаві. До речі, моя мама завжди хотіла, щоб ця географічна точка була в моєму житті. А от хто винен у цьому? Мій чоловік. Саме він забажав, щоб вищу освіту здобувала саме в цьому університеті. І він розумів, чому. Звичайно, жодного разу я не пошкодувала про це. Вважаю за щастя бути його випускницею. Хіба не можна пишатися тим, що тут навчалися видатні українські педагоги, вчені, як-от А. Макаренко, В. Сухомлинський, Г. Ващенко? Їх досвід є неоціненним надбанням педагогічної освіти і науки. Вони також причетні до створення оригінальної, притаманної тільки цьому закладу, концепції педагогічної освіти, навчального курсу та методики викладання.

Час стрімко змінює цінності, у тому числі й саму парадигму освіти. Конкурентноспроможного вчителя, який здатний до швидких перетворень, який вміє жити і творити в сучасному інформаційному суспільстві, який буде взірцем патріотизму та носієм національної культури формують саме тут.

Отже, вибір зроблено. Завдання визначені. З подвоєною енергією наша чудова група почала навчання. Довгі сесії. Великий обсяг інформації. Заліки. Екзамени. Безсонні ночі. Все це проживалося паралельно з почуттями великої вдячності викладачам, які ніби тільки для нас готували матеріали свого предмета.

Н. М. Манжелій, О. А. Гнізділова, А. В. Пасічніченко, Л. О. Федорович, І. М. Омельченко, Н. Г. Пахомова, Л. В. Зімакова, І. В. Карапузова, О. І. Гришко, О. І. Березан та інші. Для нас вони – неперевершені знавці своєї справи, уважні до запитань, розумні та дотепні в розмові, доступні у побуті, а відтак, просто гідні люди. Саме вони дали поштовх до саморозвитку та самореалізації кожного з нас.

Закінчення навчання в університеті, вплинуло звичайно, й на мій

кар'єрний зріст. Декілька років працювала вихователем-методистом у Петриківському дошкільному закладі № 1. З 2013 року – завідувач Петриківської районної психолого-медико-педагогічної консультації. З 2017 року – директор комунальної установи «Петриківський інклюзивно-ресурсний центр» Петриківської районної ради.

Учительська справа – то назавжди! Заради дитини! Для майбутніх поколінь! На благо України!

З ПОВАГОЮ ТА НИЗЬКИМ УКЛІНОМ ДО ВАС!

Гордієва Ірина Іванівна,
директор комунальної установи
«Петриківський інклюзивно-ресурсний центр» Петриківської районної
ради, Дніпропетровської області,
випускниця 2009 р.

«Велике дерево виростає з паростка, дев'ятиповерхова вежа – зі жменьки землі, а подорож у тисячу літ починається з першого кроку»

(Лао-Цзи)

На календарі красень-квітень. На вулиці справжня весна... І хоч природа цього року не перестає дивувати нас своїм квітуванням, все ж таки дуже не вистачає сонячних днів і тепла далекого 2003. А поки що на думку приходять спогади навчання на кафедрі початкової та дошкільної освіти (нині кафедра дошкільної освіти) – цікавого та незабутнього.

Після закінчення школи, кожен із нас постав перед вибором: «Що далі?», «Як себе зреалізувати?», «Як не помилитися у виборі життєвого шляху?». Дехто намагався втілити амбіції своїх батьків, дехто вступав до університету лише тому, що це престижно, хтось себе зреалізував у батьківстві. Я ж, ще юна школярка, робила малесенькі кроки на шляху до своєї великої мрії.

З перших хвилин перебування в ПДПУ нудьгувати не доводилося, бо програма навчання була дуже насиченою.

Хто б міг подумати, що юна дівчина з текою документів для вступу в руках, яка тоді ще так невпевнено проходила університетськими коридорами, опиниться на психолого-педагогічному факультеті, згодом на спеціальності «Дошкільне виховання», та ще й, виховуючи двохрічного сина.

Зараз, оглядаючись назад, я із впевненістю можу сказати, що не помилилася і жодного разу не пошкодувала про обраний шлях. ПНПУ імені В. Г. Короленка став для мене другою домівкою, а кафедра – такою рідною і близькою, що хочеться повертатися туди знову і знову.

Переступивши поріг навчального закладу, ми неодноразово чули від наставників цитату (в різних її варіаціях): «Можна підвести коня до водопою, та не можна змусити його пити». Ви нас надихали та стимулювали до нових звершень, вчили цінувати кожну мить. Навчання в університеті подарувало мені безліч вражень, нових знайомств, дало змогу пліч-о-пліч співпрацювати з неймовірними людьми, на яких хочеться рівнятися.

Завдяки порадам викладачів ми навчилися розділяти культуру і політику. Позналилися з найкращими творами-зразками світової класичної літератури, такої своєрідної і не схожої на інші. Із задоволенням конспектували праці видатних педагогів, готували реферати, дидактичні матеріали. Ми вивчали найкраще в найкращих.

На факультеті кожен викладач має свою манеру викладання. Кимось захоплювалися, когось ну зовсім трішечки боялися, але безмежно любили і з нетерпінням чекали наступної зустрічі чи навіть «побачення» (а їх було ой як багато). Ми вчилися у тих, кого любимо, саме тому нам було цікаво і ми хотіли вчитися.

Сьогодні згадую із радістю зустрічаю Ірклієнко Вікторію Степанівну, Сулаєву Наталію Вікторівну, Гнізділову Олену Анатоліївну, Карапузову Ірину Валеріївну, Гришко Ольгу Іванівну, Чернову Ольгу Сергіївну, Зімакову Лілію Василівну, Пасічніченко Анжелу Володимирівну та виважену і мудру, керівника магістерської роботи Наталію Михайлівну Манжелій, кандидата педагогічних наук, доцента та завкафедрою станом на 2003 рік.

Я була допитливою студенткою, не дуже старанною і пунктуальною, але зі своєю точкою зору, чітко виявленою позицією, красномовністю (чи радше багатослівністю) і бажанням запам'ятатися. У нас, власне, всі студенти були такими. Насправді мені надзвичайно пощастило з групою: всі були такі різні, але щось нас об'єднувало, ми були наче мушкетери.

Я з гордістю повсякчас буду згадувати, що здобувала освіту в Полтавському педагогічному університеті імені В. Г. Короленка.

Бурлакова Ірина Олексіївна,
директор комунальної організації (установи, закладу)
«Полтавський районний Будинок дитячої та юнацької творчості»,
випускниця 2003 р.

Вступила я до Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка ще в далекому 2008 році на психолого-педагогічний факультет на кафедру початкової і дошкільної освіти. Навчалася на заочній формі навчання, тому що паралельно здобувала професійну освіту вихователя дітей дошкільного віку в Бродівському педагогічному коледжі.

Протягом чотирьох років навчання, коли здобувала вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавра», запам'яталися цікаві і змістовні лекції таких викладачів: О. А. Гнізділової, Н. М. Манжелій, Л. П. Клеваки, О. О. Вашак, Л. В. Зімакової, А. В. Пасічніченко, О. І. Гришко, Н. В. Ковалевської, І. В. Карапузової, С. С. Бурсової. Щиро вдячна їм усім за те, що завжди з розумінням відносилися до всіх наших проблем, наповнили наш світогляд цікавою і потрібною інформацією, завжди допомагали і зігривали усіх нас теплом і ласкою.

Першими моїми наставниками, які «адаптували» мене до університету були Манжелій Наталія Михайлівна та Клевака Леся Петрівна. Вони, постійно випромінюючи своє тепло і доброту, допомагали мені бути впевненою і рішучою, постійно цікавилися моїми справами і раділи моїм успіхам. З Лесею Петрівною і дотепер підтримую теплі і дружні стосунки. Вона – справжній надійний психолог, порадник, яка завжди допомагав справлятися з емоціями і бути в гарному настрої, вірив у мене і допомагав у знаходженні правильного шляху. Завдяки добре підготовленим лекціям та роздатковому матеріалу я змогла усвідомити багато причин різних видів поведінки дітей дошкільного віку, адже, працюючи вихователем у садку, щоденно по кілька разів намагалася вирішити ситуації, що пов'язані з негативною поведінкою своїх вихованців. Тому щиро вдячна їй за знання, практичні вміння та навички, її душевність, простоту і таку міцну і надійну підтримку.

Після отримання освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» я вступила на V курс для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст». І в цей час доля розпорядилася так, що, мабуть, таки за якісь мої старання мені було запропоновано вступати до магістратури на VI курс за спеціальністю «Дошкільна освіта». Тому за один рік навчання потрібно було поєднувати навчання на заочній та стаціонарній формах навчання. І хто б там що не говорив, але навчання на стаціонарі відрізняється від навчання студентів-заочників, хоча й навчання на заочному відділенні було також цікавим, пізнавальним і незабутнім.

І тут уже розпочалося справжнє щастя для мене, адже я завжди з великим захопленням усім охочим розповідаю про ці незабутні хвилини навчання і спілкування з одногрупниками і викладачами.

Під час навчання в магістратурі потрібно обирати керівника, у якого ти писатимеш магістерську роботу. І переді мною, звісно, також постав оцей вибір. Можу з впевненістю сказати, що на нашій улюбленій кафедрі усі викладачі – люди з великої літери, хранителі морально-духовних цінностей, якими вони збагачують своїх студентів. Але мені, мабуть, поталанило найбільше, бо мені дісталася найкраща з найкращих, найрозумніша, найввічливіша, найгуманніша і просто єдина така неповторна викладачка – Олена Анатоліївна Гнізділова. Не підібрати слів, якими можна описати її багатогранність. Це надзвичайно розумна, інтелігентна, досвідчена й обізнана людина, яка, можна сказати, була для мене другою мамою, цікавим і мудрим наставником, зразком для наслідування. Окремо хочу відзначити її великий вплив на формування мого педагогічного світогляду, адже саме під її керівництвом була написана перша наукова стаття у збірник студентських робіт, узято участь у першій студентській науковій конференції, а також конкурсі студентських наукових робіт, який проходив у Белгородському державному університеті у 2013 році, де спільними зусиллями ми вибороли перше місце. Під час спілкування з Оленою Анатоліївною я відкрила для себе безліч нової інформації, передусім у педагогічній сфері, яку зараз використовую у практичній діяльності під час роботи з дошкільнятами. За всі ті старання, допомогу, знання, настанови я щиро їй вдячна.

Можна багато ще писати, говорити, згадувати. Про ці роки спогадів дуже багато і всі вони, звісна річ, не помістяться на цих кількох аркушах, але назавжди живуть і залишаються в моєму серці.

Я хочу побажати всім своїм викладачам найкращої «кафедри дошкільної освіти» міцного здоров'я, бадьорості тіла і духу, радості від вашої нелегкої праці й усіляких успіхів в особистому житті, а найголовніше – гідної заробітної плати.

Спасибі вам усім за вашу доброту, терпіння, турботу, невтомну працю. Нехай вас оточує повага і любов, доброзичливість і милосердя, життєрадісність і наша вдячність.

Нехай на вашій кафедрі, якій виповнюється 20 років, завжди процвітає гармонія, любов та взаємодовіра, наукові роботи завжди отримують найвище визнання, а ваші студенти стають найкращим доказом вашої педагогічної майстерності. Пам'ятайте, що вас усіх люблять навіть за 900 км від вас.

З найкращими побажаннями і найтеплішими спогадами ваша студентка Гаврилюк Надія Василівна. Усіх люблю...

Гаврилюк Надія Василівна,
*вихователь Львівського дошкільного навчального закладу (ясла–
садок) № 95 Львівської міської ради Львівської області,
випускниця 2013р.*

Усе життя навчаюсь.....

До університету я вступила дорослою людиною. Були чоловік, дорослі діти і величезний досвід роботи. Після школи закінчила педагогічний клас і почалося доросле життя ... робота, сім'я, діти ... Але вчитися хотіла завжди! І ось зважилася! Коли побачила своє прізвище в наказі на зарахування, сльози радості не приховувала. До речі, за п'ять років прогуляла всього кілька пар, за дуже (!) поважних обставин.

На викладачів дивилася, як на небожителів. Перша, у кого я просто закохалася, була Наталія Михайлівна Манжелій і її «Педагогіка». Тепер зі мною по життю йде мудрість, яку вона якось виголошувала на лекціях. «У всіх своїх бідах винні ми самі» – як же це правильно! І не тільки в питаннях виховання і навчання.

Олена Анатоліївна Гнізділова. Молода, красива, освічена, професіонал своєї справи. Лекції з «Дошкільної педагогіки» поруч з нею були цікавими, доступними, пізнавальними. Коли я дізналася про її наукові здобутки, пишалася, що вчуся у такого педагога.

«Психологія» (загальна, вікова, педагогічна, дошкільна). Один зі складних предметів. Дуже хотілося дійти до самої суті. З теплотою згадую викладчів-психологів Анжелу Василівну Пасічніченко і Лесю Петрівну Клеваку. Чітке тлумачення понятійного апарату, розуміння навчального матеріалу, досвід роботи з дошкільнятами дала змогу успішно скласти іспити.

Навчання у виші дало можливість опанувати «інноваційні технології запам'ятовування» навчального матеріалу... я, доросла людина, роздруковувала визначення, закріплювала за допомогою магнітів на холодильник, і під час приготування обідів «зубрила граніт науки». Особлива вдячність Лілії Василівні Зімаковій та Марії Петрівні Волочай. Марія Петрівна на своїх найцікавіших лекціях причарувала нас до віршів Ліни Костенко.

Наталія Володимирівна Ковалевська. Їй я і вся наша група вдячна за те, що вона нас навчила бути студентами педагогічного ВНЗ. А Вашак Оксана Олексіївна захопила нас народною педагогікою!

Рідна кафедра дошкільної освіти! Шановні викладачі! Бажаю Вам міцного здоров'я, щастя, благополуччя, подальших успіхів у наукових починаннях та щоденних справах, сміливих планах та сподіваннях. Хай Вас підтримують та надихають здобувачі вищої освіти, розуміють та допомагають колеги.

Аксьонова Марина Борисівна,
*вихователь Полтавського дошкільного навчального закладу
(ясла-садок) компенсуючого типу № 42 «Зайчатко»,
випускниця 2015 р.*

Коли згадуючи роки навчання, подумки з'являється картина, що являє собою синтез насиченого студентського з його відпочинками на природі, дискотеками, конкурсами казок, «Зорепадом» та професіоналізмом викладачів, з їх вимогливістю, принциповістю, толерантністю. Згадується, як навчали працювати у дитячому садку, підкреслюючи важливість ігрової діяльності в розвитку дітей; як навчали медичній справі та особливостям прояву дитячих хвороб; як здійснювати до кожної дитини індивідуальний підхід та головне – не нашкодити зростаючій особистості. Особливо майстерно викладачами створювався психологічний комфорт для кожного студента – ми відчували себе успішними, розумними, творчими. Викладачі всіяли в нас віру у власні можливості, у те, що ми здатні удосконалити, повністю перетворити на щось нове і позитивне всю систему дошкільної освіти. З роками починаєш розуміти, що ті принципи професійної діяльності, що були закладені викладачами під час навчання, слугують орієнтиром у професійних планах, інтересах, стратегіях протягом всього життя.

Сайко (Завацька) Наталія Олександрівна,
доктор педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти і соціальної роботи ПНПУ імені В. Г. Короленка, випускниця 1995р.

Так швидко та стрімко минають дні, тижні, роки... Позаду миті, які не повернеш назад. Здається ще зовсім недавно закінчила школу і продовжила навчання в Полтавському педагогічному університеті імені В. Г. Короленка на психолого-педагогічному факультеті. Нові друзі, нові знайомства, викладачі, які навчили любити Україну, дітей, поважати людей. Одного разу я прочитала такі слова: «Душа людини – посудина. Всевишній надав людині право вибору, чим її наповнити. Недобрі люди накопичують у ній жовч, злість; жадібні – думки про гроші; добрі – любов. Дуже важливо зрозуміти, чим ми хочемо наповнити посудину-душу...». Спасибі Вам за добрі, теплі слова, настанови, за те, що Ви наповнили нашу «посудину» любов'ю, терпінням, теплотою, красою, запалили вогник справжнього педагога в кожному студенті. Лиш з повагою та добротою згадую кожного з цих прекрасних викладачів.

У роки мого навчання на факультеті завідувачем кафедри дошкільної педагогіки була Н. М. Манжелій – завжди стримана, поважна, під час її лекцій в аудиторії було чути навіть політ мухи. Саме вона відкрила перед нами дивовижний світ педагогіки.

О. А. Гнізділова – справжня леді, з почуттям гумору, яка подарувала не лише знання та практичні навички, закріпила методи та прийоми дошкільної освіти, а й розкрила всі таємниці професії «Вихователь».

Справжніми університетськими «мамами» для нас стали А. В. Харитонова та І. В. Карапузова. Спасибі Вам за підтримку, допомогу та завжди доречні поради. Назавжди у пам'яті залишаться наші студентські «посиденьки», дружні розмови та роздуми про «світле майбутнє».

Як справитися з дитячими капризами, розвинути таланти, знайти підхід до кожної дитини навчила А. В. Пасічниченко. Скільки ночей витрачено на вивчення дитячої психології, усіх термінів та визначень. Але не даремно!

Л. М. Зімакова та О. О. Вашак і їх «Методика розвитку мовлення!» Скільки перескладань, скільки заліків та іспитів, і все треба знати! Інших варіантів не було.

Таємничий світ рослин і царство тварин, екскурсії та спостереження, календарі природи та погоди... і все треба встигнути написати, намалювати і до заліку Н. В. Ковалевській здати. Чуйна, толерантна, завжди усіх почує, всім допоможе.

О. І. Гришко – серйозна, вимоглива, як навчити малечу рахувати, склад числа знати, а ще й у «Країні Геометрії» не загубитися... Щоб залік скласти, ох і попотіти доводилося!

Хочу подякувати Вам усім за отриманні знання, уміння. Ось уже 12 років я поспішаю на роботу в ЗДО № 36 «Школа здоров'я», що на Леваді. Прийшла сюди студенткою під час педагогічної практики, і відразу зрозуміла: це мій «другий дім». Пропрацювала 7 років вихователем, останні чотири роки працюю на посаді вихователя-методиста. Різні труднощі виникають у педагогічній діяльності, однак не було жодного дня, коли б розчарувалась в обраній професії.

У ювілейний рік кафедри хотілося б побажати здоров'я, миру й добра всьому керівництву й викладацькому складу. Процвітання Вам на довгі-довгі роки!!!

З повагою – випускниця 2007 року, вихователь-методист ЗДО №36, м.Полтава, Яремченко Юлія Анатоліївна.

Яремченко Юлія Анатоліївна,
вихователь-методист ЗДО №36, м.Полтави,
випускниця 2007 р.

Роки навчання в університеті – це короткий, але важливий відрізок мого життя, протягом якого відбулось формування моєї свідомості як професіонала та людини своєї справи. У цей період я познайомилась з чудовими людьми, отримала неймовірний багаж знань та перейняла безцінний досвід викладачів.

Навчалася я «не за покликом душі», цю професію для мене обрали батьки, адже в 11 класі мала невпевненість і страх перед вибором майбутньої професії, але моя родина була впевнена, що навчаючись в педагогічному університеті, я розвиватиму свої організаторські здібності, і не помилились, адже я дійсно знайшла себе в цій професії.

У 2004 році я вступила до ПДПУ імені В. Г. Короленка на спеціальність «Початкове навчання. Дошкільне виховання», де навчалась 5 років, це були мої «золоті роки». Студентські роки залишили по собі лише теплі спогади. Фундамент знань, отриманих за період навчання, назавжди став міцною опорою для подальшого особистісного та професійного розвитку.

Коли я навчалась в університеті, мої друзі запитували: «Чи не шкодуєш про вибір своїх батьків?». Я з гордістю та впевненістю відповідала: «Ні, тому що кожен день в університеті відкриває для мене все нові й нові таємниці професії педагога».

Коли я почала опановувати ДОШКІЛЬНУ ПРЕМУДРІСТЬ, я дивувалася, як багато потрібно для роботи з дітьми. Адже життєва позиція людини, її характер, моральні принципи і погляди закладаються в дитинстві, і саме тому висока компетентність, бездоганна освіченість і всебічний розвиток особистості самого вихователя, який супроводжує дитину в його ранні роки, набуває особливої соціальної значущості.

Під час навчання в університеті я зустріла чудових викладачів. Ці люди для мене – ті зірки, які привели до вершин педагогічної майстерності. І я пам'ятаю цінність знань, отриманих від кожного.

Як виявилось на практиці, робота в дошкільному закладі вимагає психолого-педагогічної пильності, мудрого підходу до кожної особистості дошкільника, знання таємниць дитячої душі, індивідуальних характеристик кожного (темпераменту, характеру, здібностей). Саме такі важливі знання і вміння формувала в нас Анжела Василівна Пасічніченко.

Ази до майстерності виховання – мистецтва «вести дитину по життю», тобто виховувати й навчати її, спрямовувати духовний і тілесний розвиток надали нам Манжелій Наталія Михайлівна й Гнізділова Олена Анатоліївна.

Зімакова Лілія Василівна доклала максимум зусиль для вивчення нами лінгводидактичних основ мовного виховання дітей.

Вирішити ситуації з питань «Робота з батьками» нам допомогли лекції Ковалевської Наталії Володимирівни, на яких не раз наголошувалось, що виховувати здорову, соціально адаптовану, всебічно розвинену людину з високим інтелектуальним, творчим та

духовним потенціалом – це одна мета родини та дошкільного закладу. Цим принципом ми користуємось і до сьогодні.

Сформувані в дітей бажання спілкуватися з природою, розвивати спостережливість і допитливість допомогли нам лекції Карапузової Ірини Валеріївни. Розроблені конспекти занять та підготовлений наочний матеріал до практичних занять в університеті й досі висять на дошках в групах для збагачення існуючих у дітей вражень про об'єкти природи.

Після закінчення університету я одразу з легкістю влаштувалась у ДНЗ № 47 на посаду вихователя. Посада повністю відповідала отриманій спеціальності в ПДПУ, що дало змогу проявити себе компетентним спеціалістом та відданим працівником. Планувала не затримуватися надовго в ролі вихователя, тому що хотіла зробити особистий внесок у розвиток дошкільного закладу № 47 міста Полтави. У результаті 1 лютого 2018 року мені запропонували посаду вихователя-методиста, це був мій найщасливіший день. Пам'ятаю вислів Чернової Ольги Сергіївни: «Керувати дошкільним закладом сьогодні означає приводити до успіху інших». І це краща настанова до самовдосконалення.

Повертаючись до питання своїх друзів «Чи не шкодуєш про вибір своїх батьків?», я з впевненістю відповідаю: «Ні, я безмежно люблю свою роботу. Щиро, з повагою і любов'ю ставлюся до своїх колег і вірю, що в моєї професії велике майбутнє».

На сьогодні, працюючи більше 5 років у закладі дошкільної освіти № 47 «Золота рибка», я з гордістю можу сказати, що вчилася в одному з найкращих ВНЗ країни, і саме завдяки викладачам ПНПУ я пишаюся тим, чого досягла у своїй кар'єрі. Вибираючи з десятків вузів 10 років тому, я вибрала найкращий! Я дуже вдячна університету, своєму факультету та кафедрі дошкільної педагогіки за цікаві роки навчання, за нові можливості, за пошук себе та майбутньої професії. Бажаю вам подальших успіхів у науковій та педагогічній діяльності!

Моргун Ірина Вікторівна,
*вихователь-методист Комунального закладу
«Полтавського дошкільного навчального закладу № 47
«Золота рибка», випускниця 2009 р.*

Моя робота – улюблений спосіб пізнання творчості, спілкування та самовираження. Наразі, працюючи директором освітнього закладу, роблю все, щоб дитинство в стінах СНВК № 86 було змістовним, яскравим і радісним. Переконана, від того, як пройде цей період у житті дитини, залежить все її подальше доросле життя як майбутнього громадянина. Ще зі студентських років пам'ятаю просту істину: «Уся гордість вихователя в дітях, у зростанні посіяного ним зерна».

Свою педагогічну освіту я здобувала на теренах Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка, де у 1995 році здобула кваліфікацію «Викладач дошкільної педагогіки і психології, вихователь». Я вдячна долі за те, що мені пощастило навчатися на психолого-педагогічному факультеті, який дає життя такій суспільно важливій професії, як «вихователь». Бути вихователем – означає бачити неповторність кожної дитини, усвідомлювати, що в твоїх руках її життя і душа. Мої улюблені викладачі назавжди залишаться в моєму серці, бо кожен з них – професіонал своєї справи.

Психолого-педагогічний факультет – альма-матер для багатьох славетних педагогів. Адже ми, освітяни, упевнені в тому, що знання це скарб, а вміння вчитися – ключ до нього. Тому я щиро вдячна колективу кафедри за ті безцінні знання, які здобула, навчаючись тут, за той скарб, яким володію багато років, який допоміг мені втілити в життя мої мрії й отримати такі високі державні нагороди в галузі освіти, як почесне звання «Заслужений працівник освіти України», нагрудний знак «Василь Сухомлинський». Також за вагомі досягнення в галузі освіти й неодноразово була нагороджена грамотами управління освіти виконавчого комітету Полтавської міської ради та Департаменту освіти і науки обласної державної адміністрації.

Я педагог – і цим пишаюсь, бо своє серце віддаю дітям!

Шурко Любов Митрофанівна,
директор СНВК № 86 м. Полтави,
випускниця 1995р.

Мої спогади про студентське життя розпочинаються зі знайомства з викладачами кафедри дошкільної педагогіки ПДПУ імені В. Г. Короленка. Я пригадую, що найпершою в країну педагогіки нас повела Чернова Ольга Сергіївна. Її мудрі, цікаві лекції з педагогіки ствердили мою думку про необхідність вищої освіти вихователя, хоч я і працювала в дитячому садку вихователем на той час уже 10 років. З трепетом у душі завжди чекала лекцій із психології, які нам читала Гаркавенко Наталія Андріївна. Пригадуючи випадки з життя дітей моєї групи в садочку, аналізувала правильність вирішення проблемних ситуацій, а після практичних занять нас залишалося багато, щоб поставити Наталії Андріївні запитання, які не встигли обговорити під час заняття. Адже ми отримували вищу освіту заочно, і тому намагались під час сесій розв'язати свої професійні проблеми і сумніви за допомогою мудрих викладачів. Виконуючи обов'язки старости нашої групи, я мала змогу спілкуватися з педагогами нашої кафедри. І зараз згадую їхню людяність, доброту, мудрість, стає тепліше на серці. Коли до нас в заклад приходять на практику теперішні студенти ПНПУ, я завжди з гордістю їм розповідаю про те, що і я колись була студенткою саме цього ВУЗу, обрала саме психолого-педагогічний факультет, а викладачі кафедри дошкільної педагогіки стали моїми друзями, з якими ми підтримуємо відносини до сьогодні. А те, що я після отримання диплома спеціаліста, вирішила ще продовжувати вчитись у магістратурі, маючи сім'ю та маленьку донечку, велика заслуга викладачів саме нашої дошкільної кафедри. За що я дуже їм вдячна! Я тішуся з того, що і моя донька отримала освіту саме в нашому ВУЗі на психолого-педагогічному та природничому факультетах. Зараз вона працює за фахом з дітьми дошкільного віку. Я вдячна долі за ті студентські роки, що дали мені змогу познайомитись з прекрасним викладацьким колективом кафедри дошкільної педагогіки Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Жовнір Оксана Валентинівна,
вихователь-методист ПДНЗ (ясел-садка) № 40
«Ромашка» м. Потапи,
випускниця 2002 р.

Минуло понад 10 років з моменту, коли на кафедрі дошкільної педагогіки я здобула кваліфікацію вихователя дошкільного навчального закладу, логопеда, а разом із тим і путівку до дорослого самостійного життя. Роки навчання в університеті назавжди залишається для мене одним із найяскравіших періодів у житті. Рішення вступати саме на психолого-педагогічний факультет на спеціальність «Дошкільне виховання» було легким і скоріше за все інтуїтивним. Але шкодувати про вибір не довелося.

Під час лекцій, семінарів і практичних занять я не тільки отримувала знання з різних предметів, але й насолоджувалася можливістю спілкування з прекрасними людьми з багатим професійним та життєвим досвідом. Викладачі вклали в нас не тільки знання, але й часточку душі, своїми настановами та теплими словами надихали нас на нові починання, вселяли віру у свої сили. Поряд з нами були надійні наставники, готові в будь-який час підтримати, дати пораду, направити на правильний шлях. Своїми професійними досягненнями всі випускники доводять, що вони отримали якісні знання. Шановні викладачі, бажаю Вам творчої наснаги та життєвої енергії, сумлінних та неординарних студентів з невгамовною жагою до пізнання!

Олефір Ольга Іванівна,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри спеціальної освіти і соціальної роботи ПНПУ імені В. Г. Короленка, випускниця 2007 р.

У 2006 році закінчила Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка за спеціальністю «Дошкільне виховання. Дефектологія. Логопедія». З 2007 року працювала завідувачем Балакліївського дошкільного навчального закладу «Малютко», з 2017 року, у зв'язку з реорганізацією дошкільного навчального закладу та загальноосвітньої школи в навчально-виховний комплекс, працюю заступником директора з навчально-виховної роботи в дошкільному підрозділі Балакліївського навчально-виховного комплексу Білоцерківської сільської ради.

Дитячий садок – це не робоче місце, це моє життя. Кожен день наповнений турботою, хвилюванням, теплом і радістю дитячих посмішок, неймовірних перевтілень, щирих та відвертих емоцій. Ще з студентських років закарбувався в душі вислів «А свої серця ми віддаємо дітям». З цим гаслом крокую педагогічною нивою. Вдячна всім викладачам кафедри за знання, мудрість, безцінний педагогічний досвід.

Фененко (Дідок) Валентина Андріївна,

заступник директора з навчально-виховної роботи у дошкільному підрозділі Балакліївського НВК Білоцерківської сільської ради, випускниця 2006р.

Минуло майже 3 роки, як я закінчила Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. І тільки зараз, через деякий час, розумієш, що студентське життя – найяскравіший і незабутній час. Багато було труднощів, але в пам'яті залишається тільки хороше. Це, звичайно, найсильніший, найпозитивніший, найкращий викладацький склад моєї рідної кафедри дошкільної освіти.

Пам'ятаю всіх викладачів і хочеться якнайбільше про кожного розповісти, але думаю це вже буде не спогад, а мемуари.

Наш куратор Ковалевська Наталія Володимирівна – це не просто викладач, керівник, це друг, товариш і людина найдобрішої душі, «сонечко», яке зігріває всіх і в будь-яку погоду.

Коли в аудиторію входила завідувач кафедри проф. Гнізділова О. А., було чути політ мухи, бо всі із захопленням чекали її цікаві та веселі лекції. Вона завжди намагалася робити нашу групу дружною, за що ми їй і вдячні.

Л. В. Зімакова – я ще не зустрічала такого фаната своєї справи. А скільки перескладань, скільки заліків та іспитів, і все треба знати! Інших варіантів не було.

О. І. Гришко та її формули. Здавалося, що ти ніколи не зрозумієш: швидкість викладу та високий науковий рівень викладання.

О. О. Вашак – ніколи не забудуться її лекції з «Основ педагогічної майстерності». Завдяки їй я отримала величезний безцінний багаж знань, який став основою моєї професійної діяльності.

І. В. Карапузова – була з нами трішки, бо потім вирішила піти відпочити від нас в «декрет», але не думаю, що там вона відпочила. Та мені ніколи не забути ті пари, на яких з гумором і наполегливістю вона нас вчила.

А. В. Пасічніченко – людина з високим рівнем мислення, логікою. Стримана у своїх емоціях, але надзвичайно чуйна. Особисто я завжди трішки навіть боялась її підвести, не хотіла розчарувати, бо дуже її поважала.

Н. М. Манжелій – педагог, «закоханий» у свою професію, і цю любов вона прищеплювала нам, своїм студентам. Викладач, який став для мене хорошим наставником, її дружня підтримка й до сьогодні допомагає мені в нелегкій, але цікавій роботі!

С. С. Бурсова – її пари – це завжди сміх, радість і шалений позитив. Вона нам здавалася ровесницею, бо розуміла всі наші витівки, жарти та «прогули».

Але всіх викладачів об'єднувало одне – бажання нас навчити – і воно було на генному рівні. Це просто школа вищого класу!!!

У моєму житті була складна життєва ситуація, і саме мої дорогі викладачі найперші підтримали мене і мою сім'ю в цю важку хвилину.

Тому хочу від щирого серця подякувати всім викладачам кафедри дошкільної освіти за допомогу, настанови, поради, за той багаж знань, який ви мені дали і який допоміг мені досягти успіхів у педагогічній діяльності.

Вертелецька (Бука) Сніжана Юріївна,
*вихователь, музичний керівник Плосківський ЗДО «Дзвіночок»
Решетилівського району, Полтавської області,
випускниця 2017 р.*

Список використаних джерел

1. Психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: історична, організаційно-педагогічна і науково-методична ретроспектива: монографія / Авт. кол.: В. І. Березан, Т. О. Благова, Н. В. Гібалова та ін...: за ред. Н. Д. Карапузової. Полтава : Дивосвіт, 2014. 452с.
2. Психолого-педагогічний факультет ПНПУ імені В. Г. Короленка : [монографія] /ред. : Н. В. Сулаєва (голов.ред.) та ін.; Сулаєва Н. В., Гнізділова О. А., Манжелій Н. М. та ін.; ПНПУ ім. В. Г. Короленка. Полтава : ТОВ «АСМІ», 2018. 307с.
3. Кафедра дошкільної педагогіки. Річний звіт про роботу кафедри за 1999–2000 навчальний рік. – Ф. 1507, оп. №47, індекс №18–03.
4. Кафедра дошкільної педагогіки. Річний звіт про роботу кафедри за 2000–2001 навчальний рік. – Ф.1507, оп. №145, індекс №15–03.
5. Кафедра дошкільної педагогіки. Річний звіт про роботу кафедри за 2001–2002 навчальний рік. – Ф.1507, оп. №252, індекс №14–03.
6. Кафедра дошкільної педагогіки. Річний звіт про роботу кафедри за 2002–2003 навчальний рік. – Ф.1507, оп. №367, індекс №14–03.
7. Кафедра дошкільної педагогіки. Річний звіт про роботу кафедри за 2003–2004навчальний рік. – Ф.1507, оп. №490, індекс №13–03.
8. Кафедра дошкільної педагогіки. Річний звіт про роботу кафедри за 2004–2005 навчальний рік. – Ф.1507, оп. №615, індекс №14–03.
9. Кафедра дошкільної педагогіки. Річний звіт про роботу кафедри за 2005–2006 навчальний рік. – Ф.1507, оп. №748, індекс №14–03.
10. Кафедра початкової і дошкільної освіти. Річний звіт про роботу кафедри за 2006–2007 навчальний рік. – Ф.1507, оп. №893, індекс №14–03.
11. Кафедра початкової і дошкільної освіти. Річний звіт про роботу кафедри за 2007–2008 навчальний рік. – Ф.1507, оп. №1025, індекс №14–03.
12. Кафедра початкової і дошкільної освіти. Річний звіт про роботу кафедри за 2008–2009 навчальний рік. – Ф.1507, оп. №1220, індекс №14–03.
13. Кафедра початкової і дошкільної освіти. Річний звіт про роботу кафедри за 2009–2010 навчальний рік. – Ф.1507, оп. №1387, індекс №14–03.
14. Кафедра початкової і дошкільної освіти. Річний звіт про роботу кафедри за 2010–2011навчальний рік. – Ф.1507, оп. №1521, індекс №14–03.
15. Кафедра дошкільної педагогіки. Протоколи засідання кафедри за 1999–2000 навчальний рік. – Ф.1507, оп. №48, індекс №18–01.
16. Кафедра дошкільної педагогіки. Протоколи засідання кафедри за 2000–2001 навчальний рік. – Ф.1507, оп. №146, індекс №15–01.
17. Кафедра дошкільної педагогіки. Протоколи засідання кафедри за 2001–2002 навчальний рік. – Ф.1507, оп. №251, індекс №14–01.
18. Кафедра дошкільної педагогіки. Протоколи засідання кафедри за 2002–2003 навчальний рік. – Ф.1507, оп. №366, індекс №14–01.

19. Кафедра дошкільної педагогіки. Протоколи засідання кафедри за 2003–2004 навчальний рік. – Ф.1507, оп. №489, індекс №13–01.
20. Кафедра дошкільної педагогіки. Протоколи засідання кафедри за 2004–2005 навчальний рік. – Ф.1507, оп. №614, індекс №14–01.
21. Кафедра дошкільної педагогіки. Протоколи засідання кафедри за 2005–2006 навчальний рік. – Ф.1507, оп. №747, індекс №14–01.
22. Кафедра початкової і дошкільної освіти. Протоколи засідання кафедри за 2006–2007 навчальний рік. – Ф.1507, оп. №893, індекс №14–01.
23. Кафедра початкової і дошкільної освіти. Протоколи засідання кафедри за 2007–2008 навчальний рік. – Ф.1507, оп. №1023, індекс №14–01.
24. Кафедра початкової і дошкільної освіти. Протоколи засідання кафедри за 2008–2009 навчальний рік. – Ф.1507, оп. №1220, індекс №14–01.
25. Кафедра початкової і дошкільної освіти. Протоколи засідання кафедри за 2009–2010 навчальний рік. – Ф.1507, оп. №1386, індекс №14–01.
26. Кафедра початкової і дошкільної освіти. Протоколи засідання кафедри за 2010–2011 навчальний рік. – Ф.1507, оп. №1520, індекс №14–01.

Електронний архів кафедри дошкільної освіти

27. Звіт про роботу кафедри початкової і дошкільної освіти за 2011–2012 навчальний рік.
28. Звіт про роботу кафедри початкової і дошкільної освіти за 2012–2013 навчальний рік.
29. Звіт про роботу кафедри початкової і дошкільної освіти за 2013–2014 навчальний рік.
30. Звіт про роботу кафедри початкової і дошкільної освіти за 2014–2015 навчальний рік.
31. Звіт про роботу кафедри початкової і дошкільної освіти за 2015–2016 навчальний рік.
32. Звіт про роботу кафедри дошкільної освіти за 2016–2017 навчальний рік.
33. Звіт про роботу кафедри дошкільної освіти за 2017–2018 навчальний рік.
34. Протоколи засідання кафедри початкової і дошкільної освіти за 2011–2012 навчальний рік.
35. Протоколи засідання кафедри початкової і дошкільної освіти за 2012–2013 навчальний рік.
36. Протоколи засідання кафедри початкової і дошкільної освіти за 2013–2014 навчальний рік.
37. Протоколи засідання кафедри початкової і дошкільної освіти за 2015–2016 навчальний рік.
38. Протоколи засідання кафедри дошкільної освіти за 2016–2017 навчальний рік.
39. Протоколи засідання кафедри дошкільної освіти за 2017–2018 навчальний рік.

Наукове видання

ГНІЗДІЛОВА Олена Анатоліївна,
ВАШАК Оксана Олексіївна,
ВІЛЬХОВА Оксана Григорівна,
ГРИШКО Ольга Іванівна,
ЗІМАКОВА Лілія Василівна,
КАРАПУЗОВА Ірина Валеріївна,
КЛЕВАКА Леся Петрівна,
КОВАЛЕВСЬКА Наталія Володимирівна,
МАНЖЕЛІЙ Наталія Михайлівна,
ПАСІЧНІЧЕНКО Анжела Василівна,
БУРСОВА Світлана Сергіївна

КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

*Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.
Короленка: історія та сучасність*

Монографія

*До 20-ліття
кафедри дошкільної освіти*

Підп. до друку 27.05.2019.
Формат 60x84/16. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсетний. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 17,03.
Ум. фарб.-відб. 17,03. Обл.-вид. арк. 18,85.
Тираж 300 пр. Вид. № 69.

Видавець і виготовлювач:
ФОП Цьома С.П. 40002, м. Суми, вул. Роменська, 100.
Тел.: 066-293-34-29.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
серія ДК, № 5050 від 23.02.2016.